Studienrätin Frl. A. Schmuecker

Damit Sie sehen, dass man Grönland nicht immer allzu ernstlich nehmen soll.

19. III. 1938. M. P. P.

623

ODERNA·ESKIMAE

AV

SSIAN·ELGSTRÖM

STOCKHOLM ALBERT BONNIERS FÖRLAG

OSSIAN ELGSTRÖM

MODERNA ESKIMÅER

Foto O. E.

Ossian Elgström och hans tolk grönländaren Olî.

MODERNA ESKIMÅER

SKILDRINGAR FRÅN EN RESA I VÄSTGRÖNLAND SOMMAREN 1915

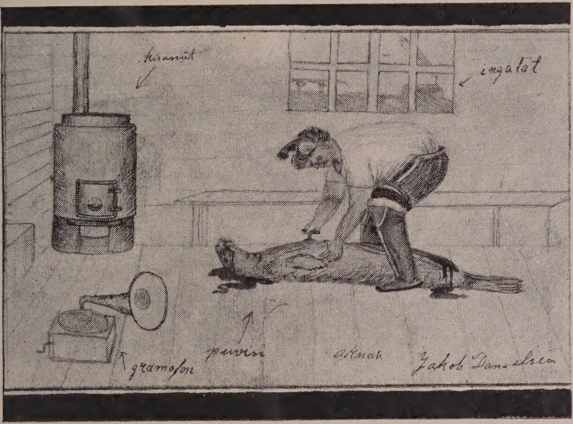
kissarsût
ingalât
gramofon
puisi
arnak
Jakob Danielsen

AV

OSSIAN ELGSTRÖM

STOCKHOLM. ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1916

Mina vänner

Doktor *HJALMAR LUNDBOHM, Kiruna*

och

Magister *M. PORSILD, Iluilek, Grönland*

tillägnar jag denna bok.

Norrviken i november 1915

OSSIAN ELGSTRÖM.

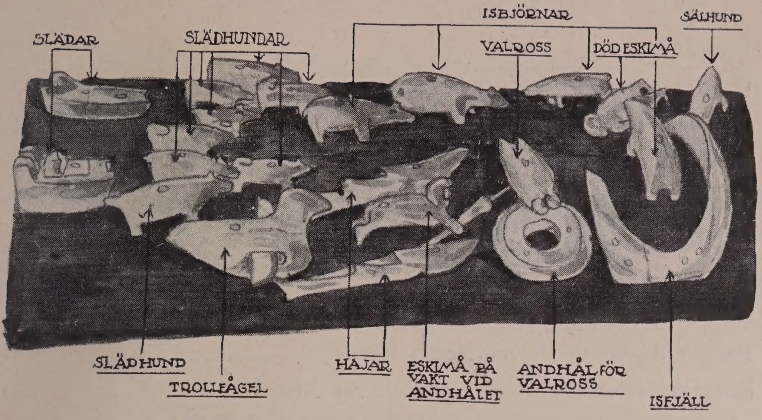
SLÄDAR
SLÄDHUNDAR
ISBJÖRNAR
VALROSS
DÖD ESKIMÅ
SÄLHUND
SLÄDHUND
TROLLFÅGEL
HAJAR
ESKIMÅ PÅ VAKT VID ANDHÅLET
ANDHÅL FÖR VALROSS
ISFJÄLL

Grönlands skulptur innan Allers Familjejournals-periodens inbrott.

INNEHÅLL.

En slags inledning 1
Hur jag ämnade arbeta m. m. 9
Första dagens intryck 13
Tiden 2—5 april 17
Vi hejdas av en engelsk hjälpkryssare 20
Litet om vårt husliga liv 22
Om min koj 26
Min första eskimå 29
Det första isfjällen och ankomsten till Godthaab 31
Godthaab 39
»Aron fra Kangek» och hans konst 55
Manitssok 62
Till Kangamiut 81
Kangamiut 88
Om Habakuks lif og profetier 103
Åter på väg mot Manitssok 106
Mera om mitt liv i Manitssok 110
Färden till Napassok 131
Sukkertoppen—Holstensburg 144

Sarfanguak ... 173
Holstensburg—Egedesminde, ankomsten till Godhavn ... 195
Godhavn och tältlägret vid Sorte Sand ... 215
Imirissok ... 273
»Hund Ejlændernes liv under årets lopp» ... 292
Fortsättning på kapitlet »Imirissok» ... 302
Åter i Godhavn ... 315
Resan till Jakobshavn ... 321
Bakom Agdlutok (Arveprinsens Ejland) ... 327
Kolonien Jakobshavn och Jakobshavns isfjord ... 357
»En resa i sydöstra delen av Diskobukt» ... 370
Fortsättning på kapitlet Kolonien Jakobshavn o. s. v. ... 386
Genom Vajgattet till Umanak ... 396
Umanak ... 401
Från Umanak till Godthaab ... 408
Över Atlanten ... 419
Uppehållet på Färöarna ... 424
Hemåt ... 429

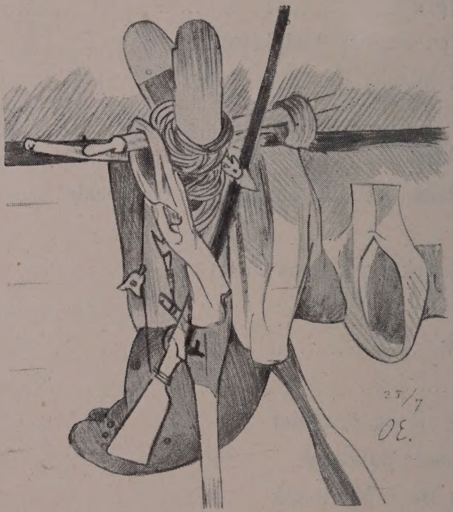

Grejor.

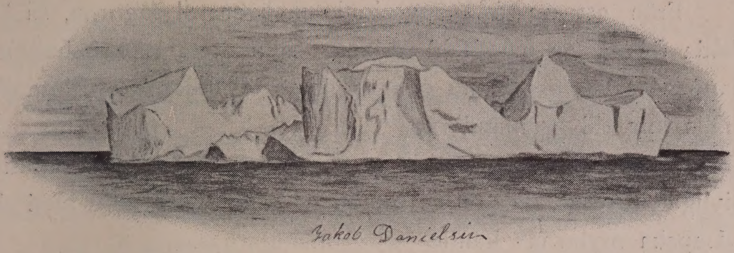

»Istjäll.» Teckning av grönländaren Jakob Danielsen.

En slags inledning.

Jag har alltid haft ett levande intresse för polarfolkens mörka, blodiga sagor och barocka fantasi, och att tolka dem i bilder är — kan jag säga, ett av mina många livsmål. Studiet av lapparnas sagovärld och deras forna mytologi gav mig osökt tillfälle komma in på de närliggande folkens. Och särskilt var språnget över till eskimåerna icke långt. Båda dessa folk: lappar som eskimåer ha ju så närbesläktad fantasi. I bådas sagovärld är det alltid den sluge och listige som avgår med segern. I bådas historier gå »hemlighetsfulla fiender» igen. Hos lapparna är det »Tjuderna», hos eskimåerna, »Inlandsfolken» = reminiscenser från tider och vandringar bland andra folkslag. Vad lappar angå Finsk-Ugriska, för eskimåernas vidkommande, vissa nordamerikanska indianstammar. Och så deras mytologi. Lapparnas *Nojder*, eskimåernas *Angakoker*. Å båda sidor är det trummans extas, som ger anledning till föreställningar om färder till Underjord och det är samma sak som tvingar såväl Nojd som Angakok hämta den sjuka själen tillbaka till världen. Professor J. A. Friis skriver också i sin »Lappisk Mythologi» följande: »Mellem Lappernes Noaider og Grønlændernes Angakut (Plur. av Angakok), er det saa stor Lighed, at man næstan kunde fristes til at de have skrevet om de sidste, havde laant sin Fremstilling pa de Finmarkiske Missionairers beskrifvelse af de Lappske Noaider» — — —.

Från att nu från mytologi gå över till sagorna, så ha båda folken en mångfald sådana. Som detta icke behandlar lapparnas lämnas de nu och vill jag i det följande uteslutande hålla mig till grönländarna.

Detta folks sagovärld var i många år föremål för mitt livliga intresse, ja, redan innan jag ännu begynte med de »Lapska myterna» kände jag grönländarnas.

Eskimåerna ha haft den underbara turen att få sina, så gott som samtliga sagor, systematiskt insamlade och kommenterade av en man, som gjort studiet av dem till sin livsuppgift — en man som känt Grönland och dess folk som ingen annan före eller efter honom och som därför bättre än någon ägnade sig till detta omfattande arbete nämligen doktor H. Rink.

I åren 1860—70 samlade han — den 1,500 kilometer långa kusten gav han stoff. Från Upernivik, Grönlands nordligaste koloni, till boplatsen Pamiædluk på östkusten, inflöto manuskript — ty Rink lät grönländare själva skriva. Dessa otaliga uppteckningar, många hundraden, ordnades sedan och resultatet föreligger sedan 1866, i den, i Köpenhamn tryckta boken: *Eskimåiske Eventyr og Sagn.* Sedermera har grönländarnas sagoskatt tillökats med löjtnant Holms uppteckningar från Angmagsalik och Mylius Erikssen och Knud Rasmussens från Kap York. Båda sistnämnda även av stort värde i och för studier av eskimåens själsliv. Men Rinks samling, kanske är det därför, att jag först lärde känna den, står dock för mig som den mest givande. Dessa sagor — västkustens — berättas ju också i den för mig lättast åtkomliga miljön.

Ja »lättast åtkomliga omgivningen», och därmed är jag inne på det som föranledde denna resa till Grönland jag nu går att skildra.

Som jag förut nämnt, hämtar min konst helst sina ämnen från polarfolkens sagovärld — lapparnas ha gett mig otaliga motiv. — Deras myter även, men deras sagor äro — låt mig få säga det, litet för beskedliga — min »Pyske» går mest i den vildare stilen och jag känner mig aldrig nöjdare än då min »penna riktigt får vältra sig i ruskigheter». — Det är snyggt — det erkänner jag, men som man är skapt, är man skapt. — Lapparnas sagor blevo mig som sagt för beskedliga. Nog vimla de, särskilt i Tjudehistorien, av mord och rån och drastiska detaljer m. m. m. m. Det är ej nog och därför — kom så eskimåernas. I den fanns allt vad mitt hjärta begärde, och så till på köpet, hade de det med sig — de tilldrogo sig vid havet. Ärade läsare — har ni lagt märke till, hur alla historier som skapats vid kusten, ha större bredd och färg över sig än de från det inre. Landets horisont ger ej den längtan, som havets ger.

Ursprungligen födda på Nordkanadas kust, ha grönländarnas sagor med folket vandrat mot väster.

Från Alaskas nordspets till Angmagsalik väster om Island, överallt äro de lika.

Folkhjälten »Kaujakjuk» i Labrador, är densamma som Kassasuk i Sydgrönland.

Överallt var de förtäljas, ligger över dem havets doft. De äro grymma som havet, leende som havet och de ha alla havets lukt — boplatsens lukt av ruttenhet och salttorkad fisk.

Men hur kunna nå dem?

Att sitta hemma och läsa, kunde visserligen fylla hjärnan med bilder — men det blev bara de stora dragen. Detaljerna, de tusende små detaljer som ge tavlan dess »riktiga», upplevda utseende — den kunde ej fångas hemma. Detsamma hade jag känt då jag först begynte läsa de lapska sagorna, till Lappland, var ju så enkelt att komma, 3 dygn från Stockholm i en bekväm vagong — 1 dags resa i släde, så var man framme.

Men till dessa grönländarsagors hemvist var långt. Från Stockholm till Godthaab i Grönland är tusende mil. Ja, drag en cirkel med vår huvudstad som medelpunkt — för den rakt söderut — Godthaab ligger som ni ser i Afrika. Dit är det en god bit. Om det bara vore fråga om ett stycke väg, landsväg, menar jag, alltid kunde man gå. Men vägen till Grönland går ju över havet. Och så är Grönland ett »Lukked land». Det är Kina före opiumkriget. Ingen europé får landstiga där utan danska utrikesministeriets tillåtelse. Och kommen i land — Grönland har inga hotell. — Man är hänvisad till där boende danskars hjälpsamhet om man ej själv har allt med sig, d. v. s. tält, konserver o. s. v.

Det är ännu ett »vilt» land, utan »kommunikationer». Förbindelsen mellan kolonierna är osäker och oregelbunden. För att komma fram och ej bli tvungen ligga på en plats hela tiden, är man tvungen i förväg beräkna handelsskeppens »tider», när de komma, när de gå, om de eventuellt kunna fördröjas m. m. Allt om allt. Den som ville dit, måste tänka på en hel hop innan han gav sig i väg. Och först och främst, han måste ha ett ärende i landet. Att vara »turist» är ej nog. Många amerikanska millionärer ha velat dit, men fått nej. Ibland dyker en elegant lustjakt upp i Hudson Bay, den får ej ankra, den får nätt och jämnt fylla sitt vattenförråd och så farväl — ingen förbindelse med land är tillåten.

För mig gällde det alltså få tillåtelse komma »dit över» och i sagornas miljö få de typer och redskap som sedermera skulle giva konstnären i mig tillfälle få ge, det han kände.

Jag visste inte alls hur detta skulle gå för sig — jag kände ju blott landet från böcker — och de ge alltid ett skevt intryck, tycker jag. Och så mitt »ärende». Jag tyckte själv det lät litet löjligt detta, resa och rita av allt levande, rita av hus, vapen, båtar, för att sedan vid hemkomsten göra sagotavlor av det hela. Hade jag inlämnat en ansökan med detta till motiv och resemål, är jag säker på att Kungl. Danska Utrikesministeriet har fått sig ett gott skratt. Ja, här i livet gäller det att kunna konsten formulera och så blev det, som det stod i den officiella »Kundgørelsen vedrørande Styrelsen af Grønland».

— — — »udgaar Hr Kunstmaler Ossian Elgström till Grønland med S/S Hans Egedes 1ste Reise for at foretage Studier i kunstnerisk Øjemaal i Løbet af Sommeren» — — —

Det var knepigt nog ändå. Från Godthaab till Umanak funderade danskarna, och även de infödda över mitt »kunstneriske» arbete. Allra mest förundrade de sig över att jag aldrig slog mig ned och »gjorde en tavla», utan överallt »nöjde mig» med skisser och studier av allt och alla. Grönländarnas dom blev fastslagen redan första dagen, den blev översatt: »Han er tossed,» siañipok. Nå, på somliga platser blev domen något mildare, som i det följande skall omtalas. Ja, för att nu få den begärda tillåtelsen, så var det först att till »Styrelsen för kolonien i Grönland» inlämna en vördsam anmälan att få medfölja ett av »handelns skepp» och så inte glömma bifoga så många rekommendationer som det var möjligt uppdriva.

Ja, där stod jag, inte hade jag några meriter. Det såg mörkt ut. I min nöd kom jag att tänka på civilminister von Sydow, vilken jag lärt känna under den tid han var landshövding i Norrbottens län. Han mottog mig mycket vänligt och lovade göra sitt till, för att min önskan skulle bli uppfylld. Så gick det ett år eller så och jag trodde att allt var misslyckat, men en höstdag ringer det i telefonen och jag har glädjen höra civilministerns röst, som omtalar, att en skrivelse inkommit från svenske ministern i Köpenhamn, vari han meddelar att »utrikesministeriet beviljat tillstånd för 'Kunstmaler' Ossian Elgström att under sommaren 1915 beresa Grönlands västkust i och för konstnärliga studier». Ett skepp skulle avgå i början av november. Det var dock alltför knapp tid för mig bli i ordning på, utan valde jag det fartyg, vårens första, som avgår från Köpenhamn 1:sta april. Jag reste då ner för att tala vid Knud Rasmussen och tack vare honom och i främsta rummet direktören för Grönländska handeln, Daugaard-Jenssen, hade jag snart klart för mig vad som skulle medföras i proviant och grejor. Köpenhamns färghandlare äro dåligt försedda med »artistmaterial» därför föredrog jag låta Becker i Stockholm utrusta mig. Konserver och dylikt blev däremot billigare taga från Danmark och »Danska vin og konserves fabrikker» samt firman W. Hommel sörjde innan kort för, att livsmedel och spritvaror för ett år blevo iordningställda och nedsända till »Grönländska handelsplatsen». Ett primus, inbyggt i en spann, speciellt tillverkad för polarbruk fick jag genom Handeln. Petroleum och denaturerad sprit skaffades genom »Hommel». Sovpåse och nödiga skinnkläder blev billigare köpa vid framkomsten till Grönland, det sade alla, och därför reste jag i min vanliga lump. Av skodon medförde jag två par s. k. norrländska militärpjäxor, vilka blevo mig till mycken nytta uti det om sommaren vattendränkta Grönland. Grönländarna själva och alla danskar däruppe använda alltid s. k. kamiker, en flatsulad stövel av s. k. »vandskinn», med en innerstrumpa av hundskinn vari de nakna fötterna nedstickas. Ett mycket varmt plagg och utmärkt för fjällgång, emedan den mjuka sulan tillåter tårna klamra sig fast vid utsprång o. d. Men dessa kamiker ha ett stort fel, de bli i fuktig terräng genomblötta redan efter några timmars marsch och varje man eller kvinna i Grönland skall minst ha en 3—4 par kamiker att byta med om dagen. Även tar dessas iordningställande, den s. k. »kamiutningen», minst ett par timmar varje morgon. Nej, då voro mina lappjäxor vida bättre, bara jag lät bli klättra i fjäll. En sak, som jag för resten undviker så mycket som möjligt. Jag travade hela sommaren genom såväl tjockt som tunt, stod i vatten till halva ankeln i timtal, men var ändå alltid torr och varm om fötterna. Så till min resplan.

Min ursprungliga, den, att med egen motorbåt, försedd med en förhyrd besättning av grönländare, beresa västkusten för att på så vis vara oavhängig av handelskustskepp och danska kolonisters välvilja, strandade. Dels på kostnaden och dels på att ingen tid gavs få petroleum för motorn i förväg deponerad vid kolonierna. Eljest var ju detta sätt att resa det mest fördelaktiga. Att över land komma från koloni till koloni går icke. Kusten är därtill alltför splittrad och de djupa, överallt förefintliga fjordarna hindra allt framträngande. All trafik sker därför sjövägen. Läkare, »inspektörer», präster och »bestyrere», alla använda de sig av sjön. Varje koloni har minst en eller två motorbåtar förutom ett segelfartyg, den s. k. »store båten», en galeasliknande farkost, försedd med två master, storsegel och rå. Inom parentes, goda seglare i medvind, men omöjliga i kryss. Jag var därför icke alldeles blottställd och hoppades att genom vinnande sätt och mera dylikt ändå få se en del av västkusten, ty ligga vid *en* plats hela tiden bjöd mig emot. Genom Knud Rasmussen fick jag en resrute, som, om den i huvudsak följdes, borde ge mig en rätt allsidig bild av de bebodda platserna i Västgrönland. Räknat från Godthaab och norrut. Dock, jag hade ej så mycken tid på mig och det gällde ju få se så mycket som möjligt. Jag beslöt därför lämna det sydligaste Grönland åt sitt öde och starta i Sukkertoppen. Ruten blev alltså: Med »Hans Egede»* följa med upp till Godthaab, följa med samma fartyg vidare norrut till Sukkertoppen. Där gå i land och bli där en tid, besöka omliggande platser i motor- och segelbåt samt så vidare söka komma till Holstensborg. Här skulle jag invänta »Hans Egedes» andra uppresa från Köpenhamn och gå vidare med fartyget via Egedesminde upp till Godhavn på ön Disko. Där förbli och företa resor in i Diskobukten till platserna därstädes. Söka nå Jakobshavn till »Hans Egedes» tredje uppresa och följa vidare norrut till Umanak. Från Umanak sedan rakt söderut till Godthaab där jag skulle gå i land och med motorbåt o. d. resa söderut till Julianehaab där »Hans Egedes» fjärde skulle i november ta mig hem. Jag skulle alltså bli borta cirka 8 månader. På grund av kriget och en del andra omständigheter blev resan icke fullföljd i hela sin utsträckning, utan reste jag med hem med »Tredje Hans Egedes». Jag gick alltså miste om landet söder om Godthaab. Jag har under mitt uppehåll i Grönland överallt blivit bemött med den yttersta välvilja och gästfrihet av de därvarande danskarna och det är mig en glädje få omtala detta. Knud Rasmussens introduktionsskrivelser har jag även mycket att tacka för. De voro mig till stor hjälp på mina resor längs kusten, och hans namn var hela tiden det »sesam», som öppnade för mig portarna till grönländarnas förtroende.

---

* Kungl. Grönländska handelns nya passagerarångare.

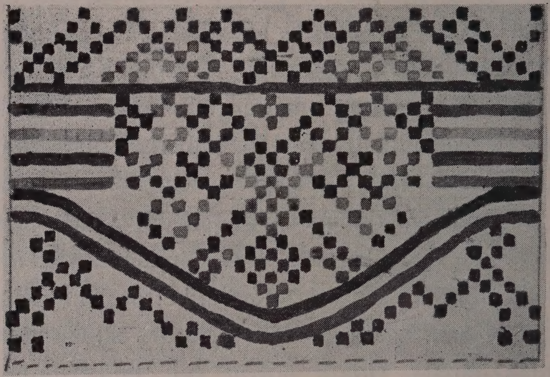

Kamiseks mönster från Sarfanguak
komponerad af Stendavids dotter Inger

7.6.15.

O Elgström

Broderi från Sydgrönland.

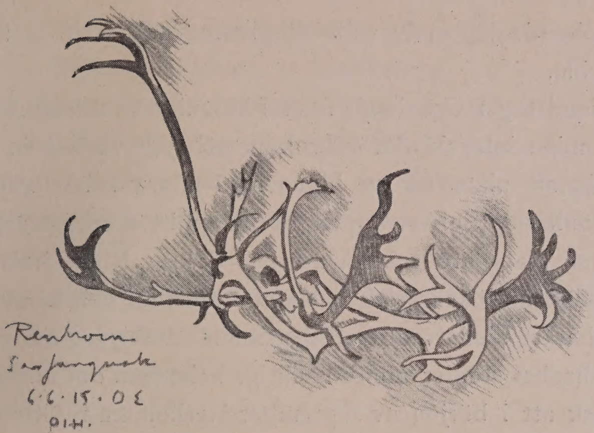

Renhorn.

Hur jag ämnade arbeta m. m.

Som jag förut nämnt, var det min mening beresa västkusten för att samla stoff till blivande konstnärliga återgivningar av de gamla grönländska sagorna.

Jag hade icke just någon överdriven lång tid på mig ty jag ämnade vara tillbaka till Sverige före 1915 års utgång. Det gällde därför få mesta möjliga utav det tidsrum som stod mig till buds.

Jag ansåg mig uppnå detta genom att gå till väga på följande sätt.

»Eskimoiske Eventyr og Sagn,» den bok efter vilken jag »marscherade», innehåller omkring 300 sagor och berättelser. I »Anmærkninger» har doktor Rink angivit nästan varje historias ursprung och stället varifrån den »insamlats».

Har en saga upptecknats på flera ställen och på likalydande sätt, är detta även uppgivet.

Jag kunde således i huvudsak samla sagorna i grupper. En grupp för varje distrikt. Emellertid förekommer det upprepade gånger, att samma saga inberättats från olika håll. Så är t. ex. förhållandet med »Kassaksuk», som lokaliserats till nästan varenda boplats, från Upernivik till Angmagsalik.

Här kunde jag själv välja omgivning och även ta typer var jag ville.

Jag landsteg i Grönland, först i kolonien Godthaab. Härifrån äro mina intryck alltför brokiga och jag var alltför kort tid på denna plats för att hinna med några vidare studier. Först i Manitssok (Sukkertoppen) började mitt egentliga arbete. Till denna plats äro många av de i doktor Rinks bok omnämnda sagorna lokaliserade och som sedvänjor och kultur här voro enahanda med Godthaabsdistriktets, ansåg jag frånvaron av »Godthaabs»-studier mindre viktig, helst som det i min resplan ingick att i början av september återkomma till kolonien i fråga.

Jag insamlade även i Sukkertoppen många berättelser och lustiga »moderniseringar» av gamla sagor.

Samtidigt med mina konstnärliga etnografiska studier förde jag noggranna anteckningar över folkets liv, färgsammansättningar på kläder och dylikt, och fick även därigenom ihop en massa, som sedan skulle bli mig till stor nytta.

Så skulle Bonniers ha en reseskildring med »äventyr». Det var det värsta av allt. Jag hade så fullt schå med att rita och samla sagor att »äventyren» lämnades långt bakefter. Jag hade aldrig några »äventyr», flera gånger under sommarens lopp, slog mig samvetet och jag tänkte allvarligt på att nu *skulle* äventyren börja, men det blev aldrig någonting av. Jag föll några gånger i vattnet, frös och slet ont, men var aldrig i egentlig livsfara. Grönlands västkust är ett fridens land och en resande lotsas milt och faderligt från plats till plats av ömma »bestyrere» och välvilliga, om och dåliga motorer. Men ändå. *Allt* var ett enda äventyr, bara att leva, att vara i Grönland var nog.

Dag kom och dag gick, ögat drack färg och oväntade syner överallt, örat hörde underliga ljud och den stackars näsan hade sitt lilla helvete dygnet om — — —. Hur det egentligen »luktade» i Grönland kom jag först riktigt underfund med då jag kom hem igen och skulle packa upp — — —.

Jag förde noggranna dagböcker och det är huvudsakligast ur dessa, följande skildring är hopskriven.

Jag låter visserligen läsaren följa mig dag från dag men — — —. Jag rör ihop etnografi och konst, beskriver upplevelser och formen på redskap i ett andetag. Ena stunden är jag glad, andra stunden ledsen — — —. Jag skriver som jag känner.

Hur säger ej författaren till »*Min son på galejan*» i *sitt* företal — — — »Naturam expellas furca, tamen usque recurrit. Naturen flyter ovanpå, liksom skummet i ölbägaren. En författare kan icke dölja sig själv på papperet. Hans temperament sticker fram i allt vad han skriver. Ni skulle snart tänka, att han doppar pennan i sitt eget blod. Vad under? Sonen liknar fadern, skriften skribenten — — —. Är det muntert i dag och sorgset i morgon, så har ni strax två dylika kapitel.» — — —

Så är det med mig också och läsaren får ta det hur han vill.

Någon »historik» har jag ej brytt mig om att göra över grönländarna.

Den som vill ha en sådan, slå upp Nordisk familjebok på bokstaven E och läse!

Varför ej alla teckningar i min reseberättelse äro av mig själv?

Jo, det skall jag strax tala om.

När jag kom till Grönland fann jag, att landet vimlade av män, som utom sitt egentliga yrke, »fångarens», även idkade konst.

Dessa »fångare» voro alla fördömt duktiga tecknare och som de till punkt och pricka hade reda på allt som rörde livet omkring dem o. d. var det klart jag använde dem.

Från Godthaab till Umanak har lurviga jägare suttit och arbetat åt mig och som teckningarna ärligt äro betalade, drar jag mig ej för att reproducera dem. Jag önskade otaliga gånger, vid åsynen av dessa teckningar, jag kunnat rita som de. — Varför skall man ha teknik?

Och varför skall ens teckningar bli så »lika»? Nå, däråt var intet att göra och så arbetade jag så gott jag kunde. Om resultaten? — Ja, dem finner läsaren i det följande. Den eventuella konstkritiken torde komma ihåg att mina teckningar till denna bok, ej äro ämnade att betraktas som konst. De äro nyktra avritningar, studier till blivande konstverk, etnografiska skisser — *allt* utom konst! Efter att således ha lättat mitt samvete går jag till att beskriva resan från Köpenhamn.

Foto. O. E.

Fangeblaera (modell).

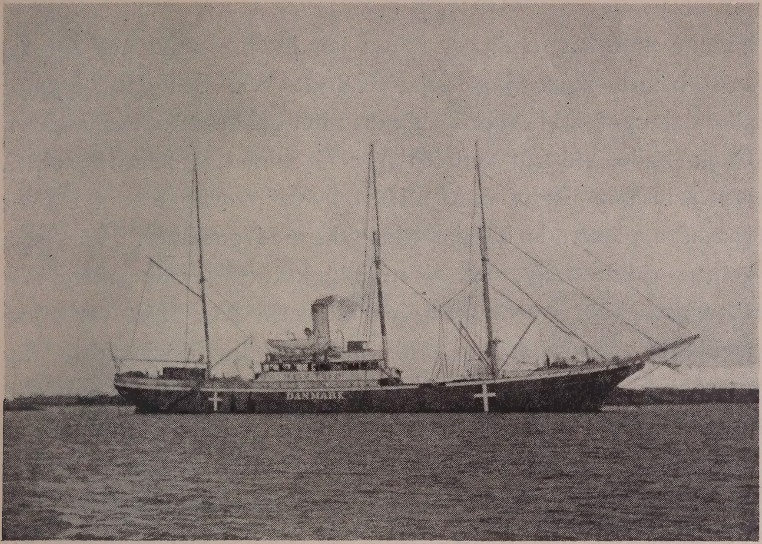

Foto. E. S.

$^s/_s$ Hans Egede.

Första dagens intryck.

Efter en ansträngande vecka, under vilken mina vänner ivrigt bemödade sig om att förvandla natt till dag, kom så äntligen den stund jag skulle anträda min långa resa. Jag hade fått tillsägelse vara ombord senast kl. 10 på morgonen den 1 april och naturligtvis var jag där redan kl. 9. »Hans Egede», ett tremastat järnskepp, smal som en synål och enligt ojäviga vittnens utsago av enastående slingringsbegåvning, låg med ångan uppe nere vid grönländska handelsplatsen, klar till avgång. Det myllrade med avskedstagande och fruntimren hade våta ögon överallt, ty det var ju krig i Europa, och de sågo i fantasien Nordsjön till trängsel fylld med minor och ur vattnet uppstickande periskoper. Inte underligt, att avskedet blev en smula högtidligt. Jag var alldeles ensam, hade redan gjort bort mitt i Stockholm och stod alltså utanför det hela. Den enda som viftade åt mig var Henning Berger, fast *säker* är jag ej. Akterstäderskan ombord påstod det var åt henne, men »susa med det», som grönländarna säga. Jag blev snart trött stå och se andra gråta och så fort mitt bagage kommit ombord, följde jag hovmästaren ned för att se till min hytt. Jag fick »Kahytt A», belägen innanför aktersalongen på babord sida, samma hytt som polarforskaren Cook hade vid sin nedresa från Grönland. Så nu ha alltså *två* svindlare legat där.* Hytten var trevlig med två över varandra placerade bäddar försedda med gardiner. Vad som genast fyllde mig med djup högaktning var de emaljerade »brækkebakker» som hängde vid varje koj. Det var alltså meningen vara sjösjuk. *Min* använde jag dock aldrig, jag var aldrig sjuk och »brækkebakken» blev genast utnämnd till uppehållsplats för böcker, krage o. d. Luften i hytten var dock ej den bästa, varför jag lät hovmästaren öppna koögat på vid gavel, mot löfte stänga den så fort vi passerat redden. Vi skrev nu den 1 april och det hela syntes mig som ett ypperligt skämt. Utom mig var det blott tvenne små barn som skulle till Grönland. De åtföljdes av en äldre dam, deras mormor och en grönländsk tjänstepiga som uppträdde i grön toppluva och röda kamikker under en blå, illa sittande promenaddräkt. Så vrålade ångaren och jag gick åter upp på däck. Ännu en passagerare hade nu kommit ombord. En grönländare av blandningsras lydande namnet Hindrik. Han blev senare min kivak eller tjänare och skall i det följande ofta bli nämnd och omtalad. Jag avlämnade min läkarattest till kaptenen som skämtande frågade om jag just i *det* ögonblicket var säker på ej lida av någon »smittosam sjukdom». Läkareattesten är blott och bart en formalitet vars effektivitet man starkt kan vara i tvivel om. Den skall utfärdas dagen före skeppets avresa av legitimerad läkare. Ja, man lyder förstås ordern och går vid vanlig mottagningstid upp till medicinmannen, får sitt papper och kan sedan tillbringa kvällen och natten hur man vill och vid ombordgående dagen därpå trots läkares utsago ha både gonorré o. s. v. i faggorna. Danskar i Grönland höllo med mig på att undersökningsmetoden visat sig ha sina brister, men vem i världen är fullkomlig. — — —

* Farlig sättning.

Jag fortsätter med ett utdrag ur min dagbok.

$^1/_4$. Klockan är nu elva på fm., himlen mulen och frukostbordet dukat i salongen. Förtöjningarna äro kastade och för halv maskin glida vi ut genom hamnen. En pråm med krut och dynamittunnorna väntar oss ute vid redden. Langas upp och stuvas akterut. Hovmästaren slår på gonggongen och jag går ned till frukosten. — Dansk frukost med »varmrätt *först* och *därefter* smörgåsbord och snaps», en svensk bör läsa föregående mening bakifrån för att få sina nationella begrepp klarade. Jag som skulle *äta*, kände mig för samma orsaks skull nästan tvingad stå på huvudet vid bordet för att få maten i rätt ordning i magen. Men inga onda ord om »Hans Egedes» bord, det var utmärkt från topp till tå, rikhaltigt och omväxlande och kocken Danielsen, en konstnär i Lobskowes och ärter. Jag har en hemskt god aptit och det danska brännvinsglaset är så litet så litet. »Hans Egede» rullar inte alls och snart äro vi i Helsingör där lotsen skall gå i land. Vi ligga nu och kryssa sydväst om Hven. Kompassen justeras och på styrhyttens tak står en man vid ett stativ och stirrar upp mot den bleka sol som då och då visar sig genom skyarna. Kapten Thorssen tycks inte känna sig hemma riktigt ännu. Han går fram och åter på mellandäck med händerna i fickorna och ser allvarlig ut. Lotsen, som är ombord, beställer av mig en tavla med guldförande berg, innan han går i sin båt. Vi passera en ingående ångares kölvatten, det är som att segla över en äng av nyutsprucket gräs. Nu begynner det blåsa och en ljusgrön, glasklar våg, den första, bryter in över fören och drar en pärlgardin av skum över skanstaket. Svenska landet ligger i tät dimma under mörka moln. Jag erfar inga som helst novellistiska känslor vid åsynen av det försvinnande fäderneslandet, utan röker min cigarr, under det jag lyssnar till Judit och Hindriks samspråk. De tala grönländska och Judit har fått på sig en anorak med pärlkrans och hundskinnskrage. De två danska barnen uppenbara sig nu i arktisk krigsmålning med »nedside timiaker» och höga kamiker. — — — Det är så kallt och »Hans Egede» lever också alldeles besatt. Sjösjukan går sin rond spridande sin andeslukt framför sig. Men låt mig börja från början. I korridoren, mellan maskinrummet och »andra klass kahytt», den s. k. »Eskvadronør gangen» ligger »mässdrängen» på knä, han har en spann mellan benen och levererar med fyra mässdrängskrafter sin middag tillbaka. Jag prövar på att ge honom en lätt spark och vänd till 1:ste styrmannen, som just går förbi, rekommenderar jag en rökt sill i segelgarn som ett effektivt medel för mässdrängar, som bli sjuka just när man vill ha deras hjälp till omflyttning av bagage — — — Till min oändliga häpnad säger styrmannen: »Nej, Elgström, det skulle være synd om det lille skind!» Mina fäderneärvda och genom litteratur förvärvade begrepp om brutala styrmän, fick en hård knuff och i nästa ögonblick rent av en stöt, då han fortsätter: »Skrup hen mærre lille dreng og gaa og lägg dig.» Jag blev glad och troende på utvecklingen gick jag upp på däck. Har ni någonsin sett en sjösjuk neger? Inte jag, men väl en sjösjuk eskimå. Hindrik var rent eländig och kräktes hejdlöst genom maskinrumsskylightet till oerhörd förbittring för maskinmäster Olssen, som jag trodde skulle explodera då han stack upp sitt slaganfallsblå huvud ur babord mellandäcksdörr. Klockan är 9 på aftonen, och småbarnen sova tomma och genljudade invärtes, Hans Egede bildar 45 ° mot horisonten och jag börjar känna små cirklar i magen — — —. Så slutar denna dag.

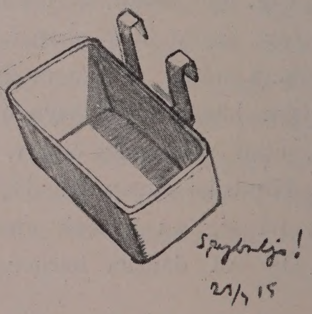

Brækkebakke.

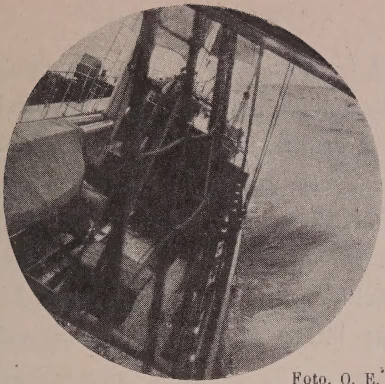

Foto. O. E.

Mot väster.

Tiden 2—5 april.

Jag vaknade klockan sex och var snart på däck. Det var den härligaste morgon man kunde önska sig. Solen, den djupblå himlen och så havet utan gräns runt om mig, allt bildade »faktiskt *en tavla*». Vi passerade Skagern. Det ligger vackert, landet med sina otaliga hus och trädgårdar. Genom kikaren trodde jag mig igenkänna Drachmanns grav. Oavbrutet dunkar propellern och fram går »Hans Egede». Jag som inget arbete har ombord blir sömnig av havsluften och gäspar så jag är öm i käkarna. Dagen kryper långsamt fram. Jag beslutar föra ordentlig dagbok och troget anteckna alla livsyttringar ombord. »Just nu» sitter jag vid det långa bordet i aktersalongen och ser genom den halvöppna dörren till en av hytterna grönländarinnan Judit klä av sig till natten. Under anoraken har hon endast ett linne och kroppen lyser rödgul i skenet från salongens fotogenlampa. Ett av barnen kräks energiskt.

$^3/_4$. I dag dimma och lång dyning. »Hans Egede» gör underverk i konsten att rulla och allt ombord svänger och knakar. På golvet i min hytt vandra tandborstar och stövlar, skissböcker och de Tre musketörerna i praktband fram och tillbaka. Att få på sig byxorna är ett kraftprov, att raka sig, atletik. Omsider slungas jag upp på däcket och har en oförgätlig stund framför hönsburen. Tuppen är sjösjuk, han blundar och då och då går en böljande rörelse genom hans lekamen. Ett grässtrå hänger ut genom näbbet. En av hönorna, troligen ett konkubinat, går vänligt fram för att befria honom från detta strå, så drar hon. — Det är som att dra i handtaget till en dusch — — — och vår stackars hjälpsamma höna vacklar förblindad och nersmord bort från tuppen som känner sig lättad men faller omkull vid sitt försök att stå på ett ben. — — —

Det är omöjligt vara på däcket och hovmästaren flög nyss mot en vägg och krossade kupa och glas på en lampa han nyss hade fyllt. I olikhet med de flesta andra människor, vilka på sjön hata varje tillstymmelse till matos, insuger jag med förtjusning varje pust av stekt sill eller fläsk jag kan uppfånga från kockens kabyss och min aptit är fruktansvärd. Det enda jag känner är ett otroligt behov få sova — bara sova, men det är havsluften skuld till, och så denna eviga rullning. Vi befinna oss nu i Nordsjöns minbälte och utkiken fördubblar sin vaksamhet, men »skit me de», som dansken säger, den flyger ej i luften som är dömd att hängas, och ännu har ingen skåning visat fruktan för en smula krut. Tumlare som följa fartyget dyka upp och ned ur vågorna och bilda tillsammans med den saltsyregröna sjön en bild av liv och rörelse som gläder ögat.

$^4/_4$. Påskdagen.

Jag trotsar vem som helst, att ha varit med om en oroligare påskamåltid. Mitt under frukosten bröt en sjö in genom mässens skylight, som lämnats en smula på glänt för luftväxlingens skull. Den sköljde ned rakt i huvudet på kaptenen som svor okristligt över denna hjälp till äggsaltning. Att sitta och hålla fast ett fullt ölglas, medan man med andra handen fyller sin snaps dito och samtidigt med hakan håller tallriken på bordet, är ett rätt invecklat konststycke och styrman Sørensen hade ganska rätt i sin undran, varför försynen inte kunde ordnat det med fyrkantiga ägg på sjön, i stället för dessa runda tingestar, som vi jämt fingo leta efter under bordet. »Hans Egede» går nu mera *genom* än över sjön. Hela förskeppet är ett enda stort skum och även över mellandäcks reling häver sig då och då en grön sjö. Den enda torra fläck ovan däck är visst utkikstunnan, men där uppe har jag ingenting att göra.

$^5/_4$. Efter att ha blivit kastad ur min koj åtskilliga gånger denna natt, är jag öm och mör i hela kroppen och känner mig ofantligt hågad skriva en smädevisa över »Hans Egede» och dess byggmästare, men varför giva lastarenum rum. Alla ha vi våra fel. Det är fridfull annandagspåskmorgon före frukosten och min högaktning för min egen mage stiger med kvaderaten på skeppets knopantal. Stekt fläsk med lök, ankerøl kl. 8 på fm. Icke i stillhet, nej då, slingerbord och fritt i luften kringsvävande porslinsservis, en atmosfär som är tjock som jättedamen Ellen Fredriksbergsgade 19 B t. v. över gården. Vi äro nu rakt söder om Färöarna. »Hans Egede» har för krigets skull blivit tvungen ändra rute och i stället för att gå mellan Shetlands och Orkneyöarna stickes nu kursen norr om dem.

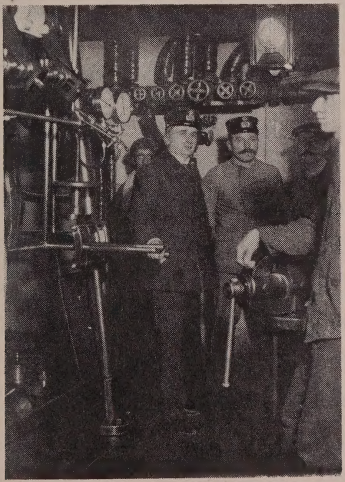

Foto. O. E.

Hans Egedes maskinrum.

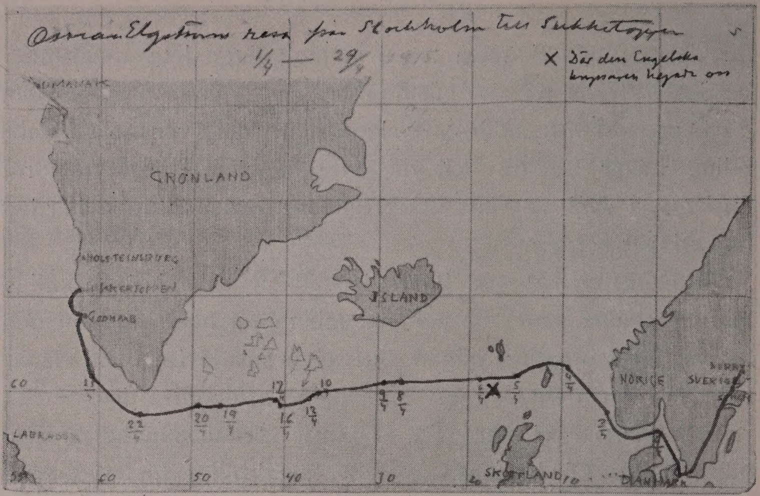
Ossian Elgströms resa från Stockholm till Sukkertoppen
1/4 — 29/4 1915
X Där den Engelska kryssaren hejade oss
UMANAK
GRÖNLAND
HOLSTEINSBORG
SUKKERTOPPEN
GODHAAB
ISLAND
NORGE
SVERIGE
LABRADOR
SKOTTLAND
DANMARK
22/4
20/4
19/4
16/4
13/4
12
10
9/4
8/4
6/4
5/4
3/4
2/4
60
60
50
40
30
20
10

Resruten.

Vi hejdas av en engelsk hjälpkryssare.

Klockan kunde väl inte vara mycket över 6, den $^6/_4$, då jag vaknade. Jag låg en stund och funderade på varför det var så egendomligt tyst. Så med ett, togo mina sinnen fatt på situationen och jag märkte propellern stod still. Det var dödstyst överallt. Det var den som väckt mig. Jag klädde mig och kilade upp. Det blåste en styv västan. I nordöst skymtade jag Färöarnas fjäll som ett blått töcken, himlen var grå och det gick en lång dyning. Jag spejade runt omkring för att upptäcka orsaken till vårt stillaliggande och fann den snart nog. Knappt 300 meter från oss, rullande upp och ned i den upprörda sjön låg ett svart fartyg, av främmande utseende. Det var icke en riktig »man of war» och ej heller en fredlig »koldamper». Det var någonting mitt emellan, men med ett nog så hotande utseende. Nu flög en räcka signalflaggor ut från dess mast och jag skyndade mig upp på »Hans Egedes» kommandobro för att närmare få situationen klargjord för mig. Uppe på bron låg andre styrman på knä med signalboken uppslagen och sökte leta ut vad engelsmannen ville. Två av våra matroser sysslade vid signalställlet och snart flög vårt färgprunkande svar till väders. »Han frågar var vi komma ifrån,» sade kaptenen på min spörjande blick. Det hela var vackert och vilt. Den grå himlen, det oroliga havet, Färöarna i bakgrunden och så den svarta, dansande orsaken till vårt stillaliggande med sina färgglada flaggor som åkte upp och ned, bytte plats och förändrade form, utan rast och ro. Så blev det lugnt därborta, flaggorna försvunno för en stund. »De rådslå,» inföll styrmannen. Så fick vi plötsligt signalen »följ efter oss». Maskintelegrafen ringde och propellern begynte åter att gå. Vi ångade en timmes tid bakom krigsskeppet i rak västlig riktning men så vek fartyget av mot sydväst och försvann inom kort i dimman, som nu började stiga upp vid horisonten. »Han borde åtminstone sagt adjö,» sade kaptenen.

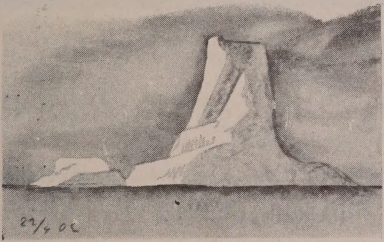

Isfjäll vid Kap Farewell.

Foto. O. E.

Helafton i mässen.

Litet om vårt husliga liv.

I min dagbok för den 7 april står sydvästlig storm, halv maskin och så likadant den 8. Den 9 tycks vi ha haft vackert väder ty i mina anteckningar står ordet »vårrengöring». Den 10 ha vi åter en rasande sydväst med lågt barometerstånd, 720 mm. har jag noterat och likadant 11 t. o. m. 15. Idelig motvind, hög sjö och halv maskin. Men dagarna gå fort. Jag vet knappast hur, men fort gå de. Jag antar det är för det man sover så mycket. Det är endast om måltiderna jag törnar ut till min plats vid matbordet i mässen. Jag sitter mitt emot kaptenen och andre styrman och har således god tid studera dessa personager. Andre styrman, en ofantligt axelbred man, har en viss avlägsen likhet med vår store avdöde Gustav II Adolf, men går mera i den gemytliga stilen. Han är i besittning av en egendomlig lugn humor och har en hemlig böjelse för lantbruk. En böjelse, som jag tror, delas av de andra av fartygets befäl. Det är svårt i larmet höra vad de tala om, men jag tycker det mest rör sig om bondgårdar, husaffärer och — sjukkassor. Kapten Thorssen liknar Frans I:s porträtt, målat av van Dyk. Han är en rapp karl, som hela dagen vet vad han vill. Och jag har ganska roligt åt hans bergfasta övertygelse, att det är min skuld vi ha så dåligt väder. En tro, som för övrigt delas av nästan alla ombord. Förste styrman har en fast otrolig förmåga replikera och jag har upprepade gånger, med tårar i ögonen, besvurit honom ta anställning i »Söndags Nisse». Han har hand om medicinskåpet och utdelar de fruktansvärdaste blandningar till de av »gossarna» i skansen, som »ha ont i magen» eller lida av »svaghet i knäna», som de säga. Våra måltider i mässen äro präglade av en egendomlig vitalitet. Allt rör sig, ölbuteljerna äro vi tvungna ha i fickorna och supen *kan* inte bitas av. Ja, jag har förut beskrivit de hart när ekvilibristiska prestationer fartygets slingringar tvinga oss utföra vid måltiderna. Men gemytligt ha vi. Samspråket är alltid livligt, rör det sig ej om sjukkassor är priset på fläsk på tapeten. Många värdefulla upplysningar ha även givits mig om ölet i London och Liverpools hamnkneiper och livet därstädes. Om konst tala vi också ibland. Tecknaren Storm Pedersen diskuteras ofta. »Han laver ej pene, men mere ejendomlige ting», är allmänna utlåtandet, men de tycka om dessa »ejendomlige ting» och tala ofta om den, eller den, av hans otaliga idéer. Middagen ombord är alltid en stadig sak med vin och diverse. — — — Storm och oväder voro vårt dagliga bröd och de gåvo anledning till otaliga komiska intermezzon. Den värsta dag och på samma gång den dag jag skrattade mest under hela resan var den 12:te april. Jag hade kommit ned i mässen, litet tidigare än de andra och satt just och försökte förena tandvärk med aptit då en ofantlig våg sköljde över fartyget från för till akter. Ett ögonblick tvärstannade båten och liksom darrade, och så, med ett, hörde jag ett brus som från ett

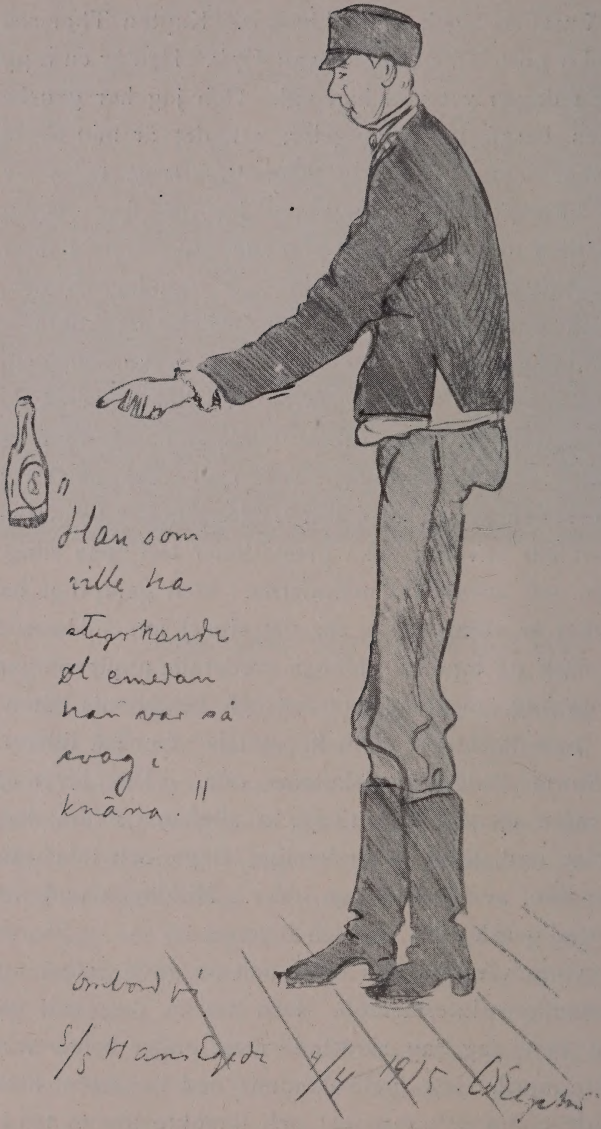
"Han som ville ha styrkande öl emedan han var så svag i knäna."
Ombord på S/S Hans Egede 4/4 1915.

»John med knäna.»

vattenfall och genom skylightet kom en ström rätt ned över det dukade bordet, det såg ut som en grön gardin. Jag räddade mig upp på buffén där jag satte foten i en potatiskarott. På golvet flöt det rostade brödet i väg, sida vid sida med min halvtömda ölflaska, själva bordet blev nästan rensopat från matvaror, endast ur bordsstället höjde sig en ensam akvavitbutelj, ej olik Ararat ur syndafloden. Max, mässpojken, stack förskräckt in huvudet genom dörren och gav sig i lag med det otacksamma företaget skilja »agnarna från vetet» = »pålägget» från porslinsskärvorna. Han svor halvhögt och tankfullt och torkade omsorgsfullt av matvarorna på sitt gulaktiga förkläde innan han lade upp dem igen. Jag hade ju ätit, så jag sade ingenting, men roligt hade jag. Tredje mäster flög nu in i sällskap med hovmästaren som dröp av vatten. Han hade just varit akterut vid proviantkällaren då sjön kom som slängde honom som ett knyte ända bort till flaggstången. Ja, det var grin på grin och tråkigare blev det icke, då vid en överhalning samtligt porslin ännu en gång gick »över bord». Jag nappade osten i luften, just som den flög förbi mig, som en gul komet. Och sedan kaptenen plockade kalvsyltan ur sitt skägg, halade Olssen, det var andre maskinmästaren, en salt sill ur sin väst, varunder den kärleksfullt gömt sig — »för att söka skydd mot livets stormar», som Sörenssen anmärkte. Varje dag blåste det förbistrat, så den 17 står det i min dagbok:

»Hans Egede» går i dag blott för $^{1}/_{4}$ kraft, d. v. s., praktiskt taget baklänges, det är i dag tredje dagen vi ha det på samma vis. Vi befinna oss på 40° v. l. och 60° bredd, ungefär mellan Island och Kap Farewell, ännu ha vi icke sett några isfjäll fast sådana bruka dyka upp här omkring.

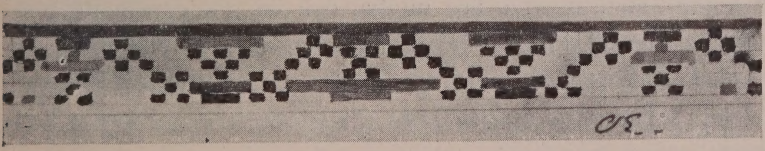

Broderi från Sydgrönland.

Barkskeppet Ceres.

Om min koj.

(Ur dagboken.)

Jag vill skriva en liten bit om min koj, därför det är den enda plats man kan vila på. Att stå på benen är ju ett kraftprov i denna sjö och att sitta, en smärta. Men att ligga är som att ligga i ett fågelbo på en gungande gren (det var ren poesi). Jag tillbringar mina dagar med att liggande på rygg lära mig botten i överkojen utantill. Vid väggen, som bildas av skeppets sida, löper en hylla med uppstående kant, varifrån böcker eller glas falla ned i huvudet på en. På den grönmålade väggen har jag i otaliga sysslolösa stunder skurit in min älskades namn.* Man ligger gott i kojen, madrasserna äro mjuka, och en gul gardin på rasslande ringar, skiljer mig från yttre världen. Drar jag till dem och blundar, kan jag inbilla mig jag flyger. När fartyget rullar över från babord till styrbord stiger jag likt en lurvig fågel flera meter till väders, för att i nästa minut sjunka flera våningar djupt. Så duvar fartyget, sätter näsan ned i en sjö och det ger ett sätt i skrovet som om det finge en spark. Och så alla ljuden omkring mig. Ligger jag vaken en stormig natt och lyssnar, kan jag få ihop en hel del märkliga ting. Man hör små barn gråta och funderar skarpt på varifrån ljudet kommer, men släpper tanken för att i nästa ögonblick förbluffas över en högljudd sång av otaliga kanariefåglar. Mellan numren kraxar lampkupan i aktersalongen fram ett slags läte, som gott kan tagas för en krasslig gammal mans bifall med underhållningen. Det knakar i däcket, visslar och sjunger och så hörs vågorna alldeles vid örat, smackande med tusen tungor. Så blir det dödstyst, men bara ett ögonblick. Propellern surrar i luften som om den i förtvivlan ville surra sig loss från den axel som binder den vid skeppet. Fartyget balanserar ett ögonblick på en vågkam, och så, husch, dyker det ned, så man nästan står rakt upp och ned, fast man ligger på rygg och oväsendet begynner på nytt. Men inne i kojen är lugn och frid, bara man har sin hoprullade överrock bakom sig och ett gott spjärn med armbågar och knän mot kant och skott.

---

* Anna heter hon.

Ett fel har min koj, den har för låga kanter, jag *kan* ramla ur. Aldrig glömmer jag den natt då jag vaknade på golvet, eller rättare sagt på väggen. Det var den natt vi rundade Kap Farewell, Grönlands sydspets. Vid tolvtiden kom en ofantlig våg, träffade fartygets styrbordsida akterut, rakt för bardunerna till mesanen. Jag flög av stöten rakt ur kojen och slungades yrvaken och sömnig som jag var, rakt ut i aktersalongen. Där rann vattnet i strömmar genom takfönstren, som delvis knäckts av spillrorna från den krossade relingen. Braket och dånet var ohyggligt och jag hörde hur matroserna svuro och stampade ovanför mitt huvud. Jag kröp *uppför* det sluttande golvet till min hyttdörr, och klättrade sedan in i kojen, såg att vattnet i små bäckar flöt ned längs väggen och skyndade mig stänga koögats järnventil. Jag var som mörbultad och dagen därpå var jag blå över hela sidan. Vilken kraft sjöarna haft visade de knäckta rundjärn, 5 tum i diameter, som lågo strödda på däck. Köttskåpet på babord sida som inte längre var något skåp utan blott ett skelett, babords sida av undre och delvis övre kommandobryggans räcke hade böjts in som ett stycke papp.

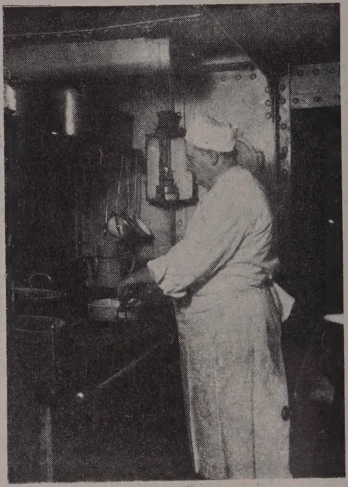

Foto. O. E.

Kocken Danielsen, konstnär
i Lobskowes.

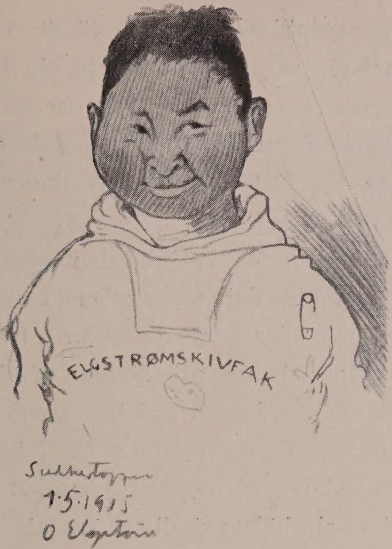

»Angakoken» Hindrik.

Min första eskimå.

När man är på väg till ett främmande och som man tror relativt ociviliserat folk, samt skall begå en bok därom, brukar man ju offra några ord på den förste individ av detta främmande folkslag man påträffar. Så vill jag också göra.

Därför till saken. Det är om »Hindrik» jag nu skall berätta.

Det var en timme före båtens avgång från Köpenhamn då jag såg honom första gången. Han hoppade ledigt ur en taxameterbil, med en liten läderväska i handen. Han betalade chauffören med överlägsen min. Hans dräkt bestod av en blå kavajkostym, dubbelvikt krage av, jag trodde först celluloid, senare undersökningar ha bragt i dagen den var av vitlackerad bleckplåt, men dock krage. En självknuten långslips av grönt siden, vari danska kungens bild lyste, omgiven av en strålkrans falska briljanter. Vad kostymen beträffar kunde man alltså frestas antaga den tillhörde vilken europé som helst av agentklassen. Men vände man blicken mot individens ansikte, såg man genast på de skyhöga kinderna och den brungula färgen att bäraren var en äkta son av det isomflytna Grönland. De på sned ställda ögonen jävade ej heller antagandet. Det hela var en kulturprodukt av icke ringa intresse.

Ombord på skeppet kallades han allmänt »angakoken» och han blev alltid »fløjtende gal» då någon bad honom sjunga en trollsång eller besvärja andar. Jag upptäckte snart att kulturen gripit denne grönländare med järnhand. Han uttalade sig ringaktande om späck, men fick han en sardin, lyste hans ansikte som förklarat. Bredvid sin böjelse för prästyrket, han skulle nämligen bli kateket och hade varit i Köpenhamn för »sin hälsas skull», svärmade den unge mannen för kortspel och teater. Jag gick en morgon genom »Eskvadronörgången» och som Hindriks hyttdörr stod öppen tittade jag in.

En hemsk stank stod emot mig och då jag nyfiken lyfte på sängkläderna såg jag att möglet växte högt på madrass och lakan, som voro genomblötta av vatten. Jag rapporterade det för hovmästaren, som genast tog Hindrik i förhör. Vi trodde ju strax att han själv varit orsaken till svineriet, men det var icke fallet. Under sista stormen, detta hände omkring den 20, hade vattnet trängt in genom taket och Hindrik hade legat på de våta kläderna en hel vecka utan att »våga tala om det». Som nattemperaturen i hytten icke är mer än + 9 grader, kan man lätt tänka sig att han skall ha haft det en smula ruskigt. Vi satt just och talade om Hindrik och hans blyghet vid middagsbordet, då någon, apropå »eskimåblyghet», berättade följande: »Osarkrak», den grönländare som följde med Knud Rasmussen till Köpenhamn, hade under resan ned, haft den vanan att uträtta alla sina behov, *under* madrassen i sin koj. Och som han själv skulle »städa» i hytten, tittade ingen efter hur han hade det, förrän båten kom till Köpenhamn och alla hytter öppnades för vädring och rengöring. — »Daa maa di tro det blev en skräll —» slutade berättaren sin förtäljning.

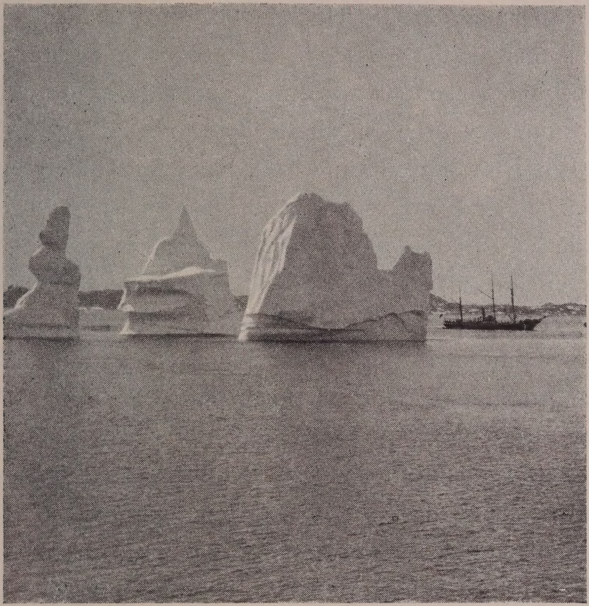

Foto. J. M.

$^s/_s$ Hans Egede bland isfjäll i Godthaabs hamn.

De första isfjällen och ankomsten till Godthaab.

Den 20 voro vi Grönland så nära att utkik begynte hållas efter isbergen, som vid denna tid driva med polarströmmen ned längs östkusten. Vädret var disigt, med svag vind och lång dyning. Jag måste hålla mig i kojen ty jag hade genom att falla omkull i maskinrummet, ådragit mig en stukning av foten, liksom jag stött axeln så armen skiftade i alla regnbågens färger. Klockan var väl vid 1-tiden då lilla Agnete, ett av de båda barn, som medföljde skeppet, kom ned, knackade på min hyttdörr och andfådd ropade: »kunstmaler, kunstmaler, et isbjerg uhyre stort». Jag försökte stönande kravla mig upp ur kojen men det rullade så, och som vänstra armen liksom foten, till en del mist sin rörelseförmåga fick jag vara glad, så fort som möjligt kunna kravla in igen. Dagen därpå gick jag dock upp på däck. Vädret var vad man kallar »usselt». Det regnade, blåste och gick hög sjö, synkretsen var också högst begränsad ty runt om hängde dimman vid horisonten, hindrande all utsikt. »Hans Egede» gick för halv maskin. Av hänsyn till isbergen vågade kaptenen icke gå fortare. Snart nog fingo vi ett i sikte. Det skymtade så otydligt fram i regndiset, att jag först trodde det var en ljusning bland molnen. Men så kom det närmare och jag erfor en alldeles särskild känsla av skräck vid åsynen av denna tysta jätte. Jag tyckte det såg så »strängt allvarligt» ut. Långsamt passerade vi förbi det på cirka 100 meters avstånd. Det lyste så bländande vitt i allt det gråa omkring det. I en klyfta såg jag en skymt av det blåaste blå och vattnet kring dess fot lyste grönt som agat. Så försvann det i dimman, men så kom ett nytt, och så ett till och ännu ett. Alla former och storlekar voro representerade. Det har skrivits så mycket om isbergens form, resande som beskrivit dem, ha enats om liknelser, såsom »riddarborgar, valv, pyramider, figurer, djur» o. s. v. Ja, de ha alla rätt. Jag såg själv valven, smäckra pelare stodo rakt upp. Jag tittade in i färgskimrande grottor, genom runda gluggar föll blicken på befästa tinnar av klaraste is. Men här utanför Kap Farewell såg jag dem endast i regn. Det tyngde ned dem, den grå omgivningen kom dem att se dystra och nedtryckta ut. Det var först i Godhavn på Disko jag lärde älska isfjällen, som jag dagligen såg glida förbi mig på sin vandring inifrån Jakobshavns isfjord. I solsken bli de höga och glada, det ligger något av en jättes skämtsamhet över dem och då de »kalvade», d. v. s. då värmen kom dem att rämna, ljöd dånet som ett avlägset bullrande skratt. Nej, Kap Farewells isberg voro av betydligt dystrare humör och jag andades lättare då vi vände kursen mot nordväst. Jag har förut nämnt att det

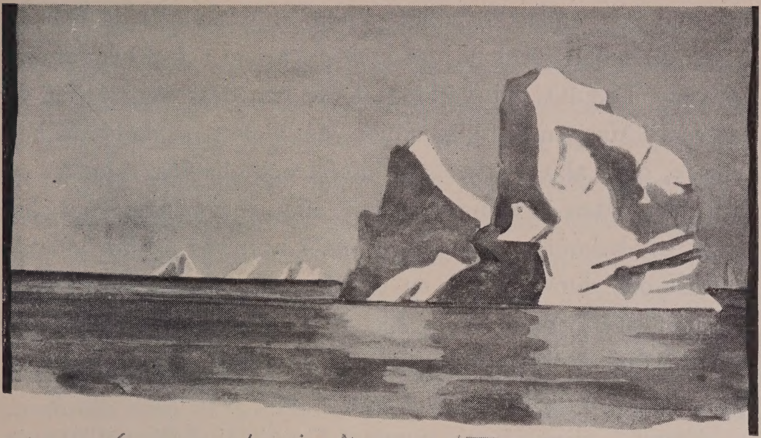

Sommardag i Diskobukten. 12 juli 1915

Ha! Ha! Ha!
MYGG!!

stormade utanför sydspetsen, vi hade dåligt väder även sedan vi kommit väster om den. Men vi visste att snart skulle vi få se land, och själva medvetandet vara väster om Grönland gav livet ombord en ljusare prägel, trots rullningen sågo vi endast glada ansikten överallt. Kocken åkte på ändan fram och åter i sin kabyss sjungande för full hals: »Dejlige Danmark vor er du daa yndig». Jag gick omkring och uppköpte rena kragar, ty mitt förråd hade sorgligt sjunkit ihop. Jag köpte de mest vidunderliga modeller från och med n:o 39 till n:o 45. Köpte av förste maskinmäster över ett dussin s. k. »polarkragar» — av papper. Kallade »polarkragar» emedan de, ifall man kommer i svettning, ögonblickligen förlorar sin form; de passa därför endast norr om polcirkeln och när man sitter stilla. Särskilt äro de användbara på ihjälfrusna som man vill skall se snygga ut. Den 24 april fingo vi äntligen i sikte Grönlands fjäll. Luften var bitande kall och full av virvlande trindsnö. Då och då drog ett ejderstreck över våra huvuden och måsarna som så troget följt oss sedan veckor tillbaka försvunno på en gång. Jag har antecknat: Det blåser en rykande snöstorm. Grönlands kustlinje ses endast otydligt genom snöyran och då och då driver ett isfjäll förbi på det *svarta* vattnet. Jag känner mig som jag kommit till världens ände och drar raggsockor på fötterna. Mannen i utkikstunnan är violett av köld då han avlöses och akterstäderskan sitter och hackar tänder på värmeelementen i salongen. Men ännu ha vi inte känt den *riktiga* polarkölden. Då väggarna i hytterna »lysa vita av rimfrost och dimman som en tät sky står överallt i skeppet» — säger styrmannen, som har tagit hundskinnspäls på och som ser fullkomligt arktisk ut, med ansiktet tittande fram ur hättan, som är omgiven av yvigt bräm.

Frampå förmiddagen kommer Godthaabsfjällen till synes och genom snöbyarna kunde jag då och då beundra »Sadeln» och »Hjorttaggarnas» sylvassa resning. Sjön gick mindre hög när vi kommit förbi Kangeköarna och klockan 2 sågo vi koloniens små hus som röda prickar vid fjällfoten. Kaptenen gav order hissa flaggan på stormasten ty vinden blåste tvärs och flaggan akterut kunde ej synas från land. »De äro nog en smula ivriga därinne,» sade styrman Sörenssen till mig. Vi stodo uppe på bron och sågo hur den ena efter den andra danska flaggan kröp upp för de ännu osynliga stängerna. »Tänk, vad di ska va glada,» fortsatte han. »De veta ju ingenting, ej heller om Danmark har fred eller ej?» — Jag kände mig helt underlig till mods då jag tänkte på alla dem, som gått där bland de små husen hela vintern och bara tänkt och funderat och ingenting vetat av vad som hänt i Europa. Sista underrättelsen hade Godthaab haft i november 1914 och nu skrev vi 24 april. Det är lång tid vara ensam på.

Ja, nu var jag alltså praktiskt taget i Grönland och jag stirrade ivrigt över vågorna in mot land efter den »första kajakmannen». Efter den första riktiga representanten för den ras, jag så länge längtat lära känna. Långt borta såg jag en svart prick liksom i medelpunkten av ett surrande hjul. Den kom närmare och så med ett dök han upp bredvid oss — den första kajakmannen; *ett* med vågorna, glänsande våt och det gulbruna ansiktet skinande av förtjusning. Kajakåran gick som en kvarnvinge och den lätta farkosten flög upp och ned på vattnet jämnt överhöljd av skum. De vita kapitateprydnaderna glänste som silver mot hans svarta vandskinnspäls och bakom hans rygg lyste hans fangeblaeren, som en rödgul ballong. Det löpte kallt utefter ryggen på mig då jag hörde hans röst — det lät som då en sjöfågel skriker över vattnet. — »Nittvertonarfik, ajungilak, ajungilak»*, vrålade han till Hindrik, som rödblå i ansiktet av upphetsning hängde halvvägs över relingen för att uppfatta hans ord. En motorbåt med de danska kolonisterna kom nu ut mot oss, men som Godthaab ej har någon hamn måste vi först in i en fjord, belägen en cirka 30 minuters motorbåtsfärd från kolonien. Där kastade vi ankar och så fort fallrepstrappan fällts, strömmade de ombord. Jag gjorde här den iakttagelsen, jag förut gjort i Lappland, nämligen den, att bildade människor, som av omständigheten tvingats bo ensamma på avlägset liggande platser få ett helt annat slags ansikten än dem som bo i tätare bebyggda trakter. Dragen bli liksom mera spända och rynkorna i ansiktet gå andra vägar än i vanliga fall. Alla hade de tusen frågor att göra och jag fick i en handvändning redogöra för »ställningen» i Europa. Alla voro mer eller mindre häpna över att Tyskland fortfarande höll fienden stången. De goda kolonisterna blevo liksom något långa i ansiktet vid att höra »tyska västfronten» ännu stod på Frankrikes jord.

Under tiden hade »Hans Egede» kastat ankar och låg nu äntligen stilla efter 25 stormdagar. Det blev så tyst ombord, allting höll andan.

På ett näs styrbord om oss, hade vi de gamla magasinen och bakom dem, halvt osynliga i dimman, fjällen »Stora och Lilla Malena».

Vi firade dagen med en stadig festmiddag, som avåts i säregen högtidlig stämning beroende lika mycket på frånvaron

---

* Allt står väl till, alla ha det bra!

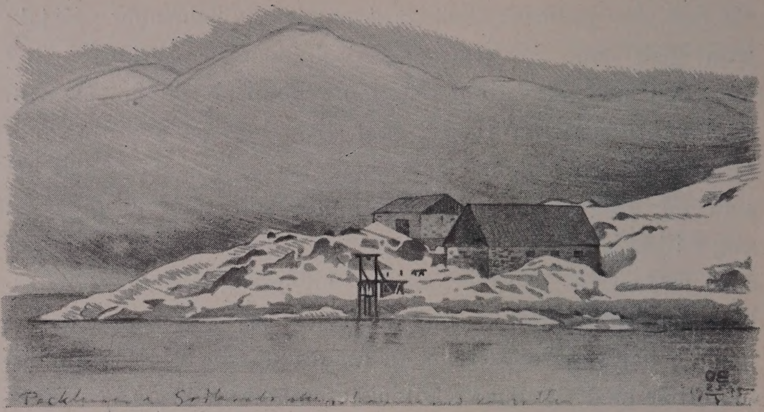

De gamla magasinen i Godthaabs skeppshamn.

av slingerbord som på tillvaron av styvstärkta kragar och ren duk på bordet. Efter måltiden upptäckte jag att jag »ännu seglade»; reste jag mig hastigt upp, tycktes golvet lika hastigt vika undan mina fötter. Jag kunde endast gå med yttersta försiktighet, hållande mig i väggar och handtag och satte fötterna hårt i marken vid varje steg till besättningens glädje.

På eftermiddagen kommo några båtlaster med folk ut för att börja lossningen. De voro alla anställda i Koloniens tjänst och tillhörde, kan man säga det mera civiliserade slaget av grönländare, om därmed menas »fångare utan kajaker» och saknande möjlighet försörja sig utan europeisk hjälp.

De hade precis samma, högst mänskliga lukt som lapparna. D. v. s. de luktade en blandning av svett, läder, tobak och — smuts. Alla voro de i mina ögon lika varandra som bär, alla hade samma runda ansikten, sneda ögon och den korpsvarta, sträva luggen långt ner i pannan. Alla voro iklädda den vanliga gråblå, eller mörkblå anoraken, varunder de alltid bära en vitviolett »isländare». De flesta hade sälskinnsbyxor nedstoppade i de överallt förekommande vandskinnskamikkerna. Upptill kantad med hund- eller sälskinn och framtill, på de bäst klädda, försedda med en, till tåspetsen utlöpande broderad skinnremsa.

De hade ett ofantligt gott lynne tycktes det och hade mycket roligt åt mina vida, svarta sammetsbyxor. *Kardlitsuak* = stora byxor hette jag någon tid där på platsen, tills mitt arbete med »pensel och penna» fick dem över till den mera korrekta titeln, kalipaissok = »han som kan färga skinn».

Dagen efter ankomsten till Godthaab hade vi yrväder med vindstötar som tjutande kommo ned längs fjällsidorna virvlande upp snön i fantastiska moln. Mycken is, mest stora flak, drev in i bukten där vi lågo och kallt var det över all beskrivning. Köld och blåst trängde en bokstavligen in till benen. Arbetet med lossningen var i full gång då jag kom upp på däck och en hel knippa kajaker låg redan framme i fören, medan ägarna trängdes i kabyssdörren njutande av den goda matlukten och då och då tiggande en bit. Till mig utbjödo grönländarna pappersknivar och cigarrmunstycken och jag måste vid betraktandet av dessa »hemslöjdsalster» med sorg konstatera, att här hade den nationella ornamentiken fått vika för en billig »Allers familjejournalsstil». Lika vidrig som hållningslös. Det vanliga motivet var en blomslinga utskuren i hög relief. — — — Kajaken hade en mångfald av benprydnader. Men även här var osäkerheten i form iögonfallande. Det var först i Kangamiut och trakten däromkring jag påträffade de nationella kôrut eller, de kajakdäcksprydnader av i ben utskurna djur, som ännu användes på östkusten.

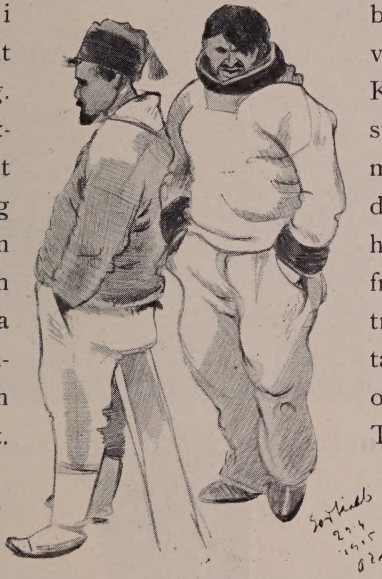

Kifakker.

Vi fingo emottaga en bunke inbjudningar till kolonien och kapten Thorssen och jag gingo helgdagsklädda i land med motorbåten *Eskulap* och i land voro vi i trenne dagar, varunder både jag och kaptenen utförde underverk i konsumering av mat och dryck. Danskarna på platsen visste ej hur väl de ville oss och jag, arma svaga människa, hann aldrig nyktra till mellan måltiderna utan gick liksom »Karlsson i Hemsöborna» i ett milt rus dygnet om.

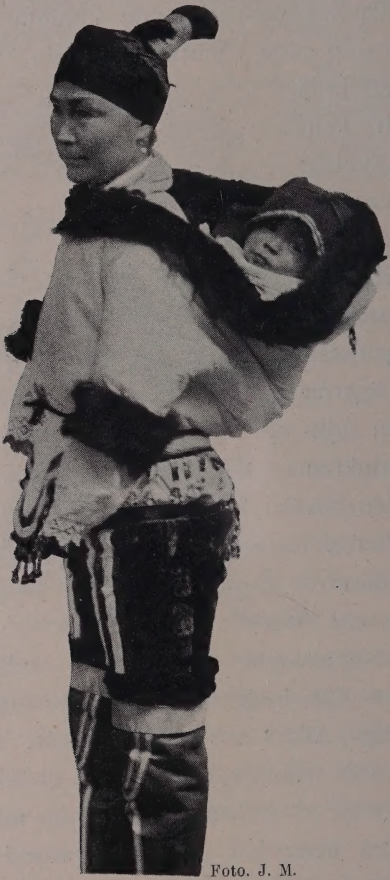

Foto. J. M.

Enda »amauten» i Godthaab.

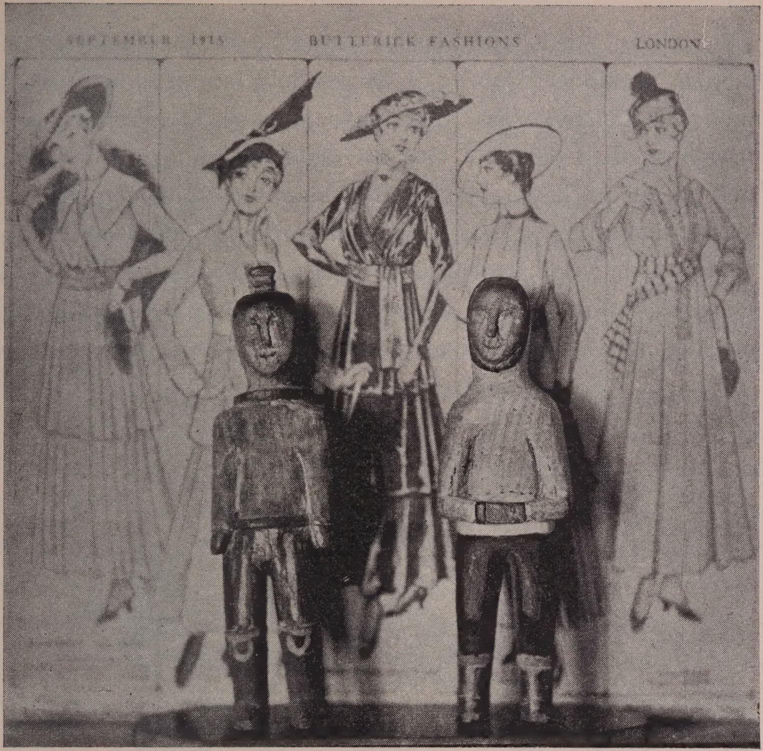

Foto. O. E.

Träskulpturer från Godthaab i den miljö jag fann dem.

Godthaab.

Om mina intryck från kolonien berättar min dagbok följande: $^{28}/_{4}$.

Det är så många nya intryck att sortera, att jag precis som Figge hellre vill sitta och rita grisar, än skriva.

Första intrycket av kolonien, av *Grönland* var — färg. Jag måste kravla mig uppför en hög bryggtrappa och kunde därför icke se upp förrän jag nådde fast mark, men då, jag formligen studsade, runt omkring mig stodo långa rader av färgskimrande grönländskor, vars brokiga »anoraker»* och olikfärgade stövlar alla skreko efter främsta platsen på mitt ögas näthinna. Där funnos gula, röda, blå och gröna

---

* Anorak = tröja.

»kamikker» med vita inslag och kantade med hundskinn. Lårens broderier lyste och flammade i brandrött och grönt mot sälskinnsbyxornas spräckliga grå och anorakernas pärlkragar svedo i ögonen. Det var det absoluta färgfyrverkeriet och så till på köpet bildade den bländvita snön och de kolsvarta magasinen en förträfflig bakgrund till det hela. Horisontell och vertikalspektra — villasamhällen — det är vad de likna var min första tanke. Intryck av färg var så starkt att jag inte förrän senare fick begreppet — »det är män-

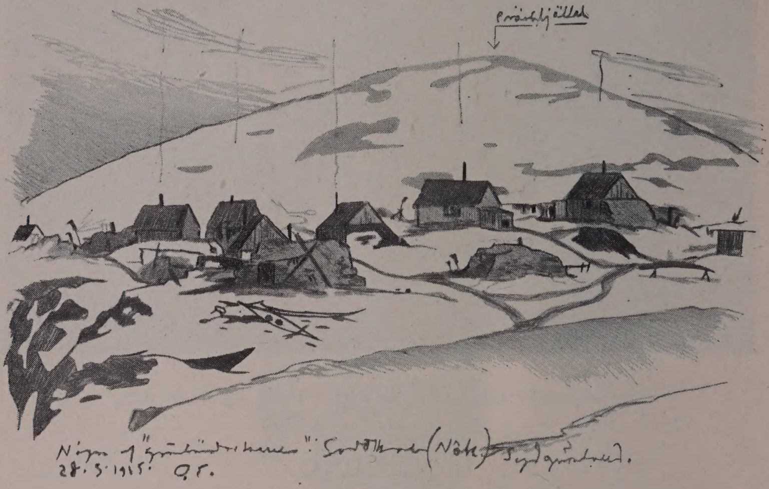
Prästfjället
Några af "grönländarhusen": Godthaab (Nôk) Sydgrönland.
28.5.1915. O.T.

Grönländarhusen i Nôk.

niskor» — klart för mig. Ansiktena voro alla förbluffande vackra, ja, genomsnittstypen verkade mycket mera sydländsk än man kunde tro. Riktiga zigenaretyper med. Fint böjda näsor och strålande bruna ögon såg jag överallt bland de unga kvinnorna. De hade alla håret uppsatt på »danskt sätt». D. v. s. med flätor à la Gretchen. I håret lyste gärna en brokig rosett, eller en pappersblomma. Dock såg jag icke här det som jag senare lade märke till i Holstensburg nämligen en hel rad små danebrogflaggor i rad kring hjässan. I småflickornas skara fanns dock flera, som hade det typiska eskimåansiktet med flat näsa och övriga antropologiska arrangement. De hade håret uppsatt i »topp» med rött band. För övrigt voro de klädda som de vuxna kvinnorna och sågo förskräckligt komiska ut, man kom ofrivilligt att tänka på dvärgar vid åsynen av dem.

Bland de gifta kvinnorna var toppen mera allmän. Ansiktet buro alla spår av arbete och ansträngningar. Man läste i de breda, liksom skulpterade dragen, en godmodig resignation och ett trött lugn. De flesta voro betydligt skalliga vid tinningarna, varför de ofta buro liksom en turban kring huvudet av svart, blommigt tyg. Någon »amaut», eller ryggpäls för transport av småbarn såg jag icke alls till i Godthaab. Dock lär en kvinna ännu gå med en sådan, hennes fotografi synes åtminstone här i närheten. »Amauten» är som man ser överdragen med vitt tyg och längs kanten försedd med rader av nedhängande glaspärlor. I Nordgrönland varest den allmänt var i bruk överallt, såg jag aldrig den överklädd, utan alltid vändes skinnet utåt och var pälsen oftast prydd med talrika broderier.

De gamla käringarna voro dock det bästa av allting. Från Godthaab till Umanak var jag deras svurne riddare och bevarar tacksamt i mitt hjärta minnet av de otaliga groteska gestalter jag såg och lärde känna under mina vandringar längs kusten. Att se dem linka fram, med ett suveränt förakt för all prydlighet, allesammans skalliga, eller i bästa fall med en liten, liten topp, omlindad med svart eller vitt band, långt bak i nacken, var en syn för gudar.

Alla voro otroligt smutsiga, och kläderna slängde och dinglade kring deras magra gestalter.

En detalj som slog mig vid betraktandet av kvinnodräkten var, vad andra även häntytt på, nämligen den breda remsa av linnet som alltid stack fram mellan anorak* och byxor. Enligt Nansens »Eskimåliv» skall skicket härstamma från den tid då danska kolonisationen ännu var mera ny i landet. Danska styrelsen hade sänt upp en del damlinnen till Grönland, i vilken avsikt, vet man inte, så den får jag lämna oförklarad. Nu kunde grönländskorna inte ringa ned sig uppe vid halsen. Anorakens konstruktion medgav icke detta. Då säges det, fann en klyftig skönhet på att förkorta anoraken *nedtill*, så en bred kant av linnet kom till synes och detta mod blev snart så populärt och slog så grundligt igenom, att man kan resa från Julianehaab till Upernivik utan att finna en anorak som är lång nog dölja byxornas linning. Även i strängaste köld ha grönländskorna intet annat om livet än linnet. Jag har dock sett, att de vid resor i »konebaad» och vid regn eller snöväder, gärna binda en schal om livet för värmens skull. Detta gäller mest för äldre kvinnor.

---

* Tröja.

När linnet, för att nu fortsätta med detta intressanta ämne, är nytt, dra kvinnorna fram det så det står som en ballong kring midjan. Linnet bäres till det blir brandgult av användning.

Ett egendomligt bruk som jag även lade märke till var det, att bära broderade bröstskyddare *utanpå* anoraken. Här i Godthaab hade alla långa kamikker, först i Holstensburg uppmärksammade jag det muntra bruk, de danska kvinnornas kalsonger givit idén till, men — därom mera i det följande. Smink och färgning av hår och ansikte är fullkomligt okänt, det enda raffinement en grönländsk skönhet kan tillåta sig är det, att stoppa ned en näve blår i byxorna för att pointera »venusbergets» plats.

Jag har nu hunnit så långt ned på kvinnodräkten att det kan vara på sin plats omnämna, att, det av tidigare grönlandsskildrare omtalade bruket, tvätta håret med urin, numera likt den sista mohikanen, för länge sen samlats till sina fäder. Nu är en flaska parfym den bästa gåva man kan giva en grönländarkvinna och ansikte och händer tvättas ofta i violtvål som särskilt är ofantligt populär i Sydgrönland. Ja, nu har jag visst ganska noga gått igenom mina iakttagelser över kvinnodräkten i Godthaab och om jag så tillägger att näsduken alltid är placerad i ena kamikken tror jag jag hunnit till botten av allting. Men denna bok skall ej vara en etnografisk redogörelse, utan även en bok om egna upplevelser och därför går jag över till att berätta om den bal jag bevistade första aftonen i kolonien.

Balen avdansades i koloniens tunnbindarverkstad, samma lokal som Fritjof Nansen odödliggjort i sin bok »Över Inlandsisen». Det var en lika egendomlig som fängslande syn se alla dessa små kvinnor snurra omkring i det matta skenet av en sömnig tranlykta. »Hans Egedes» matroser voro aftonens lejon och svängde runt med liv och lust. Även jag rycktes med av glädjen och bjöd upp Judit, min reskamrat från Köpenhamn, som nu kastat sin »promenad»dräkt och uppenbarade sig i sälskinnsbyxor och röda kamikker. Jag fick dock snart betyget »du dansar som en stock» och drog mig tillbaka till de äldre männens skara där jag tröstade mig med att åhöra de mer eller mindre sviniösa historier som där gingo av stapeln på pidgin danska. Max, vår mässdräng, som smugit sig i land var den som gjorde mest lycka, han var starkt engagerad och då jag vid 12-tiden såg honom sist, var han också »drivende vaad» av svett. Varmt och kvalmigt var det och luften förbättrades ej genom den täta hop som trängdes i dörren och hindrade all tillförsel av friskt syre. Jag svängde trots min bristande kunskap i dans dock runt med flera av koloniens skönheter och trampade dem duktigt på tårna. Musiken bestod av harmonika och violin, spelade med smak och säkerhet av tvenne unga kifakker.

Då jag gick från balen upptäckte jag bakom en knut en av våra matroser, han stod och vred grundvattnet ur sin ylletröja.

»Dää' morderligt varmt,» sade den ansträngda ungdomen då jag passerade förbi och krängde med svårighet den fuktiga persedeln åter över huvudet.

På morgonen efter balen upptäckte jag en oändlighet små runda punkter på mina rockuppslag och fram på bröstet, jag funderade skarpt men kom ej till klarhet i saken, förrän jag visat fenomenet för en av de danske som då genast utbrast: »De e skam minde av Piernes naesedryp».

Stackars små »piger», de rå ju ej för de äro så små, och hur skola de också jämt kunna tänka på näsduken, som de ha så långt nere i kamikkerna.

Dagen därpå kom med hög klar luft, fast det var bra kallt för arbete utomhus. Jag travade omkring och stirrade nyfiket på allting. Allt var ju också så främmande och underligt att jag kände mig yr i knoppen.

Roligt var det att se kvinnorna där de stodo i en tät klunga utanför butiken tåligt väntande den skulle öppnas. Jag kom att tänka på busar utanför ett brännvinsmagasin. Så fort dörrarna slogos upp, stormade hela högen in — för att få en plats vid disken. Inte för att köpa. — En del hade visserligen pengar, men de flesta gingo bara till butiken för

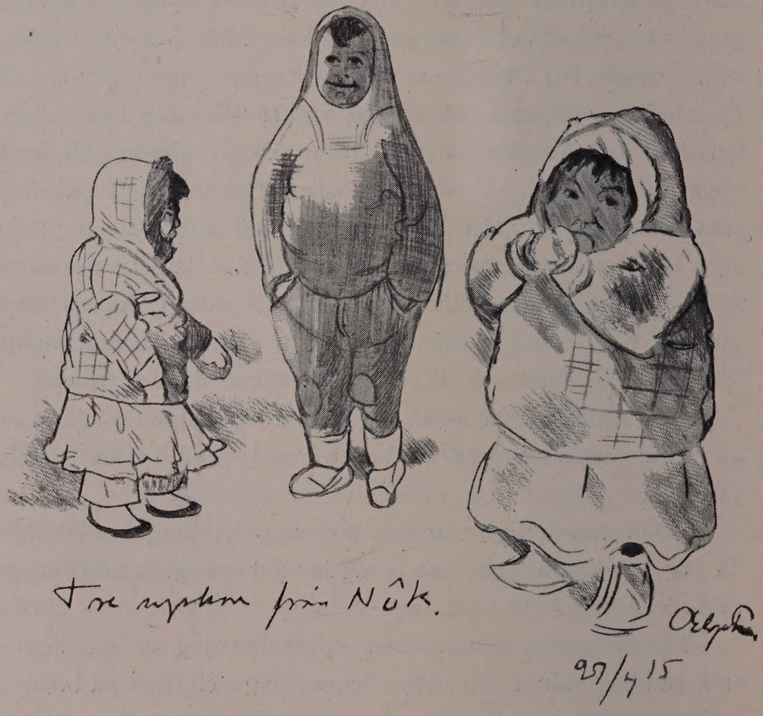

Tre syskon från Nôk (Godthaab).

att prata, ty butiken här var, liksom den är vid alla västkustens kolonier, platsens klubb och skvallerbörs. Kvinnorna hängde i timtal vid disken, pratade och skrattade och frågade efter priset på allting. När jag sett mig mätt på butikens härligheter och fyllt mina fickor med fikon och kandis, gick jag för att »se på stan». Koloniens barn upptäckte snart nog, att jag var av ett givmilt hjärta och jag behövde knappt vara ett ögonblick utanför kolonibestyrarens hus, förrän platsen vimlade av ungar, som alla svårt trängde till något sött. Jag utdelade kämpastora rökcigarrer, av märket »Bringantina furioso», à 3 öre netto, till alla småpojkarna och de rökte som skorstenar. Alla över 5 år voro starka rökare.

De voro ena sluga småjäklar dessa eskimåbarn och samma lilla personage kunde åter och åter tränga sig fram i första ledet med utsträckt hand och bönfallande blick under det att ropet »amalu, amalu, uangalu» = mer, mer, jag också, sönderskar luften åt alla håll. Detta fast deras fickor voro nära att sprängas av sockerklumpar.

De förlitade sig tydligen på sina hopplöst lika ansikten. Jag fann dock snart ut individualiteterna och höll sträng räfst, varvid den skyldige, långt ifrån att blygas, i stället med full hals instämde i de andras gapskratt. Med Hindriks hjälp höll jag därpå ett kort tal för den församlade menigheten och förklarade att nu var jag pank och nu skulle det ritas.

Någon svårighet erhålla modeller fanns icke, tvärtom, den utvalda, riskerade att bliva undanknuffad av en starkare, som därpå brett grinande ställde sig i »position». Men tack vare Hindrik, som jag antagit till kifak och tolk och som skulle medfölja till Sukkertoppen, ordnades snart förhållandet och jag arbetade så pennan »dampede».

De fjorton- femtonåriga flickorna voro de vackraste och jag tappade gång på gång mitt hjärta bland dem. Alla buro de småbarn i famnen och alla kunde de intaga ställningar så omedvetet graciösa, att min målaresjäl vrålade av glädje över synen.

Jag blev bekant med en hel del folk och överallt inbjuden att se hur de hade det.

Koloniens grönländarhus voro nästan alla av vanlig europeisk konstruktion och målade i glada, bjärta färger. Förr i tiden voro de endast tjärade, men åsynen av de många svarta lådorna mot den vita snön, blev i längden alltför sorgligt och resultatet blev därför, tack vare en energisk bestyreres ingripande — det nuvarande brokiga. Inne i de hus jag besökte var »britsen», Grönlands nationalmöbel, tack vare det starka europeiska inflytandet i kolonien blott en sorglig rest av sitt forna jag, en hylla i ett hörn. Grönländarens smak för brokiga färger förnekar sig ej heller inom hus. När man dubbelvikt och pustande kravlat sig igenom den otroligt, men sympatiskt smutsiga husgången, kom man in i ett rum, varest väggarna voro fullsatta med färgrika bilder, mest religiösa, i de mest skrikande kulörer. I varje hus fanns också en hylla i reolform uppsatt på väggen över en liten byrå och som var fylld av kaffekoppar i olika mönster. Ett par gipshundar av erkänd modell och en vas med pappersrosor, »pynter svaert paa det hele». Ögat letar efter ett föremål som kan tyda på någon nationell egenhet, men allt tycks vara europeiskt. — Täljstenslamporna ha fått vika för järnspislar och tranlampor av mässing och en gramofon delar plats med en symaskin i ett hörn. Dock, ser man noga efter, märker man en del som tyda på ung »kultur» — eller rester av en gammal. Under britsen står en balja med urin. I denna balja ligger skinn som där befrias från sitt fett. Lutad mot dörrposten står en flat trästock med ett eggjärn i spetsen. Det är den så kallade kamiutstocken och som användes vid kamikkernas uppmjukande. Över spiseln hänger en ställning som ser ut som en gallergrind. Den är tørrehäcken. Likadant var det i alla hem som jag besökte, det enda som varierade var antalet — nattkärl. Nattkärlet eller »kroffin» är nu för tiden en av det grönländska hushållets nödvändighetsartiklar. Men att bruka det till det ändamål det egentligen är bestämt till, faller grönländarn aldrig in. Nej, det är vida bättre att bära mjöl och gryn i det, när man handlar i butiken, det är ett utmärkt drickeskärl och som soppskål oöverträffad genom sin form och djuplek. Jag har många gånger blivit serverad kött i detta nyttiga kärl och skall senare i denna bok berätta om många roliga användanden av densamma.

Foto. J. M.

Monumentet över Jørgen Brønlund.

Natten mellan måndag och tisdag sov jag hos Bestyrer Bugge, i det rum Nansen låg i, natten efter sin ankomst från vandringen över inlandsisen. I Sukkertoppen kom jag att ligga i den säng samme berömde person använde förutnämnda natt. Jag har alltså, som läsaren ser, haft många tillfällen frottera mig mot de »stora i landen». Tisdagen tog jag allting mera lugnt och konstaterade att Godthaab egentligen endast är en enda lång gata vars begynnelse ligger vid tranbränneriet och som slutar uppe vid kateketseminariet. På en öppen plats framför bestyrarens hus är rest en minnessten med infälld poträttmedaljong av grönländaren Jørgen

Brønlund, vilken omkom tillsammans med Mylius Erikson och löjtnant Hagen under »Danmarksexpeditionen» på Grönlands nordöstra kust året 1907.

I Godthaab trycktes den ena av Grönlands båda tidningar. Redaktören är grönländaren Lars Möller, en intelligent och begåvad gammal man, som förestått redigeringen sedan 1867. Tidningen, vars namn är Atuagagdliutit, vilket betyder »det som kan duga att läsas», utkommer en gång i månaden och innehåller förutom »utrikes nyheter» även bidrag av grönländarnas egen hand. Ofta mycket gott och levande skrivna. Fr. Signe Rink har under titeln »kajakmän», samlat en del av dessa berättelser i en bok, som utkom i Kristiania, 1907 tror jag det var.

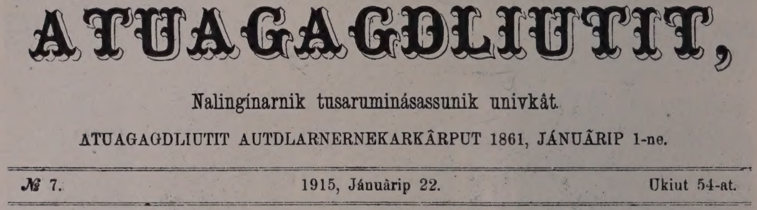

ATUAGAGDLIUTIT,

Nalinginarnik tusaruminásassunik univkât.

ATUAGAGDLIUTIT AUTDLARNERNEKARKÂRPUT 1861, JÁNUÂRIP 1-ne.

№ 7. 1915, Jánuârip 22. Ukiut 54-at.

Atuagagdliutits titelvinjett.

Förutom sin ställning som redaktör innehar Möller föreståndareskapet på koloniens tryckeri, varifrån flera, nu sällsynta böcker såsom t. ex. »Kalâtdlit-assilialiait» och »Kalâtdlit-okalluktualliait», utkommit. Huvudsakligast tryckes dock skol- och andaktsböcker.

Redaktör Möller är i likhet med de flesta grönländare konstnärligt intresserad och tecknar ofta illustrationer till de böcker som utgå från tryckeriet.

Redaktör Möller var även med på Dicksonska expeditionen 1883 och har i Nordenskiölds bok tecknat flera, såväl landskapsprofiler, som utförda landskapsbilder från de platser expeditionen besökte.

Hans son Steffen, som dog för några år sedan, var utbildad konstnär och hade studerat i Köpenhamn. Jag var i

Foto. J. M.

Redaktör Möller med sin hustru.

tillfälle få se en del av hans produktion, som omfattade både oljemålningar, akvareller och teckningar. Jag anser att grönländska folket i Steffen Möller förlorat en begåvad konstnär.

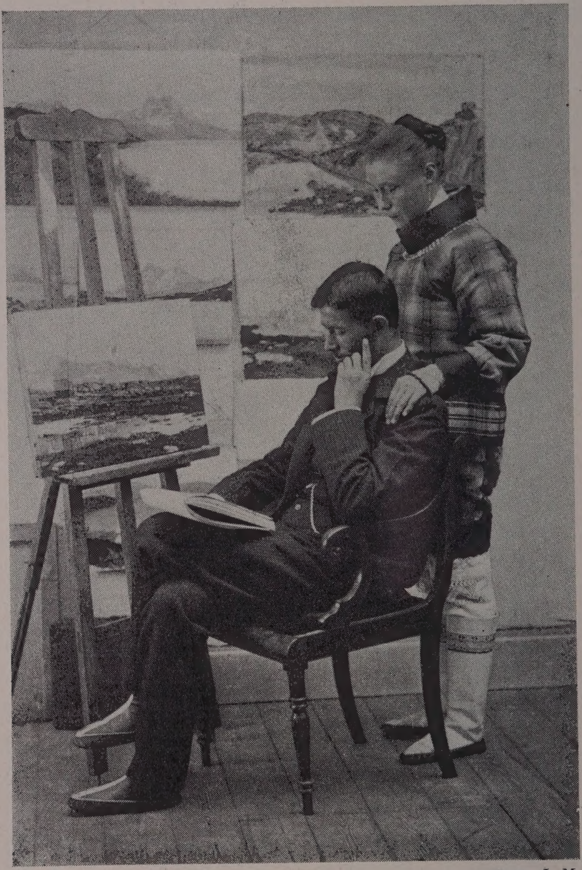

Foto. J. M.

Konstnären Steffen Möller och hans hustru.

Steffen Möllers tavlor utmärkte sig för en lugn, väl avvägd komposition och en djup, allvarlig färgskala, ofta påminnande ej så litet om Karl Nordströms.

Den sista tiden han levde, var han mest sängliggande, men han tecknade dock under denna tid en del barnporträtt, som bära vittne om en skarp blick för det karaktäristiska och ett oförsvagat sinne för formen.

Över flera av hans arbeten ligger ett skimmer av en egendomlig lugn humor, jag tänker nu närmast på den »barnserie», som ingår i den grönländska ABD-boken.

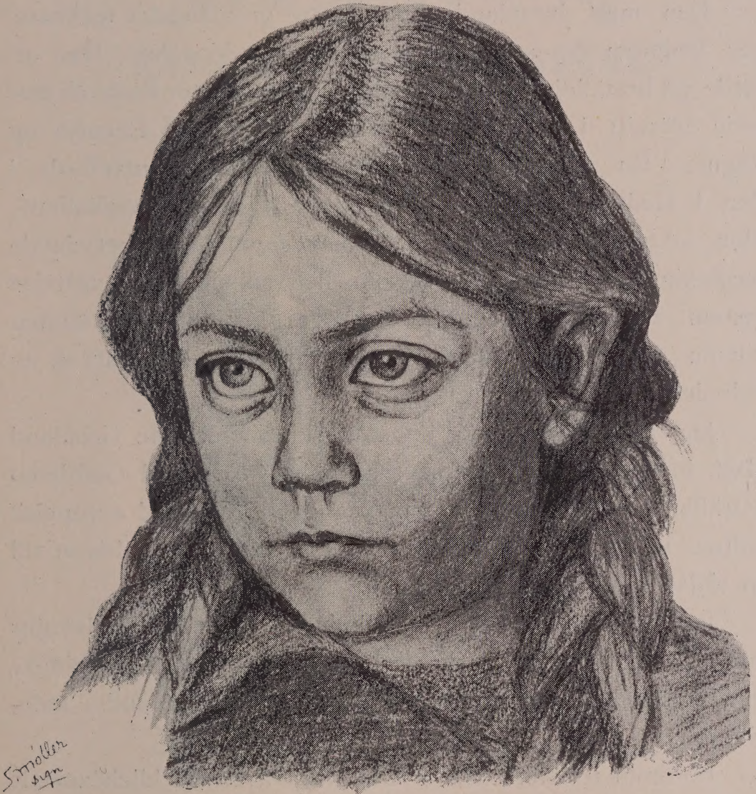

Barnporträtt.
Teckning av Steffen Möller.

Steffen Möller var vid sin död ännu icke 25 år.

Jag har förut nämnt en del om grönländarnas »kunstneriske sans». Hos de flesta av dem är förmågan återge livet omkring sig i bilder, rent utav förbluffande. Jag har i min ägo en serie på över 100 stycken utförda av en enda, en »Fanger» uppe i Diskobukten, om vilken jag senare skall skriva.

De grönländska teckningar, sådana som »mannen av folket» gör dem, påminna om de gamla persiska och fornkinesiska. De visa en total frånvaro av perspektiv och en utpräglad böjelse att genom figurens överdrivna gestikulering söka få mera berättande moment in i tavlan.

Den mest betydande av tidigare grönländska tecknare, var fångaren Aron, bosatt i Kangek på 1860-talet. Han utförde på beställning av grönlandskännaren doktor Rink, en stor serie träsnitt i original till boken »Eskimåiske Eventyr og Sagn». En del av dessa teckningar äro sammanförda i den i Godthaab 1861 tryckta boken »Kalâtdlit-assilialiait». Men »Aron fra Kangek» är i mina ögon en så betydande begåvning, att man gör honom helt enkelt simpel rättvisa genom att låta honom få sitt eget kapitel. Jag lämnar honom därför tills vidare för att fortsätta mina intryck av kolonien.

Jag hade ju i förväg, genom skildringar från Grönland klart för mig, att i kolonierna, och särskilt vad Godthaab beträffar, skulle finnas en »ganska högt» utvecklad europeisk kultur, men jag hade aldrig trott den skulle vara driven till en sådan spets som den var.

Jag har förut beskrivit befolkningen och deras sedvänjor och vill jag nu offra några ord på de offentliga inrättningar som giva Godthaab dess särprägel framför de andra kolonierna.

Förutom tryckeriet hade Godthaab även en klichéanstalt och fotografiateljé, båda förestodos de av redaktör Möllers son John, vilken var en skicklig fotograf och som levererade mig flera förträffliga bilder.

Godthaabs stolthet var dock det stora prästseminariet, som nordost om kolonien utbreder sitt vidsträckta byggnadskomplex.

Seminariet innehöll utom »nödiga lärosalar» även en stor gymnastiklokal, varest de unga grönländarna lära svensk(?) gymnastik. —

Elevernas antal är omkring 50.

Kajakrodd ingår i »läroämnena», och över huvud taget arbetas numera nog mycket på, att göra de blivande kate-

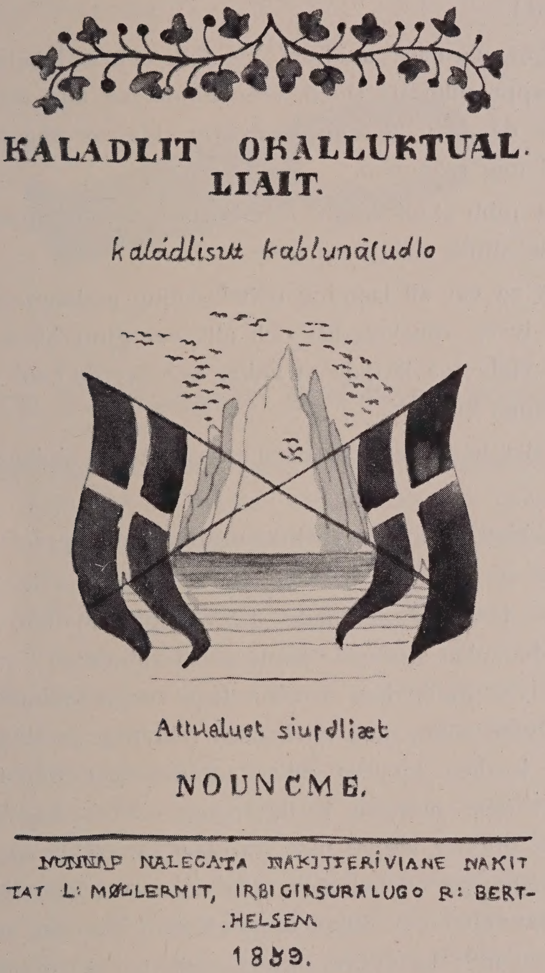

KALADLIT OKALLUKTUALLIAIT.

kalâdlisut kablunâtudlo

Attualuet siurdliæt

NOUNCME.

NUNNAP NALEGATA NAKITTERIVIANE NAKITTAT L: MØLLERMIT, IRBIGIKSURALUGO R: BERTHELSEN.

1859.

Pärm på en bok tryckt i Godthaab.

keterna till människor, lämpade leva livet i så ursprungliga eskimåförhållanden som möjligt.

Godthaab äger inga egentliga »fångare», koloniens invånare kunna lämpligast indelas i »Kifaker*, 25 %, tillfällighetsarbetande 25 %, vidare sådana som leva på vad de tillfälligt arbetande förtjäna, och till sist 25 % som bokstavligen leva på ingenting alls». (Citat av Bestyrer-N.N. från koloni N.N. Grönland.)

---

* Grönländare anställda i »Handelns» tjänst.

Något närmare studium av folk och sedvänjor tillät ej den knappt tillmätta tiden, utan nöjde jag mig att stirra på allt och då och då taga en flyktig skiss av något som särskilt föll mig i ögonen.

Mitt jobb skulle för övrigt börja i Sukkertoppen, så jag hade inte alltför dåligt samvete.

Den 29 var all lastning och lossning undangjord. »Hans Egede» lyste »finskrapad» och allt var gjort klart för resan norrut. Halv två lättade vi ankar och styrde i sol och stiltje norrut längs kusten.

Landet hade hela tiden samma splittrade alpkaraktär som söderut.

Det blev en av de vackraste aftnar jag upplevt i Grönland.

Rakt i väster simmade de väldiga isfjällen, mot den nedgående solen stodo de som svarta silhuetter i ett hav av guld. Över fjällkedjan i öster lågo tunga molnmassor och bergen lyste röda, med ultramarin i klyftornas skugga. Jag gick på kvällen igenom mina anteckningar från Godthaab och fann dem mer än lovligt röriga. Först har kvinnorna och deras dräkter fångat mitt intresse, så, ett tu tre, kommer beskrivningen på en bal, och först därefter börjar den egentliga beskrivningen av mina upplevelser. Men jag nämner ej ett ord om mitt egentliga ärende. Jag har antecknat att jag ritade, och mina skissböcker visa minst 12—14 studier gjorda under uppehållet i kolonien, men jag tror inte, de modeller jag valde hade någon uppgift att fylla i de väntande »sagorna». Allt var för nytt för mig. — Jag måste först smälta intrycken — och jag lovade mig själv att i Sukkertoppen —

eller Manitssok, dit vi nu voro på väg, skulle det egentliga arbetet taga sin början på allvar.

Hela den långa halvmörka natten gick jag fram och åter på däck och funderade på

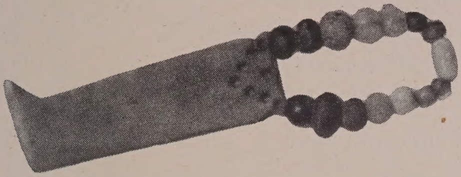

Tigussat.

»Aron fra Kangek» och hans konst.

På boplatsen Kangek, belägen på en ögrupp utanför Godthaab levde på 1850-talet den man som genom sina teckningar i de grönländska böckernas »Kalâtdlit-assilialiait» och »Kalâtdlit okalugtualiait» visat sig vara en konstnär av rang, fullt jämförlig med många som vunnit europeisk ryktbarhet. Hans produktion var ej stor, den omfattade, i ett för allt, blott ett 60-tal träsnitt och litografier, samt en serie akvareller, grafiken huvudsakligast reproducerad i de ovannämnda böckerna eller planschverk.

Mycket litet har jag lyckats uppdriva rörande hans utseende, karaktär m. m.

Ett par tre rader i doktor Rinks »Eskimåiske Eventyr og Sagn», lika mycket i företalet till »Kalâtdlit-assilialiait» och några få upplysningar från redaktör Möller — se där allt vad jag har att bygga på vidrörande honom personligen.

Han levde som sagt på 1850-talet, bodde ute på Kangek, där hans fader, Kristian Hindrik var kateket, och var han, Aron, en vanlig »fångare». Han har alldeles givet varit i besittning av en stor intelligens och en levande fantasi — ty Rink skriver på sid. 354 i ovannämnda sagosamling-avsnittet »Anmaerkninger» följande:

»Fra Godthaabs distrikt er de bedste Bidrag (»sagor») meddelte af Fangerer Aron, af Brødremenigheden, ved udstedet Kangek. Disse er isaer udmaerked Tydeligt og smukt skrevne, men som det synes *lidt men konstlede eller udtvaerede* * end de forriges.» Alltså präglade av mera personlighet än andra insända bidrag. Han led i flera år av en allvarlig sjukdom (enligt redaktör Möller — »tvinsot»), som tvang honom hålla sig inom hus. Det var under denna sjukdom doktor Rink sände honom »nogle apparater til traeskjaerning og nogle aeldre traesnit at se efter», för att han skulle få tillfälle visa prov på sin konstnärliga förmåga, varom doktor Rink redan vid denna tidpunkt tycktes ha haft kännedom.

Aron arbetade nu i ett par år till doktor Rink och utförde under denna tid alla de geniala träsnitt man kan se och beundra i »Eskimåiske Eventyr» o. s. v. samt i de båda förut omnämnda grönländska böckerna.

Rink säger vidare:

»Som en Maerkelighed anføres her tillige, att Aron, som paa Grund av sin Sygdom havde tilbragt et Aar eller laenger i liggende Stillning, ved det nysnaevnte Arbeide syntes at blive oplived, saa at han snart derefter kom udenfor Huset, derpaa kunde foretage Reiser, og i de senere Aar, endog fangede ikke faa Saelhunde fra Kajak.»

Ja, han »syntes at blive oplived».

Icke underligt, var och en som själv är konstnär skall förstå honom. Hans liv — om det nu var något liv, ligga månad efter månad på en brits i all den stank och trångboddhet som är oskiljaktigt från ett grönländarhus — fick, tack vare detta hans konstnärliga arbete, innehåll och mening.

---

* Kursiveringen gjord av. förf.

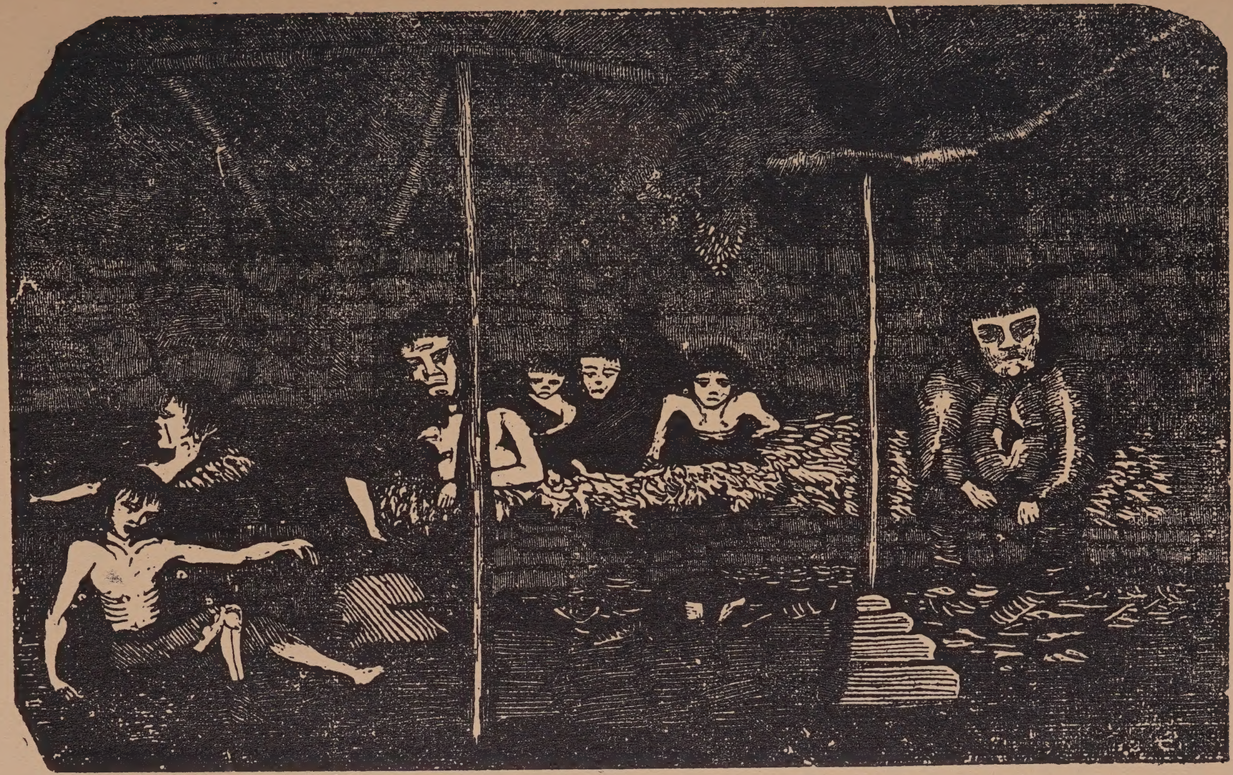

Kalâtdlit perdlilersut.
Träsnitt av Aron från Kangek.

Jag undrar dock om Rink riktigt uppskattade det han fick lära känna av Arons konst. I »Anmaerkninger» står på ett ställe: »En deel av dem» — Arons träsnitt — »ere *som Curiosum* * ligeledes anvendte i dette skrift.» Det låter ju inte vidare uppmuntrande.

Men för att återgå till själva Aron, så dog han innan han fyllt 50 år, troligen av följderna av »tvinsoten», som jag misstänker var lungsot — Grönlands nationalsjukdom.

Enligt redaktör Möller var Aron en liten livlig man, rätt häftig, men varmt religiös, han tillhörde, som förut omtalats, »Brødremenigheden» **, och predikade ofta på deras möten.

Detta är allt jag vet om Aron, och går jag vidare till en kort beskrivning av hans konstnärliga produktion.

Det har varit mig omöjligt kunna få hans träsnitt »kronologiskt» ordnade. Redaktör Möller i Godthaab mindes icke själv i vilken ordning de inlämnats.

De äro alla mycket jämna i utförandet, och Rink har nog rätt då han säger:

»— — det synes som om han» (Aron) »temmelig snart opnaaed et Standpunkt, udover hvilket han ikke bragte det videre. Thi de første Træsnit, som han leverede, var naesten ligesaa gode som de sidste.»

Av hans träsnitt äro ytterst få signerade. Ja, det enda jag själv har sett med hans signatur, är ett litet blad, kallat Skibed »Reine Hortense» paa Godthaabs fjord i Aaret 1856, varest i ena hörnet är skuret in bokstaven A.

Av redaktör Möller har jag dock fått en noggrann lista som jag här avtrycker. (De med × betecknade äro reproducerade i detta kapitel.)

Av de träsnitt som förefinnas i »Kalâtdlit» o. s. v. och vem som tecknat och skurit dem.

---

* Kursiveringen gjord av förf.

** Hernhuterna.

Godthaab d. 3—8—15.

Kalâtdlit-assilialiait.

N:o 1,	Tegnet af	doktor Rink,	skaaret i træsnit af	R. Berthelsen.
2,	d:o	» d:o	d:o	» d:o
3,	d:o	» Sælfanger Aron	d:o	» Aron
× *4*,	d:o	» d:o	d:o	» d:o
5,	d:o	» Teyler (Englænder)	d:o	» Aron
6,	d:o	» Aron	d:o	» d:o
7—8,	d:o	» d:o	d:o	» d:o
9,	d:o	» Abraham (Fanger ved Kangek)	d:o	» Abraham
× *10*,	d:o	» Aron	d:o	» Aron
11,	d:o	» d:o	d:o	» Markus Lynge (Tömmergrönl.)
12—13,	d:o	» d:o	d:o	» d:o
14—15,	d:o	» d:o	d:o	» d:o
16—17,	d:o	» d:o	d:o	» Aron
18—19,	d:o	» d:o	d:o	» d:o
20—23,	d:o	» d:o	d:o	» d:o
24—25,	d:o	» d:o	d:o	» d:o
26—27,	d:o	» d:o	d:o	» d:o
28—*29* ×,	d:o	» d:o	d:o	» d:o
30—31,	d:o	» d:o	d:o	» d:o
32—33,	d:o	» d:o	d:o	» d:o
34—35,	d:o	» d:o	d:o	» d:o
36—37,	d:o	» Jens Kreutsmann	d:o	» d:o
38—39 ×,	d:o	» Aron	d:o	» d:o

NB. Det bemærkes herved at *Aron og Kreutsmann* har leveret mange flere tegnenger der ikke blev lavet till Træsnit, og af den Grund ikke blev optaget i »Kalâtdlitássilialiait». En del af tegningerne blev gjengivet i Lithographi senere hend, og til deel blev benyttet til »Kalâtdlit-onalugtualiait».

Deres ærbödige
L. Möller.

Til
Hr Kunstmaler
O. Elgström.

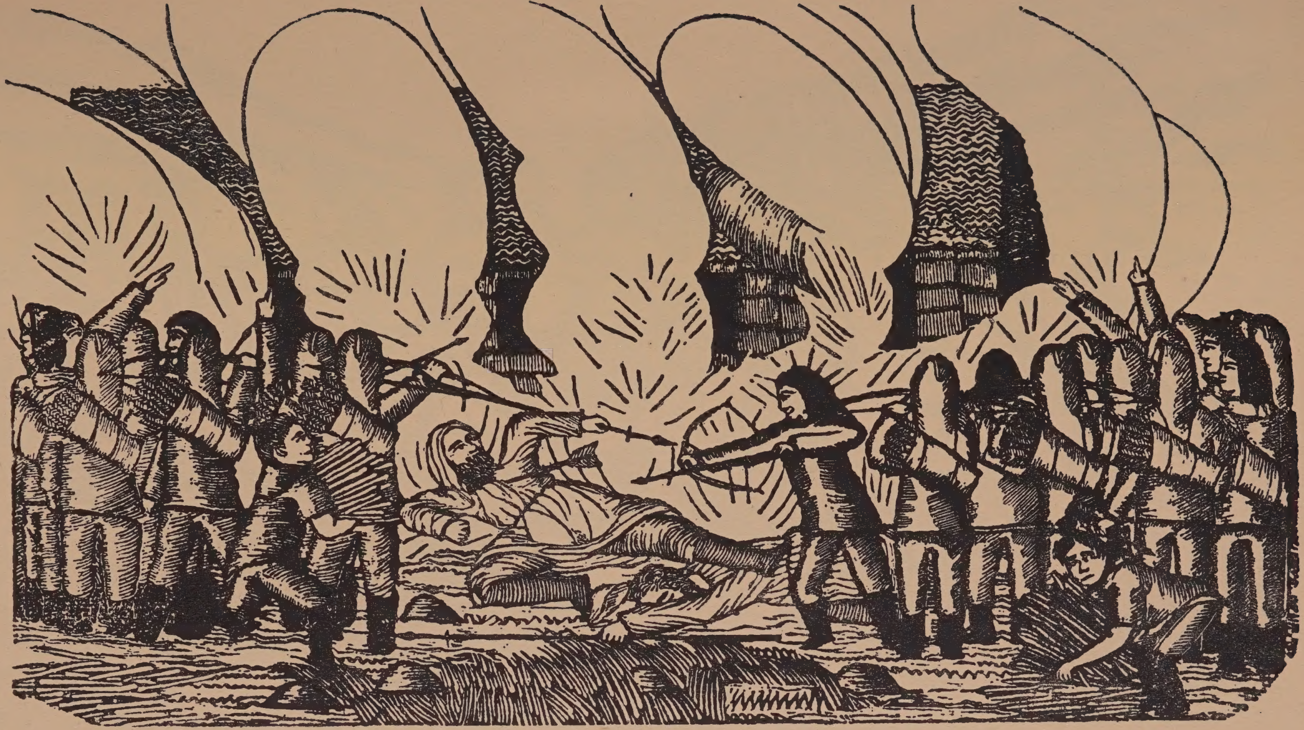

Kavdlunaitsianik.

Träsnitt av Aron från Kangek.

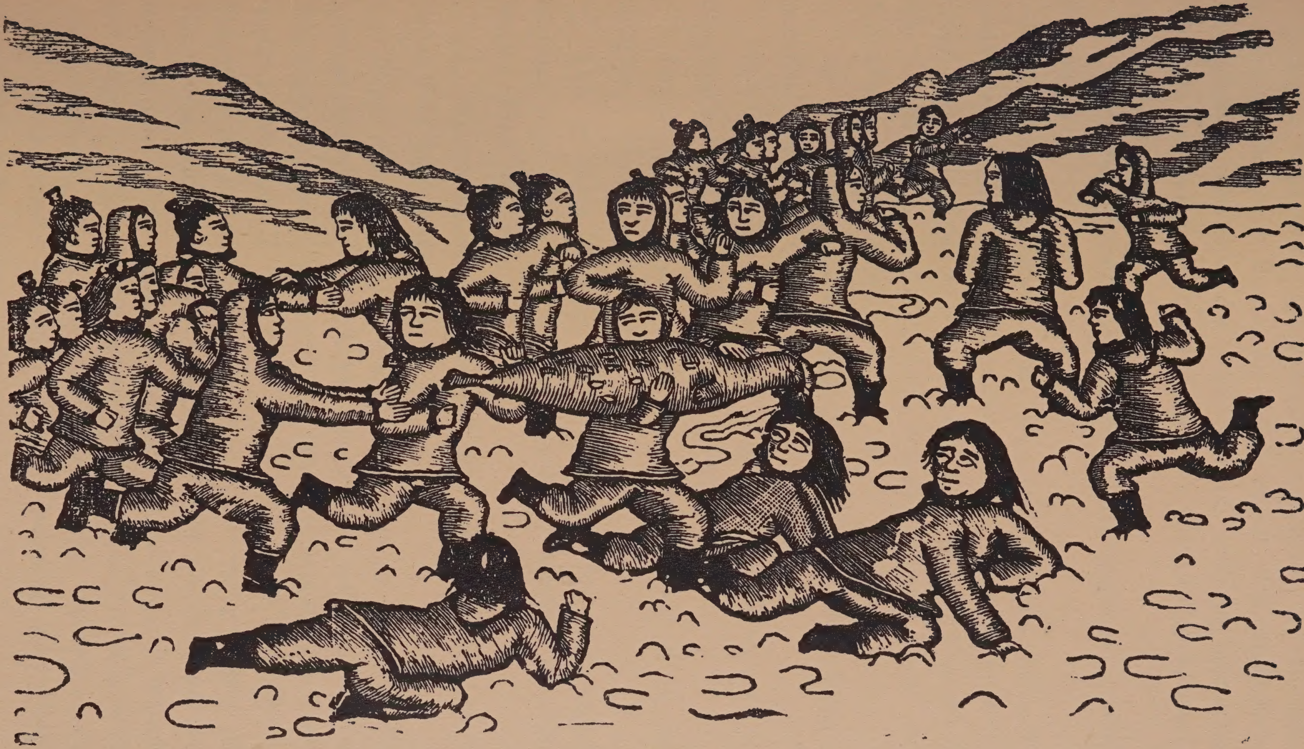

Akigssiamik.
Träsnitt av Aron från Kangek.

N:o 4. *Kalâtdlit perdlilersut* = svältande grönländare, är ett av de bästa bladen av Arons hand. De utmärglade människorna, mörkret, det hela, ger en ohygglig stämning som icke minskas vid betraktandet av den uppsvällda vattusotspatienten till höger.

Det är ett *upplevt* träsnitt, och i detta ligger till en del dess styrka.

»Kalâtdlit perdlilersut» har jag sett reproducerat i ett tyskt verk, »Die Nachte Mensch» — som prov på primitiv konst. Träsnittet var ej reproducerat i sin helhet, utan blott från vänstra kanten till en linje dragen strax till höger om den vänstra »husstöttan».

Är n:o 4 en dyster bild, så är n:o 10, »*Akigssiamik*», betydligt gladare.

Det föreställer ett bollspel hos grönländare och är en illustration till sagan med samma namn.

Det synes mig som detta träsnitt skulle vara ett av de tidigare i Arons produktion.

Det är mera tvunget utfört, och han har låtit skugglinjerna alla gå åt samma håll, tydligen emedan det varit lättare skära på detta sätt.

I »*Kavdlunaitsianik*» däremot har han hunnit till mera herravälde över materialen.

Aron visar sig här vara i besittning av en ej vanlig kompositionstalang. Genom att uppdela de »anfallande grönländarna» i tvenne grupper har han fått intrycket av övermakt större, och i den på marken kämpande »nordbons» (träsnittet är en illustration till en av de många sagor på västkusten som behandla de skandinaviska kolonisternas utrotande på 14—1500-talet) ställning ses, att han uppgivit hoppet om seger. — Bakom rökmolnen skymtar man det brinnande »nordbohuset». Kvinnorna, de grönländska, komma springande med buntar av pilar och öka i betydlig grad kampstämningen i det hela.

Aron tecknade och skar flera andra illustrationer till »Nordbosagor», och de visa alla samma utomordentliga förmåga kunna uppdela ytan i harmoniska grupper av svart och vitt. Den här reproducerade Kâgssagssuk är ett typiskt exempel på Arons dekorativa förmåga.

Träsnittet är delat i trenne delar av tvenne, i stocken djupt nedskurna tvärlinjer. Gruppen av människor i mitten är glesare än den vid sidorna, men helhetsintrycket bibehålles av att det upptagits mera »vitt» mellan mittelgruppens figurer.

Förutom dessa träsnitt, utförde Aron även några landskap, i färglitografi. Jag fick tillfälle se ett par på tidningen »Atuagagdliutits redaktion» och fäste mig genast vid det betydligt vekare i komposition och utförande, som präglade dessa bilder. En omständighet som till en del kan skyllas på materialet. Doktor Rink nämner i sina »Anmaerkninger», att han i sina ägor har en hel serie »färglagda» bilder ur grönländarnas liv. Dessa vet jag inte alls var de äro till finnandes. Doktor Rink är död och så vidare. Redaktör Möller trodde sig minnas att största delen gått till England — varför? Så denna gren av Arons konst är mig därför omöjligt säga något om. Jag har i denna kortfattade skildring hållit mig till det jag själv kunnat få se — nämligen hans grafik.

Huvudintrycket blir — Aron var en betydande grafiker, ägde en osedvanlig dekorativ förmåga, och, tack vare frånvaron av all skolning, lyckades han bibehålla sig frisk och omedelbar hela sitt liv. Jag bävar, då jag tänker på vad som kunnat hända om Aron exempelvis kommit i händerna på någon av 50-talets målare. — Som det nu var, kom Aron att vara ett halvt hundra år före sin tid — hans konst är frisk och ny och påminner ibland om Gaugiens — särskilt i bladen från Thaiti.

Jag har själv studerat Arons träsnitt mycket grundligt, och är glad kunna få kalla mig »påverkad» av honom.

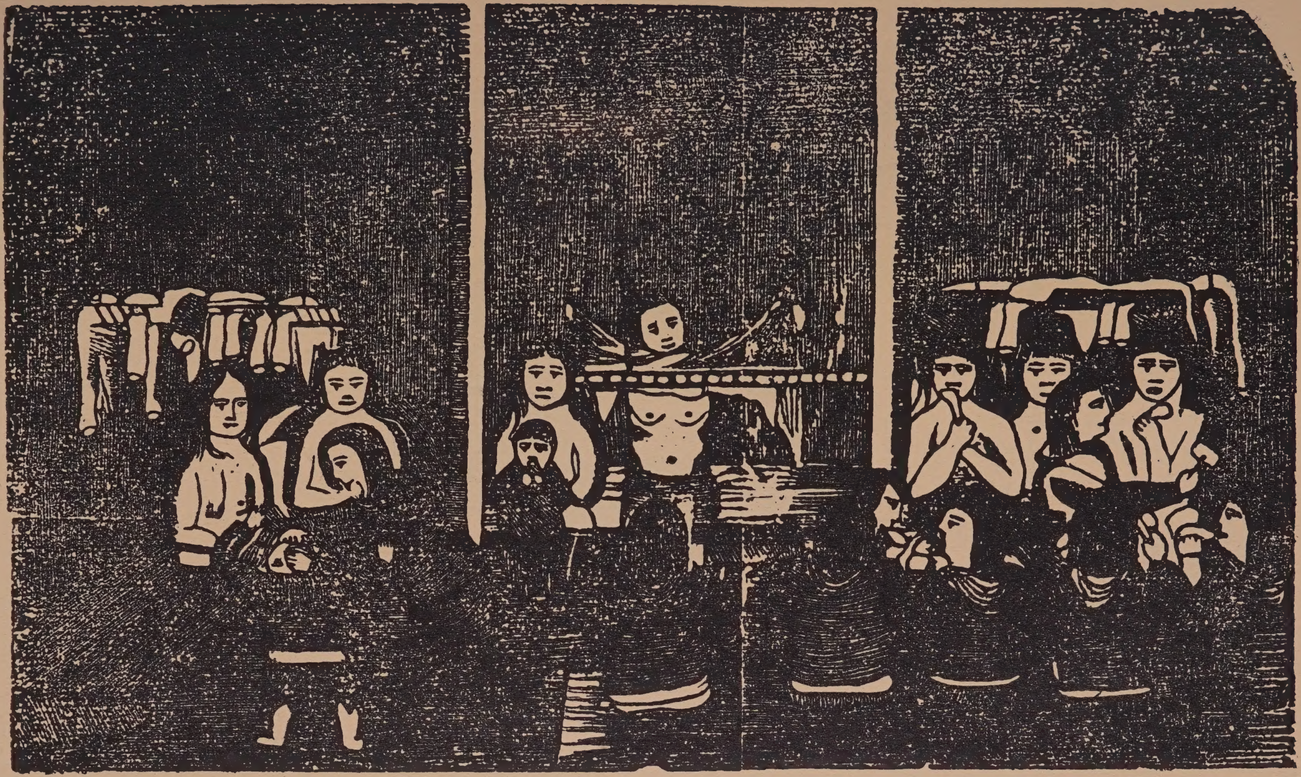

Kâgssagssuk.
Träsnitt av Aron från Kangek.

Så ett par ord om slutvinjetten till detta kapitel.

Om denna, nämligen bilden inom tandhalsbandet, vet jag, att den är en av hans tidigare försök i träsnidarkonsten. Men icke förty är den lilla bilden klar i linjerna, och kvinnans rörelse så uppfattad, som endast den kan göra det, som hela sitt liv levat i bildens miljö.

Ja, detta är några ord om den märklige konstnären från Kangek. Jag önskar bara att en skickligare penna än min blivit i tillfälle skildra honom och hans verk.

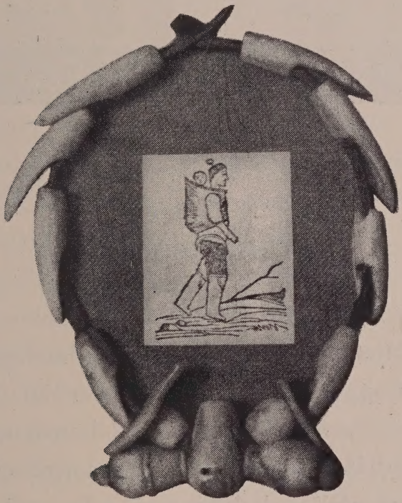

Foto. O. E.

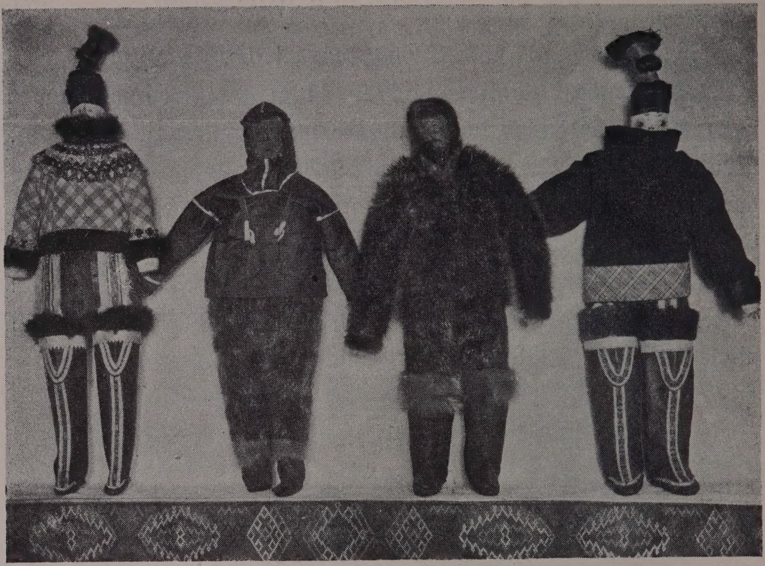

Foto. O. E.

Dockor.

Manitssok.

$^{30}/_{5}$. Redan ett gott stycke från kolonien möttes vi av en svärm kajakmän som hälsade oss med glada, ihållande skrän. Sukkertoppen får ej heller mer än ett par fartygsbesök varje sommar och skeppets ankomst är därför en av »de stora händelserna» under årets lopp. Uppe på den bergsknalle som döljer kolonihusen från utsikten utåt havet sågo vi genom kikare hur det vimlade av grönländare. Alla, gamla som unga, hade rakat dit upp och ropet »*umiarsuit*» = skeppet kommer, hade nog blivit vrålat med alla tillgängliga lungors kraft.

Följda av hela kajaksvärmen, gledo vi in i den rymliga hamn, som bildas av det näs, som norrifrån sträcker sin spets ut i havet. Mitt i »hamninloppet» ligger även en ö, som bidrar hålla vind och vågor borta från bassängen. Jag gick genast i land för att se mig omkring, ty det var ju här jag egentligen skulle begynna min resa.

Kolonien ligger vackert mellan höga fjäll, som stänga ute alla nordliga vindar. Grönländarhusen, de flesta till min glädje, verkliga torvhyddor med den sedvanliga långa husgången framför, lågo än uppe på en kulle, än nere i trånga dalöppningar, på flera ställen stodo de praktfulla gula »konebaaderne» av »vandskinn», upp- och nedvända på sina ställningar utanför husen och vid den lilla kyrkan, nere i »kajakhamnen» var marken full av kajaker. Det hela bildade ett pittoreskt virrvarr av högt tilltalande utseende. De grönländare jag mötte hade också betydligt mera ursprunglig prägel än de mera europeiserade godthaabarna. Bland kvinnorna sågs nästan bara hårtopp och flera av männen voro av praktfull typ.

Följd av Hindrik som förut varit i kolonien, gick jag upp till Bestyrer Baumans hus och lyckades få ett rum vari jag kunde bo under mitt uppehåll därstädes. Hindrik fick jag lätt och ledigt inhyrd hos Bestyrarens kock, Zackarias, gemenligen kallad »Sakka».

Jag tillhandlade mig genast en sovpåse, i akt och mening spara kol.

Under dagens lopp kommo även en del av mina lådor i land. En del skulle nämligen fortsätta upp till Holstensburg och där deponeras tills jag kommer. — — —

»Hans Egede» var full av eskimåer och fartyget var omgivet dagen lång av kajakmän som vilade på årorna och tålmodigt väntade att hovmästaren ombord skulle värdigas köpa något fisk eller kött av dem.

Medan skeppet låg på hamn beslöt jag äta ombord för att icke genast behöva rota med mat. Jag vistades därför dessa dagar mest på fartyget, stirrande och ritande som en äkta angalassok *. Jag träffade en grönländare, som var så förbluffande lik mig, att jag bad styrmannen fotografera oss ihop, men medan styrman gick efter sin kamera, hade kajakmannen på något telepatiskt vis fått nys om saken och klätt-

---

* Främmande resande.

rade med sådan brådska ned i sin kajak att han höll på att ramla i sjön.

Alla dessa grönländare voro ivriga handelsmän och här och var på »Hans Egede» stodo grupper av ynglingar med knyten och långa paket under armarna. Händerna naturligtvis i byxfickorna, och följde en med blicken vart man gick. Det var mest broderade tofflor och cigarrmunstycken av konstlöst utseende som salubjöds, ävensom kajak- och »konebaadsmodeller». Jag köpte ett par och däribland en »konebaad med besättning». Bland de roende »kvinnorna» var där en som saknade ena benet. Tillfrågad om orsaken, svarade säljaren, att det inte alls var fråga om något slarv eller fel i snidning, vilket vi antagit vara fallet. Utan var båten modell av hans egen och som en av hans rodderskor, »Rosine» hette hon, hade träben, tyckte han det var på sin plats hon även borde ha det på modellen av hans egendom.

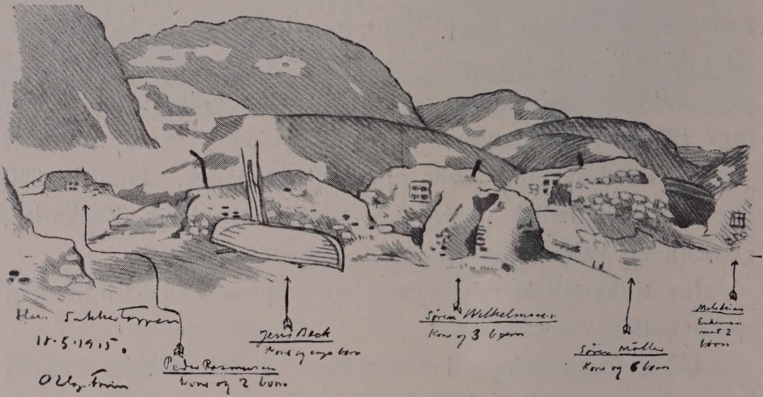
Hus Sukkertoppen
18.5.1915.
Olaf Frim
Peder Rasmussen
Kone og 2 börn
Jens Beck
Kone og ingen börn
Sören Wilhelmsen
Kone og 3 börn
Sören Möller
Kone og 6 börn
Enkemand med 2 börn

Grönländarehus i Sukkertoppen.

Kajakmännen runt skeppet snusade i ett kör, snusdosorna gingo från man till man och de nöso dessa människor, så det sprutade ur båda ändar på kajaken.

Snusblandningen var också av kraftigaste slag. Jag tog för ro skull reda på hur den var sammansatt och fick ut följande kemiska formel. Kvillajabark, krossad kryolit, peppar, krut och så till sist, som någonting oväsentligt, en smula tobak. Förutom snusning, tuggas mycket »skraa», som det kallas. Denna »skraa» som fås i butiken användes dock ej i det tillstånd man köper den. Nej då, »alltför ajorpok», säger grönländarna, river ej tillräckligt. »Kratsimik» skall allt vara — här i livet och så lindar han in sin skraa i chegg-tobaksblad, rökande det hela som en cigarr. Och då denna fruktansvärda bladpipa, för vars styrka ordet »maduro» endast är ett mycket svagt uttryck, är genomrökt, blir den hopplattad, full som den är av tjock tobaksolja och sedan — med välbehag »putted i munden».

Men jag kom ifrån vad jag ville säga.

Kajakmännen runt fartyget voro »stora fångare» och ypperliga typer för sin ras voro de alla. Små och breda, med ansiktet insnört i helpälsens svartgrå hätta, liknade de en slags förhistoriska fisködlor, en liknelse, som ej förlorade i styrka, då de, en efter en, döko upp över relingen, oftast med en ännu levande fisk mellan tänderna, vattenblänkande och med ujátssutit, det är de vackra benprydnader de bära över axlarna och kring huvudet, slängande omkring sig. Jag stiftade bekantskap med dem alla. Genom Hindrik fingo de reda på mitt ärende och orsaken till min närvaro. Ett meddelande, som de emottogo med artiga leenden eller breda grin, allt efter gemyt och karaktär. Särskilt fäste jag mig vid en ung man. Oli kallades han helt kort och gott. Han hade ett präktigt brett ansikte med ett par kisande, men ändå skarpt iakttagande ögon. Över hela gestalten låg en trubbig ärlighet som genast vann mitt hjärta. Han uppträdde med lugn värdighet och var, trots sin ungdom, jag vet knappt om han var över de 20, en av de skickligaste i kajak. På styrmannens uppfordran gav han oss en del prov på sin säkerhet. Han »gick runt», d. v. s. kantrade, inte en gång utan gång på gång. Rodde långa sträckor med kajakens köl i vädret. Kantrade och reste sig igen med en enkel vickning på åran. Ja, han var beundransvärd. Denne man blev senare

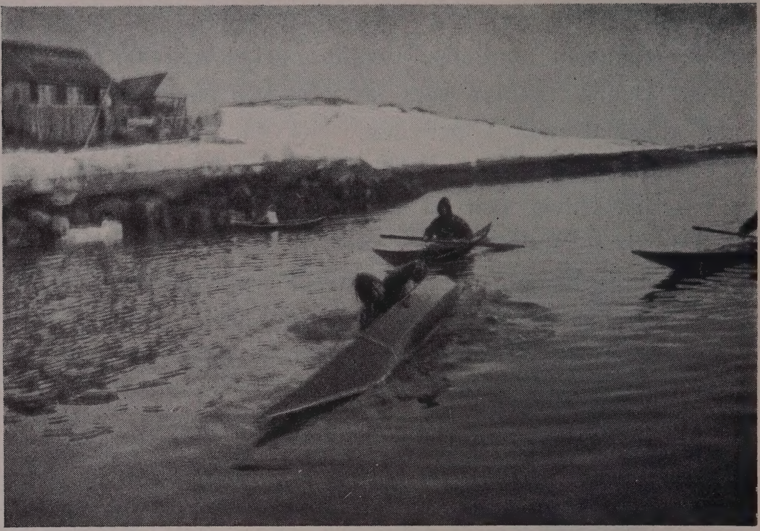

Foto. O. E.

Oli »går runt» i kajak.

min reskamrat och tolk, när Hindrik tog avsked och vi kamperade ihop i flera månader, delade köld och konserver och blevo så goda vänner som ett par unga män, vilka dåligt förstå varandras språk, kunna bliva.

När jag vaknade i min säng 1 maj vräkte snön ned i stora massor. Av gårdagens vackra väder och milda luft fanns ej ett spår kvar, nej, det blåste en bitande blåst och snön virvlade omkring, så man såg ej tio steg framför sig. Hindrik som rodde mig ut till skeppet fick ligga duktigt i för att få båten fram genom snöyran och in i hamnen gick trots lä en rätt duktig sjö.

Ombord var allt i fullt arbete, grönländarna lämpade kol och allt var ett enda smuts. Vinschen rasslade och grönländarna kilade av och an med korgar i de små händerna. Trots vädret voro alla i gott lynne och tycktes taga arbetet ganska makligt, ty det var två man till varje korg och minst en pris snus mellan var tredje börda.

Dock kunde jag inte hindra tanken göra en utflykt några hundra år tillbaka i tiden. Då kämpade nordborna sin

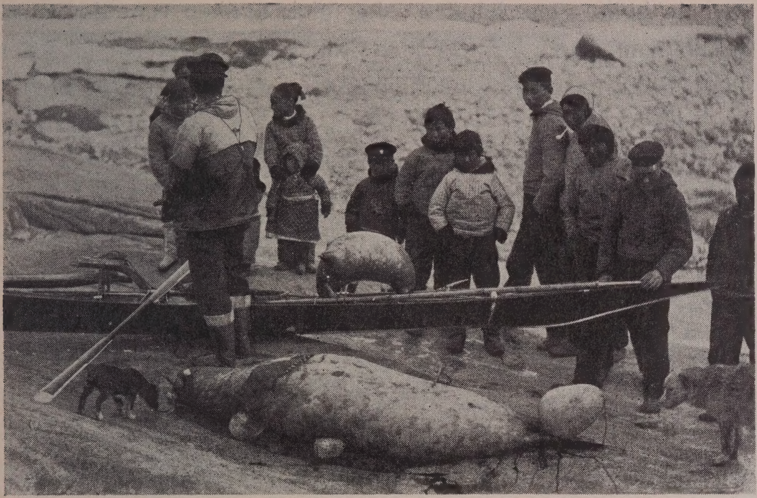

Foto. J. M.

Fångaren kommer hem.

hopplösa kamp mot de norrut* framträngande »skrällingarna», kanske kämpades det på samma plats som nu varest vi så fredligt lågo och läto våra besegrare lämpa kol för 20 öre i timmen. Ja, livet är ett »up and down», det är säkert. Efter denna lilla stump filosofi återgår jag till verkligheten.

Senare på dagen var det jag första gången under min resa fick tillfälle se litet ursprungligt folkliv. Jag vankade omkring i snöfallet, då jag hörde ropet »kajak», jag skyndade mig därför ned till stranden för att ta den ankommande i ögonsikte. Längre ut låg snön som en vit gardin, så grånade det nedåt mot vattenytan och på en gång, som han slagit åt sidan en portiär, såg jag fångaren i sin båt på det svarta vattnet. Han rodde långsamt och till höger om honom uppehållen av tvenne »fangeblaerer», uppblåsta skinn, flöt en stor säl, en »netside». Så fort han nått strandbrädden, hjälpte villiga händer honom att få djuret släpat på det torra. Själv tog han sin kajak under armen och vandrade, utan att se sig om, upp mot sitt hus. Nu kommo kvinnorna springande slipande sina egendomliga krumknivar, »ullos», mot en sten de höllo i ena handen. Jag gick nyfiken runt det stora djuret som låg på rygg och bildade en blå fläck mot det vita underlaget. Ur de hål bogserremmen gjort, flöt blodet ned på snön. Det var ju första gången i mitt liv jag sett något sådant, så min nyfikenhet var ursäktad.

---

* Från östkusten, runt sydspetsen av Grönland.

Kvinnorna hade under tiden börjat arbetet. En gammal käring skar upp sälen och utdelade små späckstycken åt barnen till höger och vänster, så öste hon upp blodet och började hala fram tarmarna. Det hela var en ursprunglig och primitiv scen, och jag försäkrar, att min skissbok gick varm. De framåtböjda kvinnorna med de blanka »ullos», sälen i sin blodpöl, barnen som vimlade runt omkring och så först och sist alla koloniens hundar som trängdes om varandra och då och då brusto ut i ett sorgligt tjut.

På 10 minuter var sälen flådd, öppnad och inälvorna borttagna, en kvart senare, och djuret var totalt försvunnet. Endast en stor röd fläck utvisade platsen där det legat. Hindrik som talar en rätt förståelig danska, omtalade för mig, med anledning av vad jag nyss sett, följande:

När en fångare förr i tiden harpunerat en säl och väl fått upp den på land, skyndade sig så många som voro tillstädes bort till djuret och lade handen på det. Det stycke av djuret, som handen legat på, tillhörde då personen i fråga. Detta var i de tider då alla voro fångstmän och sälarna mera talrika än nu. Nu brukas det ej längre, ty med så många dagdrivare, som det finnes i var koloni, kunde ju en flink fångare få riskera försörja många fler än han kunde orka med.

På aftonen var det fest ombord och jag fick till livs otaliga historier, den ena vildare än den andra, man lade tydligt an på att skrämma nykomlingen. Jakthistorier voro de mest dominerande, ej underligt då Sukkertoppen och trakten där omkring räknas till ett av de bästa rendistrikten. Grönländarna jaga ivrigt dessa djur, men låta onödigt mycket kött ligga och ruttna uppe bland fjällen. De taga av varje ren blott huden, hornen och så en börda kött. Man berättade

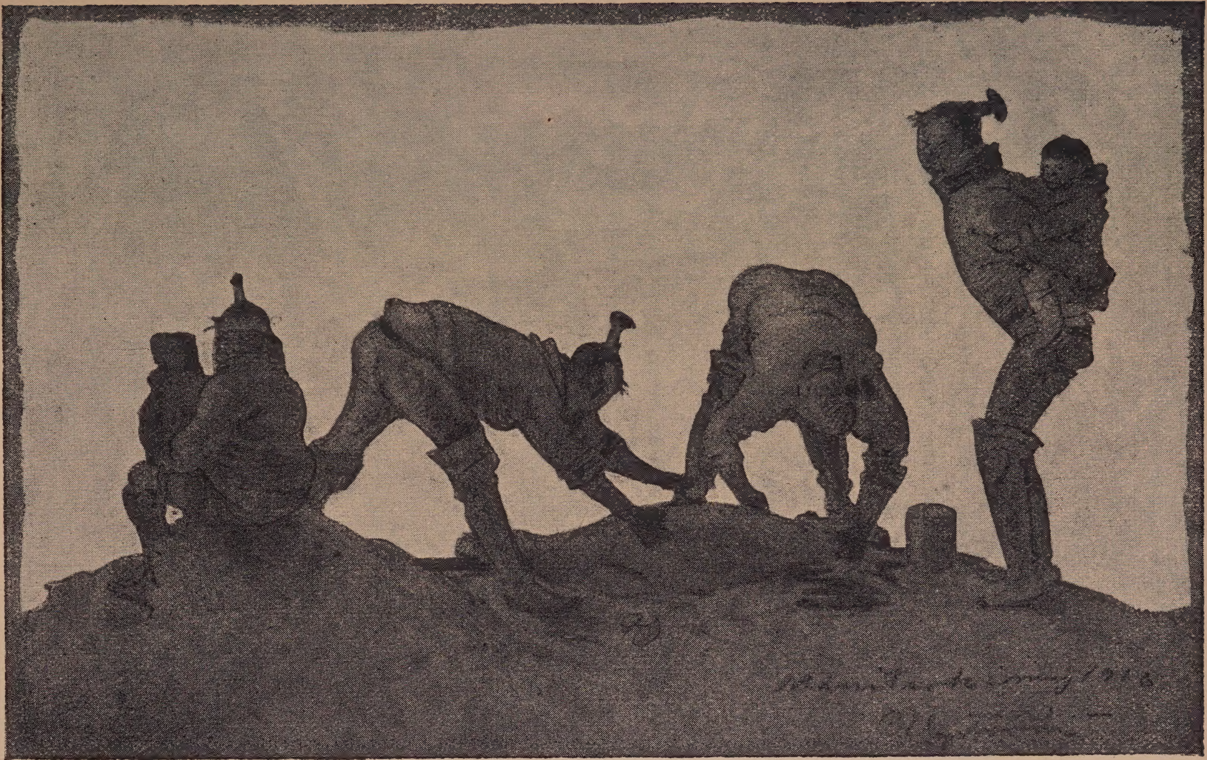

»Kvinnorna hade under tiden börjat arbetet.»

bland annat om en man. Han hade blott en arm, men ändå var han en duktig jägare. Hans hustru följde nämligen alltid med honom och hennes axel tjänade som anlägg! En annan man, som ville ha sin hustru med på jakten och måste färdas över en sjö, surrade in henne i ett renskinn och band henne bakom sig på kajakdäcket, orsaken var, *hon* hade blott en arm och mannen ägde blott *en* kajak. Jag kvitterade för underhållningen med att berätta om en lapp, som gick på renjakt fast han inga händer hade, han sköt med fötterna och träffade alltid sitt mål (i förtroende, en förbaskad lögn).

Den 4 maj står i min dagbok följande, om djupt missmod vittnande rader. »Ja, i dag har »Hans Egede» avgått och lämnat den stackars Robinson Cruse Elgström kvar med hans trogne Fredag, Angakoken Hindrik, på den öde Sukkertoppen. Hur kokar man ärtsoppa?» Jag har alltså begynt mitt eget liv på platsen och som av ovanstående synes, ännu inte riktigt kommit i häktorna.

Att värma konserver är enkelt nog men man blir lätt trött på dem. Allt smakar ju likadant tycker jag — det enda som i smaken skiljer sig från det andra är gullaschen för den är så pepprad att den svider som ett brännsår.

Jag blev därför mycket glad då Bestyrer Bauman erbjöd mig få äta hos honom.

Denne herr Bauman var samme »assistent», Nansen talar om i sin bok »På skidor genom Grönland».

Det var han som vid »Ny herrnhut» välkomnade den berömde polarforskaren vid dennes framkomst från marschen över inlandsisen. Nansen beskriver honom som en »ungdom med ett blont vackert ansikte så olikt en eskimås, som möjligt».

Men när jag såg honom — 27 år efter ovannämnda händelse — var han en allvarsam man med kritvitt kortklippt hår på hänemot de 60.

Han höll sträng ordning i sin koloni och vid blotta ljudet av hans steg, »flydde landkrabborna på Kalabriens kust», som Marryat säger.

Vi blevo fort goda vänner och jag hade mycket nöje av samvaron med honom som hade en berättartalang som få, och vars bitande sarkasmer kunde komma en att gnugga händerna av förtjusning. Utav tysk härstamning, var det ej underligt han hade sinne för disciplin och han var den ende, av de många kolonibestyrare jag träffade, som verkade, vad vi svenskar kalla »ämbetsman».

Foto. A. E.

Mitt logi i Manitssok (Sukkertoppen), mina modeller och jag själv.

Ja, så hade jag fått logi och mat och allt i ordning och staffli uppställt och färglådor och skissböcker uppackade och bara det blev något mildare i vädret var det meningen jag skulle ut till platserna omkring kolonien. Men ännu tjöt snöstormen och blåsten ryckte och slet i mina fönsterhakar så jag var glad kunna vara inomhus. Jag hade det helt gemytligt under denna tid. »Angakoken Hindrik» och kocken Sakka lagade att mina timliga behov tillgodosågos och själv sörjde jag för det andliga.

Hindrik kom varje morgon kl. 10. Han hade tillsägelse möta kl. 7 men »hann aldrig upp förr», som hans stående ursäkt var, och gav mig kaffe på sängen varefter han högljutt pustande gav sig till att sopa rummet så dammet stod i högan sky. Hans medfödda vördnad för kavdlunaker avhöll honom ej ifrån att alltid tvätta ansiktet i mitt använda rakvatten och han gömde här och där i mitt rum kött och späck, som han så småningom glömde bort.

Vi hade rama vintern och kvinnorna som hämtade vatten i köld och snöyra fingo hugga upp vattenhålet för var gång de skulle dit.

De buro vattnet i små kaggar i pannband, så att kaggen hängde ungefär mitt på ryggen. Oftast skvalpade vattnet ut och jag såg flera flickor med en fullkomligt isbelagd »baksida», det tycktes emellertid icke bekomma dem det ringaste, de tålde köld ofantligt väl.

Jag har sett dem dagen i ända sitta i störtregn och blåst i öppen motorbåt, utan att visa minsta tecken på att de kände det ruskigt eller längtade till torrt!

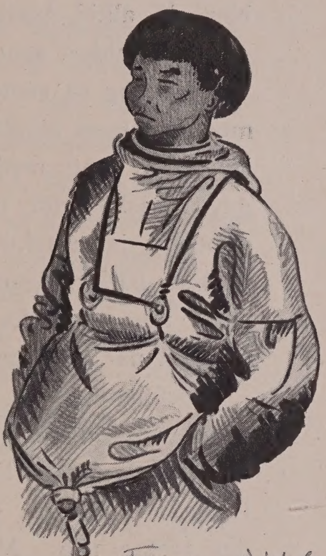

»Fångare.»

»Utmärkta skyttegravsinvånare» — grönländskorna, mer än likgiltiga för köld och fukt. —

De hade lång väg till vattnet; bestyrer Bauman hade visserligen låtit bygga en linbana för vattenhämtning över en inre vik i hamnen. En inrättning, som skulle förkortat vägen i hög grad — om banan varit i funktion. Vid mitt uppehåll i kolonien var den emellertid sönder och vattnet hämtades, som förut nämnt, långa vägar ifrån. Grönländarna förbruka mycket av den varan, de säga de jämt ha behov känna magen vara full. — De pimpla vatten kopiöst. Jag har sett dem tömma en 20-liters kagge på ett par timmar — endast 5 man starka — och det icke under »ansträngande arbete under brännande sol», som det heter — nej, det var en regnig förmiddag på Imerdlokfjorden.

Det ruskiga vädret fortfor. Jag höll mig merendels inom hus och lät Hindrik släpa ihop modeller. Han var arbetsam, det var honom en sann fröjd få gå på modelljakt, han blev då alltid borta flera timmar och gick omkring i husen — »och valde», som han sade — drack kaffe, menar jag.

När jag så väntat en dryg stund kom han alltid dragande med den mest stinkande han kunde få tag i, troligen medan han gjort upp med modellen, få dela de 25 öre jag alltid gav subjektet för att det skulle gå sin väg. Så fort han upptäckt jag särskilt samlade på någonting, om det var holländska pärlor, tigussater* eller vad som helst, så köpte han alltid upp en bunke sådana och sålde dem i sin tur till mig med ett par öres förtjänst på varje sak.

Befolkningen i Sukkertoppen ställde sig i en början något misstrogen visavi mig och mina förehavanden. Att en frisk, vuxen karl kunde gå omkring och rita och fotografera — ja, det var någonting högst egendomligt, det tyckte alla. Men när de så genom Hindrik fingo reda på, att detta ritande och fotograferande verkligen var mitt egentliga arbete där i landet, drogo de alla liksom en lättnadens suck, allt blev plötsligt mycket enklare. Jag var ju bara galen — och otaliga voro de som kondolerade Hindrik. »Tänk du, att du skall vara tjänare hos en tokig man,» sade de. Och jag tror de i sitt innersta mera antogo Hindrik vara väktare än »kifak». Men så ändrade sig folkstämningen. Jag lade nämligen an på barnen. Jag gav dem fikon och cigarrer, de fingo 5 öre för var sittning och jag visade dem planscher och bjöd dem på karameller, då de voro hos mig som modeller. Jag fick ryktet vara fullkomligt ofarlig, och när jag reste hade jag bragt det så långt, att en grönländare i avskedsstunden sade till mig: »Du reser nu din väg. Det syns underligt att du bara ritar, men du säger ju, du vill visa invånarna i Sverige hur vi har det, därför vilja vi förstå dig, och jag menar att du inte är så galen (Tossed), som vi trott dig vara.» Och så kunde jag resa i det ljuvliga medvetandet ha förnuftets milda gloria kvar kring mitt långhåriga huvud.

---

* Ett slags kvinnoredskap, se bilden på sid. 55.

Men jag förirrar mig för långt från Sukkertoppen och dess liv. För att återgå till Hindrik, så visade han sig omöjlig som assistent vid fotografering. Han missförstod mig jämnt. Sade jag på mitt vanliga svensk-danska idiom: »öppna kassen», därmed menande han skulle ta ut kameran ur dess fodral, kunde det falla honom in förstå det som en bestämd befallning öppna — kasetterna.

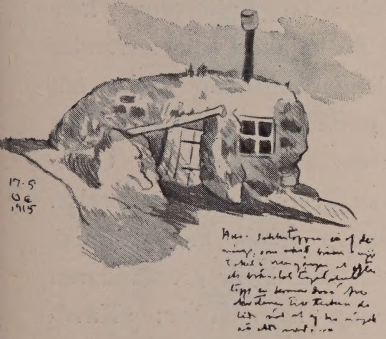

Ett hus i Sukkertoppen, vari familjen svälter. Burken över skorstenspipan visar att ingenting finns att elda med.

Jag fick på det viset 6 plåtar förstörda på en gång.

Min dagbok för 6:e maj säger:

»Ja, i dag har jag varit jämnt 17 dagar i Grönland, och jag har under denna tid hört och talat vid 17 danskar, som ha och haft 17 så olika uppfattningar om landet och dess folk.

Själv har jag naturligtvis ej kunnat komma till någon, och bryr mig icke heller om det. Jag skriver och ritar endast av vad jag ser, och hör jag någonting lustigt, eller som jag tycker är egendomligt, antecknar jag detsamma.

Om jag nödvändigt skall ha någon 'uppfattning', så är det den, att ett helt liv knappt förslår till denna sak. Land och folk och deras begrepp om liv och leverne äro ju så vitt skilda från våra.

'Grönland lever på resterna av en gammal fin kultur.' Så mycket har jag då redan sett. Och slagordet: 'Grön ländarna äro ena riktiga barn', gäller endast, om man därmed menar 'förbannat förtänksamma sådana'.»

Se bara på kajaken och kajakredskapen, där finns inte en benknapp, inte en söm som kan göras bättre. Detta konstverk, »kajakmannen», har ju 100 generationer arbetat och åter arbetat på, ändrat och experimenterat, och de göra så än i dag. Jag skall i mina upplevelser från Diskobukten senare omtala de nyaste kajakförbättringarna eller, rättare sagt, tillpassningar, grönländarna lurat ut.

I Sukkertoppen hade jag, under den månad jag vistades på platsen, många tillfällen iakttaga och studera kajaker.

Kolonien är ju en av de bästa fångstplatserna i hela Sydgrönland, och där funnos över 80 kajaker, som användes till fångst och fiske. Om grönländarna sedan svälta om vintern, och om de under den goda tiden köpa kaffe och tobak för alla sina pengar, så är det butikens skull. Grönländaren ser nämligen i européen en övernaturligt rik varelse. Varje år komma ju fullastade skepp fyllda med de mest otroliga saker, och så har det varit alla de år grönländaren kan minnas tillbaka. Inte underligt han tänker: »Kavdlunaken sörjer för allt och har så mycken egendom att han märker icke någon skillnad om han också försörjer oss alla». Ty sorglös är grönländaren.

Men att utreda hur och på vad sätt Grönland »borde» koloniseras, därtill är jag allt annat än kompetent. Gud bevare mig för övrigt från att någonsin få ett så ohyggligt torrt ämne att skriva om. Jag vill i stället ge en kort överblick hur det *är* koloniserat. Jag har förut omtalat att hela Grönlands administration nu ligger i händerna på ett sällskap*, som endast har att avlägga räkenskap för danska utrikesministeriet.

Detta sällskap har i Grönland 2 »inspektörer». En för Nord- och en för Sydgrönland. Gränsen mellan dessa båda distrikt bildar Norra Strömfjorden, som är belägen ungefär

* »Kungl. Grönländska Handeln.»

I

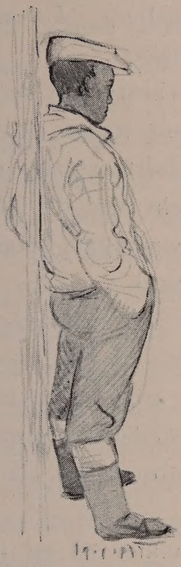

II

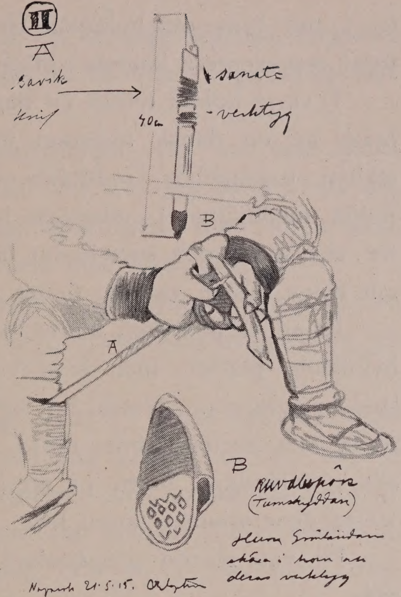
A
Savik
Kniv
40cm
sanatc
verktyg
B
A
B
Kuvdlupôk
(Tumskyddan)
Hur Grönländarne
skära i horn och
deras verktyg
Napassok 21.5.15. OElgström

III

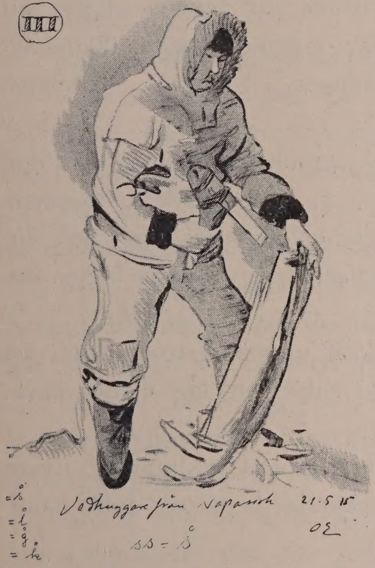
= s̊
= l̊
= g̊
= k̊
Vedhuggare från Napassok 21.5.15
OE
ss = s̊

IV

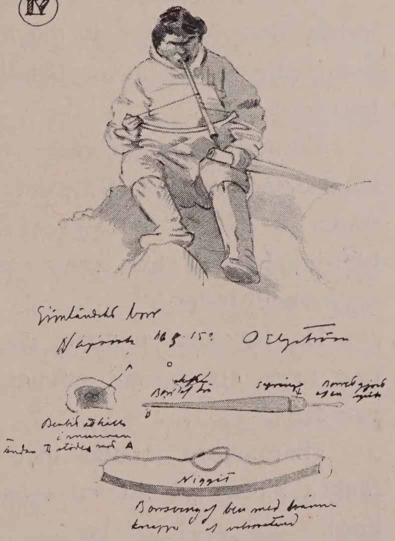
Grönländskt borr
Napassok 16.5.15. O Elgström
A
B
Benbit att hålla i munnen
änden B stödes mot A
Niggit
Borrsväng af ben med brämme knappar af valrosstand

1. Detta är Oli i färd med det vanligaste arbetet i Grönland, nämligen att »göra ingenting».
2. Grönländaren Tomas från Napassok täljer i horn, han har knivskaftet nerstucket i kamiken och fingret skyddat av en skinntuta.
3. Vedhuggare från Napassok, Tomas son. Märk den egendomliga yxan.
4. Grönländare borrar hål i en harpun. »Borrsvängen» är av ben med ett snöre av sentråd. På bilden synes hur borrningen sker.

6—7 mil norr om kolonien Holstensburg. Dessa 2 inspektörer representera landets »högsta makt».

I varje koloni finnes en dansk »bestyrer», som med tillhjälp av en dansk assistent (numera finnes dock på flera ställen, exempelvis Godthaab och Holstensburg, grönländskt födda medhjälpare) ombesörja handeln med de infödda, som för sitt späck och sina hudar få anvisningar, betalbara överallt längs kusten var det finnes en butik.

Kring varje koloni finnes en del s. k. »utsted» — mindre befolkade platser, men som var och en har sina s. k. »utstedsbestyrerer». Dessa ha samma arbete som kolonibestyrerna och sortera under dessa. Utstedsbestyrerna äro överallt grönländare, utom på ett par, tre ställen, där män från »förra generationen» ännu leva.

På var 200:de grönländare kommer så ett »kommuneråd».

»Kommunerådets» sysselsättning är huvudsakligast att utdela den femtedel av handelns inkomster, som tillkommer den fattigare delen av befolkningen. Utsago = en kolonibestyrerer.

Förutom kommunerådet, har grönländarna ännu en högre landsförsamling. Detta, det s. k. »Landsrådet», sammanträder 2 gånger om året, rådgör och föreslår lagar och förbättringar, men har ingen stadfästelserätt, denna ligger hos utrikesministeriet.

En lag som numera dock är upphävd, troligen för att den hade ett roande moment, vilket en lag ej bör hava, var den:

»Barnamord straffas med hårtoppens avklippning» (man tänkte aldrig på att en *man* kunde begå en dylik handling).

Efter detta utkast av Grönlands administrering återgår jag till roligare saker.

Jag hade under hela maj den mest envisa otur med alla de plåtar jag tog. Fast jag hade ljustabeller för 65:te breddgraden och plåtar, som ägde ett otroligt tålamod, lyckades jag knappast under hela denna tid ta ett verkligt användbart fotografi.

Alla plåtar blevo överexponerade, det var som själva luften vore full av ljus, och till slut blev jag så trött på det hela, att jag gjorde det jag egentligen skulle börjat med, jag grep till pennan och penseln med förnyad kraft.

Jag var under denna period icke mycket nöjd med vad jag producerade, därom bär en dagboksanteckning vittne, daterad den 8, sålunda lydande:

»Jag längtar efter att ge fantasi. Detta nyktra avtecknande, 'studier' bär mig emot, jag tycker det bara blir 'fy fan'. En prydlig självbekännelse, men tyvärr sann. Ynglingen hade under sommarens lopp många gånger anledning vara missnöjd med sin konst, ofta av rätt skiftande anledningar, vilka jag dock så småningom kommer till — — i tur och ordning.»

Jag började nu känna mig mera hemmastadd.

Arbetade varje dag och hade flera modeller, som för en billig penning intog ställningar och åtbörder förenliga med olika skick och bruk i landet.

Jag kom under denna tid på det klara med att det i Grönland existerar 3 slags kvinnobyxor.

Först de »ärbara» flickornas*. De äro av sälskinn från linning till nederkant, de räcka endast halvvägs till knäet, går på varje lår en bred broderad skinnremsa, kantat med vitt renhår. Broderiet, vad Sukkertoppen med omnejd angår, har ljusa, klara färger, mycket litet svart, och mönstret är så att säga spritt.

N:r 2 äro de gifta kvinnornas, d. v. s. de gifta kvinnorna använda ofta det förutnämnda slaget byxor. Men dessa jag nu skall beskriva brukas också av de äldre och av änkor. De äro av renskinn och sydda så att det vita på skinnet går från yttersidan inåt över låret.

---

* Se bilden på nästa sida.

Så komma vi till det tredje slaget byxor. Det mod, jag ville nästan kalla det »erotiska momentet».

Dessa byxor användas endast i Sydgrönland, och numera blott vid »utstedena» därstädes. Danskarna tyckte de verkade osedliga, på grund av broderiets läge och form. Läsaren ser nog på bilden, vad de mena. Och följden blev — — — grönländskorna lade bort dem.

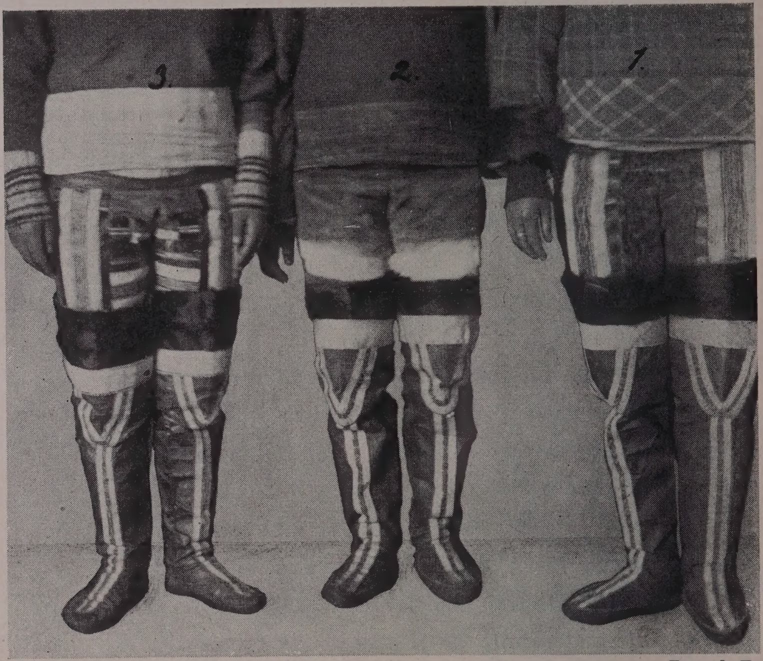

Foto. O. E.

Kvinnobyxor.

Jag tycker de sistnämnda äro de vackraste. Jag lyckades i Napassok inköpa ett par, som voro praktfullt broderade. De hänga nu på min vägg och glädja mina ögon varje dag.

Så olika kan folks smak vara.

Utom mitt konstnärliga arbete, tog jag även livligt del i befolkningens liv och studerade ivrigt sedvänjor och bruk, som syntes mig typiska. Jag lade märke till hur de råa skinnen behandlades vid torkningen, jag hängde varje dag hela timmar i butiken, ritande och pratande.

Jag såg på när männen arbetade på sina vapen och tillbragte många aftnar i grönländarhusen, sittande på fönsterbritsen, som det är passande för en gäst och främling. Jag lärde mig uppskatta sälkött, och »Mattak», Grönlands delikatess, blev snart ett av mina njutningsmedel. »Mattak» är huden av vitval och spisas dels rå, dels griljerad, doppad i skorpsmulor. Rå är den bäst, den har då en delikat smak av valnötkärna, som totalt försvinner vid kokning eller stekning, och den är så himla seg, att man kan tugga på den i timtal. Min vän, konstnären Schwab, som är en sådan ivrig tuggummiförbrukare, skulle säkert sentera detta utmärkta surrogat.

Den 9 april fick jag bud från doktor Anderssen, Sukkertoppens medicinman, med förfrågan om jag ville följa med på en några dagars motorbåtsfärd nordöver. Det gällde närmast en rundresa för undersökandet av hälsotillståndet inom distriktet, men orden »rekreation och lustresa» stodo också på programmet.

Om jag ville? Jag hade nu »ritat ned mig» i Sukkertoppen till den grad, så varje nyintryck var mig mer än kärkommet.

Jag packade alltså min ryggsäck.

Brått var det. Två skissböcker kommo ned, men ingen tandborste.

Jag undrar bara vad han, som packat den proviantlåda, jag hade i Sukkertoppen, hette eller var för en.

Jag letade och letade, golvet runt omkring mig fylldes av burkar, men inga köttkonservs stod att upptäcka. Jag hittade bara »overskorna voxbøner», och klockan blev både mångt och mycket innan jag nådde ned till »Lowskowes» och »Pemmikam».

Hindrik smittades av min brådska. Beskäftigt hällde han min konjak i en vattenkaraff och stoppade den tomma buteljen in i ryggsäcken, bara för han inte kunde hitta korken.

Sovpåsen rullade han ihop med mina ytterstövlar, så jag höll på att frysa fötterna av mig, innan jag upptäckte var stövlarna blivit av.

Klockan var över 10 på f. m. innan vi fingo allt klart. Vädret var stilla, dimman hängde så där halvvägs uppåt fjällsidorna, liksom den saknade mod sänka sig ned till vattnet, som låg spegelklart så långt vi kunde se. Endast då och då hoppade en fisk till under vattenytan med ett plask som lät högt och tydligt i tystnaden runt omkring oss.

Så satte Ênus motorn i gång, och vi töffade långsamt ut genom hamnen.

Dessa dagar som nu följde blevo så innehållsrika, och jag upplevde under denna tid så mycket, att jag anser resan förtjäna sitt eget kapitel.

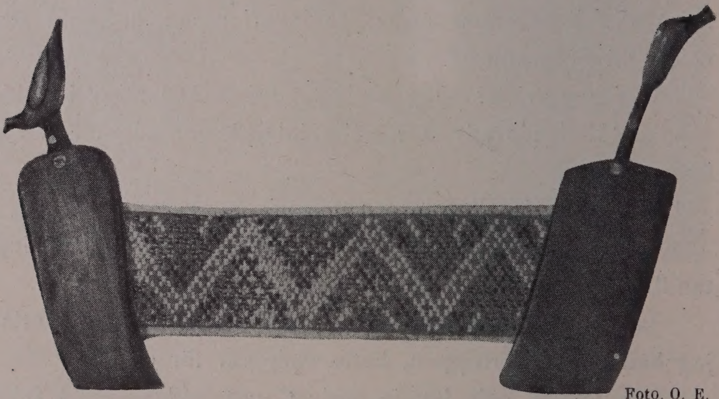

Foto. O. E.

Två tigussater och ett broderi från Sukkertoppen.

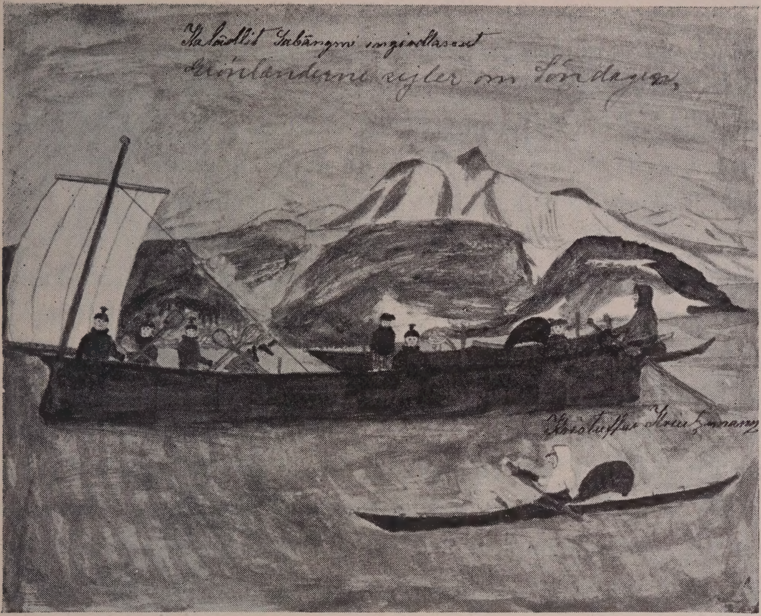
Kalâdlit Sabângmi ingerdlassut
Grönlænderne sejler om Söndagen,
Kristoffer Kreutzmann

Grönländare seglar på söndagen.
Teckning av grönländaren K. Kreutsmann, Kangamiut.

Till Kangamiut.

Ikamiut, med i snö begravda hus och stenåldersstämning. Präktigt!

Det var ebb då vi lade till där, och de tillskyndande grönländarna fingo bilda kedja utför klipporna och så hala upp oss, en efter en.

Det var gråväder, överallt låg snön meterdjup, en kall, rå vind kom svepande utifrån havet, och jag frös i min lammskinnspäls. Runt omkring oss lågo de låga grönländska jordhusen, till hälften dolda i snön, varur husgångens öppning gapade som en tandlös mun. Människorna liknade vargar. De glimmande ögonen, de snabba rörelserna, de nötta gula skinnkläderna, allt förde tanken på djur, som leva av rov. Kvinnorna stirrade oss djärvt i ögonen, och då de logo, visade de sina breda skarpa tänder, precis som hundar som vilja bitas. Hur säger inte Johannes V. Jensen: »Så visade hon tänderna, det var det första leendet». — — Ja, Ikamiut var det första riktiga stycke Grönland jag fick se, och jag drack synen. Svart, vitt och gult var boplatsens färger och sten, skit och blod dess karaktär. Jag följde doktor Anderssen hack i häl, och vi kommo så in i ett hus. *Hur* vi kommo in, vet jag inte. Jag fick nästan asa mig fram på magen genom husgången, och en grinande eskimå tog mig under armarna, då jag skulle upp genom det hål i golvet, som var husets dörr. Så lågt var där, att då vi sutto, måste vi böja oss fram för att ej stöta huvudet i taket. Den sjuke, en gammal gubbe vid namn »Appôlos», förklarade med stor munvighet, att han var sjuk »här» och »här» och »här» och gestikulerade så livligt, att han slog omkull en tranlampa och även ett par gånger var nära på driva sin oroliga hand genom palatsets tarmskinnsruta.

Han var en präktig typ, denne Appôlos. Ett stort vitt skägg, en ytterlig sällsynthet bland grönländarna, omgav hans gulröda ansikte, och hans dräkt bestod av »lapp på lapp men ingen söm», som det står i barnvisan. Det var trångt inne hos Appôlos och även varmt; och därför kröpo doktorn och jag åter ut genom husgången. Doktorn för att undersöka den sjuke och jag för att rita honom. Inga grönländare syntes till, men genom de små fönstren lade jag överallt märke till ögon, som bevakade oss och våra rörelser.

Från Ikamiut fortsatte vi så i nordvästlig riktning till boplatsen Agpamiut. Vattnet låg alldeles spegelblankt,

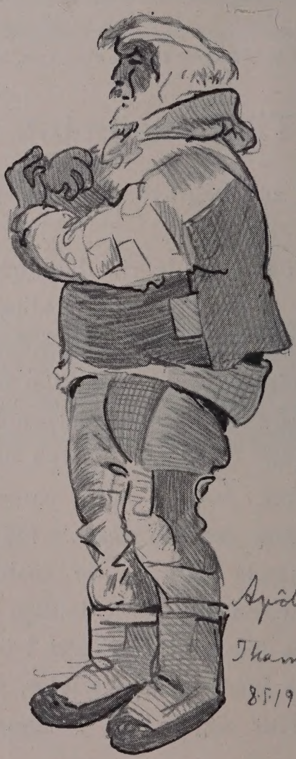

»Apôllos» från Ikamiut.

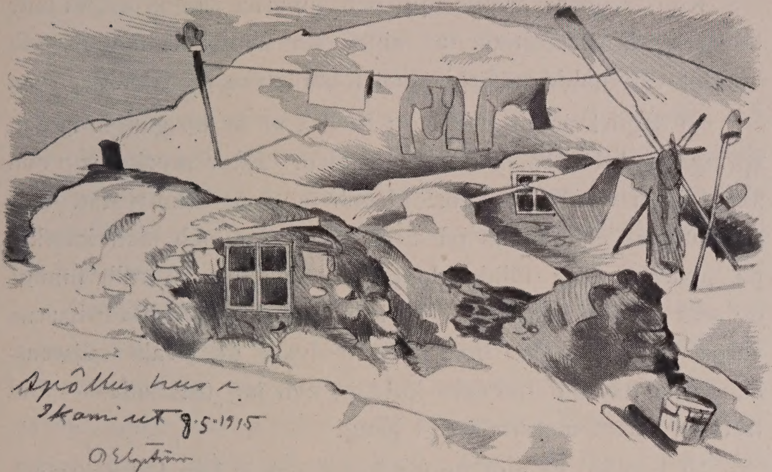

Apôllos' hus i Ikamiut.

blåsten hade upphört, och så långt vi kunde se ingen levande själ.

Så foro vi fram timme efter timme i ensamheten, med de tigande fjällen på båda sidor om oss, till hälften dolda av dimma. Här och var sågs ett strandat isberg med märken efter långa vandringar, och en alkflock flög förbi med flaxande vingar. Jag och doktorn stodo tigande med armarna på rufftaket och njöto stillheten som ett glas ädelt vin. På detta vis stodo vi länge, utan tanke för någonting annat än denna tystnad. Den som bröt stämningen var Ênus, välsignad vare han, han utsände en skrällande rapning, som trängde genom märg och ben och som påminde mig om, att jag länge varit i saknad av såväl fast som flytande föda.

»Brännvin!» ropade jag med stark röst, och i doktor Anderssens ljusnande drag läste jag »smörgåsbord med varmrätt».

Kristian räckte med ett brett grin fram det redan tända primusköket, och jag dukade med givmild hand fram av de »bordets håvor» vi hade med oss.

Konservdosor brötos upp och suparna slogos i. Vi lade in oerhörda kvantiteter av ripa och »bøf à la mode», och knappt var måltiden förbi, förrän boplatsen signalerades.

Vi sågo kvinnor och barn myllra ut ur husgångarna och springa ned åt den lilla kajakhamnen. Efter mycket rop och skrik fingo vi så båten förtöjd och motorns larm tystat. Agpamiut var en boplats på cirka 100 själar, och med kateket på platsen. Jag följde doktorn i flera hus, överallt funnos de små tarmskinnsrutorna, de breda renskinnsklädda britsarna varpå man satt så bra, överallt lyste de ovala täljstenslamporna på sina trebenta kuvdlît, och jag tecknade. — Vid tretiden sattes motorn åter i gång.

Vi kommo ut mot öppna havet och in i en låg skärgård. Naturen påminde här i mångt och mycket om trakten ute vid Nynäshamn, samma låga, grå kobbar, skrikande måsar och här och där uppflygande ejderflockar.

»Här till vänster ligger Evighetsfjordens mynning,» sade doktor Anderssen och pekade till höger inåt kusten. »Grönländarna hysa en nästan vidskeplig vördnad för denna isfjord. Kangerdlugsuaisiak kalla de den, med ett nästan oöversättligt ord.

Ingen har varit vid Jökeln i dess botten, danska resande ha nått kröken vid Taterat, men där har deras besättning tvingat dem vända.»

Jag stirrade nyfiken in i det blå töcken som vilade över fjordöppningen. »Det skall ligga en liten boplats, som de kalla Timerdlit, där strax till vänster om mynningen,» yttrade min följeslagare, »underligt liv bo där, tycker jag. Boplatsen ligger på en smal strandremsa och alldeles bakom husen raka fjällen upp till kolossal höjd.»

Jag kunde icke låta bli framkasta en fråga om hur de levde, och vad de levde av, dessa jökelmänniskor.

»Av fiske och sälfångst huvudsakligast, fast att fiska i fjorden har sina risker,» fortsatte doktorn.

»Fjorden är nämligen på båda sidor i hela sin utsträckning liksom späckad med jöklar och det är just dessa jöklar som ha givit fjorden dess dåliga rykte. Särskilt om sommaren, då isens rörelse är störst, 'kalva' de oupphörligt och som de skjuta ut över fjälltopparna från ofantliga höjder går kalvisen, på grund av farten, så djupt under vattnet att den sällan kommer upp igen förrän i mitten av fjorden. Men nu till historien.

Grönländarna berätta om en kajakman som satt och fiskade ett stycke in i fjorden. Medan han så satt där och inte tänkte på någonting, sköt ett stycke kalvis upp ur vattnet under honom och — lyfte honom och hans kajak många meter upp i luften på sin topp. Där satt han i sin kajak och hade han ej haft den underbara turen bli observerad av folket i Timerdlit, då han seglade förbi, hade han nog fortsatt ut till havs och så småningom svultit ihjäl.

Men nu kommo ju timerdliterna ut i sina kajaker och bärgade honom.»

Fjällen bakom Kangamiut stucko upp vid horisonten, höga och blånande höjde de sig ovanför den vita, rullande dimman vid dess fot och vi styrde rakt mot dem i flera timmar. Fjällen blevo, tyckte jag, mindre och mindre, ju närmare vi kommo. »De bli alltid så,» förklarade min reskamrat.

»Ser ni att fjällkedjan har formen av en man i kajak?» fortsatte han.

Nej, det kunde jag då inte se.

»Jo, börja utifrån havet, låt ögat följa de låga kullarna mot öster, där höjer sig landet plötsligt rakt i vädret. Det är stäven, mellan den och den nästa fjälltoppen, som skall föreställa kajakstolen, ligger kolonien.

Så törnar själva Inuglä upp sig, det är kajakmannen.» Ja, nu började även jag få konturen klar för mig och jag måste, vilket ofta hände under resan, beundra den skicklighet grönländarna visa, när det gäller ge ett föremål namn. De

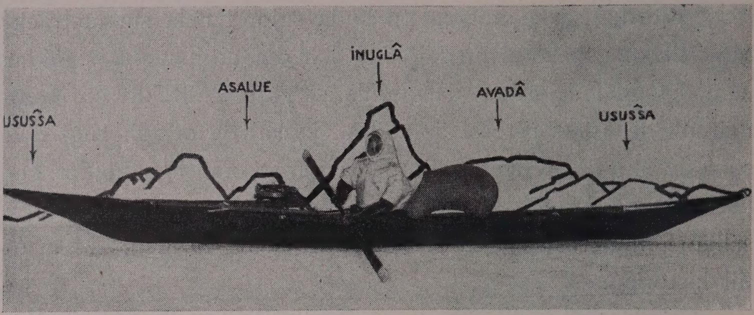

Kangamiutfjällen sammanliknade med en kajakman.

ha alla en skarp iakttagelseförmåga, en egenskap, som i det dagliga livet giver anledning till roliga och träffande namn på allt och alla.

Omsider hade vi hunnit så nära, att fjällens blåa ton här och där började gå över i brunt. Jag stod, som jag oftast brukade, lutad mot ruffväggen och blickade ut över vattnet.

Långt borta skymtade jag en liten svart prick, där ännu en och så en till — »fångare» på väg hem.

Ênus hade nu också sett dem och förklarade bestämt att en av dem »bogserade».

Vi hade snart inhämtat männen och mycket riktigt. Ênus' skarpa blick hade fått rätt.

Bredvid de roende flöt en stor klapmyts, halvt under vattnet uppburen av den uppblåsta »fangeblaeran».

Åsynen av kajakmännen kom mina tankar att ännu en gång vända tillbaka till fjällformationen.

»Naturligtvis är det en historia om fjällen,» sade doktor Anderssen. »Han där» — doktorn pekade på Inugläfjället — »var en stor trollkarl, han hade till specialitet att sitta uppe i sin grotta flera 1 000 fot över havet och vissla på valfiskarna, och tro mig eller ej, men valarna klättrade uppför fjällen till honom. Det måtte ha varit en munter syn och bättre blev det. Till slut förargade han 'Arnagnaksuaks', den där havskvinnan alla grönländarna tro på. Apropå henne, så har hon en panisk förskräckelse för danska telefonkatalogen. Hon som eljest är en sådan kraftkäring, grönländarna säga hon är flera 100 alnar lång och allt därefter i proportion, men den danska telefonkatalogen blir hon bet på.

Alla kajakmän med självaktning ha ett blad ur denna tidskrift under sittskinnet i kajaken.

Ja, hon blev arg på Inuglä antagligen för hans valfångsts skull och så ett tu tre blev det hela gjort om till sten.»

Nu föll Kristian in, »ja, och går man uppe på Avadaplatån och stampar med foten i marken ger det eko. Det är för det en gång varit Inugläs fangeblaera».

Det gick en hög sjö utanför Kangamiutön, som bildar en naturlig vågbrytare och vi döko in i hamnen i en kaskad av skum.

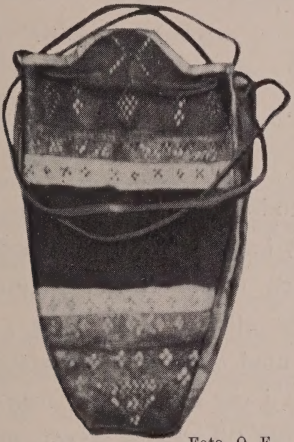

Foto. O. E.

Tobakspung från Napassok.

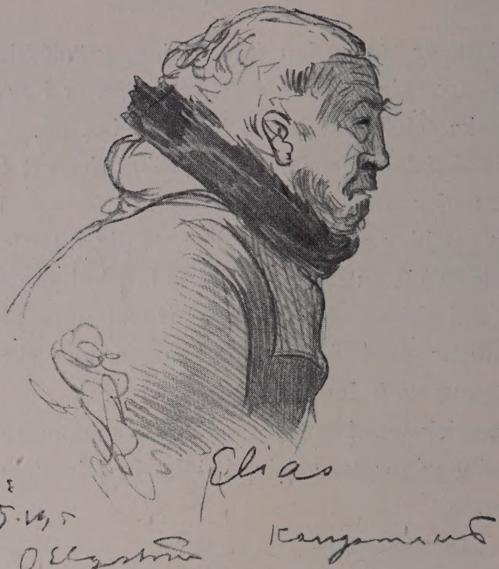

Sagoberättaren Elias.

Kangamiut.

På stranden stodo redan grönländarna i täta rader, männen först och så något bakom kvinnornas brokiga skara.

Frusna och en smula trötta, gingo vi i land och voro snart bänkade hos ställets »udeligger», som var dansk och som emottog oss med översvallande hjärtlighet.

Så fort vi fått i oss den sälbiff, frun i huset lagat i ordning så fort vi synts till ute på havet, gingo jag och Nilssen, det var »udeliggeren», för att se oss omkring.

Kangamiut ligger vackert inom en halvcirkel av höga fjäll, husen, vilka nästan alla voro av det typiska eskimåslaget, hade klämt ihop sig i en lång rad nere vid stranden, på en avsats. Själva strandbredden låg ännu lägre och vägen var både krokig och besvärlig dit ned. Det var ju natt då vi gingo ut, d. v. s. klockan var över 12, men himlen hade samma röda skimmer som vid en solnedgång och ljust var det — det hela verkade »mulen dag vid 5-tiden på eftermiddagen», som det står i ljustabellerna. Framför oss lågo alla de låga torvhusen och genom de små rutorna lyste tranlampornas lugna, gula sken. Det enda ljud vi hörde när vi gingo vägen ned mot kolonien var en hunds avlägsna tjut.

»Ingen sover på sommaren om nätterna,» sade Nilssen. »Någon dygnindelning existerar icke, nu under den ljusa tiden.» Överallt var vi trädde in, fann vi folket uppe, endast småbarnen sovo

Männen arbetade på sina redskap och kvinnorna sutto på britsen och sydde, eller också med händerna nedstuckna i kamikkerna, tyst stirrande framför sig.

Jag tyckte om lukten i husen.

När man krupit genom den långa, oftast vinkelböjda, husgången med skissboken mellan tänderna, slog doften emot en, söt, varm och mänsklig.

Överallt blevo vi bjudna på kaffe, starkt, svart och svettdrivande.

Det var vackert inne i husen.

De ovala lamporna, svartgröna och glänsande av ålder och användning, brunno på sina ställningar med små lågor och endast i deras trånga ljuskrets kunde man urskilja något. Längre bort låg allt i dunkel, det enda som ibland skymtades var reflexen från en gulröd rygg, en blink från ett öga, eller ett återsken från lampan på en metallblank hårtopp. En moder hade tagit av sin anorak och gav, liggande på magen, sitt lilla barn di ur sina långa, fylliga bröst. Ungen låg naken på rygg och sög med ett högljutt smackande ljud. Jag tänkte på sagan om dibarnet som åt upp sina föräldrar. I sagan står just: »Så vaknade systern vid ett högljutt smackande ljud och då hon tittade över britsens avbalkning hade lindebarnet redan slukat sin mor till hälften. — — —»

Lampans låga lyste på kvinnans ljusblå toppband och på hennes bruna blanka skuldra.

Nilssen och ställets »husbonde» samtalade i långa invecklade meningar, alla övriga tego. På golvet låg en nyss

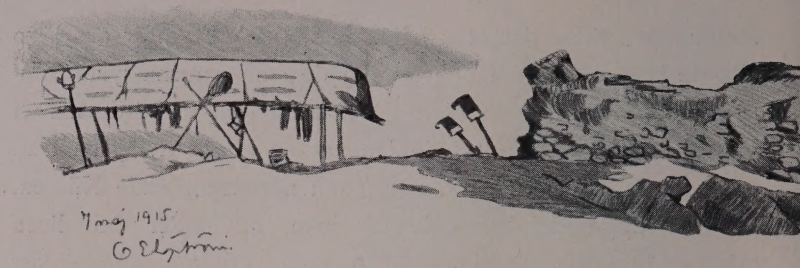

öppnad säl i en stor blodpöl som såg sotsvart ut. En rännil löpte mellan mina fötter in under britsen.

Vi besökte en hel del hus och överallt, samma interiörer, samma lukt och samma dunkla ljus. Överallt rörde sig leende, svartögda människor och golven voro hala av smuts och blod överallt.

Klockan 3 på morgonen voro vi åter »hemma».

Den smula natt som återstod skulle ju vara löjligt ödelägga med sömn, därför tände vi våra pipor. Nilssen trollade fram en kagge* visky och så begynte historierna.

»Jag var hatad då jag först kom hit,» sade Nilssen. »En gång susade en harpun tätt förbi mig, en annan gång vaknade jag vid ett skott, fönsterrutan sprang och en kula satt djupt i väggen ovanför mitt huvud.

Men alltid kom anfallen bakifrån; ingen grönländare kan uthärda blicken ur våra ögon. Hur fullt ett rum än är av grönländare, begynner man fixera dem — rummet är tömt på en kvart.

Men nu är jag gift med en av deras döttrar och nu är det bra alltihop igen.»

Fru Nilssen, en späd liten kvinna med sneda ögon och ett tungt hår, nickade.

Klockan var över 8 på morgonen då jag åter gav mig ut, litet sömnig men full av arbetsiver.

Sådant myller av »motiv» överallt, bara de stora skinnbåtarna på sina ställningar.

* Sa jag kagge? Nej, butelj menar jag.

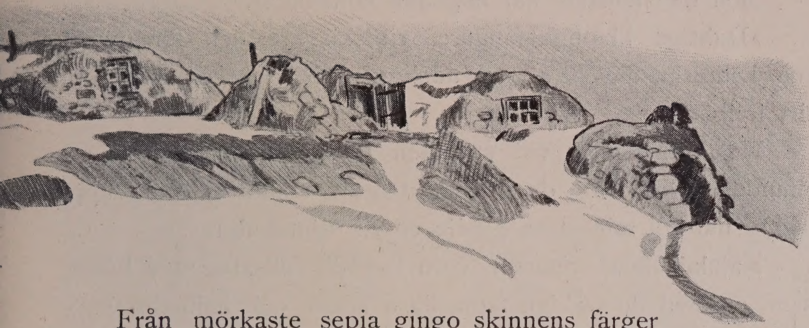

Från mörkaste sepia gingo skinnens färger över i svartaste svart. Så skrek en stor gul lapp på uppmärksamhet för att strax därefter dö bort i vitt. Ja, de båtarna kom jag att hålla av som mina egna barn.

Solen hade nu kommit fram över fjällen och sken på båtarna och husen och öste färg över boplatserna.

Genom de tunna skinnen såg man båtarnas träskelett som svarta rutor mot gult.

I skuggan låg snön djupt violett.

Strax bredvid luftades en lång rad brokiga anoraker. De smällde och fladdrade i blåsten och gav visioner om Sandhamnsregattor och signalställ.

Jag fattade posto vid en liten snövall och blev strax omgiven av en nyfiken skara.

Alla grönländare älska bilder och att såsom nu, få vara med vid »själva födseln». Det var min själ för mycken lycka. För varje streck jag drog, hörde jag från flera håll: »ajungilak bingarsut ajungakra ila ila» = bra, utmärkt vackert titta, titta.

Ingen kritik, nej då, bara svettig hänryckning och höga gnäggningar av förtjusning.

Jag fick ett par bra saker gjorda något så när som jag ville ha dem. Dock har jag alltid den känslan jag lämnar kvar alltför mycket omkring mig. Det är som om man framför en kista med skatter skulle nöja sig med att stjäla en träribba från själva lådan och låta bli det andra — värdefulla.

Men den känslan har nog alla konstnärer.

»Duktiga klapmytsfångare, vitfiskjägare och för övrigt ena hedniska djävlar,» var »udeligger» Nilssens omdöme om sitt folk.

Kajakerna nere vid stranden jävade ej heller detta utlåtande. Alla voro de i utmärkt gott stånd och jag upptäckte här till min stora glädje en rik djurskulptur.

Kajakdäckens remmar voro överallt fullsatta med kôrut, men ej med de tråkiga fantasilösa »dam- och halmabrickor» jag förut sett i Godthaab och Sukkertoppen. Nej, här var hela Grönlands djurvärld representerad i utskurna figurer föreställande björnar, sälar, ripor, rävar och så naturligtvis narvalar, hellefiskar och andra havets »vilde dyr». Alla skurna med en skicklighet och ett sinne för form som närmast påminde om de japanska sniderier vi kunna beundra i alla större antikvitetsaffärer.

Dessa kôruts hade en längd varierande från ett par cm. upp till 1 dm. Framme i kajakens stäv stod alltid en liten säl, rätt upp och ned, liksom spejande ut över vattnet. Lustigt var det att iakttaga hur denna *säl* längre söderut, i Godthaabstrakten på alla kajaker jag såg där, förvandlats till en »halmaspel»-liknande figur, d. v. s. en kula på en rund pyramid, men som dock hade »sin plats» kvar. Jag inköpte en hel del av dessa små vackra pjäser. Grönländarna voro icke så ivriga på att sälja dem så prisen blevo rätt höga.

Jag frågade om dessa kôruts mening, men Hindrik, som var tolk gav endast undvikande svar. Jag själv antog de dels voro prydnader, dels ett slags amuletter, »kvarlevor från hednatiden». Djur som skyddade från ont.

Jag stärktes i mitt antagande genom något jag fick uppleva följande morgon. En grönländare som sålt sin kôrut till mig kvällen förut, kom igen och bad enträget om att få sin kôrut tillbaka. Han fick den och löpte glädjestrålande sin väg. Nilssen tillfrågade honom senare om orsaken och fick till svar, ej av honom själv, men av hans fader, att för-

Djurskulpturer från Kangamiut.
Coll. Elgström.

1		2		3
4	5		6	7
8	9		10	11
12	13	14	15	16

N:r 1 Kôrut i form av en vitfisk.
N:r 2 » » » » » sovande säl (uppifrån sedd).
N:r 3 » » » » » på isen liggande netsedesäl, anträffad på en utifrån havet inbärgad kajak som hittades upp- och nedvänd på vattnet.
N:r 4 Säl (uppifrån sedd), ändamålet icke angivet.
N:r 5 Säl av valben (gravfynd) troligen använd som spännknapp på helpälsens remmar.
N:r 6 Fantasidjur.
N:r 7 Fantasidjur.
N:r 8 Fisk, egentligen skaftet av en liten kniv.
N:r 9 Fantasidjur.
N:r 10 och 11 Kôrut i form av ripor.
N:r 12 Kôrut i form av vitfisk.
N:r 13, 14 och 15 Sälhuvud av ben, fästes framme i stäven av kajaken under den främre remmen.
N:r 16 Hälleflundra (gravfynd) kôrut.

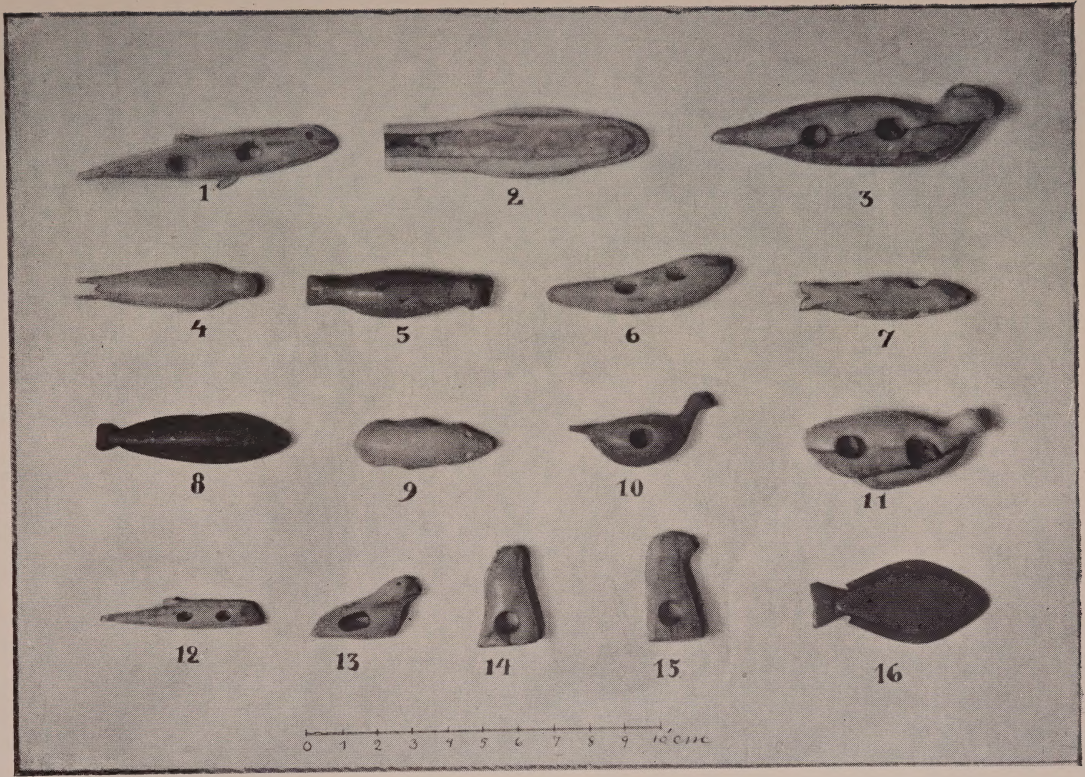
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 cm

Djurskulpturer.

lusten av en kôrut kunde inverka »skadligt på sonens jaktlycka». Kangamiut är det enda ställe mellan Godthaab och Umanak, var jag sett djurskulptur använt på redskap och kajaker. Jag kan dock undantaga ett par boplatser i Diskobukten, varest små djurfigurer användas som prydnad på kajakens sermêrîuk, eller skrapknivar, ävensom sågos de där

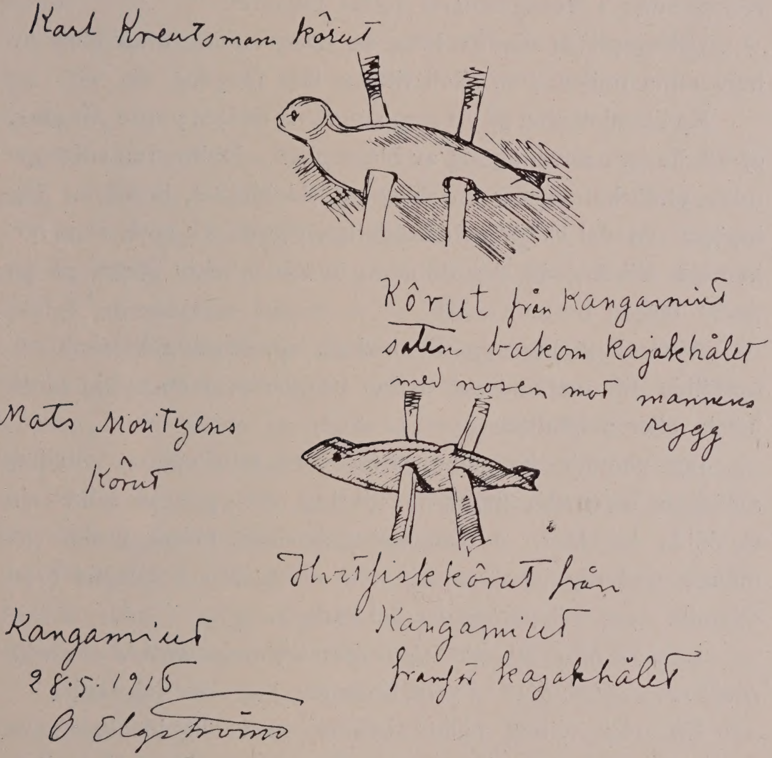
Karl Kreutsman kôrut
Kôrut från Kangamiut
säten bakom kajakhålet
med nosen mot mannens rygg
Mats Moritzens
Kôrut
Hvitfiskkôrut från
Kangamiut
framför kajakhålet
Kangamiut
28.5.1916
O Elgström

Kôrut från Kangamiut-kajakerna.

på jaktväskor, som »knäppen». På alla andra ställen är djuren ersatta av mer eller mindre streckornerade benplattor oftast av oval form.

Men det är ej min mening skriva en uttömmande beskrivning om skulptur och ornamentik, jag skriver, det har jag förut nämnt, endast om det som faller mig i ögonen.

Kajakvapnen voro av de vanliga slagen, endast kan anmärkas att »blaerepilen» ännu användes av de yngre fångarna. Blaerepilen, som senare skall beskrivas, är eljest överallt bortlagd. Jag har aldrig sett den på någon kajak annanstädes än här.

Professor Steensby säger dock i sina »Antropogeografiska Reisestudier i Nordgrønland 1909» följande:

»Blaerepil användes icke av vuxna män, utan blott av halvvuxna pojkar som skall till att lära fånga.»

Kangamiuttarna gå ett steg längre då de låta yngre *fångare*, ej »lärlingar» använda sig av blaerepilen. Kvinnorna i Kangamiut utmärka sig för en sällspord skicklighet, brodera. Jag inköpte en del skärp och broderier, gjorda av små, små fyrkantiga olikfärgade skinnbitar av utsökt vackra färger på en jämnt färgad botten.

Även lade jag mig till med en uppsättning kajakvapen, beställda till utställningen i San Francisco, men aldrig efterhörda eller avhämtade.

Jag nämnde kangamiuttarna voro vidskepliga. Ställets avlägsna läge och naturen omkring det, ger ju folket sin särskilda karaktär. I Kangamiut bevaras också bruket av många underliga sedvänjor, som eljest äro bortlagda mest överallt. Jag vill nämna en del sådana.

1. *Den fångade sälen skall efter uppdragandet på stranden trakteras med vatten.* Detta bruk har jag själv iakttagit.

En ung kvinna hällde genom en vanlig blecktratt, en pyts vatten ned i sälens gap. Detta, »emedan sälen eljest törstar på sin väg till dödsriket». Analogi? Lappens björnfest varest en »riva» med vatten ställes under den dödade björnens nos, för samma orsaks skull.

2. *När männen äro på vitfiskjakt och kvinnorna höra skott utifrån det håll de ana männen äro, springa de ned till stranden och börja ösa vatten med händerna, liksom de ville tömma havet.* Detta »för att hindra vitfisken att sjunka». Förtalt av »udeligger» Nilssen.

3) *Männen gnida sina gevärskulor med ett stycke pimpsten, innan de gå på jakt efter ovannämnda djur.*

Anledning lika med i n:r 2. Förtalt av »udeligger» Nilssen.

4) *Kvinnorna sticka sina kamikker ner i vattnet då de ana fara utifrån sjön.* Förtalt av fanger Kristoffer Kreutsmann.

5) *Man bör inte peka på ett fjäll, när man seglar förbi det, för då blir det storm.* Förtalt av Kristoffer Kreutsmann.

Samma sedvänja omtalas från Lappland redan på 1600-talet av Leem, i hans »Beskrifvelse af Finnmarkens Lappar».

Ja, många, många flera sådana utslag av övertro kunde jag meddela, men slutar därmed för att gå över till det betydligt intressantare ämnet — — Häxor!

Tron på häxor är allmän i Västgrönland. Ja, överallt där grönländare leva och bo finnes det personer, oftast äldre kvinnor, som anses ha detta aktningsvärda levebröd. Men ej blott gamla käringar, nej, unga, vackra kvinnor kunna även bli misstänkta för häxeri. Nedanstående är en händelse, som »udeligger» Nilssen själv upplevat.

Han fick en dag se en ung man fyra av sitt muskedunder rakt i ryggen på en ung kvinna, som utan att ana något ont stod utanför ett hus och ordnade med någonting.

»Det gav et rätt i anoraken, og Pigen hoppede skam flere alner højt i luften,» fortsatte herr Nilssen. Bössan var laddad med kråkhjärta, och det såg ju ohyggligt ut med den blodiga fläcken bakpå anoraken. Flickan flydde, högt skrikande, in i husgången, men kom lika fort ut igen, ivrigt förföljd av sitt husfolk, som naturligtvis livligt reagerade mot bekantskapen.

Det är nästan alltid bössor, som bliva förhäxade och icke vilja träffa sitt mål, och läsaren skall bättre förstå *varför* de så ofta ha denna åkomma, om jag får omtala följande:

Så fort en grönländare fått en bössa i handen, antingen han köpt den i butiken eller bytt sig till den av någon europe, går han ut framför sitt hus och böjer pipan i svag S-form.

Därefter avknackas kornet och bössloppet lindas hårt med grovt, tjärat segelgarn. Hanen mixtras även med och fästes vid bösshalsen medelst en stor spik, som böjes på »andra sidan». Nu är bössan »All right», och vill hon ej träffa, så är hon förhäxad.

»Bössa och segelgarn,» säger ett ordspråk bland de danska i Grönland, »höra mer ihop, än man och kvinna.»

Ett omtyckt botemedel mot häxeri är det att skjuta av ett skott under britsen, rakt under det ställe en gammal kvinna har sin sovplats. Ännu ett par radikalmedel kan nämnas, men de äro så sviniösa, att jag tror jag sparar dem till mina privata memoarer. Förutom häxor är tron på krivituker eller fjällspöken den allmännast utbredda.

Det »vimlade av krivituker kring Kangamiut». Kvällen innan jag och doktor Anderssen ankommo hade ställets kateket skjutit en med bössa.

Krivituken hade visat sig i hans husgång, och i stället för huvud hade spöket en stor »fangeblaera» på axlarna. Kateketen fyrade av, och krivituken försvann, men han var tydligen träffad, ty en stor blodpöl lyste på golvet, där spöket stått.

Hur har då tron på fjällspöken uppkommit?

Krivituk eller kivigtok, som det riktigast heter, jag skriver det som det uttalas, betyder egentligen »den ensamt boende», och begagnades om personer, som av sorger eller annan orsaks skull beslutat lämna samhället och bo ensamma. Även kunde ett sådant beslut komma hastigt och vara en följd av en förbrytelse, en häftig vrede eller dylikt. Sådana fjällgångare bli i folkfantasien snart nog begåvade med övernaturliga egenskaper,* och de spela en stor roll i alla grönländska folksagor, från Angmagsalik till Upernivik, kusten runt. En gammal grönländare, Elias hette han, var i Kangamiut allmänt erkänd som den största krivitukkännaren, och Nilssen inbjöd honom därför en afton in till sig, för att vi »riktigt skulle få till livs». Elias kom, han var iklädd en gammal timiak, kantad med yvigt hundskinn kring hätta och ärmar.

---

* Lärde förstå djurens tal, »og at vide Besked med Verdensstøtternes Beskaffenhed». *Rink.*

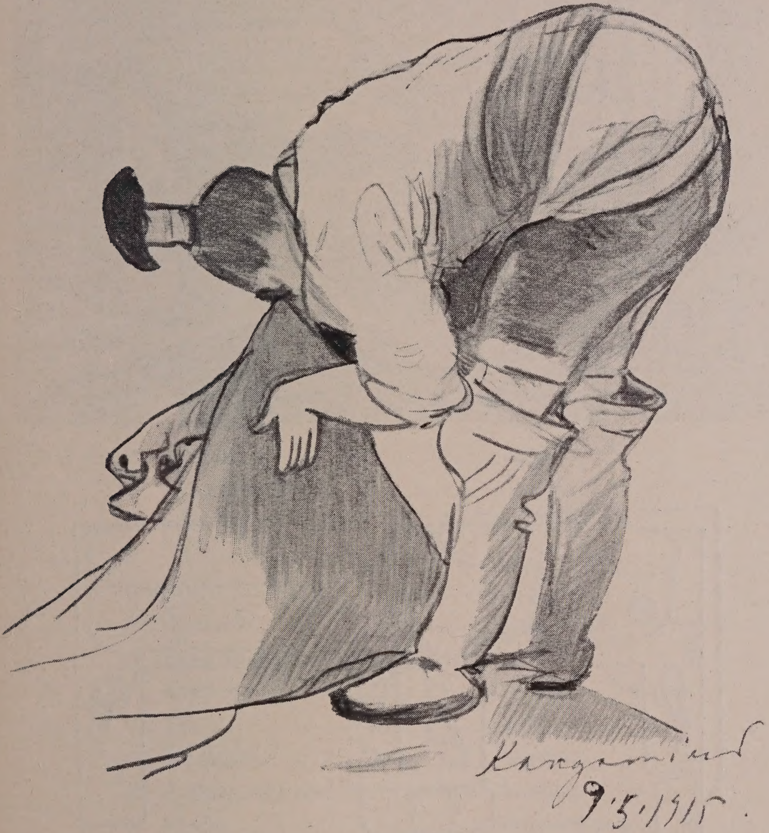

Kvinna som flår späcket från ett sälskinn.

Han slog sig ned och fick en sup.

Så förde vi samtalet listigt nog in på spöken. Jag förtalte ett par historier från Lappland. Elias förstod rätt gott danska och hörde uppmärksamt på.

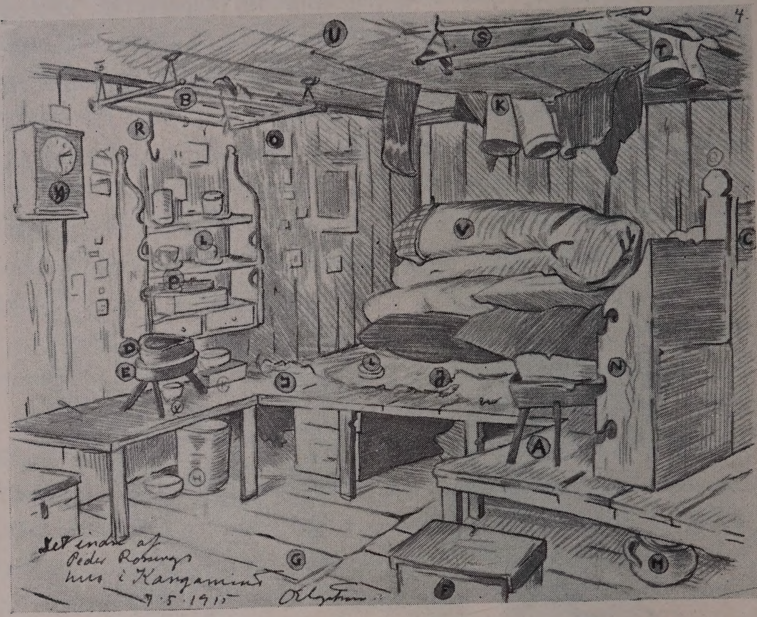
4.
U
S
T
B
R
O
K
Y
L
P
V
C
D
E
N
A
J
H
G
F
M

Det indre af
Peder Rossings
hus i Kangamiut
7·5·1915
OElgström

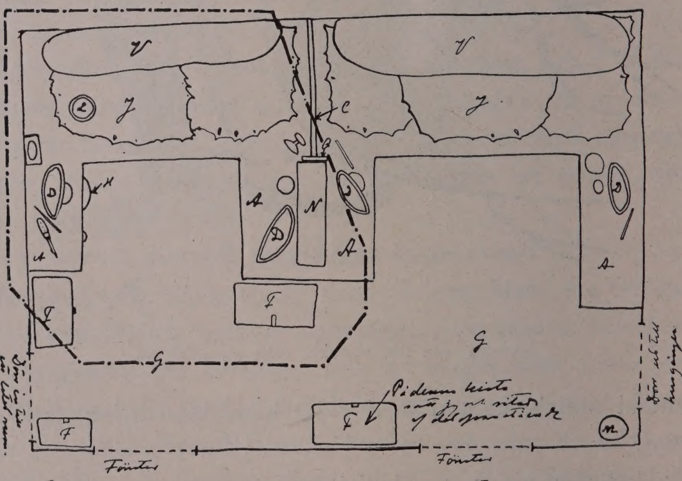
V
J
L
C
H
D
A
N
F
G
M
Fönster
Fönster

Dörr in till lilla rummet.

Dörr ut till husgången

På denna kista
som jag ej ritat
af det ovanstående

Plan af Peder Rossings hus II Stora bitorummet.
Innom —·—·— linjen rymmes allt som ses på ovanstående Teckning.
Bokstäfvernas betydelse lika med Teckningens ovanför.
OElgström

Interiör och plan av Rossings hus i Kangamiut.

Förklaring till bilderna å föregående sida.

A	Britsutbyggning	igpat
B	Torkplats för kläder över lampan	inigtat
C	Skiljerum på britsen	talok
D	Täljstenslampa	kuvdlek
E	Stativ till *D*	kuvdliup asalue
F	Kista	igdlerfik
G	Golv av drivtimmer	natek
H	Vattenspann	marrak imeiuivik
I	Britsen	igdlek
J	Britsskinnet	kôk
K	Stövlar	kamik
L	Husgeråd	titorfit
M	Nattkärl	korfik
N	Hylla för kökskärl	ilissivik
O	Bilder	assiligssat
P		= *N*
Q		= *C*
R	Grytkrok	krok (Gryt) karsorsak
S	Liten »tøsrehaek» för »kobberem»	ardlivik
T	Korta stövlar	kamisâts
U	Tak	kilâk
V	Sängkläder	okorutit
X	Spilltran upptagen	kitsdlings
Y	Klocka	nalunairkutok

När jag slutat, sade han: »Niuvertok (köpman), giv mig ännu en Silaerunartok (en sup), och du skall få höra en krivitukhistoria du ej hört förut.»

Elias bekom sin »snapsemik» och började:

»Några av platsens manliga invånare hade med en del kvinnor i konebaad farit till en fjord söder om boplatsen, på vitfiskfångst.

Kvällen efter de gått i land och slagit upp tält, hörde de hur en krivituk kom tassande. Han gick runt tältet och skramlade, som om han burit på tunga länkar. Så prasslade tältets tarmskinnsförhänge och krivituken stack in sitt huvud.

Alla sutto orörliga med ögonen styvt fästade på spöket, i nästa ögonblick sprucko ögonen på alla i tältet, utom just på Elias, som suttit med nedböjt huvud.

Hela natten och hela följande dagen rörde sig ingen. Alla de blinda sutto stela av skräck och utan att flytta sig kvar i tältet.

Nästa kväll kom, och med den, krivituken.

Han kom in i tältet och gick omkring, spridande en hemsk stank. Elias grep nattkärlet och stack det ned på sitt huvud.

Krivituken arbetade hela natten med att få kärlet från honom, men det gick inte, och till slut försvann det med ett brak.»

Med dylika historier gick kvällen fort, och innan vi visste ordet av, var klockan 12.

Vi lågo i våra sovpåsar uppe på bestyrerhusets loft i sällskap med Hindrik och husets kvinnliga kivak, en rund och rosig 16-åring. Hon förälskade sig på sitt köns intensiva sätt i Hindrik och kom in på vinden och väckte honom om natten, viskande: »Kra, kra, asassangnänguara — oligosut lagit.» Det första, en kärleksförklaring, det senare ett på grund av sin erotiska karaktär oöversättbart ord.

I Kangamiut var det jag upptäckte Jens Kreutsmanns dagbok, och genom den fick klarhet i en gåta, vars lösning länge plågat mig.

Jens Kreutsmann var en av de grönländare som Rink använt att illustrera »Eskimåiske Eventyr og Sagn». Han var en duktig tecknare, och Rink säger om honom i sitt supplement:

»*Han er tillige et Tegnetalent og har insendt en stor Maengde høgst originale Afbildninger til Sagnene* — —»

Jag för min del anser honom nära på lika duktig som »Aron fra Kangek».

Hans teckningar äro kärvare än Arons, de äro som träsnitt mera summariska i utförandet. Kreutsmann tecknade även en hel mängd bilder till Atuagagdliutit.

Denne Jens Kreutsmann levde åren 1828—1899, han var född i Kangamiut och var där »Storfångare». Han var Kangamiuts bestyrer, eller, som det kallades, »uteligger» från 1855, och var det i 17 år. Det var 1859, eller så omkring, han begynte teckna för Rink och även skära sina bilder ut till träsnitt. Han beskrives som en mycket munter och gladlynt man, men med ett häftigt lynne, ett arv från fadern, Jens, som var tysk till börden, och som inflyttat från Danmark till Sukkertoppen 1806.

Jens Kreutsmann var gift två gånger och hade flera söner.

En av dessa, Kristoffer, levde ännu vid mitt uppehåll på platsen. Han hade liksom sin far stora konstnärliga anlag, jag fick av honom en rolig skissbok, full med de vidunderligaste sagoillustrationer och därjämte en mycket intressant beskrivning av »Profeten Habakuks liv och leverne».

Kreutsmanns träsnitt äro präglade av en egendomlig förmåga kunna giva vidder i små format, och hans teckningar äro aldrig tråkiga.

För att nu övergå till sonen Kristoffer, så är mannen, fast han aldrig lärt måla, han är blott en vanlig sälfångare på 49 år, i besittning av ett utmärkt färgsinne. Hans akvareller eller färglagda sagoteckningar präglas alla just av detta, och ser man på t. ex. bilden av »Habakuk med sina hustrur, som dansa kring graven», slår det strax i ögonen, hur väl de svartvita dräkterna och markens praktfulla gulbruna färgton stå mot himlens grå.

Även i teckningen »Kaladlit Sabangmi ingivdlassut» = »grönländare seglar på söndagen», står den bruna skinnbåtens färg så vackert mot havet, och ur landskapets dis lysa de brokiga kvinnoanorakkerna som glada leenden. Jag blir helt poetisk när jag talar om dessa primitiva konstverk, och värre blir det.

Emellertid gick dagarna fort i Kangamiut, och den 11 april lättade vi ankar.

Kristoffer Kreutsmann gav mig vid avskedet ett litet häfte och bad mig läsa det på vägen.

Det var om »Profeten» Habakuk, och under motorns dunk läste jag följande:

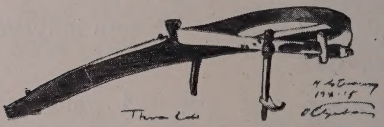

Kajakstol. Gravfynd från Holstensburg.

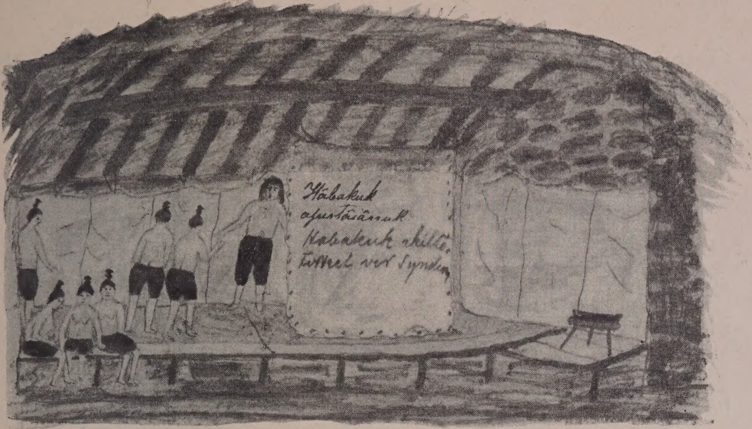

Kissaniliapurtaiâniarangami
apurtumut kajumissilungnirmik nangmineri-
dlu apurtâiagkanilu apurtulikatigîgingnat
ardlutik

Habakuk rensar kvinnorna från synd.
Teckning av K. Kreutsmann.

Om Habakuks lif og profetier.

(Habakuk var en falsk profet, som levde och verkade
i Kangamiut i slutet på 1700-talet. Otaliga historier
äro ännu i omlopp om honom.)

»Habakuk og hans Hustru Maria Magdalena havde den Sorg at miste to børn, hvad de tog sig meget nær. I For aaret 1790 daa folket drog paa Rensjagt tog Habakuk med dem sammen med en anden Kone og lod sin egen blive hjemme.

Medens Marie Magdalene nu var alene hjemme, drømte hon en Nat om hvad Rensjaegarna tog sig for, og daa disse kom tilbags, og hon fortelle desse Drømmen, forundrede de over hvar nøge hon hade drömt.

Om Efter aaret sagde Habakuk till sin Kone att han havde endnu een Kone, hvorover hon blev meget opbrakt og Skinsyge.

Nogen Tid därefter saa to Grønlaendere fra samme Boplats en Aften da de gick ut, to Røgskyer, ofve Fjeldene, den ene mørk og den andre lys og saa hørte de Salmesang.

Ogsaa inde i Huset lagde de Maerke til denne Lyd og med eet rejste Marie sig og satte sig skaelvende ovenpaa sit Sengetøj skar taender og rystede over hele kroppen. Fra dette øjeblik begynte folk at tro paa hende.

Om Efter aaret, då Habakuks anden Kone skulde have ett barn sagde de, det var den hellige Aand og hvis det skulde blifve en Dreng, skulde han kaldes Cristus. Men det blef en Pige.

Endvidere sagde han att engen havde Lov at hexe og folket draebte dem, som blev anset for at hexe.

Da Habakuk hade forsøgt men forgaeves søgt have omgang med en Kvinde, blev han hetsig og knuste hendes Haender for de hun ikke vilde at endrømme hans Villie.»

Detta ruskiga moment ur Habakuks liv har Kristoffer avbildat, och jag meddelar det här.

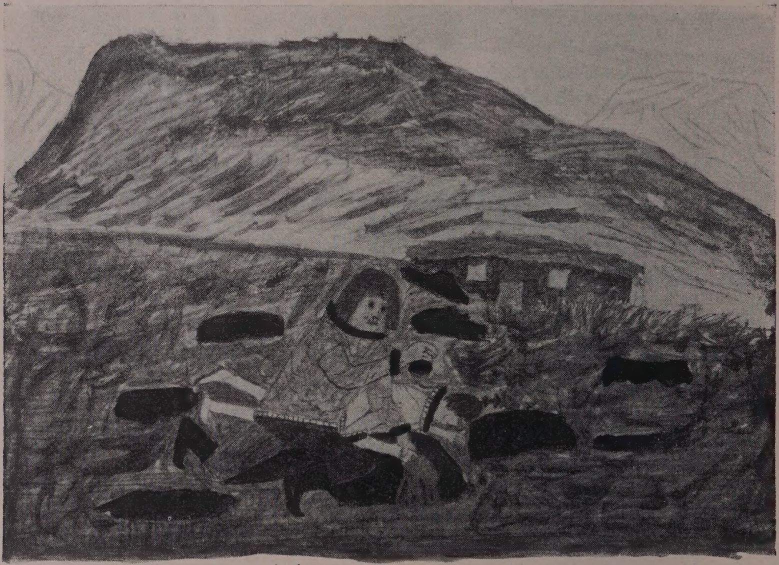

Håbakôp arnanguall Túkkelinâ

»Engang udspurgte Habakuk Folk i en større forsamling og kastede Lod imellem dem for at forkynde dem hvem der var Gud velbehageligst, men Kvindene tog han saerskilt af

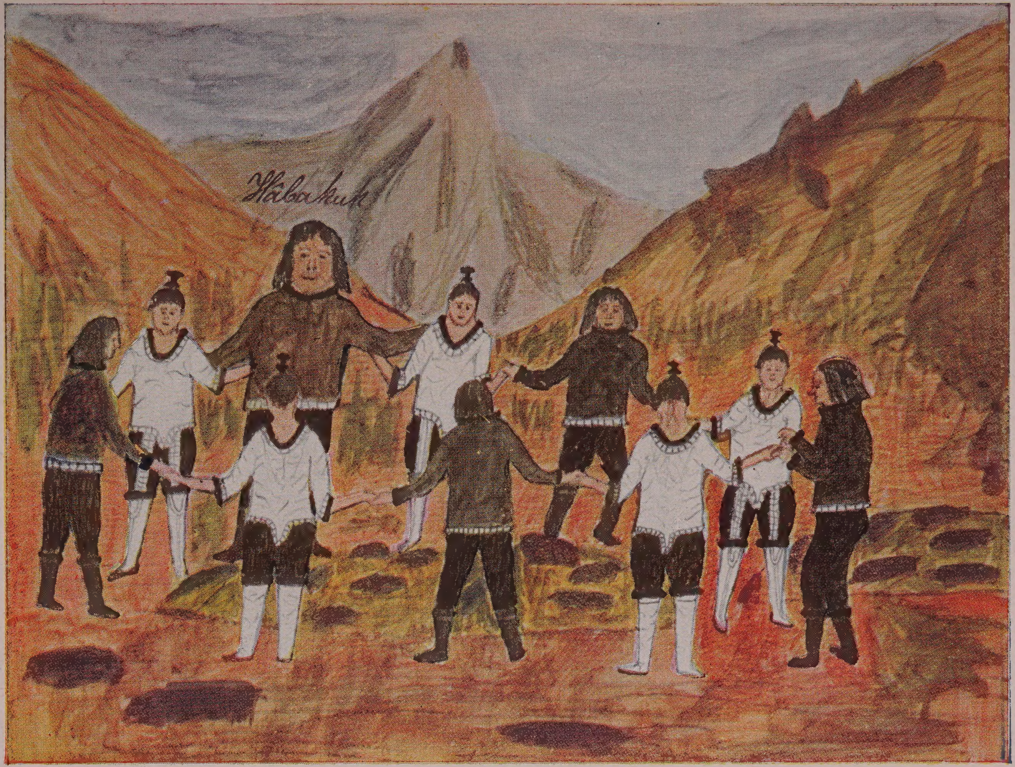

Profeten Habakuk dansar med sina hustrur.

og vinkede dem til sig, i det han stod bakom et Forhaeng af Skind. Han lod alle Konene sidde i en Raekke, og i det han stob Hovedet frem af Forhaenget, vinkede han med Haanden ad dem som han fandt smukkest, Kaldt dem till sig, och skjult bag Forhaenget rensede han dem for deres synder.»

Under teckningen, Kristoffer gjort över denna händelse, står Kristoffers egen mening om saken i fråga; nämligen:

»*Men da han ikke kunde modstaa sin liderskablighed, haendtes det kun, at han og de, som han skulle skille ved Synden begik et usaedligt omgang.*»

Kristoffer Kreutsmann.

»En gang fik Habakuk Aandenød» (inte underligt, som han levde) »og spilede Øjenen op.

Daa raabte alle: Ve os, naar han vender det hvide ud av Øjene, saa vil Verden gaa under.

Det fortaltes at daa nogon afgaaed med døden, naar han Habakuk samlede Folk ved graven, lod han Folket gaa i en Kreds, ved Haanden hinanden saaledes at to Mand med en Kvinde mellem sig. Ved denne Fest maatte Folket gaa i deres smukkeste og bedste tøj.

Habakuk opkaldte flere Maend efter Himlens Beboerer og man kunde saaledes høre 'Nu kommer Jesus hjem med en Saelhund' og lige. — — —»

Här slutade Kristoffers skrift, och jag var åter i 19:de århundradet med en »Danica»-motor bullrande i mina öron. Den gramofonägande Ênus' glada ansikte stack upp bakom motorkappen med ett tänt primuskök i handen. Så fort går det — men jag kunde ej på hela eftermiddagen glömma denne typiske folkledare, Habakuk. Hur många ha vi ej haft i vårt land av samma slag.

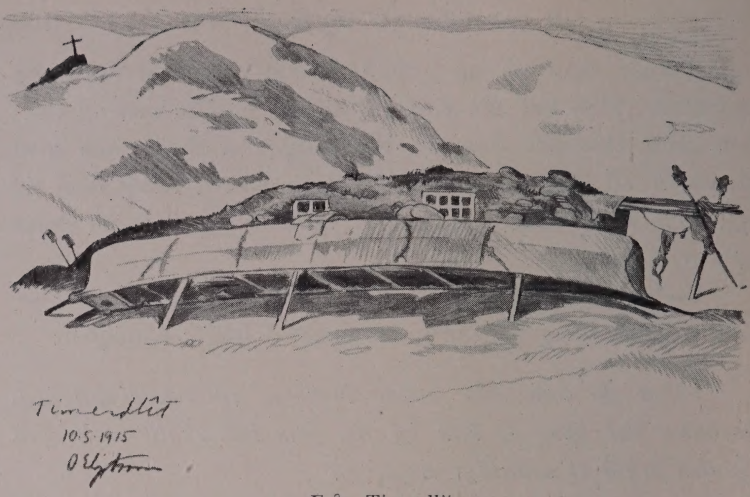

Från Timerdlit.

Åter på väg mot Manitssok.

På återvägen till Sukkertoppen gingo vi in till den lilla boplatsen Narsamiuk; där såg jag en gammal man som man gott kunde taga för en australneger. Till Timerdlit tappade jag mitt hjärta. Ja, Timerdlit jökelboplats.

Redan ett gott stycke utanför Evighetsfjordens mynning möttes vi av fantastiskt formade isfjäll, och ju närmare vi kommo mynningen, ju fler blevo de. En kall, rå vind, som från en källare eller portgång, blåste oss rakt i ansiktet, och på båda sidor reste sig fjällen. Sotsvarta, höga och otillgängliga.

Det var med verklig spänning jag såg in genom det smala inloppet.

Till vänster om oss låg boplatsen, likt en massa getingbon fäst på en klippvägg. Husen kunde knappt urskiljas från snön, endast en upp- och nedvänd skinnbåt lyste som en banan mot allt det vita runt omkring.

Med något besvär kravlade vi oss uppför den branta stranden. Ja, så stod jag där, och precis som det väntat på mig, ljöd inifrån Evighetsfjorden ett lågt rullande dån. — En kalvning, en salut till vår ära. »Jag skulle absolut bli rubbad bo här år ut och år in,» var min första tanke. Folket såg vilt och ensamt ut. Icke underligt, där sitta de och höra jöklarna dåna inifrån den mystiska fjord de alla äro rädda för, och ideligen komma isfjällen förbi i inloppet, en ändlös ström av vita spöken. — —

Vi hade knappt hunnit från Timerdlit och in i en liten bukt förrän Ênus, som i Kangamiut, naturligtvis, genom »infödingarna» fått reda på mina folkloristiska intressen pekade inåt bukten och på sin besvärliga danska, som jag visligen översätter, berättade:

»Där inne i den fjorden bor en jättestor hälleflundra, som vi kalla ûmassorujuk. För ett par år sedan anföll hon en kvinnobåt som var på väg från Agpamiut och krossade båten meddelst ett slag av sin stjärt, även reser hon sig ibland rakt upp och ned när hon ser en kajakman och bara hon öppnar gapet, blir det en sådan ström in, att kajaken gripes och mannen räddningslöst förloras.»

Samma historia hörde jag sedan i Sukkertoppen fast då var det kajakerna »som gått under för ett par år sedan». Vi kommo dock lyckligt förbi detta ruskiga ställe och anlände lyckligt till Agpamiut, där doktorn skulle hämta några patienter, som skulle följa

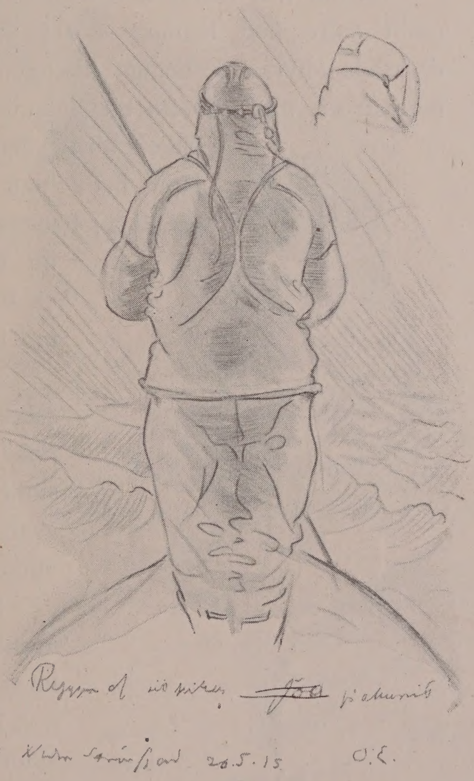

Helpälsen sedd bakifrån.

med till Manitssoks sjukstuga. Bland dessa sjuklingar var en liten flicka på ungefär 10 år. Jag glömmer aldrig första åsynen av henne. Hon satt på en brits. I britsen var ett hål varigenom hon kunde förrätta sin nödtorft i ett under stående nattkärl. Hennes huvud var grått av lusägg och hon var klädd i en ofantligt trasig, hårlös skinnanorak. Händer och fötter voro blåa av köld. Hon var totalt försummad och vild och skygg som ett djur.

Så smutsig var hon, att våra, eljest ej så kräsna, grönländare vägrade ta befattning med henne.

Ênus tog henne dock till slut, men blott på doktorns bestämda befallning, på en båtshake som han stack in under hennes »kläder».

Så bar han henne ned i motorbåten och då han tämligen omilt satte ned henne — det var ju bara en flicka — dryssade ohyran ur hennes kläder, som då man skakar plommon ur ett träd. Detta lilla människobarn hette Seriajorpok vilket blir, »den dåliga, elaka S'eria». Hon hade haft barnförlamning och på grund av benens förkrympning, hade hon nu ett halvt år fått sitta på en brits, utan någon brytt sig om henne.

När vi så kommo till Sukkertoppen och »Seriajorpok» blivit uppburen till sjukhuset, vågade sjuksköterskan icke klä av henne inomhus.*

Seriajorpok blev därför avskalad på gårdsplanen och hennes huvud rakat.

Badad och iklädd en ren skjorta lades hon i en säng.

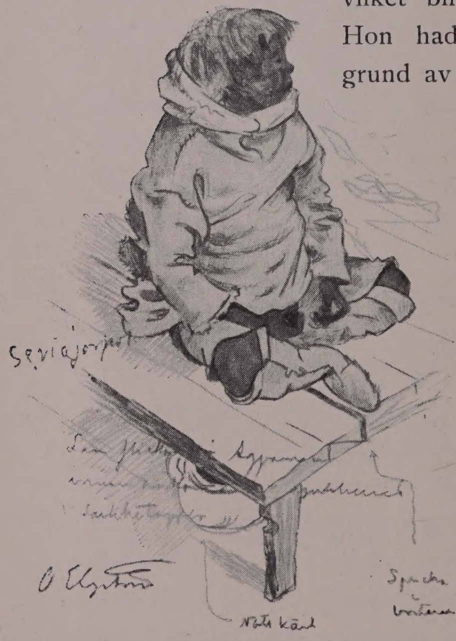

»S'eria.»

---

* Hörsägen!

En timme efteråt hade hon uträttat sina behov på de rena lakanen och till på köpet, för ro skull antagligen, stoppat näsa och öron fulla med sin avföring. — Ha!!

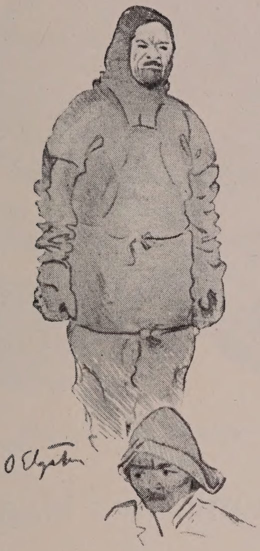

29.5.15

»Ênus och Kristian.»

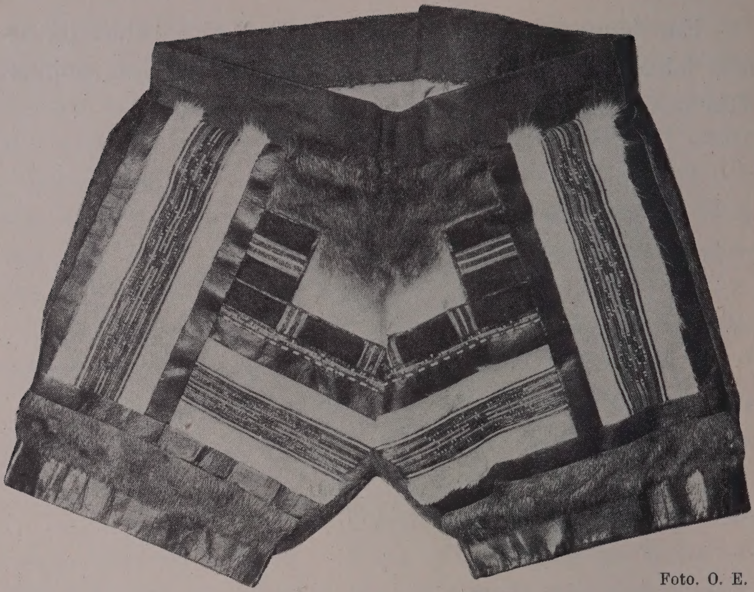

Foto. O. E.

Kvinnobyxor från Napassok.

Mera om mitt liv i Manitssok.

Jag hade nu fått sett litet ursprungligt grönländarliv och jag beslöt att under mitt vistande här i Manitsak, ännu mer aktgiva på befolkningens liv och sedvänjor än jag hittills gjort. Mitt intresse för deras ornamentik, skulptur och teckning hade i Kangamiut fått en kraftig väckning och jag gav mig genast i lag med att även få ett resultat i Sukkertoppen.

Det blev ytterst fattigt vad kôrut beträffar. På de hundrade kajaker jag undersökte i Manitsok fanns endast en, säger och skriver en, som hade en djurskulptur på sitt däck. Det var en liten rödfisk, en s. k. Suliegpâvak, ungefär 55 mm. lång. Eljest voro kôrut de vanliga flata skivorna.

Däremot gjorde jag den upptäckten, att kvinnornas broderier här i Sukkertoppen följde vissa givna regler och linjer, antagligen härstammande från forntida enklare mönster. Jag tänker nu närmast på de korta, vita kamikkernas prydnader. Dessa korta kamikker, d. v. s. »kamisats», användes icke mycket här i Sydgrönland utan mest de långa, som gå över

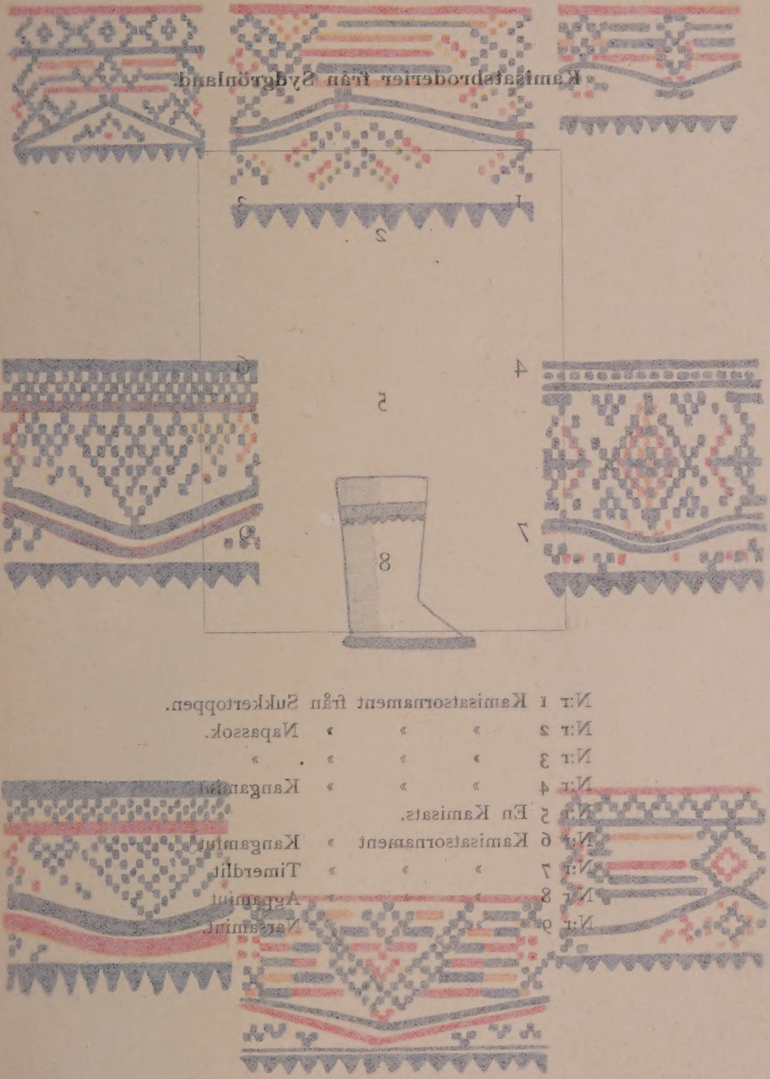

Kamisatsbroderier.

Kamisatsbroderier från Sydgrönland.

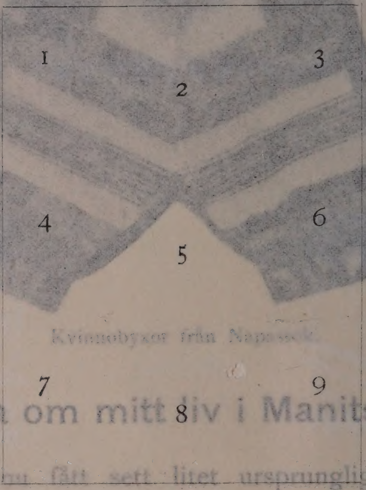

N:r 1	Kamisatsornament	från	Sukkertoppen.
N:r 2	»	»	» Napassok.
N:r 3	»	»	» . »
N:r 4	»	»	» Kangamiut.
N:r 5	En Kamisats.		
N:r 6	Kamisatsornament	»	Kangamiut
N:r 7	»	»	» Timerdlit.
N:r 8	»	»	» Agpamiut
N:r 9	»	»	» Narsamiut.

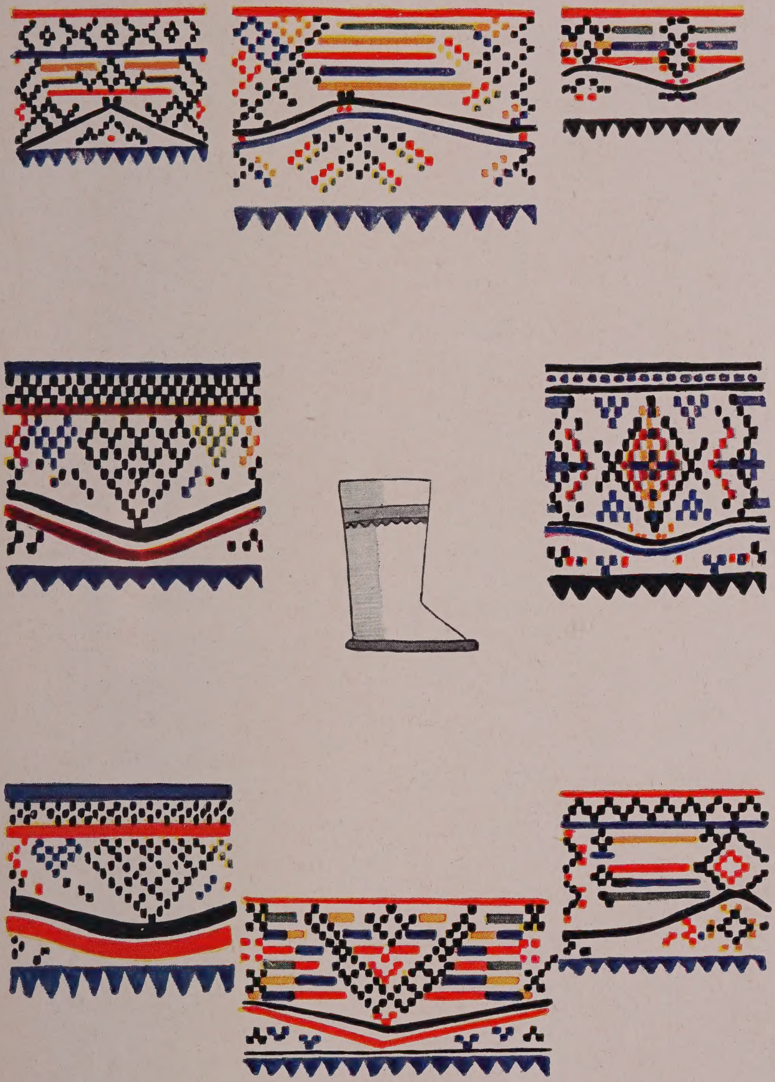

Kamisatsbroderier.

knät. Men de finnas likväl. Dessa fotplagg, som räcka till ungefär halva smalbenen, ha en rikt broderad remsa ungefär en 10 cm. från överkanten. Det är dessa broderier jag närmare vill beskriva.

Det genomlöpande motivet är en sicksackformad linje, antingen enkel eller dubbel, som löper längst ned på ornamentet, även kan den vara svagt rundad i böjningarna. Ovanför dessa sammanhållande moment, befinner sig det egentliga ornamentet. Ett större, där den vågformiga linjen bildar en vågdal och ett mindre, varest linjen löper upp i spets. Dessa ornament bilda alltid en grupp, var för sig. Sinsemellan förenas de ibland genom korta horisontella band. Överst på broderiet, som nedtill avslutas med en taggad kant, går ett enkelt mönster i huvudornamentets färger. Färgerna äro svart, cinnober, ultramarin (ljus), gult och grönt. Bottnen är alltid i Sydgrönland vit. Det var ej förrän norr om Egedesminde den olikfärgade grunden började visa sig. Samma ornamentik fanns även på alla »utsted» runtomkring Sukkertoppen. Det syntes mig, som varje »distrikt» hade sitt utpräglade skaplynne, just i fråga om dessa ting.

På färgpl. Kamisatsbroderier ses några mönster från Sukkertoppen, Napassok, Kangamiut, Timedlit, Agpamiut och Narsamiuk. Jag kommer senare till de Nordgrönländska kamisats.

Ett egendomligt litet redskap som kvinnorna använde till att glätta kamikskinnen med och som även brukades till att åstadkomma de otaliga rynkor som fordras för att kamiksulan regelmässigt skall kunna böjas upp och sys fast vid själva kamikfodralet var den s. k. »tigussaten»*. Den hade nästan alltid mer eller mindre formen av en liten kamik. Den gjordes av ett stycke flat valross- eller renben och försågs ofta med ett band att hängas upp i. Detta band kunde ibland avslutas med en liten pärla eller ett i ben utskuret djur**, som t. ex. säl eller ripa, detta senare iakttaget i Diskobukten.

---

* Se bilden på sid. 55.

** Se bilden på sid. 80.

I Sukkertoppen och trakten där omkring voro tigussaten utan alla slags ornament, möjligtvis var på en och annan inristat ett årtal och så ägarinnans namn omgivet av några konstlösa försök till bladverk. Däremot voro Nordgrönländarinnornas tigussatser antingen utskurna med lövsåg och i övrigt rikt ornerade. På Kronprinsen Ejland brukades även en inristning i form av en konebaad.

Jag samlade tigussatser, huvudsakligast för formens skull. De voro utsökt delikata och blanka av generationers nötning. Ingen kan inte göra sig en föreställning om vad ett sådant litet ben kan vara praktfullt. Oftast har det en varm gul färg och en glans som polerad masurbjörk.

Jag är nu i en väldig knipa.

Det kliar i fingrarna på mig, få skriva en etnografisk beskrivning över redskap o. d., men det ligger utom denna bokens plan. Jag får därför nöja mig med att nämna och omtala allt i den ordning jag såg det, antingen det gäller redskap eller människor.

Till sina arbeten använde kvinnorna mest »ullo», en egendomlig böjd kniv i form av ett cirkelsegment. Detta järn köpes numera i butikerna och är det försett med initialerna T. M. E. Vilket jag uttytt till »Teodor Möllers Enka». De ullo som användes i Grönland förr i tiden hade en annan form, de tillverkades då huvudsakligast av grönländarna själva av stycken av tunnband, trasiga knivblad o. d. Ullos är kvinnornas oundgängligaste redskap. Med den »flenser» hon sälar och andra av männen fångade djur, med den skär hon till kläder och hon synes nästan alltid med sin ullo i handen.

Jag har sett kvinnor använda ullo vid tillskärningen av de små, knappt en mm. i kvadrat stora skinnbitar, deras broderier äro sammansatta av och dessemellan klia sig i huvudet med samma användbara redskap. »En ullo och en lampa fick kvinnan av sin tillkommande.» Denna mening återkommer ständigt i alla grönländska kärlekshistorier.

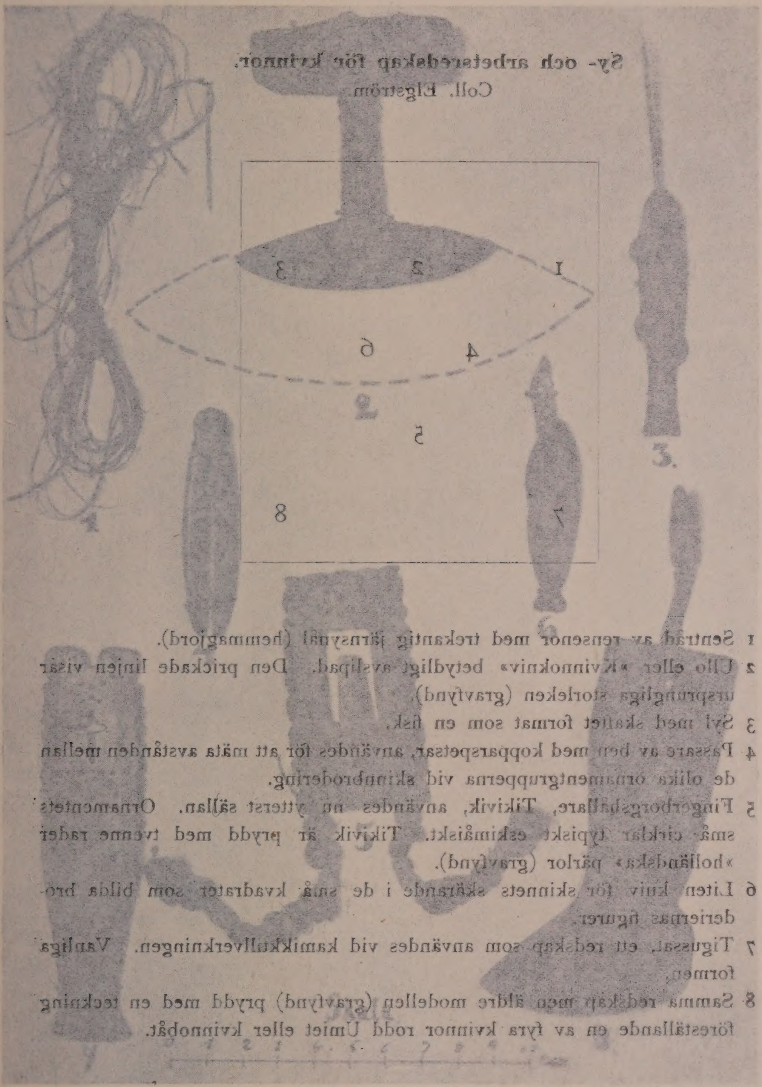

Sy- och arbetsredskap.

Sy- och arbetsredskap för kvinnor.

Coll. Elgström.

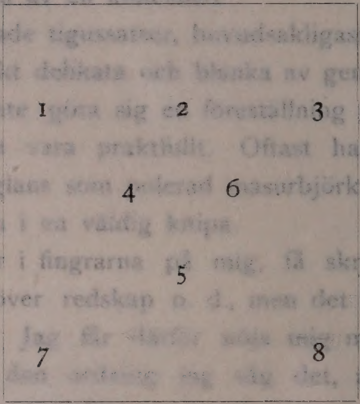

N:r 1 Sentråd av rensenor med trekantig järnsynål (hemmagjord).

N:r 2 Ullo eller »Kvinnokniv» betydligt avslipad. Den prickade linjen visar ursprungliga storleken (gravfynd).

N:r 3 Syl med skaftet format som en fisk.

N:r 4 Passare av ben med kopparspetsar, användes för att mäta avstånden mellan de olika ornamentgrupperna vid skinnbrodering.

N:r 5 Fingerborgshållare, Tikivik, användes nu ytterst sällan. Ornamentets små cirklar typiskt eskimåiskt. Tikivik är prydd med tvenne rader »holländska» pärlor (gravfynd).

N:r 6 Liten kniv för skinnets skärande i de små kvadrater som bilda broderiernas figurer.

N:r 7 Tigussat, ett redskap som användes vid kamikktillverkningen. Vanliga formen.

N:r 8 Samma redskap men äldre modellen (gravfynd) prydd med en teckning föreställande en av fyra kvinnor rodd Umiet eller kvinnobåt.

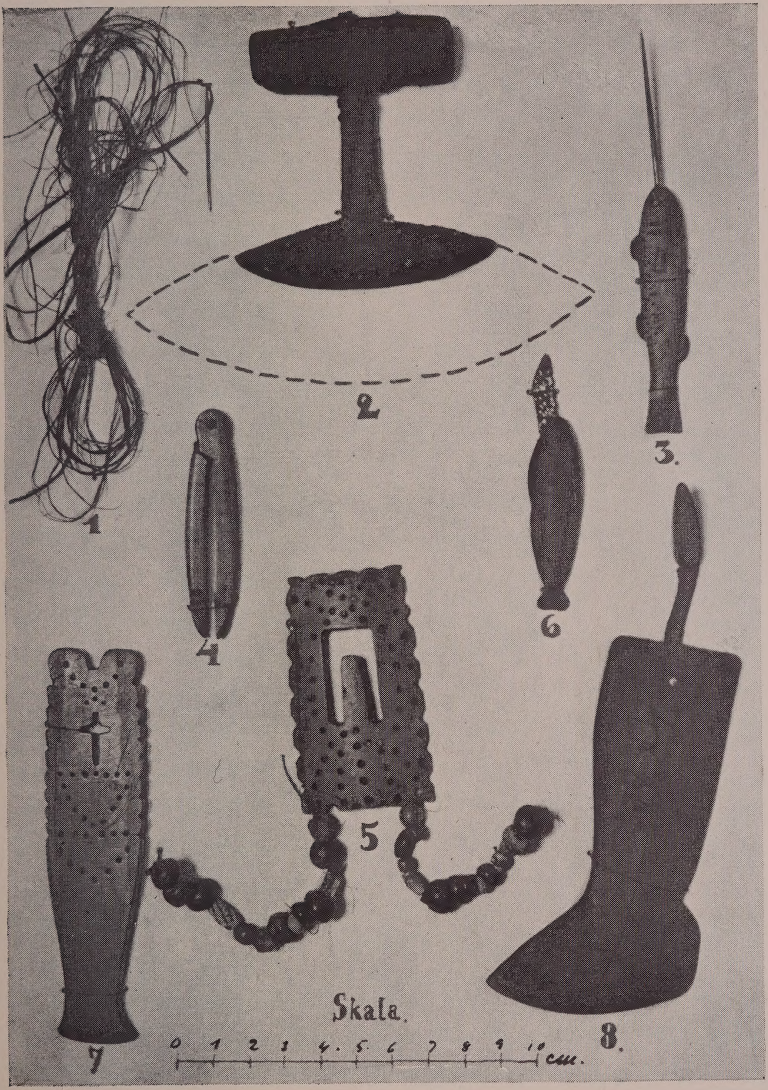
1
2
3.
4
5
6
7
8.
Skala.
0 1 2 3 4. 5. 6 7 8 9 10 cm.

Sy- och arbetsredskap.

Förutom ullon har kvinnan till sina skinnarbeten, sentråd och trekantiga synålar, numera butiksköpta järnnålar, men fordom av ben — eller sten. Att dessa nålar voro dyrbara ting, framgår ur sagorna, där det ofta heter att en yngre kvinna rymmer till fjälls — »för det hon brutit sönder sin systers synål» — eller kastar sig i sjön för samma orsaks skull. Till sina broderiarbeten använder kvinnorna ej sentråd utan den finaste sytråd som kan fås för pengar; nålen som användes till arbetet är n:r 200 och har ett sådant litet »öga» att det knappt kan ses.

För att få sina ornament likformiga använder kvinnorna en liten passare av ben.

Något »sybord» äga ej de grönländska kvinnorna, de nöja sig med ett bräde cirka 50 cm. långt, som på undersidan är försett med tvenne tappar, vilka tjäna till hålla brädet fast mellan kvinnans knän.

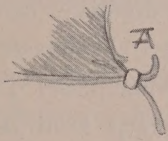

Grönländskorna sitta nämligen alltid med benen rakt ut på britsen. De älska över huvudet ställningar som tvinga överkroppen bilda så spetsig vinkel mot benen som möjligt.

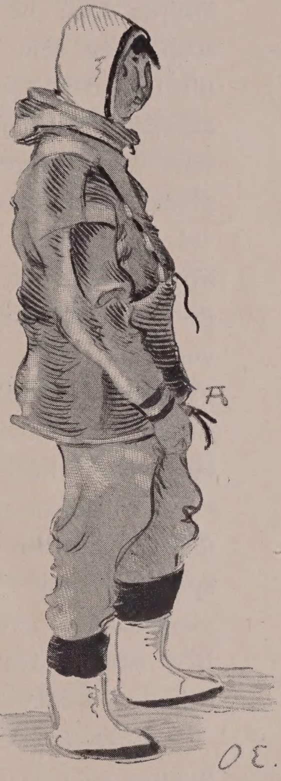

Fångare från Sukkertoppen, iklädd helpäls.

Vid syningen hålles tyget fast, antingen genom att klämma det fast mellan mage och byxlinning, eller också fastsättes det mellan tårna. Grönländskorna ha sin fingerborg på pekfingret, men håller synålen alltid mellan tummen och långfingret.

Sedan nu läsaren fått dessa små upplysningar återgår jag till mitt »dagliga liv».

Dagboken för den 13 maj säger:

»Redan nu, ha somliga grönländska familjer gett sig av på den sedvanliga sommarresan inåt fjordarna. I början av juni är kolonien som utdöd, säger bestyreren, endast de i handelns tjänst ansatta s. k. kifakerna och så »proletariatet» äro då kvar på platsen. Jag var bjuden följa med ett sällskap, men som jag just låg i underhandlingar om en resa till Utstedet Napassok, avslog jag tillbudet, fast jag nästan ångrade det när jag såg dem resa. Den stora gula skinnbåten, som var nerburen till stranden, fylldes så småningom med glada, leende människor, det var ett skrik och ett spring som vid en eldsvåda. Männen lågo runt omkring och plaskade i sina kajaker, de unga bland dem rodde i kapp och kastade då och då sin harpun med överdådig kraft och elegans. *De* voro alla klara. I »bössepåsen» uppe på däcket låg »segelgarnsriffeln» laddad med stora hemmagjorda patroner. Under sitsen, var amuletten, den förut nämnda trycksaken anbringad, fångebläran lyste uppblåst och röd i solskenet och själva voro kajakmännen i sin finaste stass. Helpälsarna voro ju för varma, men »halvpälsen», som når upp under armarna, syntes överallt i skarp kontrast med de vita skjortorna. I »konebaaden» stuvades tält och kokgrejor in av kvinnorna. Barn och hundvalpar placerades här och var på skinnbyltena och — så sänktes de kortbladiga årorna.

Styraren gav ett tecken med handen och hela den vackra flotiljen lade på en gång ut på det solblänkande vattnet.

Senare på eftermiddagen drog ännu en husplats sin väg.

Jag som ej kunde komma till Napassok före den 19 tyckte det var trist alltihop.

Emellertid sökte jag förströelse så gott jag kunde i de enkla nöjen som stodo mig till buds. Jag följde bestyreren på hans inspektioner, iakttog och studerade kifakerna och deras gryende fackföreningsrörelse och för övrigt ritade och målade jag dagarna i ända, alltid med en lika beundrande flock omkring mig som andades mig i nacken och livligt deltog i min skaparglädje!

Jag var mycket tillsammans med Olî och tack vare honom, fick jag noga reda på, hur och vartill alla kajakredskap brukades.

Olîs kajak och vapen voro i ett mönstervärdigt skick, det var en lust och glädje iakttaga hur han omhuldade sina vapen och jämt och samt pillade och »förbättrade» på dem.

Som jag förut nämnt gav han mig en grundlig undervisning i konsten att bruka dem. Jag lärde mig handgreppen, hur kastträt hölls, hur fågelpilen slungades. Vapnens namn och vad de användas till.

Men jag blev dock aldrig en »riktig kajakman» — det fanns nämligen i hela Sukkertoppens distrikt inte en enda kajak som jag kunde komma ned i.

Fick därför nöja mig att teoretiskt intränga i kajakfångstens mysterier.

En kort beskrivning på kajaken och kajakredskapen skall måhända intressera läsaren.

Jag stöder min skildring huvudsakligast på Olîs beskrivningar kompletterade med detaljer ur Nansens »Eskimåliv» kapitlet »Kajaken og kajakredskaberne».

Olîs kajak var cirka 5 m. lång och överdragen med mörkt skinn. Nansen säger i ovannämnda kapitel — — — »En kajak til en grønlænder af almindelig størrelse er i Godthaabs omegen omtrent 5 ½ m. lang — — —.»

Bredden är omkring 45—50 cm., på det ställe där kajaken var som bredast, nämligen på däcket strax framför kajakhålet.

Angående proportionerna så lade jag märke till, att kajakerna på de boplatser som lågo inne i fjordar voro mycket smalare än de, som hörde till ute i havsbandet.

Själva kajaken består invändigt av ett spjälverk av trä, vanligast flytträ — spanterna har jag dock sett vara gjorda av vidjor från »pilekrattet», som växer längst in i Sydgrönlands fjordar. Detta spjälverk är överdraget med skinn av netside eller klapmyts. Nansen nämner att ibland brukas även skinnet av »stor ringsæl».

Skinnet påsättes av kvinnorna och jag var i Napassok, som senare skall omtalas, vittne till en sådan tilldragelse, vilken jag fotograferade. Olyckligtvis blevo plåtarna underexponerade.

Nansen skriver — — — »Alle eller i det mindste en hel del af pladsens kvinder plejer at være med, naar en kajak blir trukket; dette synes de er morsomt, særlig da de som løn for sit arbeide gjerne blir trakterede med kaffe af kajakens eier — — —»

Fram och bak smalnar kajaken och löper ut i en spets som är prydd av en benknopp.

Från spetsen av kajaken löper längs »köllinjen», en smal benskena, som hindrar att is och stenar skada skinnet när båten för häftigt löper mot dem.

Kajakrodret och kajakseglet kommer jag senare att beskriva, de höra till de mera »moderna» kajakredskapen.

På däcket är spänt en 11—12 tvärremmar som användas till att sticka in vapnen under.

Det är på dessa remmar, de benbitar, kôrut, jag förut omnämnt äro uppträdda. Jag har i Kap. »Kangamiut» omtalat kôruts utseende, så jag nöjer mig med att nämna dem här blott i förbigående.

Jag lade märke till att sömmarna på kajakskinnet ofta bildade egendomliga och vackra linjer och jag har på en teckning* i denna bok visat några sådana mönster.

En kajak väger knappt 20 kg. och den tages alltid under armen, eller på huvudet av sin ägare, då den skall flyttas ett eller annat ställe hän.

För att nu tala om de vapen och redskap som höra till kajaken så börjar jag med »kajakstolen». Den har sin plats framför kajakhålet och användes till att uppbära harpunremmen — om denna sedan. — Kajakstolen är numera ganska hög, ja, i Umanaktrakten, där den användes som anlägg vid skjutning, är den 30—35 cm. från stolsringen räknat.

---

* Sid. 156.

Kajakstolens utseende kan läsaren göra sig en föreställning om genom att betrakta nedanstående bild. På västkusten är kajakstolen alltid oprydd. Att den kajakstol jag köpte, är sirad med pålagda benreliefer, beror på, att jag vid beställningen bad att få den gjord som »den var i gamla tiden». Siffran 2 å bilden betyder »havskvinnan», alla kajakmäns skräck. Fisken ovanför är en av hennes husdjur och ovalen, som är fäst nederst, föreställer en kajak. Varför dessa prydnader, som för övrigt ännu förekomma på ostkusten, äro placerade där de äro, kunde ingen upplysa mig om, »det brukades så», blev svaret då jag frågade mig för.

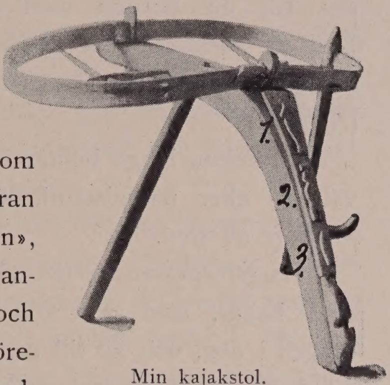

Min kajakstol.

Förr i tiden — jag tänker nu på själva utseendet — var kajakstolen mycket låg. Bestyrer Thron i Holstensburg har i sina samlingar en, som är hittad vid en grav, den är av utseende som slutvinjetten å sid. 102 visar. I mitt tycke betydligt elegantare till formen än de som brukas nu till dags.

Harpunen med lina och fångstblåsa, en av de knepigast uttänkta fångstredskap som finns, kommer nu näst i tur.

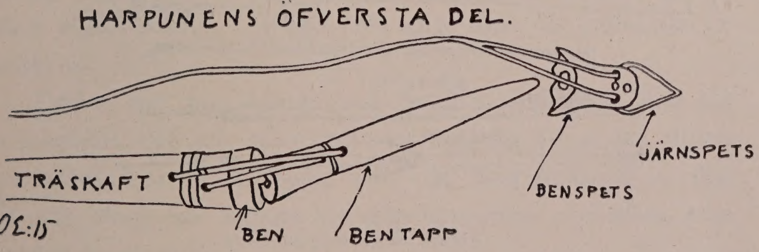

Harpun.

Själva harpunskaftet är av rött drivtimmer. Sibirisk fur och cirka 2 m. långt. I främre ändan är skaftet försett med en tjock benplatta varpå en lång bentopp, oftast gjord av valrosstand. — Jag är den lycklige ägaren till en harpun med en ovanligt vacker sådan. — Den är fastsatt med remmar, på så vis, att toppen, »vid en stöt från sidan, knäckes av i ledet, utan att brytas». (Nansen.)

På denna långa bentapp sitter harpunspetsen, som är av valross- eller narvalstand, och vari är fäst ett blad av järn. — Förr av sten.

Harpunspetsen fästes vid en lång rem och är försedd med hakar, som gör att den blir hängande fast om det drages i den, och så till på köpet är den så knepigt inrättad, att den vid häftigt motstånd = starkt ryck i remmen, ställer sig på tvärs i djurets kött.

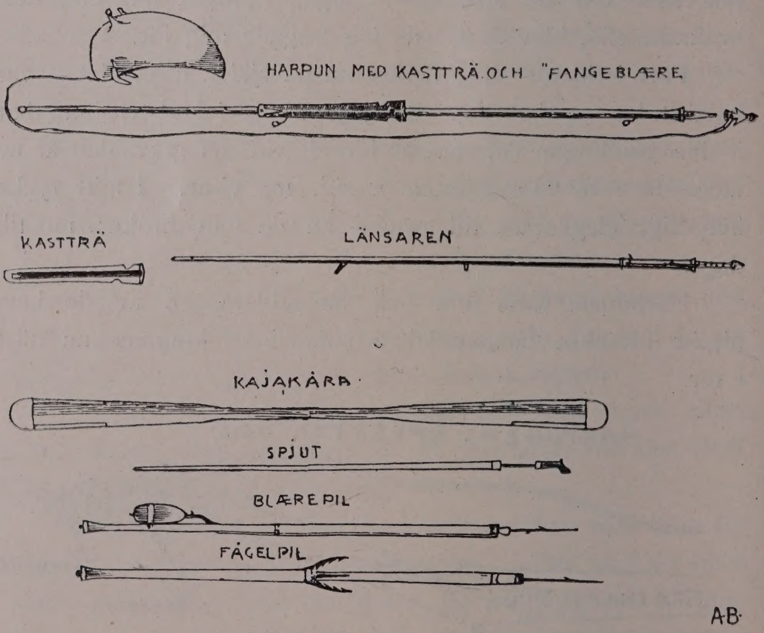

Grönländska fångstredskap.
Träsnitt av grönländaren A. Berthelsen från Godthaab.

Spetsen fästes vid harpunskaftet genom att stickas på den förut omnämnda bentappen.

Från spetsen går den långa fängeremmen ned längs harpunskaftet och fästes där så, att den och spetsen bildar ett helt tillsammans.

För att kunna slunga harpunen långt, och med större kraft än armen kan ge, ha grönländarna kastträet.

Detta sinnrika redskap är oftast gjort av rött drivtimmer och är cirka 50 cm. långt. Dess utseende kan närmare iakttagas på bilden å föregående sida.

När det skall användas, gripes det om handgreppet — tvenne halvcirkelformiga fördjupningar i kastträets smalare del — föres samman med harpunen i horisontal ställning bakut — som då man kastar ett vanligt spjut. — Men när man nu med kraft för det fram, lossnar dess nedre ända från vapnet och dess övre ända slungar harpunen, eller vad det nu är för ett vapen, i väg med stor säkerhet.

För att nu fortsätta med hur harpunen verkar, så låt oss anta att vapnet slungats från en kajak mot en säl. —

Så fort djuret känt sig träffat, gör det, i samma ögonblick det dyker, en våldsam rörelse — harpunspetsen knäckes av och skaftet blir liggande på vattnet. I samma ögonblick böjer fångaren sig bakut och rycker loss den stora blåsa av luftfyllt sälskinn, han har på kajakdäcket bakom sig, samt kastar den ut i vattnet. — »Fängeremmen», som går från blåsa till harpunspets via kajakstolen, där den omsorgsfullt ligger upprullad — rullar upp sig när sälen drar i väg, och blåsan dansar i väg över vågorna, visande fångaren i vad riktning sälen skall sökas. Medge, att det hela är raffinerat uttänkt! —

Under det nu jägaren ror framåt, uppfångar han sitt harpunskaft, och när sälen kommer upp för att andas, driver han »länsaren» — ett spjut med en lång benspets — fäst vid sitt skaft på samma vis som harpunen — i sälen, som därefter hembogseras.

Olî har ritat en bild av sig själv bogserande en säl. Teckningen visar rätt goda anlag och är roligt gjord.

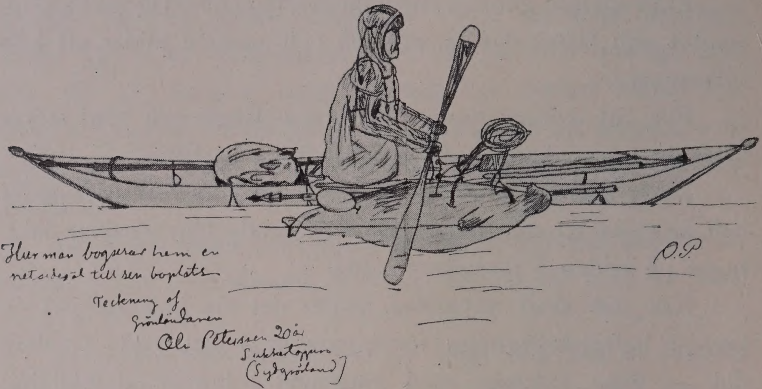
Hur man bogserar hem en netsidesäl till sin boplats
Teckning af Grönländaren
Oli Petersen 20 år
Sukkertoppen
(Sydgrönland)
O.P.

»Olî bogserar.» Teckning av honom själv.

Förutom harpun och länsare har kajakmannen ännu ett vapen, nämligen fågelpilen.

Även dennas skaft är gjort av flyttimmer. I främre ändan är fäst en lång spets av järn, men dessutom är det på skaftet placerat tre framåtvända spetsar, gjorda av renhorn. Dessa spetsar äro till för den händelse man ej skulle träffa fågeln, ty, i det skaftet glider förbi, träffar en av dessa utstående spetsar djuret och genomborrar det. —

På kajaken har jägaren dessutom en lång kniv, isskrapan* och ett litet spjut med en cirka 40 cm. lång klinga, varmed det sårade djuret får nådestöten.

Olîs harpun var av det slag grönländarna kalla ernaugnek eller »vingeharpun» (danska), emedan den i sin bakre del var försedd med tvenne benskenor, som tjänade till styra den genom luften.

Utom denna »ernaugnek» finns »unâk», det är den harpun som slutar med en rund benkula i stället för de förut omtalade benstyckena.

Jag vill, medan jag håller på, även säga några ord om fångstblåsan. Den är i Sydgrönland liten och undersidan böjd i halvcirkelform, den fästes vid kajaken medelst tvenne pinnar, som stickas under en av de remmar, som gå tvärs över kajakdäcket.

---

* Ofta prydd med vackra inristningar.

I Nordgrönland däremot är fångstblåsan stor och formen är ungefär, låt oss säga Zeppelinluftskeppets. Den fästes på däcket, ej med tvenne lösa pinnar, utan med en liten benvinkel.

Den nordgrönländska fångstblåsans utseende framgår tydligt nog på bilden sid. 167.

Medan jag nu är i gång med denna skildring, vill jag omtala och beskriva ett vapen, som »fordom använts av alla eskimåstammar som bott vid havet» (Nansen), och som, kan man nästan säga, varit urtypen för den nutida harpunen. —

Jag menar »blaerepilen» (danska benämningen på den).

Nansen har i »Eskimålif», sid. 20 och följande, en beskrivning över detta vapen, som jag här nedan meddelar. —

Först beskriver han hur eskimåerna kom till att däcka sina öppna kanoter, vidare hur de insågo omöjligheten skjuta med båge och pil från båten. — Detta ledde till att kastvapnen mer och mer kommo till användning. — Detta åter till uppfinningen av ett vapen, som på något vis hejdade sälen i hans flykt, och detta uppnåddes med att fästa en liten blåsa vid kastvapnets skaft.

Han skriver: »Man har fundet saadanne midler nødvendige for at laegge hindringer ivejen for de rammede saelers dukning og svømning. Endvidere fandt man det nødvendigt at indrette pilens spids slig, at den under saelens voldsomme bevaegelser for at bli den kvit ikke kunde braekkes, men i steden falde af» (vid c på fig. nästa sida *) »og bli haengende ved en rem» (från c till b *) »faestet til medlen» (vid b *) »af pileskaftet saaledes at dette kom til at

---

* Detta gäller för illustrationen »på nästa sida i boken» (Eskimålif).

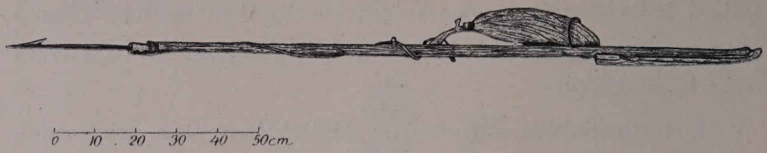

DEN. S·K. BLÆREPILEN

stille sig tvers og end mer standse farten naar saelen slaebte afsted med det.

Paa den maade opstod den saakaldte blaesepil — — — Blaesen gjøres af en maagestrube eller en skarvestrube som blåses op og Tøms. Den faestes til pileskaftet ved et benstycke, hvorigjennem der er boret et hul til at blaese den op, og som lukkes med en liden traeplug.

Fra denne blaesepil ha muligen Eskimåerns viktigeste jagtvaaben — den sindrige harpunen med line og fangeblaere udvicklet sig — —»

Till att ro kajaken använda grönländarna en tvåbladig åra.

I vackert väder gå männen i kajak endast iförda den s. k. »halvpälsen», akuilissak. Den är gjord av hårlöst »vandskinn» och så, att den kan sluta vattentätt omkring kajakhålet. Upptill når den under ärmhålorna, och hålles uppe genom tvenne hängslen, som gå över axlarna och som kunna förlängas och förkortas efter behag. Halvpälsen är ofta vackert broderad i kanterna.

Till »halvpälsen» brukas lösa skinnärmar och på händerna vantar med två tummar.

I hög sjö bruka grönländska fångarna »helpälsen» (tuilik). Den är försedd med hätta, som kan snöras om ansiktet, så intet vatten kan rinna in. Iklädd sin helpäls, kan kajakmannen kantra och åter resa sig utan att få en enda droppe vatten in i kajaken. Helpälsen var mycket vackert prydd med benbitar, dels på huvudet och dels fram och bak på bröst och rygg. — Jag har förut omtalat, vilket livligt intryck »fångare» i helpäls gjorde på mig, första gången jag fick se dem på nära håll. Jag har flera teckningar varpå grönländare iklädda »helpälsar» äro avritade. På sid. 113 är en. Fotografien av min kivak Hindrik, på sid. 159, ger dock, tror jag, den tydligaste bilden av en sådan dräkt. —

Efter denna långa beskrivning återgår jag till mina egna öden.

Jag och Olî voro ibland ute på »tateratjakt».

Vi rodde ut i en båt, väl fylld med trasiga bössor och tofterna besatta med livade ungdomar.

Oftast voro vi ute på den lilla fjord, eller rättare det lilla sund, som skiljer Manitsokön från fastlandet österut.

Måsarna höllo till där i stora massor, och som de ledo av en osläcklig nyfikenhet, kunde vi med enkla medel bringa dem inom gott skotthåll. Vi bara viftade med en knippa fjäder i luften, och så kommo de från alla håll för att se och undra.

Grönländarna kröpo ned bakom relingen, muskedunderna knallade och — två — tre fåglar singlade ned mot vattenytan.

Vår båt hade alltid en massa småpojkar i kajak till följe. De rodde omkring och fiskade upp skjutna fåglar åt oss.

Skadskjutna måsar dödade de på följande sätt:

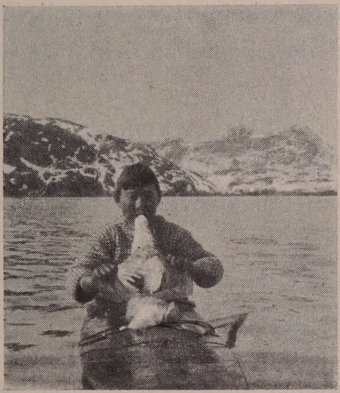

Foto. O. E.

Grönlandsgosse dödar en mås.

Först bet gossen den flaxande fågeln i huvudet, så hjärnskålen knäcktes. Därefter stack han näbben in mellan tänderna och drog med ett kraftigt ryck av halsen.

Vi kunde på ett par tre timmar få en 30—40 måsar.

Stekta äro dessa djur utmärkta, fast man måste lägga in en 10—12 biffar, för att känna sig riktigt mätt.

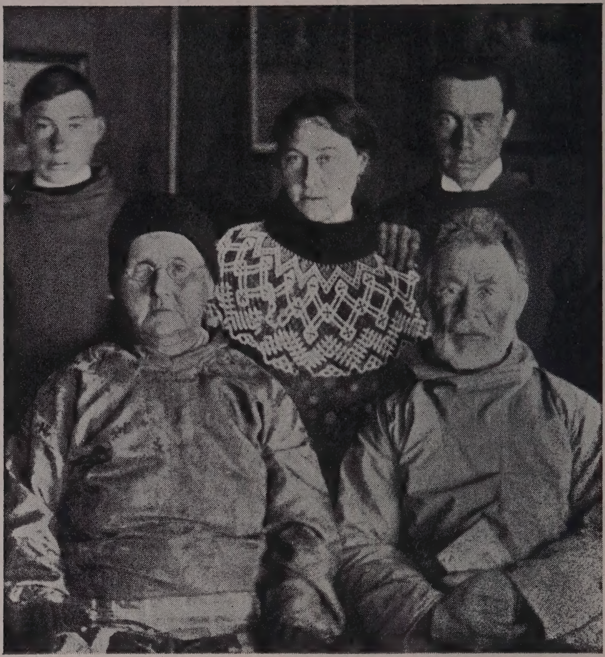

Foto. O. E.

Olîs familj.

— Så små äro de köttbitar, bröstet — det enda man kan använda — på var och en.

Olî var alltid den som fick de flesta fåglarna, och för övrigt i allting var han liksom den främste. Han spelade väl, var styv att gå i kajak, var en god fångare. En gång, för att nämna om det, kom han hem, bogserande icke mindre än fyra sälar.

Ja, han var i det hela »a good fellow».

Vi gjorde upp, att vi resten av sommaren skulle resa ihop, han som min tolk och kivak, jag som betalande kavdlunak.

Jag hade under min vistelse lärt känna hans familj och hade mycket trevligt i deras sällskap. Särskilt var hans mor en präktig gammal dam, som i sin rosiga sidenanorak och stora guldbågade glasögon, förvillande påminde om en ärevördig kinesisk mandarin.

Genom Olî fick jag även en smula inblick i grönländsk musik.

Grönländarna äro ju alla mer eller mindre musikaliskt begåvade och ha ett utmärkt sinne för gehör, de uppsnappa melodier, som de bara hört en gång. T. ex. dagen efter »Hans Egedes» ankomst, sjöng hela kolonien »Tipperary».

Den nationella musiken är mer melodisk än vacker. Den är nu nästan totalt försvunnen i Grönland.* W. Thalbitzer har samlat en hel del på östkusten, om några uppteckningar tidigare blivit gjorda på västkusten, vet jag ej. *Nu* sjunges och spelas överallt endast europeiska melodier, mest psalmer, men även »världsliga sånger» dyrkas.

Genom den mångfald gramofoner som införts i landet, har kännedomen om »civiliserad» musik betydligt ökats. Särskilt älska grönländarna de skarpa, eggande amerikanska »Two steeps».

De »göra gärna om» melodier och åstadkomma på så sätt en del »självständiga» kompositioner. Musiken till deras danser går mest i marschtakt. Jag meddelar här en liten bit: »Fangerdansen» heter den. Musiken skall vara »mycket gammal», och Olî har upptecknat den åt mig.

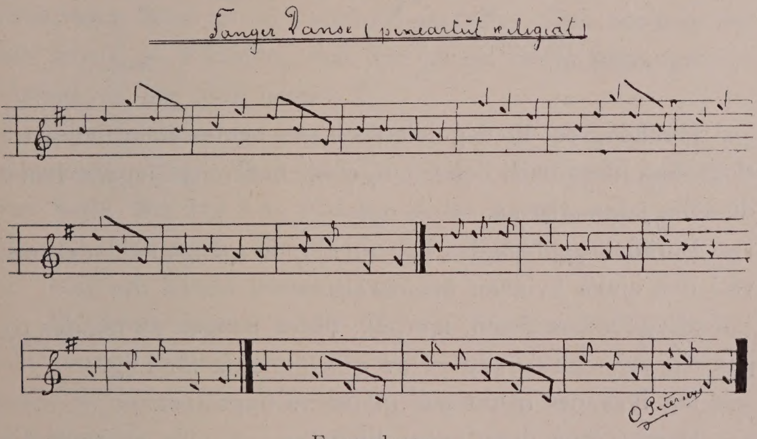

Fangerdansen.

Ja, så kröpo dagarna i väg. Grönländarna drevo omkring, jag drev omkring och allt var »slöjt» i hög grad.

---

* Västliga.

Med långa mellanrum inträffade då och då någon liten episod, som livade upp för en stund — som t. ex. följande:

En grönländsk kvinna blev sjuk och jag fick genom Hindrik veta att en hund skulle hängas för den sakens skull.

Jag tog reda på plats och tid och mötte med kamera. Grönländarna tog ingen som helst notis om mitt uppträdande.

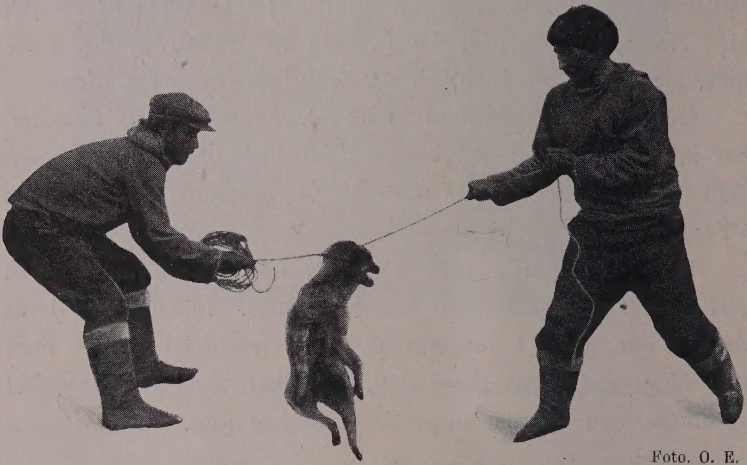

Foto. O. E.

Hundmord till förhindrande av sjukdom.
Kristian. Karl.

Hunden, en liten gulvit stackare, leddes fram, en snara slogs om dess hals, och ett ögonblick därefter jagade han i de sälla jaktmarkerna. — —

Därefter upphängdes han utanför husgången till det hus, vari den sjuka kvinnan befann sig.

»Sygdomens Aand, ajorpok, blifva bangen se hunden og gaa sin vej,» förklarade en av grönländarna för mig.

Jag lyckades ta ett par plåtar av uppträdet.

Dagen efter kom en av bödlarna och ville ha en krona för avrättningen — det var mig omöjligt begripa hans tankegång, så jag avfärdade honom därför med en lätt cigarr.

I grönländaren Ole Bech upptäckte jag en rätt god tecknare, han gjorde åt mig en serie »jaktteckningar», pasteller. På sid. 160 synes en »valrossjakt». I bilden finnes god stämning, och kajakerna äro utmärkt väl inkomponerade. Ole Bech ritade även åt mig »Fångare förföljer en säl», där hela tavlan liksom skälver av liv. Sjön går i långa gröna dyningar, och mot den ovädersmörka horisonten står ett ensamt isfjäll. Sälen har just gett sig i väg med »blaere» och allt, och kajakmannen anstränger sig av alla krafter hinna upp det flyende djuret.

Ole Bech var vad man kallar en »dålig fångare» och gick sällan i kajak.

Jag köpte i dessa dagar en stor konebaadsmodell av en gammal grönländare, Malakias.

Malakias var en av de fattigaste i Sukkertoppen, vilket inte vill säga litet.

Han bodde i en eländig jordkoja, och under britsen stod året om en stinkande vattenpöl.

Det var omöjligt *sitta* rak därinne, och över britsbrädan låg slängt ett enda, alldeles skalligt renskinn. I denna håla hade Malakias strävat en månads tid med de hundrade smådelar, som höra till en »skinnbåtsmodell». Han begärde för sitt arbete — 2 kronor, och höll på att ramla baklänges av häpnad, då jag bjöd honom 5.

Hindrik beredde mig i denna tid en överraskning av ekonomiskt slag. Han kom en dag och rapporterade, att han hade fått tag i en alldeles utsökt modell, en urgammal käring, »ajungilak», försäkrade han med uppspärrade ögon.

»Gå och hämta henne,» sade jag.

En kvart senare hörde jag ett förvirrat buller utanför min dörr. Hindrik steg in, och efter honom trängde — minst 30 utvalda medlemmar av Sukkertoppens änkesocietet in i rummet.

Hindrik hade med löfte om kaffe och sprit lockat dem övergiva sina britsar för att ställa sina behag i konstens tjänst. De fordrade nu minst 10 öre var, för att gå sin väg. — Det blev 1,50 i ren förtjänst för massa Hindrik, som alltid tog 50 %.

Ja, Hindrik, nu är väl du snart en välbeställd kateket och iklädd den dygdens rustning kateketerna i Sydgrönland så allmänt bruka ikläda sig. Nämligen blå anorak med svart hundskinnskrage. Jag saknar ditt evigt leende ansikte. — Minns du då vi lade fikon i brännvin och fyllde alla barnen i — — — — —. Eller då du dränkte mina cigarrer i tjära och sen kom in och förkunnade om grönländarna, att — — — »de alla kastade upp».

* * *

Handeler kivaker, för att nu tala om »desse driverter», som bestyrerna bruka kalla dem för, få varje kväll en snaps s. k. »kivakerbrännvin», oftast en utspädd soppa av tvivelaktig färg och — form.

Nu äro alla grönländare lidelsefullt förälskade i spiritus. Icke för att det smakar gott, utan för det de tycka det är en sådan gudaboren njutning att vara full.

För att uppnå detta, funderade kivakerna ut följande:

Varje man som fick en sup, svalde den ej, utan gick ut och sprutade den in i munnen på den för kvällen privilegierade. På detta listiga sätt uppnåddes att en kivak blev full varje afton.

Detta försök till »självstyrelse» kvävdes i grunden. »Bestyreren» kommenderade delinkventen att omedelbart efter supens »expediering» högt och tydligt utropa: Kujanarssuak Nievertuk = Tack så förfärligt mycket, herr köpman.

Det var en livande och för törstiga ögon uppbygglig syn se alla dessa kivaker och så assistenten mitt i flocken med sin flaska i handen.

Jag nämnde assistenten.

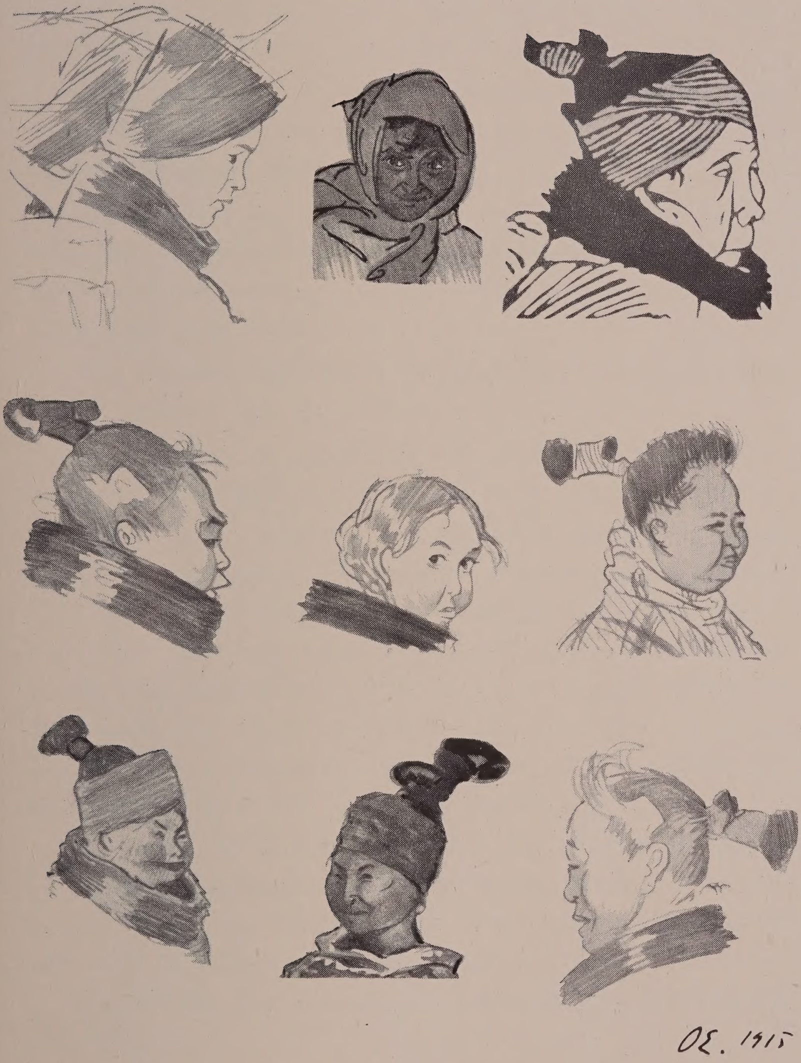

Kvinnor av blandtyp från olika platser i Västgrönland, inte vackra men roliga.

Denne var i Sukkertoppen en dansk och en mycket trevlig yngling.

Han och jag »jagade i par» och hade på hans rum många roliga stunder med de unga grönländskor och grönländare, vilka åtnjöto äran av vårt umgänge.

Som ett »memento mori» hade assistenten omsorgsfullt textat följande sättning ur handelns »exercisreglemente» och uppsatt det på sin vägg.

Där stod — — — »att jeg i mit private Liv vil leve heederligt og sommeligt, saa at jeg hvarken ved Messbrug af Spirituosa, ved usaedlig Omgang med de infödte Fruentimmer skader mit goda omdömme» — — —

En assistent har alltså i Grönland föga spelrum för sina privata lustar — på papperet — —

Den 15:de foro jag och doktor Anderssen till boplatsen Kangerdluarsuk belägen ett par mil söder om Sukkertoppen.

Befolkningen bodde i tält, uppsatta mellan de delvis övergivna vinterhusen. På resan dit följdes vi av en fångare, Elia, kallad Ilja, som varit i Sukkertoppen och köpt tobak; han följde oss hela tiden i vårt kölvatten. Jag ritade av honom vid framkomsten, och även fick jag på platsen en liten flicka till att stå modell för mig. När hon fick se sin bild skrek hon: »a, anilakaunga», vilket på god svenska betyder ungefärligen: »fy fan, så ful jag är».

I ett av de tomma husen fann jag uppfäst på väggen en strålande modeplansch, vars glada färger utmärkt harmonierade med den täljstenslampa med ställning och spillfat som stod på britsen under planschen.

Ja, så där går forntid och nutid överallt arm i arm i Grönland.

Inget ont i det — *allt* passar här på jorden, och »inget är så tokigt att det icke kan bli ännu galnare» är mitt enkla valspråk.

Vi voro tillbaka i kolonien samma dag sent på aftonen.

$^{19}/_{5}$. I dag bär det åstad till Napassok, och denna anmärkningsvärda tilldragelse bör därför skildras i ett eget avsnitt.

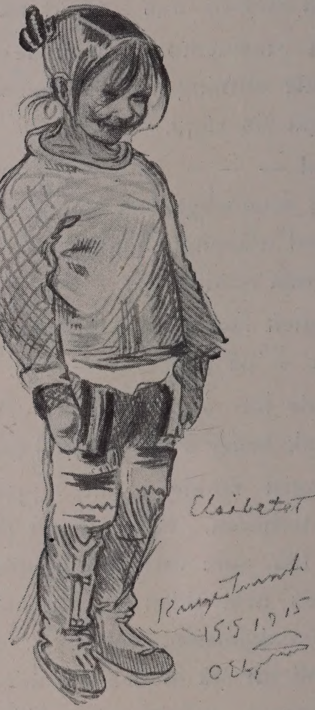
Elisabetsit
15.5.1915

»A, anilakuanga.»

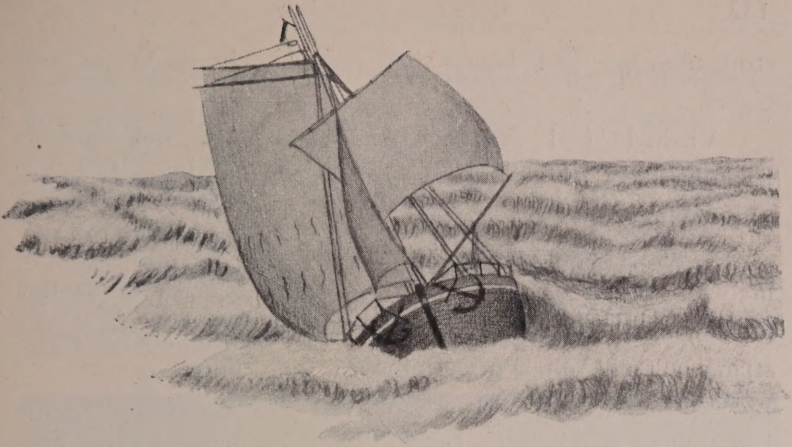

Teckning af grönländaren
Jakob af »storebåten» i högsjö

»Storebåten.»
Teckning av grönländaren J. Danielsen.

Färden till Napassok.

Koloniens »storebåt» skulle avgå med en del tunnor till Utstedet Napassok, och klockan 10 på f. m. var jag klar att embarkera. Vinden visade »rak nordlig», och vid elvatiden stack vi i väg.

Avresan var dock inte utan sina små förtretligheter, så t. ex. hade vi knappt hunnit ut ur hamnen förrän ivriga rop läto höra sig från de i strandbrädden talrikt församlade glönländarna.

»Vad var det fråga om?»

Jo, vi hade glömt ankaret! Mycket riktigt, ankaret saknades.

En båt med fyra man rodde ut till oss och avlevererade det felande, under en del grin, som retade vår »storbåtsförare» obeskrivligt. Åter hissades de fällda seglen, och så fortsatte vi.

Jag hade fått ett renskinn under mig och satt rätt så bekvämt. Och som vi hade styva 8 mils segling för oss, stoppade jag ned benen i sovpåsen och tände en stor cigarr.

Vi hade god vind och det gick hög sjö, och efter att ha kokt kaffe och druckit soppan, slöade och gäspade vi oss så småningom till Napassok.*

Utstedet ligger vackert men kalt uppe på toppen av en liten ö. Första intrycket var — renlighet. Av de vanliga »køkkenmøddingarna» såg man ej här ett spår. Napassokarna stjälpa allt sitt avfall utför klipporna ner i havet.

Vi, d. v. s. jag och Hindrik, blevo gästfritt mottagna hos ställets »udeligger», Gert Lybert, och hade de två dygn vi gästade honom utmärkt i hans halvt danska, halvt grönländska hem.

Jag tog genast fatt på arbetet, och som det var ljust dygnet om, behövde jag inte förlora tid för mörkers skull.

Jag besökte flera av grönländarhusen och blev överallt mycket vänligt mottagen. Gert Lybert, själv mycket intresserad av all skön konst, han både målar, skriver och skulpterar, men därom mera sedan, förde mig omkring och var mycket noga med att allt blev mig förevisat. Jag fick en grundlig lektion i hur verktyg hållas och hur de användas, jag måste ingående studera alkskinnens beredning och tecknade och fotograferade i ett kör.

Intressant var det alltihop. Napassokfolket tycktes också så ovanligt flitiga, och jag funderade en stund skarpt på, varför alla arbetade så ivrigt. Överallt i husen borrades och täljdes, och kvinnorna gnedo skinn eller sydde. Jag fick dock snart förklaringen. Man arbetade för att bli klar till sommarresan söderut. Kajakerna skulle tillses, och på somliga skulle nya skinn pådragas. Konebaaden fordrade reparation och alla redskap och vapen trängde svårt till förnyande. Inte underligt, att »husfliten» överallt var i full gång. Det var ju ett ypperligt tillfälle för mig att få en inblick i hur grönländarna arbeta, och verktygen voro också både ursprungliga och primitiva.

---

* Namnet Napassok skall vara relativt nytt. Fordom kallades platsen Igdlugtalik, och detta namn skulle, enligt grönländarna själva, boplatsen haft efter en stor sten uppe på en backe bakom kolonien. Sedd från söder hade denna sten en stor likhet med ett »danskklädt» fruntimmer. Och Napassokarna sade alltid att de hade otur i fångst. »Det må vara hennes skull.» — — —

Mitt första offer satt med en pinne i munnen och drillade med en apparat, liknande en liten båge med slak sträng, hål i ett harpunskaft.

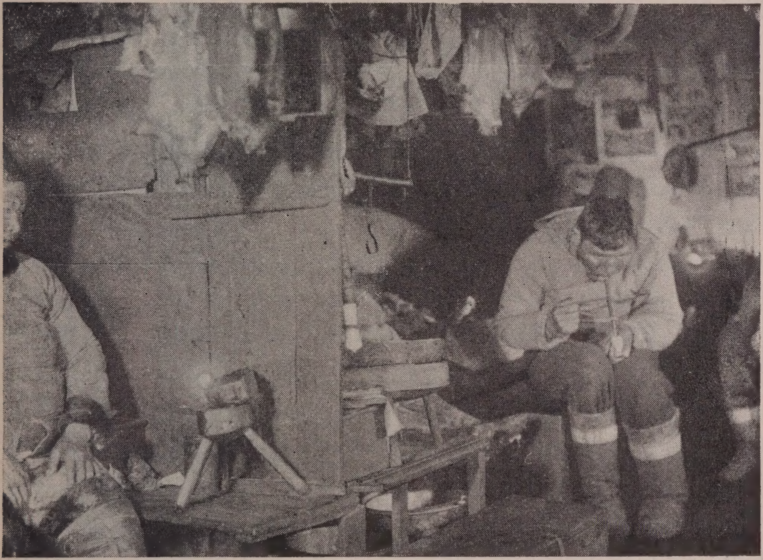

Foto. O. E.

Mitt första offer satt med en pinne i munnen.

I munnen hade mannen en liten benbit, som tjänade till stöd för borren, som var cirka 20—30 centimeter lång. Denna borr var gjord av en spik, och i spetsen av skaftet satt, som sammanhållande faktor, en vanlig syring. Bågen, »Niggit», bestod av ett böjt ben, en fot långt och med en sträng av »kobberem».

Genom att föra denna båge fram och åter sedan strängen lindats ett par varv om borren, fick han hål på hål, fort, prydligt och säkert. På min teckning på sid. 75 syns för övrigt tydligt nog tillvägagångssättet vid detta slags arbete.

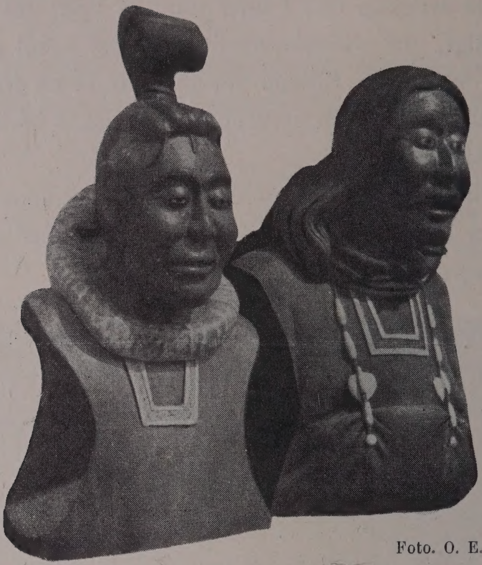

Foto. O. E.

Skulptur av Gert Lybert.

En gammal man, som satt och täljde, blev mitt nästa byte.

Han hade stuckit det långa knivskaftet ned i sin kamik och täljde, med tummen skyddad av en liten rolig broderad fingertuta, kuvdlupôk, på ett stycke ben. Själva knivbladet utmärkte sig genom sin litenhet, det var knappt 50 mm. långt och av trekantig form. Jag såg mig omkring i rummet. Under taket hängde massor av torkade fågelskinn, och på sina ställningar brunno lamporna med små lysande lågor. Jag skickade Hindrik efter min kamera och bad Lybert klargöra för de församlade att jag önskade taga en plåt av den intressanta interiören.

Hindrik återvände nu med grejorna, och så knäppte jag av. När magnesiumblixten flammade upp, flögo alla kvinnorna i vädret med gälla skrin, och även männen tittade sig betänksamma omkring.

Men då de sågo mig skratta, lugnade de sig snart nog. För att återställa jämvikten i deras hjärtan bjöd jag alla på kaffe och fikon, och de visste därefter knappast hur väl de ville mig. De skänkte mig alla möjliga små roliga tingestar, och vi hade det gemytligt på många vis.

Efter en sen kvällsvard, som avåts i ett rum, varest väggarna voro packade med grönländare, oräknat dem som plattade näsan mot rutorna, det var visst första gången en »kalipaissok» var på trakten, satte Gert Lybert en stor gramofon i gång, och under det jag arbetade med ett par skisser, vrålade apparaten »Yanke Dodle» så väggarna skakade.

Klockan 11 körde jag ut platsens honoratiores och kröp ned i min sovpåse. Vinden ven melankoliskt in genom springorna vid fönstren, och långt borta hörde jag ljudet av glada flickröster — så småningom slöade jag till, och en liten stund förflöt. Jag begynte drömma om hav och böljor och hörde hur stora måsar sjöngo sina vilda sånger över vattenytan, larmet blev allt starkare och starkare och snart hörde jag danska talas. »Jaså, måsar kunna tala danska,» tänkte jag — och vaknade.

»Jeg elsker dig,» skrek gramofonen, och bakom sången larmade en stor orkester, fiolerna flögo vinande upp och ned, cellon brummade och de rödnästa basunisterna vrålade så starkt som ett »condorstift» kan åstadkomma. Gert Lybert hade, upplivad av snaps och cigarr, icke kunnat sova, utan känt behov av musik.

Jag åhörde med möda »Lohengrins avsked till svanen», eller vad det nu var, »Ayscha» och en julpsalm och somnade in, just som kyrkklockorna i den sista började larma.

Klockan 3 på morgonen vaknade jag vid att en kaffekopp föll ned i skallen på mig.

Jag låg nämligen på britsen, under familjens stolthet, kaffekoppshyllan, och när Nulia Lybert skulle ta ned en, tappade hon den, med nämnda påföljd.

Alla voro uppe, ljust var det ju, och eftersom dagen allmänt antogs ha begynt, steg jag också upp och gick utanför.

Tiden »före frukost» använde jag till att rita av en ung man, som väpnat sig i sin faders bålstora tingmiak. Han blev mycket missnöjd med porträttet och utbröt i en ström vreda ord, vari nelesoronak (du är dum, du) mer än en gång ingick som ledmotiv.

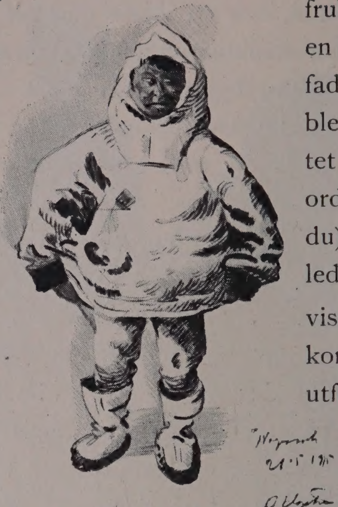

Han var iklädd sin faders tingmiak.

Gert Lybert visade mig sina målningar. Fullkomligt futuristiska till idé och utförande. Men han hade också lugnare saker. En målning av kolonien Sukkertoppen var ett bland de bästa, den var vacker i färg och lugn i kompositionen. Hans porträtt av Knud Rasmussen var roligt. Dessutom målade han blommor. Fantastiska grönsaker, påminnande om dylika på gamla klockfodral och bondkistor.

Förutom målning sysslade Gert mycket med skulptur. Han visade mig ett par porträttbyster, se sid. 134, i »mer än övernaturlig storlek», skurna av drivtimmer och målade i granna färger, som skulle till museet i Godthaab — det blivande. — Gert hade även utfört en större relief, avbildande en hajfångst på isen. Reliefen vimlade av figurer, cirka 50 mm. höga, allt målat.

Lybert har till amerikanska museer tillverkat modeller av olika kolonier och boplatser i Grönland, husen gjorda av sten och grästorv. Alla ställningar och grejor utförda i minsta detaljer, och kvinnor och barn mellan husen uträttande olika sysslor. Jag tog ett fotografi av honom då han målade. Men Hindrik, »frid över honom», öppnade kassetten samma dag, för, som han sade, »bara visa mig att det ingen plåt var inuti».

I kyrkan skulle, enligt uppgift av kateketen i Sukkertoppen, finnas en altartavla utförd i Rom.

Jag begav mig bort till gudahovet, över vars ingångsdörr en väldig renkrona var uppspikad. — »Djävulen bor i den här ändan av kyrkan,» sade jag skämtande till ställets andliga myndighet, som följde mig hack i häl, pekande på hornet. »Och Gud i den andra,» inföll Gert och pekade på korset på andra gaveln. Efter denna platsindelning gingo vi in i kyrkan.

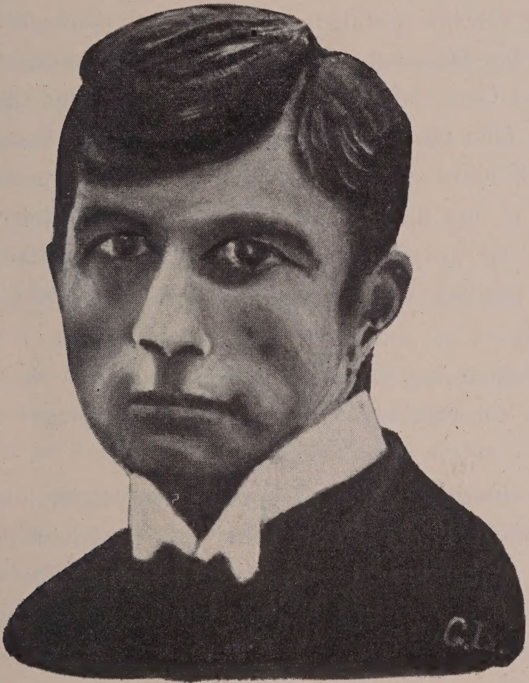

Foto. O. E.

Gert Lyberts porträtt av Knud Rasmussen.

Romtavlan befanns vara en kopia av Rubens. Lustigt se den där i Napassok, så bortom all ära och redlighet.

Gert hade även bidragit till helgedomens smyckande med en större komposition »Jesus i Getsemane», som verkligen gav sensationer. Man såg Jesus rullande sig som i kramp på sanden, lemmarna voro förvridna och ett långt blått ben stod styvt i vädret, som på en epileptiker.

Ansiktet var ruskigt och omgivet av ett långt, fladdrande hår.

»Jesus lider,» sade kateketen vördnadsfullt, och jag kände att här var ingenting som man kunde föra skoj med. Både Gert och kateketen voro genomträngda av religiös vördnad för den hemska gestalten, som trots att denna scen i Bibeln föregår korsfästelsen, hade stora spikhål i händer och fötter. Men som Gert sedermera riktigt anmärkte, när samtalet ånyo kom att falla på Getsemanetavlan: »Han *var* korsfäst, då jag målade honom».

På e. m. blev jag kallad till en som blivit sjuk — ja, faktiskt, ty grönländarna äro bergfasta i sin tro, att varje europé besitter läkareegenskaper. Gert Lybert följde som assistent.

Patienten låg på sin brits och stönade — hade ätit kött — dels för mycket — och dels »allt for meget ausimavok» sådant — ruttet.

Jag tittade på mannen, som mellan plågorna grinade som han bevistat en cirkusföreställning. Gert hade med sig en gammal stinkande lunta — »Bangs Lægebog for seefarende» från 1700-talet — den bläddrade han i och föreslog — tobaksrökslavemang. — »Det skal være godt for de invændige Delerne.»

Jag tog boken och läste i kapitlet *Nicotianæ i Tabaciherba Tobak Taback.*

»Denne Plante besidder et skarpt og bedøvende narcoticum Waem — — — den anvendes til Clisterer ved langvarige Livets Forstoppelser — — —»

Det var något nytt och jag läste vidare —

»Tobaksrøge-Clistiret anbringes ved at sætte en lang Pibe i Endetarmen, og en Person som vel forstaar at Røge, drager Røgen af en fuld och veltændt Pibe och puster den igiennem den tomme ind i Tarmene —» Det lät ju bra, och jag beslöt patienten skulle upplivas med ett dylikt »Clisterer».

Det var en särdeles muntrande scen, som nu utspelades inför mina ögon, ty operatören skötte »blåsröret» så väl, att »røgen dampede den syge ur kæften», som en grönländare senare beskrev det. — Ja, det var en vidunderlig kur — och en vidunderlig läkarebok.

Jag tittade sedan i den och fick bland annat se:

Spiritus vini, Brændeviin, Brandwein.

1) Spiritus vini Gallus = *Fransk Brændeviin*

2) Spiritus frumente = *Korn-Brændeviin*

3) Spiritus Saccharinus = *Rom*

omnämnt som ett särdeles styrkande medel.

»*Klæder dyppede i Brændeviin udvændig bagte paa maven*» — — — har uppväckt personer — »*som af mangel paa kræfter har synts som døde*». — Jag tillade: »*Glas fyllda med brännvin anbragta inne i magen ha också uppväckt personer som av brist på krafter ha synts som döda*».

Matroser isynnerhet behöva Spiritus Saccharinus Rom till »at styrka den svage mave og forøge blodets alt for langsamma kredsløb».

Men för att återgå till min sjuke så kom han sig och blev efter den betan en ännu ivrigare rökare än förut.

Gert Lybert skänkte mig en teckning av två kvinnor, som överdra en kajak med skinn, mycket bra gjord, för övrigt. Jag fick tillfälle övervara samma scen i verkligheten. Kvinnorna togo det urinstinkande skinnet mellan tänderna och tuggade de kanter som skulle skäras över.

Syningen gick förbluffande fort, hur de buro sig åt få sömmarna att se ut som om de voro sydd inifrån kajaken, begriper jag ej, men det såg så ut.

En gammal käring, som jag fotograferade, sades vara 84 år, en ovanligt hög ålder för en infödd.

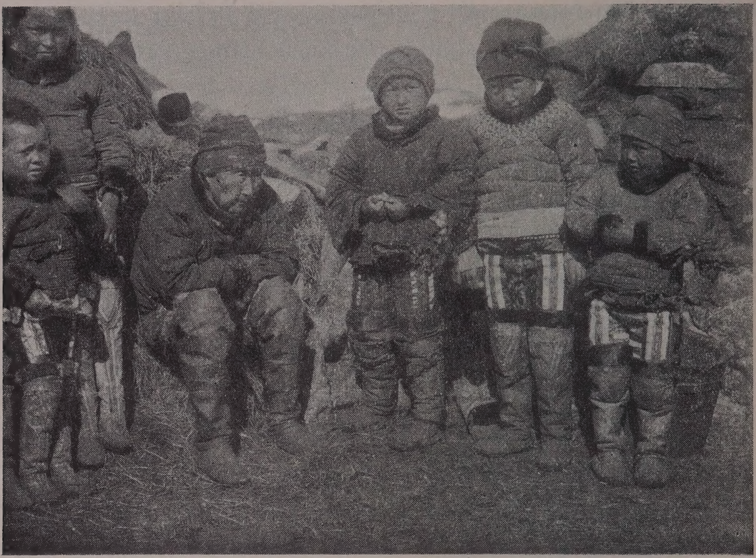

Foto. O. E.

En gammal käring, som jag fotograferade.

Lägg märke till andra flickan från vänster på fotografiet. Hon har kring livet nedtill på sin anorak en krans av vita pärlor. Dylika pärlor, som kallas »nordbopärlor», fast de äro införda av holländare, för ett par 100 år sen, anses ha en särskild lyckobringande kraft och fast jag bjöd rätt höga pris för dem, hade jag ganska svårt få ihop så många jag behövde för mina samlingar.

Platsen har skickliga fångare och jag fick se dem komma hem med både säl och fågel den dag jag var där. Även gingo de »runt i kajak» för mig och visade huru vapnen kastas och upphämtas.

Natten blev orolig, ty uppe på vinden skulle storebåtens besättning ha sitt logi. — Natten förut hade de tillbragt med besök här och var, men den påföljande natten, den om vilken jag nu vill skriva, skulle användas till sömn, därom voro alla eniga.

Men inte blev det någon sömn inte, nej då!

Grönländarna fingo flickbesök och kärleksparens fröjderop som endast då och då avbrötos av kaffemalningen och ett primusköks susande, eller vad det var de eldade med, gjorde livet så rikt och skönt att sömnen förfärad flydde från mitt läger.

Emellertid har jag dock måst sovit en smula, ty jag vaknade vid att Jakob, vår båtstyrare, stack in sitt lurviga huvud genom dörren och förklarade att vinden var god och att om jag ville, kunde vi segla genast.

Ja, vinden var god nog, på den plats den för tillfället befann sig, inte var det i Napassok, för där var stiltje. Vi lade dock ut på det spegelklara vattnet, alla segel hissades förstås och 6 man vid årorna. Vi rodde runt Napassokön och ut i den breda fjord vi skulle igenom, innan vi nådde öppna havet. Det hade väl gått en timmes tid, då vi bakom oss hörde avlägsna rop, långt borta syntes en kajakman närma sig i ilande fart. Han nådde snart upp vår båt och växlade några ord med vår besättning. — Det var om något jag hade glömt.

Och så drog han upp — en äggkopp.

Jag blev både förvånad och rörd över napassokarens, enkannerligen Lyberts, ärlighet och begåvade mannen med en bunt cigarrer som han, belåtet grinande, stack ned i kajaken mellan sina ben.

Solen gassade, seglen hängde rätt upp och ned och grönländarna drogo in sina åror. Så gjorde de upp en eld på en fyrkantig bleckplåt och började lugnt laga i ordning sin frukost medan vi drevo omkring. Jag kom att tänka på en gammal äventyrsbok jag läst i min gröna ungdom: »Kapten Bills skatt», tror jag den hette, där det står:

»Båten var över hövan smutsig, den var fylld med säckar och tunnor, varpå den svartmuskiga besättningen låg utsträckt, dels skrattande, dels rökande sina korta pipor.» Det var ju på pricken en beskrivning över oss och vår båt. Ackurat.

Timme efter timme förgick på detta sätt, ibland kom en liten kåre som gav oss fart, men merendels var det kavlugnt. Vi togo ned seglen och rodde.

Fast de svettades som — grönländare, voro de vid gott lynne och berättade roliga historier, att döma av de skrattsalvor, varmed de hälsades.

Jag försökte få Hindrik att översätta, men han vägrade försvarande sig med »at de voro saa uartige».

Dagen gick. — Grönländarna begynte bli något mera stillsamma, roddarna tego och endast årornas plask mot vattnet störde tystnaden. Luftspeglingarna i väster skiftade ideligen form. Jag läser i min dagbok följande anteckningar därom:

»Rakt i väster hänger en bergskedja, nej, en kontinent, upp och ned i luften. Nu fördubblas fjällen och bli en trogen spegelbild av synen under, så tunnas den av, dras ihop som en manet, försvinner. Nya tinnar dyka upp, nålfina spetsar slå ut som i blom och balansera sin bild på huvudet tills de åter falla ihop till intet. Det verkar exercis, ett stenarnas lek med ofantliga vapen, skämt av jättar. Och dock sker allt så mjukt, det märkes inga tvära rörelser, nej, allt glider. Luftspeglingen vill jag likna vid mjuka kvinnohänder, som syssla med någonting. — — —»

Först klockan 7 på aftonen rodde vi in i Sukkertoppens hamn efter att ha använt 12 timmar på 8 danska mil.

Det vackra vädret höll ej i sig, redan dagen efter vi återkommit, eller $^{22}/_{5}$, står i min dagbok:

»Snöstorm» och den 23:dje läser jag: »Snöyran fortfar Man kan knappt vara utomhus.»

Den 24:de till och med den 26 likadant. Den $^{26}/_{5}$ säger dagboken:

»Doktor Anderssen och jag skulle i dag, efter förutgjort avtal, avrest norrut, med kolonien Holstensburg som mål, men med det väder, som himlen nu bjuder på, är ju dylikt en omöjlighet.

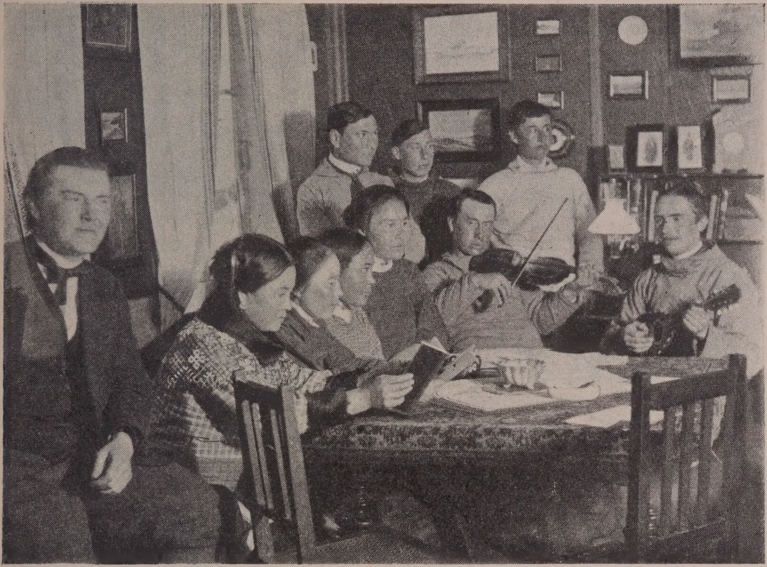

Foto. O. E.

»Masar besak» hos Esseman.

I kväll skall det vara avskedsfest för mig uppe hos assistenten. Avsatt Hindrik och högtidligen installerat Olî i hans ämbete som reskamrat, tolk och hjälp för resande. Hindrik följer dock med mig till Holstensburg under det Olî däremot med barkskeppet 'Godthaab', tillsammans med min packning kommer bakefter.

'Masar besak' stor fest hos Esseman, assistenten. Vi dansade och vid tolvtiden flätade flickorna kilerlilik eller hårtopp på mig ombunden med grönt band. Somnade med den och tyckte nog jag var litet 'öm i håret' då jag vaknade.»

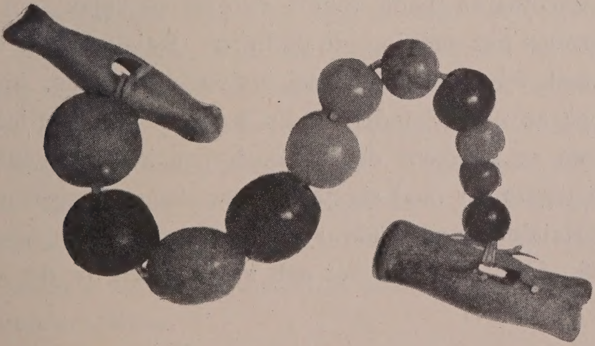

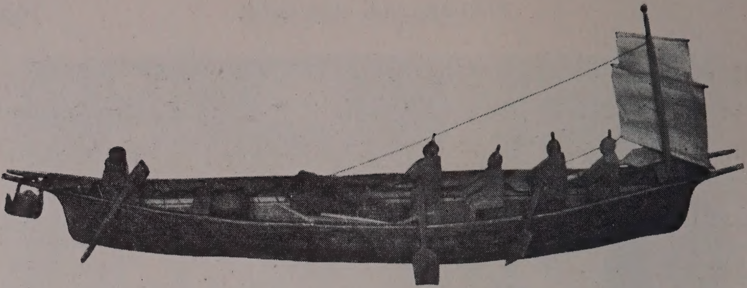

Kvinnobåt.

Sukkertoppen—Holstensburg.

Den 27 maj reste jag från Sukkertoppen. Mitt ressällskap var detsamma som på förra resan, nämligen doktor Anderssen och massa Hindrik.

Hela befolkningen hade mangrant stämt möte för att se mig avresa och kvickheterna haglade.

Det var halvklart och lugnt och efter att ha tittat in till Ikamiut och Agpamiut, ankommo vi utan äventyr till Kangamiut. Här blevo vi med sedvanlig hjärtlighet välkomnade av Nilssen och allt var sig likt. Fastän kvällen var mulen och mörk, travade jag och Hindrik omkring nere bland kajakerna för att om möjligt upptäcka något anmärkningsvärt i etnografiskt hänseende. Jag fann flera nya kôrut, särskilt i form av fiskar. Senare på aftonen kom en man med en i ben utskuren sälhund, även den en kôrut. Jag köpte den för en billig penning och fick så höra den till på köpet hade en historia.

Grönländarna hade funnit den på en kajak som ensam och herrelös flöt omkring ute på havet. Kajaken hade troligen glidit ned från den plats den blivit uppdragen, ingenting tydde på en olyckshändelse. En halvrökt pipa satt instucken under en av kajakens däcksremmar och i kajaken fanns allt vad en jägare tar med sig på ett par dagars fångsttur ut till havs. Kajakmannen hade antagligen gått upp på ett skär eller så, dragit upp sin båt och med bössan, ty det var det

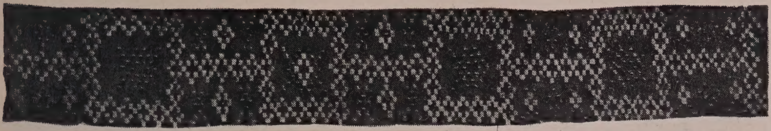

Modell till broderi.

enda som saknades, gått inåt ön eller landet. — Så hade kajaken troligtvis blivit fattad av floden och glidit ut. — Ja, det händer ibland. Doktor Anderssen berättade han även en gång under en av sina resor hittat en kajak ut på havet.

Grönländarna äro i allmänhet rädda för funna ting, som de anta tillhört en död och de sönderslås oftast, för att den döde skall få sitt igen.

Dagen därpå regnade det som himlen varit öppen. Vi kunde ej tänka på att resa, utan beslöt »övervintra». Vi läste Allers Familjejournal, västkustens förbannelse och tittade ut genom fönstren. Jag språkade med Nilssen och fick, bland andra, den upplysningen att s. k. »dansemasker» * ännu förefanns där i Kangamiut. Thalbitzar har från Angmagsalik på östkusten hemfört ett par, fast de voro smalare än dem jag nu fick tillfälle titta på. Nilssen lät nämligen, då han hörde jag intresserade mig för dylika ting, sända bud efter en mask. Den var blott halvfärdig och trästycket varav den skulle utskäres, vägde ännu en 5—6 kilogram. Jag fotograferade det egendomliga snideriet, men kunde tyvärr inte erhålla några närmare upplysningar om dess användning. Någon färdig mask fanns ej på platsen, de som funnits, hade insamlats och bortförts av en präst från Holstensburg. Vidare erfor jag, att i Napassok, det ställe jag nyss besökt, även skulle förefinnas dylika masker, men av skinn. Dylika skinnmasker hade jag senare tillfälle iakttaga i Mag Porsilds samlingar på arktiska stationen i Godhavn. I Kangamiut förvärvade jag mig världens vidunderligaste pipa. Den hade tillhört en gammal käring vid namn »Bibianesûark», vilken själv hade tillverkat densamma. Piphuvudet bestod av en skål av en

---

* Masker av trä, använda vid rituella danser, se nästa sida.

Foto. O. E.

Kangamiut i regnväder.

kaffekopps storlek, gjord av täljsten. Kring denna skål var surrat ett lager skinnremmar, skaftet var av renhorn, knappt 5 cm. långt. Bestyrer Nilssen berättade, att sagda käring, som saknade alla ben i underkäken, för att kunna hålla pipan i munnen, varit tvungen ha den »monterad» i en slags trāställning, som stöddes mot bröst och hals. Synd att jag inte fick se henne.

För övrigt utfyllde vi tiden med historier. Särskilt voro Nilssens barackhistorier från Ivigtut praktfulla. Det är bara synd att de inte kunna förtäljas offentligt. Jag känner på

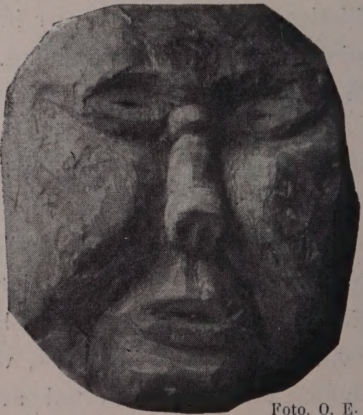

Foto. O. E.

»Dansemask» från Kangamiut.

mig, att livet i Ivigtut har möjligheter — för en novellförfattare.

Morgonen därpå regnade det lika tappert, men vi voro trötta vid »stillasittandet» och som doktorn mycket riktigt anmärkte: »Vad gör det att det regnar, vi kunna ju vara i ruffen» — ett vishetsord, vi bort tänka på redan dagen förut.

Framåt förmiddagen klarnade vädret upp och solen tittade då och då fram genom de drivande molnen. Kustfjällen voro överallt på hela sträckan vilda och splittrade. Ett undantag utgjordes av fjället »Kangatsiak», rakt norr om Södra strömfjorden, belägen ungefär halvvägs mellan Sukkertoppen och Holstensburg.

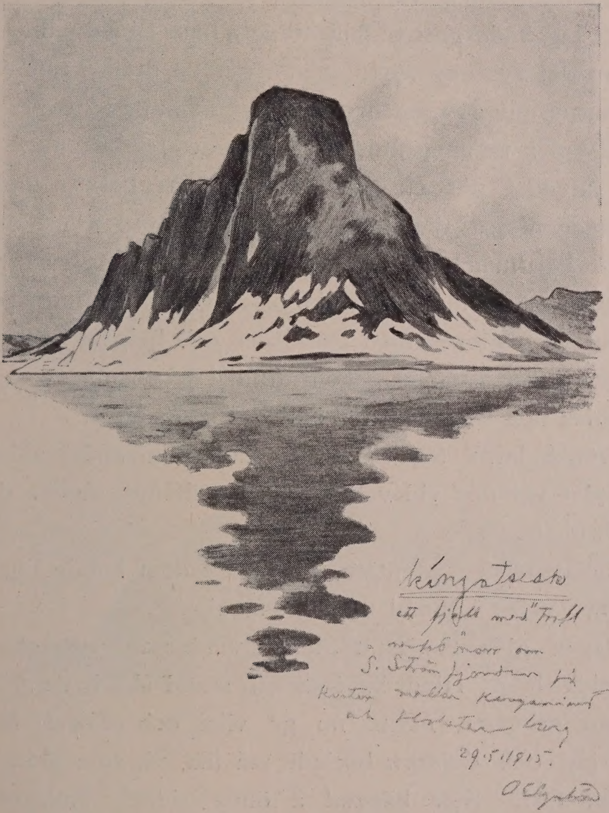

Kángatsiak
ett fjäll med "Tafl"
rakt norr om
S. Strömfjorden på
kusten mellan Kangamiut
och Holstensburg
29.5.1915.

Kangatsiakfjället.

Ensamt och ståtligt rakade det upp, i form nästan liknande en gammal engelsk borg. Nere vid dess fot låg ännu snön i höga drivor, uppe kring den svarta toppen gingo skyarna sina vilda vägar.

Det såg så bra ut det hela, att jag, som eljest avskyr rita landskap, verkligen satte mig ned och tog en skiss av det hela, med moln och allt.

Grönländarna, som följde med oss, berättade att fjället hade »trollkraft», på vad vis, fingo vi inte veta. De hade alla för regnets skull ifört sig »helpälsar» och liknade där de sutto uppklivna i aktern en flock underliga vattenglänsande djur. Framme i fören stod utkiken, ty farvattnet utanför Södra strömfjorden var osäkert, även han iklädd »full rustning». Jag hade gott tillfälle studera hans egendomliga dräkt. — Som det syns av teckningen*, går en dubbel rem ungefär från mitten av ryggen över vardera axeln, ned över bröstet och fästes i tvenne, framtill placerade benknappar. Även kring huvudet går ett par remmar, rikt besatta med benprydnader, dessa tjäna till hålla hättan tätt kring ansiktet, så inte kajakmannen får vatten i öronen. Jag kom, medan jag ritade av mannen, att tänka på de gamla »springpälsarna», de som voro gjorda med benkläder och helpäls i ett stycke och vari man kröp in genom ett hål på magen, som sedan tillsnördes och frågade efter om de funnos kvar.

Grönländarna förklarade att sådana användes aldrig numera, det var förr vid valjakter och valfångst dylika dräkter hade brukats.

De voro så vattentäta, att man i dem kunde ligga och flyta på vattnet i timtal utan att sjunka.

Dagen gick långsamt framåt, vinden var tvärsemot och sjön gick hög. Hindrik, som en stund skurit de fruktansvärdaste grimaser, måste nu ge vika och offra åt Neptun. Även jag och doktorn började må illa, vi, som aldrig varit sjösjuka förr. Stor häpnad å ömse sidor. Nej, sjösjuka kunde det ej vara, alltså var det någonting vi förtärt som bar skulden. Doktorn misstänkte mitt smör, jag hans kalla and! Vi mådde förbannat illa och flera dagar gingo innan vi kommo på rätt köl igen. Det måste ha varit en matförgiftning av något slag.

---

* Se sid. 107.

Emellertid hade det blivit kväll och fjällen framför Holstensburg begynte synas. Solen stod vid horisonten som en röd kula och havet omkring oss fick en kall, blågrön färg. Strimman i vattnet liknade pilar och spjut som korsade varandra i en stor drabbning.

Landskapet framför oss, mot väster i skarp silhuett, förtonade sig blånande emot Amerdlokfjorden, »Käringshättan», bakom vilken kolonien var belägen, lyste ännu rödaktig upp mot toppen, men nere vid foten låg allt i blått dis. Vi började känna oss frusna. Klockan hade nu gått så nära tolv hon tordes och vänt om till ett. Vi steppade för att bli varma. Hindrik och jag drogo fingerkrok så jag höll på att ramla över bord.

Klockan $^1/_2$ 2 på natten töffade vi insvepta i blå petroleumrök in i Holstensburgs lilla hamn.

Av själva kolonien sågs inte mycket.

Medan vi nu lågo där och grejade nere vid bryggan, hörde vi röster och några flickor — varför voro de uppe?

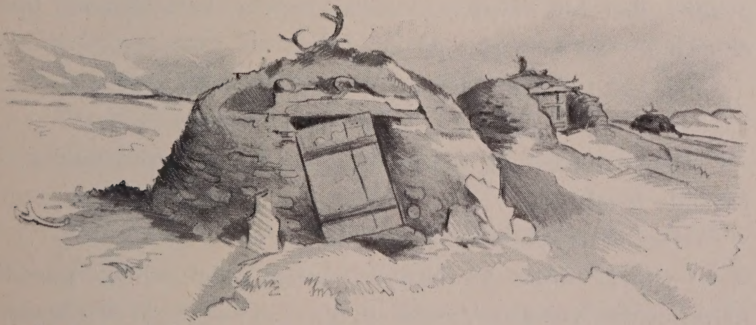

»Förrådshus,» sedda på färden till Holstensburg.

— »Heliga ungdom», som Albert Engström brukar säga — kommo ned till hamnen. Efter dem sågo vi en man i rund pälsmössa och med lång stav i handen springa nedför backen och tilltala oss på god danska.

Det var »kolonibestyrer» Thron och vi blevo genast inbjudna komma och bo hos honom.

Protester och dylikt hjälpte föga, vi tvingades uppför en hög, oändligt lång backe, kom igenom en port av uppresta valkäftar och sutto snart »mitt i natten» vid ett dukat bord.

Men, som vi voro trötta och sömniga av vår 19 timmars motorbåtsfärd, begärde vi snart nog ödmjukt bli förda till »våra rum». Jo då, »mitt» var en soffa som lutade mot jordens medelpunkt och doktorn fick en divan i rummet bredvid. Den återstående delen av natten utfyllde jag präktigt genom att falla ned och åter stiga upp i min bädd. Till slut slungade jag alla sängkläderna, svepte in mig i min svångrem och somnade sött, just som klockan slog sex.

$^{30}/_{5}$ säger dagboken.

»Här är fult!!!

Alla 'husen' ha vanliga vinkeltak och delvis murade skorstenar. Grönländarna ha ett uppkäftigt utseende och gå som de tro 'danskt' klädda allihop. Barnen äro fullkomliga karikatyrer på 'europeiskt' mode. En ståtar i tingmiak, ovanpå den blå kavaj med ankarknappar, kort rödrutig kjol och långbyxor som slut på det hela.»

Jag var tydligen sömnig och arg när detta skrevs, d. v. s. dagen efter ankomsten till kolonien.

Men det bättrade snart på sig, ty redan den 1 juni läses följande lovsång:

»Det är en underlig koloni denna.

Jag står uppe på bestyrergårdens plan och ser genom gårdsportens 'valkäftar', nedåt 'byn'. Till höger går den branta vägen ned till hamnen, där den gamla 'Peru'* ligger och

---

* Ett f. d. valfångarfartyg, sades det mig.

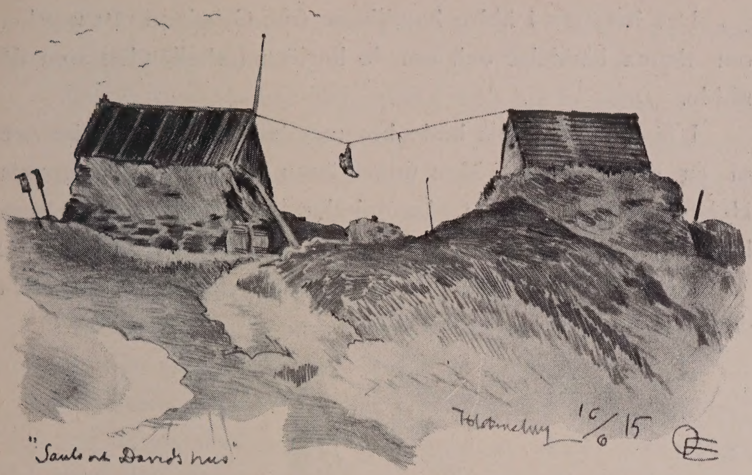

Grönländarhus i Holstensburg.

vilar ut efter sina långfärder. Bakom hamnen reser prästfjället sin otympliga hjässa.

Till vänster och rakt fram tränga kolonihusen sig samman med smala, slingrande gator emellan. Det är som om barn försökt bygga en stad. Husens väggar äro alla betäckta med torv som gör att fönsterrutorna liksom draga sig tillbaka in i husen. Överallt kokas mat — ty det är god tid och butiken belägras dagen i ända av köplystna grönländare med packar av flottiga sedlar i de bruna händerna. Utanför husgångarna, skyddade av uppresta flata stenar, flamma torv- och ljungbålen under kaffepannorna och köttgrytorna. Mellan husen hänga stora bruna 'fangeblaeror' på tork och kajakernas gula bottnar lysa överallt på sina ställningar.»

Det låter någonting det!

Holstensburg har som koloni fört en ovanligt orolig tillvaro.

Ursprungligen anlades den ett stycke in i Amerdlokfjorden, cirka 2 mil sydost om dess nuvarande plats. Det var även en fästning med 12 kanoner, som dock ej kunde hindra, att en holländsk flotta 1729 sköt hela härligheten i grus och spillror.

Det berättas i äldre handlingar från Grönland rätt mycket om denna händelse och om de kuriösa förhållanden som då rådde.

I fästningen fanns både kommendant och platsmajor och så en del soldater. Man finner ännu på platsen, där gamla Holstensburg har legat, kanonkulor och rockknappar, även har en del tärningar och tennbägare uppgrävts mellan ruinerna.

De roade sig tydligen efter bästa förmåga, de gamla danskarna.

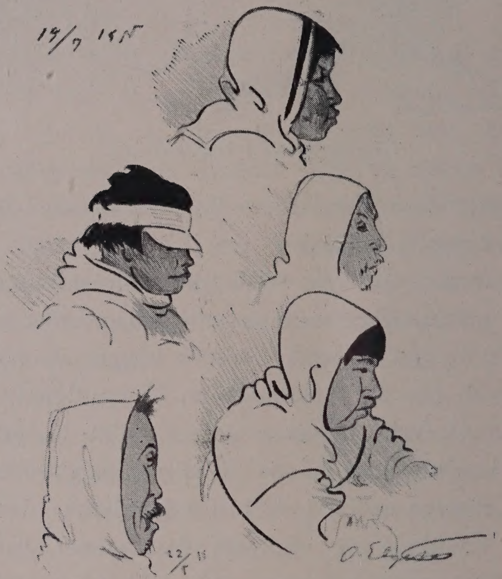

Torskfiskare från Holstensburg.

Efter holländarnas bombardemang blev kolonien flyttad till »Sisimiut» eller Rävhåleställlet, ungefär en kilometer eller så rakt nordväst om nuvarande Holstensburg. Varför den sedan flyttades till den plats, den nu har, glömde jag taga reda på.*

Kolonien har förr haft läkare. Ett välutrustat sjukhus och medikamentförråd finnes ännu på platsen, ävensom ett präktigt läkarboställe, vari dock vid mitt besök en dansk fiskarefamilj logerade.

---

* Hela denna framställning, möjligen missuppfattad, har meddelats mig av bestyrer Thron.

Någon framstående fångstplats, vad *säl* beträffar, är inte Holstensburg. Där fångas visst endast en 7—8 sälhundar vart år. Det som utträngt den nationella förvärvskällan är torskfisket. En dansk fiskare bodde vid tiden för mitt besök i kolonien för att »lära grönländarna fiska rationellt». Han sade många gånger till mig:

»Här gå millioner kronor längs kusterna, som ingen bryr sig om, och som därför obehindrat få försvinna.»

Kajakerna, som, i olikhet mot vad som brukas söderut, lågo på höga ställningar för hundarnas skull, voro dåliga. De användas sällan, emedan allt fiske skedde från båtar.

— — — — Jag och doktorn bo fortfarande hos bestyrer Thron, en sympatisk man och ivrig samlare av grönländska etnografika.

Han hade en samling lampor av täljsten, som inget museum i världen har maken till, och hans kollektion av gravfynd var även både rikhaltig och omfattande. Tack vare bestyrer Throns välvilja fick jag här se och fotografera de äldsta »grönländska» sedlar handeln utsänt.

De ha omstående utseende och äro betydligt skönare än de klumpigt komponerade papperspengar, som för närvarande gälla i kolonierna.

Även tog jag avtryck av de olika myntsorter som gå i Grönland.

Börja vi från norr så ha vi först Knud Rasmussens Kap Jorkmynt, som äro av aluminium och försedda med ett runt hål, för att kunna uppträdas på remmar. I Ivigtut gälla nickelmynten med de två korslagda hamrarna, och på östkusten, i Angmagssalik zinkpenningar. Som man ser en brokig blandning. — I danska Västgrönland finnas blott pappersmynt från 5 kronor ned till 25 öres värde. Dessa mynt gälla ej i Danmark, icke en gång på grönländska handelns kontor. Så innehar man en större summa vid avresan

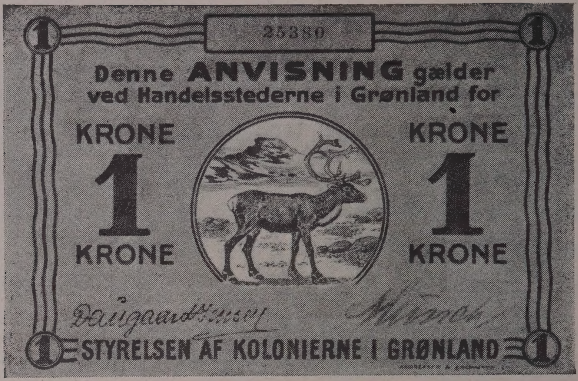

1 25380 1

Denne ANVISNING gælder ved Handelsstederne i Grønland for

KRONE 1 KRONE

KRONE 1 KRONE

Daugaard-Jensen

1 STYRELSEN AF KOLONIERNE I GRØNLAND 1

Grönländska mynt I: Anvisning gällande för varor till 1 kronas värde.

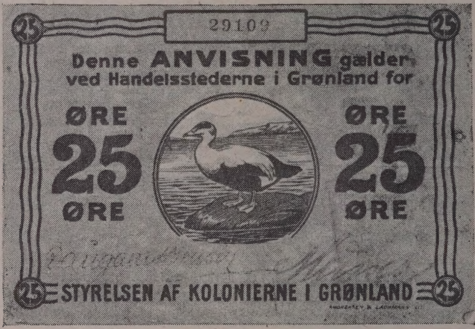

25 29109 25

Denne ANVISNING gælder ved Handelsstederne i Grønland for

ØRE 25 ØRE

ØRE 25 ØRE

25 STYRELSEN AF KOLONIERNE I GRØNLAND 25

Grönländska mynt II: Anvisning gällande för varor till 25 öres värde.

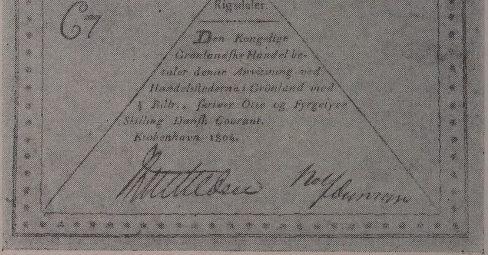

C7

½ Rigsdaler.

№ 1519

Den Kongelige Grønlandſke Handel betaler denne Anviisning ved Handelsſtederne i Grønland med ½ Rdlr., ſkriver Otte og Fyrretyve Skilling Danſk Courant.

Kiøbenhavn 1804.

Sedel från 1804.

från landet, måste man, för att inte stå på bar backe vid hemkomsten, lämna tillbaka sedlarna till bestyreren, som ger en en anvisning på beloppet.

Ja, nu var jag alltså i Nordgrönland, eller, rättare sagt, nära på, ty själva Nordgrönland räknas ju egentligen från Norra Strömfjorden, utefter vilken gränsen går. Men, ändå. Folket, dräkterna, båtarna, ja, allt, hade en helt olika karaktär än söderut. Vad som särskilt slog en i ögonen var åsynen av de stora, kraftiga slädhundarna och de brokigt målade slädarna, som här och var stodo eller lågo upp- och nedvända på hustak och ställningar.

Hela nätterna höllo hundarna fest. Tjöt en, stämde alla de andra i, och det hela lät så gränslöst sorgligt alltihop, att man blev helt blöt i hjärtat!

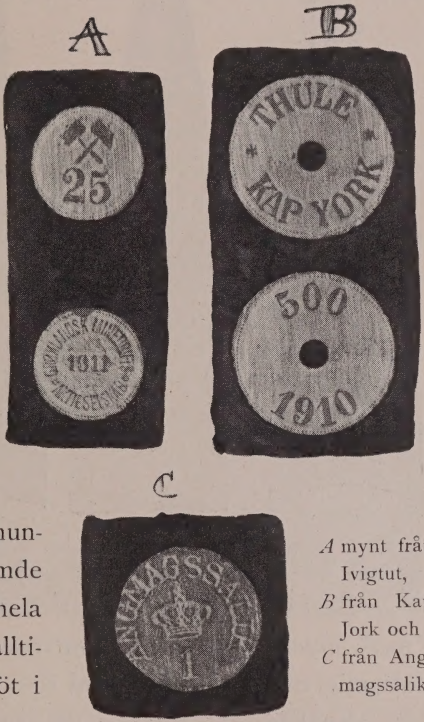

A mynt från Ivigtut, *B* från Kap Jork och *C* från Angmagssalik.

De tjöto aldrig falskt, nej, dessa nattliga sånger präglades alltid, i harmoniskt hänseende, av ljuv melankoli. Ibland tyckte jag att jag hörde melankolien trestämmig.

Men om dagarna var deras Weltschmerz och sångförmåga som bortblåst, då slogos de och lågo i, spann mot spann.

Vid denna tid kunde man ännu köra med hundsläde uppåt de sluttningar norr och öster om kolonien, där snön än låg kvar.

Jag och bestyrer Throns ungdomar togo en dag en tur, men föret var så uselt att jag snart nog blev mätt på nöjet.

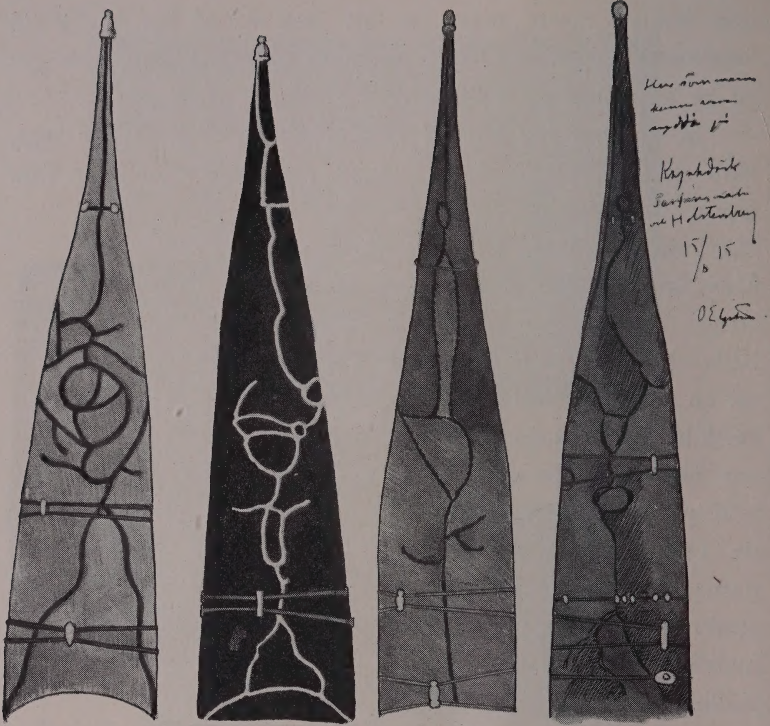

Sömmarna på kajakdäcken bildade ofta roliga figurer.

Det lilla jag såg och fick pröva, tilltalade mig dock så pass mycket, att jag allvarsamt funderade på att en vinter slå mig ned i Nordgrönland bara för slädsportens skull.

Nu hade vi sol och vår, snön smälte överallt, men var natt var skarp frost och i skuggan var det dagen om bitande kallt.

Olî hade nu anlänt från Sukkertoppen med mina lådor, och dessa i sin tur voro redan sända in till Sarfanguak, där jag ämnade bo tills »Hans Egede» för andra gången kom upp till Grönland, och enligt min resplan skulle ta mig med till Godhavn.

Doktor Anderssen var dock ej klar, han packade och ordnade på sjukhuset dagarna i ända, drog ut tänder och förlossade kvinnor på en gång och var alltid i livlig rörelse.

Jag tog därför saken mer »roligt» och gjorde som i Sukkertoppen, ritade och snokade dagarna i ända.

Det var en hel del egendomligheter att studera i Holstensburg.

Folket var mycket »civiliserat», och det var just denna egendomliga »civilisation», jag så småningom fann värd taga närmare i ögonsikte.

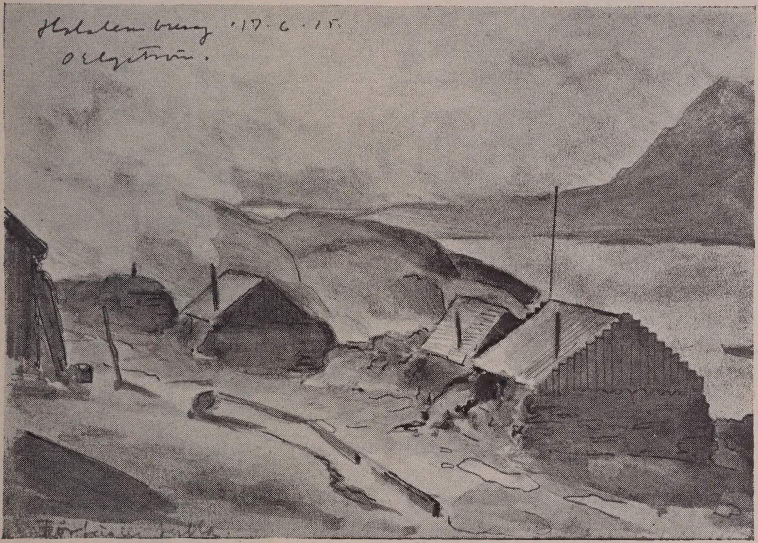
Holstenburg 17·6·15.
O Elgström.

Grönländarhus i Holstensburg.

Kolonien anlöpes varje år av en hel mängd fartyg, huvudsakligast skotska och amerikanska valfångare, och fast besättningarna ej få »ha beröring med de infödda», händer det icke så sällan att sådant sker. Detta i förening med de goda inkomster garnfisket giver, gör att grönländarna fått »sans for luxus». De verka alla mycket välbärgade, och någon egentligt »fattig» sågs ej till. Naturligtvis gingo alla, särskilt kvinnorna, i trasor och »gammelt tøj» om vardagarna, men en sådan vandrande »kolingens svärmor» kunde ändå ha ett rent, snyggt hus och en 8—10 anorakker — med pärlkrans och allt. För det fanns inget hinder.

Jag har förut nämnt, att de flesta barnen buro europeiska kläder, eller i alla fall, en aning ditåt. Jag såg många små barn i »six pence». En annan uppträdde i röda långbyxor och virkad tröja i grönt och blått.

En liten flicka hade vit* spetsklänning samt — »topp» med rött band — vilket i föga grad minskade det groteska intrycket.

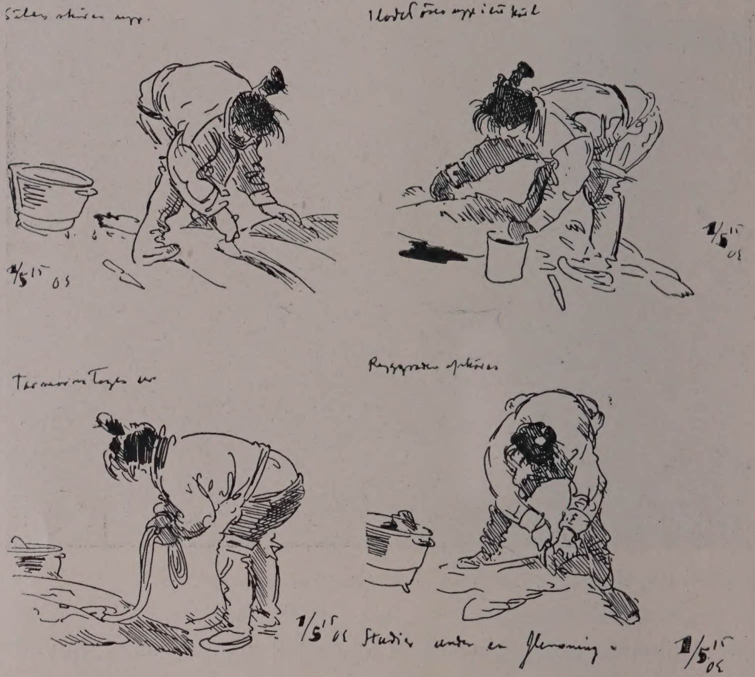
Sälens skinn skäres upp.
1/5 05
1/5 05
Tarmarne tages ur
Ryggraden afskäres
1/5 05 Studier under en flensning.
1/5 05

Studier av en käring som »flensar» en säl.

Ett par »stop» fann jag vara i bruk hos de grönländare, som voro anställda i handelns tjänst. De voro båda av urgammal form och båda ordentligt övermålade med ett tjockt lager tjära.

Vad som slog mig i de unga kvinnornas klädedräkt var — hårprydnaderna. Särskilt om söndagarna var prakten nästan överväldigande.

---

* Efter grönländska förhållanden.

Naturligtvis var hårtoppen för länge sedan bortskaffad — den »gör ju kvinnan tidigt skallig». — Den *moderna* grönländskan arbetar av alla krafter numera på att förlänga sin ungdom. Nå, toppen var alltså väck. I stället lades håret upp i en tjock fläta runt huvudet, och denna fläta pryddes sedan på det mest egendomliga vis. En del uppträdde med en rad dannebrogflaggor ställda i cirkel på huvudet.

Förgyllda och försilvrade julgransprydnader voro mycket guterade. En hade t. o. m. själva julstjärnan i håret och lyste lång väg. Glitter och målade grankottar såg jag även till.

Även till öronen sträckte sig lyxen. Örhängen voro mycket vanliga, ju längre och tyngre, desto bättre. Männen höllo sig, för att nu sticka dem in i kvinnligheten, mest till små ringar. Det var först uppe i Diskobukten jag såg en fångare, en brudgum för resten, uppträda inför altaret med ett par örhängen som släpade på axlarna.

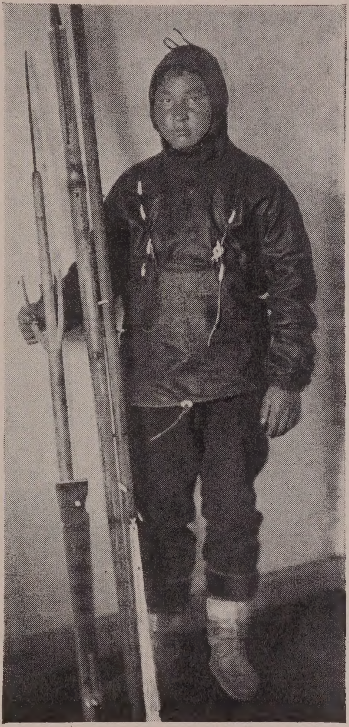

Foto. O. E.

Hindrik i helpäls.

Men för att nu återgå till det svagare könet.

De använda mera sällan de långa kamikkerna. Däremot såg man överallt de korta kamisats, vars broderier här och där visade färgad botten.

Det muntra bruk de danska damernas spetskalsonger givit upphov till, och som jag hörde talas om redan i Godthaab, hade jag här det personliga nöjet få iakttaga och studera.

Hur länge sen det var de grönländska kvinnorna upptäckte att danska damer buro »spetsprydda byxor», och när det var de på sitt vis annekterade bruket, vet ingen.

I alla händelser bör det ha varit före 1859.

Detta årtal bär nämligen bilden av en grönländska, prydd på det vis, som nu skall omtalas.

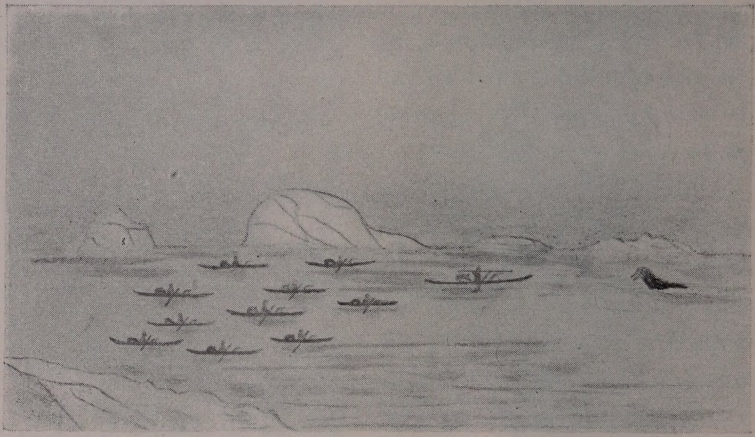

kâterfârssuk auverssûvdlune angutêrpât akulersât puesagdlara
nâlegdlarmane avatâ essekâ tingmiutkâkamenik sêssamut pegame
magtarîrame tasame avâmut sajerpât ersseramigut
ornegdlugut enorsatorssuut akulersap auverssuar nâlerâ enerarnerarit
avatalerssajar ornekamenik ovatdlangnarane pâkusserâ kingumenek
kâtorame alerdlo avatardlo tingmeripâ nemagdlugulo kingumut kaveaseatdlara
kutdlingiartutuarsenar
Ole Bech

Valrossjakt, teckning av grönländaren Ole Bech.

Men det har nog gått en våg av grubbel och ängslan från Fredriksdal till Upernivik, då Niviarsiak uppdagade spetsbyxorna. Här var ett mod som vid första ögonkastet syntes omöjligt antaga. Att ha dem *under* sina skinnbyxor gick inte, ty skinnbyxor *skall* sitta som trikå. Äntligen fann ett litet ljushuvud * ut följande. Man klipper av kalsongbenen, stoppar dem upp och ned i kamisatsen och — så kommer spetsen, för det var *den*, det hängde på, i alla fall till sin rätt.

Nu gå alla som ha kamisats med avklippta kalsongben i stövlarna, och äro nöjda med sig själva och sin värld.

---

* Symboliskt talesätt — skulle egentligen stått »mörkhuvud».

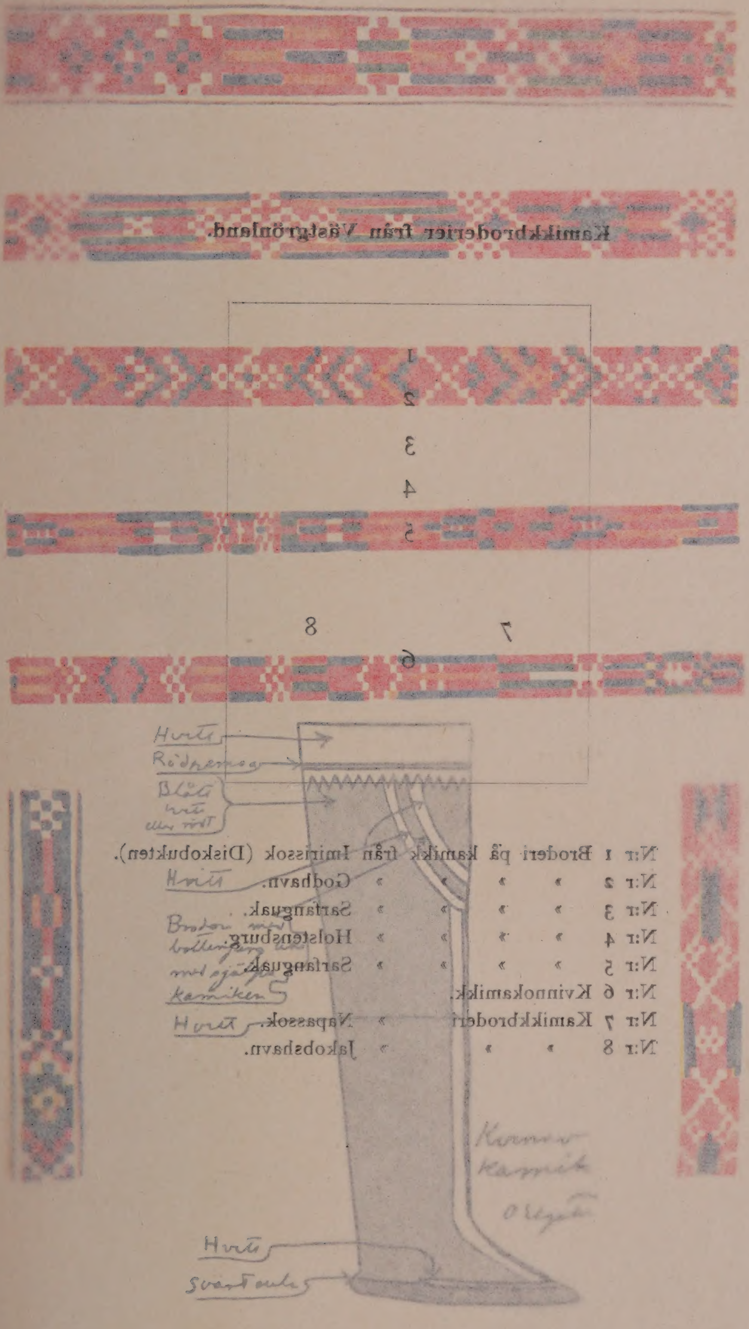
Hvits
Rödremsa
Blått hvitt eller rött
Hvitt
Brodera med bollerfärg ... med öjä ... kamiken
Hvitt
Kanm Kammik
Ölyak
Hvits
Svart sula

Kammikkbroderier.

Kamikkbroderier från Västgrönland.

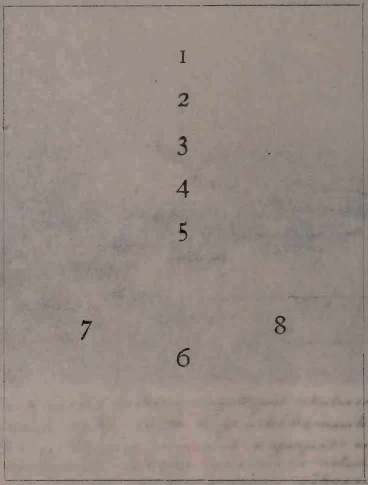

N:r 1	Broderi	på	kamikk	från	Imirissok (Diskobukten).	
N:r 2	»	»	»	»	Godhavn.	
N:r 3	»	»	»	»	Sarfanguak.	
N:r 4	»	»	»	»	Holstensburg.	
N:r 5	»	»	»	»	Sarfanguak.	
N:r 6	Kvinnokamikk.					
N:r 7	Kamikkbroderi			»	Napassok.	
N:r 8	»	»		»	Jakobshavn.	

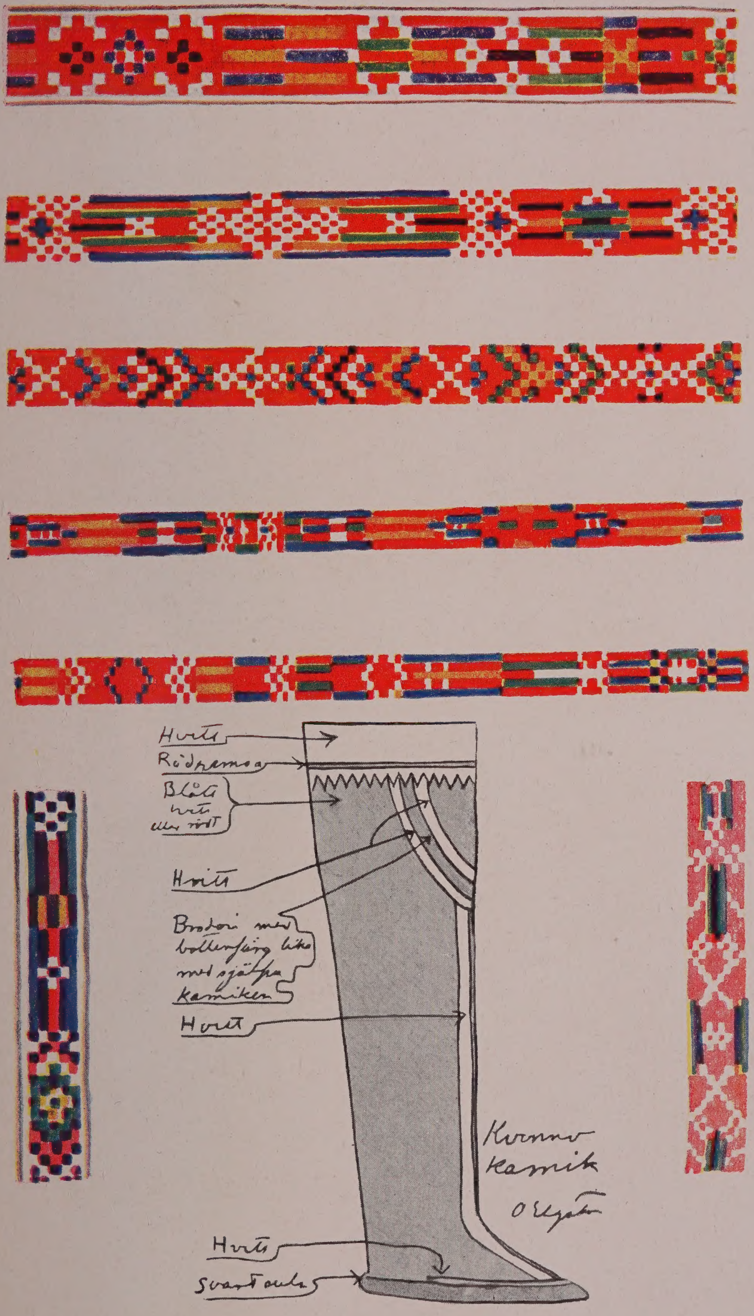
Hvitt
Rödremsa
Blått hvitt eller rött
Hvitt
Brodert med bollenfärg like med själva kamiken
Hvitt
Hvitt
Svartsula
Kvinno Kamik
O Elgåen

Kammikkbroderier.

Kamisats i Holstensburg voro mörkt violetta och liknade manskamikkerna, genom den remsa som framtill gick ut till tåspetsarna.

»Kalsongbenet» syddes alltid fast vid den inre långa kamikkstrumpan, och *innanför* spetsen fastsattes gärna röda och blå sidenband, för att spetsmönstret skulle få bättre relief. Hela härligheten avslutades upptill av innerkamikkens svarta hundskinnskant. Som läsaren ser, en rätt invecklad historia.

Anorakbandet i denna ovanligt fördanskade koloni var oftast av siden och anoraken, åtminstone helgdagsditon, av sammet. Kvinnorna klädde sig alltid smakfullt, aldrig såg man, som t. ex. i Godthaab, i dräkterna att färgerna ibland svuro mot varandra, nej, i Holstensburg voro alla färgkonstnärinnor. Den enda kvinna jag såg i »kjol» var en svagsint äldre dam, men hon bar den visst endast på skämt, tror jag.

När de gingo, särskilt när de voro flera i flock, påminde de livligt om avsuttet tungt kavalleri, exempelvis dragoner.

De gingo lätt, men man tyckte jorden darrade under deras steg. Orsaken, de tjocka benen. Betänk, först och främst skinnbyxorna, de *ge* vidd, även om de »sitta som trikå», så kommer kamikkstrumpans överkant, spetskalsongbenet och så kamisatsen, som är ganska vid. Det *blir* stolpvirke. —

När de stå och fundera, hålla de gärna armarna i kors eller också sticka de händerna innanför byxlinningen, ned mot skötet. — Det varmaste stället på deras lilla kropp![*]

Sitta de, ha de alltid en hand nedstucken i kamikken.

De ha vackra om ock något hesa röster, och som en kuriositet kan nämnas, att jag vid åhörandet av deras sånger alltid kände en obetvinglig lust att nysa!

Den så allmänt omskrivna grönländska lättfärdigheten såg jag, under mitt uppehåll i Holstensburg, icke som helst något spår av. Visserligen sjöngo de unga kvinnorna svinaktiga sånger var och när som helst. De togo det aldrig så noga om »de danske» klappade om dem en smula. Nej då, men de läto det aldrig gå över en viss gräns, de voro blyga ända till ytterlighet, åtminstone gentemot mig, och gingo de på »silamutten»* med sina manliga beundrare, skedde det alltid i den vissheten att vara i sin fulla rätt.

---

[*] Gamle Adams anmärkning.

I allmänhet voro de mer eller mindre »ordentligt» förlovade, fast man såg aldrig kontrahenterna tillsammans, *det* var opassande.

Men nej, nu är jag tvungen gå över att tala om mina älsklingar, de skalliga, topplösa trasbyltena, med den vackra ockergula färg livet ger dem som flitigt leva det.

De gamla kvinnorna.

Grönlands enda åldringar.

Ja, de voro sig lika, de »vraltade» fram och åter mellan husen lika smutsgula som sina jämnåriga längre söderut.

Kanske voro de i Holstensburg en smula fylligare.

En egendomlighet hos dem var deras förkärlek för — nattkärl.

Jag har förut nämnt om detta kärils mångfaldiga användning i Sukkertoppen o. s. v. Men i Holstensburg. Jag tror, min själ, att det samlades på dem. Ett hus jag ritade av, jag kallade det »pottornas hus», ståtade med icke mindre än 8 stycken, placerade utomhus, på taket och för övrigt överallt, där det möjligen kunde antagas grannarna skulle få syn på rikedomarna.

Jag nämnde kärilet i samband med käringarna, ja, de uppträdde *aldrig* utan ett sådant plagg i handen, och hade jag ej själv en dag i butiken bevittnat, hur en sådan gammal gumma hämtade mjöl och socker i dem, kunde jag ha frestats tro de av ålder och svaghet voro nödda till ha sittplatsen alltid till hands. — — Ja — käringar. — I Holstensburg tycktes de vara fredade, kanske var kolonien »nationalpark»?

---

* Till fjälls.

Faktum är, att jag aldrig, förr eller senare, sett så mycken ålderdom och så mycket nattkärl på en plats som just där!

Gamla män såg man aldrig, grönländarens livslängd är 50 — högst 55 år. Jag såg under hela den tid jag var i Grönland blott, vad jag kan minnas, 3 »gubbar».

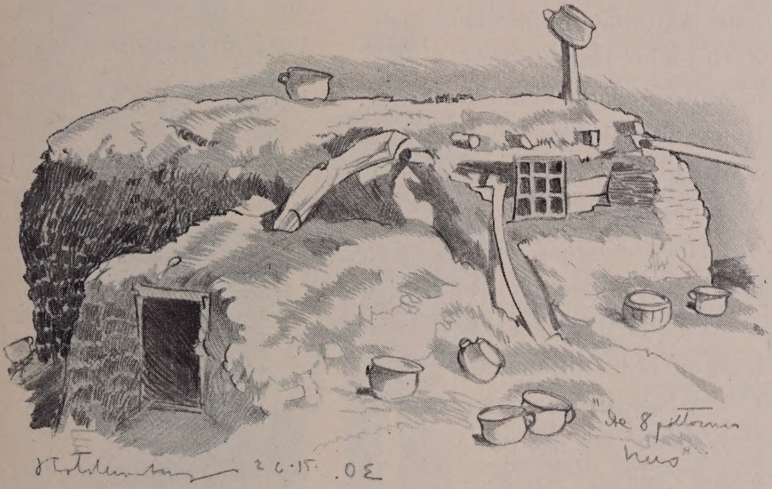

De 8 pottornas hus i Holstensburg.

En var redaktör Möller i Godthaab, en annan Isak Sandgren i Imirisok, och den tredje var »Le baron de Jakobshamn».

En gammal fyr, som en gång i förra århundradet förevisats hos Hagenbeck och även varit i Paris uti etnografiska ändamål.

Med detta är jag inne på männen i Holstensburg. Jag får ärligt bekänna jag såg högst obetydligt till dem.

De fiskade hela dagarna, lågo inne i fjordarna på bestämda fiskeplatser och syntes sällan eller aldrig i kolonien.

»Kivakerna» likaledes.

Orsaken kan till en del sökas i Holstensburgs topografi. Jag höll mig mest uppe bland husen, och som handelns arbetare merendels höllo till vid hamnen, inses lätt, att de 100 alnar jag var över dem, till en del försvagade min syn och därmed studiet av dem.

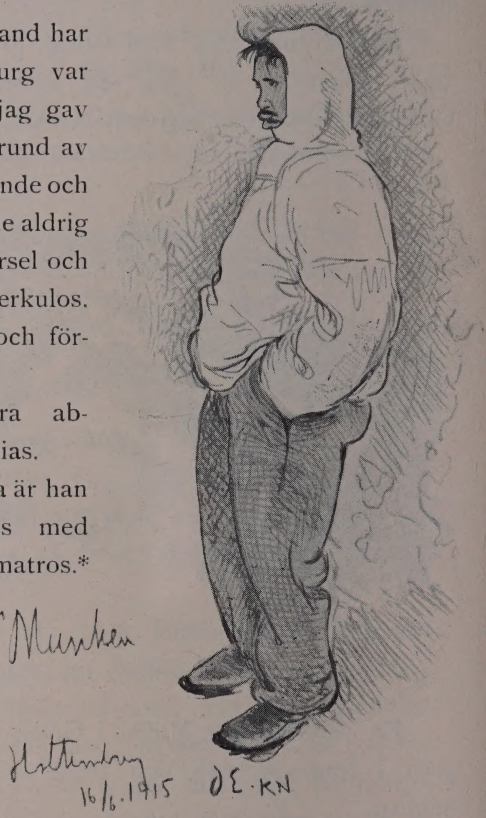

»Munken.»

Varje koloni i Grönland har sin odåga. I Holstensburg var det en ung man som jag gav namnet »Munken», på grund av hans högtidliga uppträdande och dystra min. Han uträttade aldrig någonting, hade klen hörsel och långt framskriden tuberkulos. Vad han levde på, var och förblev mig en gåta.

Holstensburgs andra abnormitet var dvärgen Elias.

På bilden å nästa sida är han fotograferad tillsammans med »Hans Egedes» längsta matros.* Men båda äro de på bilden endast 20 år gamla. Skillnad i längd är 1,10 m.

Elias var en liten »rolig» man, höll mest till bland småbarnen, som han lekte och kelade med. Han hade en lustig hes liten stämma och gav mycket förståndiga svar på allting. Han hade 2 systrar, en på jag tror 25, och en ett par år yngre. Dessa voro även av samma längd som han och utomordentligt kostliga att se på.

»Mukko», den äldsta, var en liten rackare till att vara oförskämd, och Olî höll på att skratta sig slag på halsen, när hon i sirliga meningar uttalade sin mening om mig och mitt »oforskammede» tilltag fotografera *henne* utan att be om lov.

---

* Den i början av boken avritade »John med knäna».

»Mukko» höll alltid ofantligt på sin värdighet. —

Detta mitt »tilltag» skulle kosta minst en krona.

Hon fick 2, och sedan fanns i kolonien ingen så vänlig och leende liten varelse som just Mukko. Hon visste rakt inte hur väl hon ville mig, och jag fick av det lilla naturbarnet emottaga en kärleksförklaring,* som kom mig att rodna långt ner på halsen.

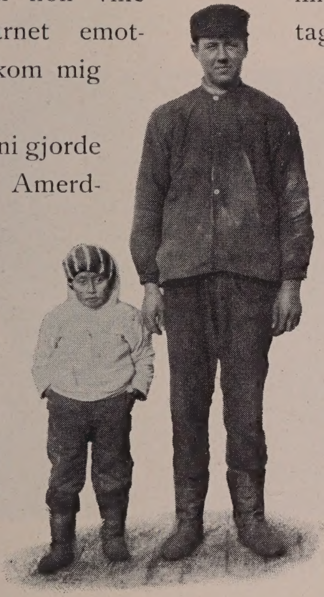

»Elias och John.»

Den 4 juni gjorde jag och doktorn en utflykt invid Amerdlokfjorden till boplatsen Kerrortussok.

Platsen var vild och ödslig, strax bakom husen stego fjällen högt till väders, precis som i Timerdlet. Mellan husen låg smutsen fotsdjup, jag såg att en ofantlig mängd valkotor voro »inmurade» i alla husväggar — det skulle betyda lycka, fick jag reda på.

Vi hämtade här kateketens hustru, som led av en slags tyfusartad sjukdom, mannen bar själv sin sjuka hustru ned på sin rygg i vår båt.

På hemvägen fick vi en rykande nordlig storm och kommo genomblöta fram till kolonien vid 7-tiden på aftonen. I Holstensburg ser man på kajakerna, oftast på de bakom sitthålet placerade »fangeblaerorna», att man närmar sig Nordgrönland.

---

* Villigt översatt av Olî.

»Blaerorna» bli större och klumpigare, skinnet blir grövre och den benvinkel, som tjänar till att hålla blaeran fast på kajakdäcket, är stor och inte alls så fint gjord som i t. ex. Sukkertoppens distrikt. »Blaerorna» bli, ju längre man kommer nord på, större och större, ja, i Umanak, det nordligaste ställe jag var på, täckte de nästan hela däcket bakom kajakmannen.

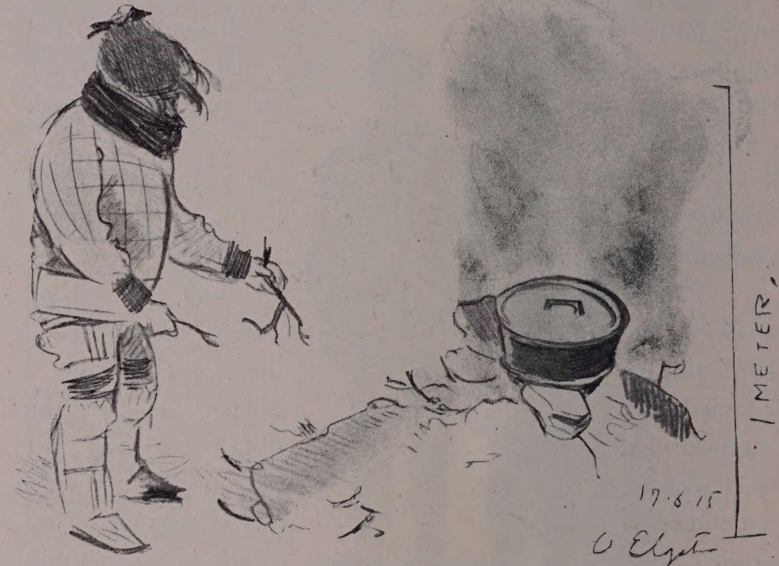

»Mukko» i sitt kök.

Även är bottnen i kajaken icke flat, som i Sydgrönland, utan ha sidorna en lutning mot varandra av 160 grader.

De stora »umiakerna», skinnbitarna, voro också betydligt avvikande mot dem söderut. För och akter pekade mera uppåt och de i för och akter utskjutande trädelarna, »hornen», voro i Holstensburgs distrikt, ja, även i hela Diskobukten förenade, framtill med en halvcirkel, baktill av en vinkelrät tvärpinne av trä.

Några själsupprivande händelser erbjöd ej livet i Holstensburg, jag drev omkring och arbetade, som jag gjorde överallt. Stiftade bekantskaper med såväl »vita som svarta», höll jag på att säga. »Polarade» i husen och begagnade för övrigt mina ögon.

Jag blev god vän med koloniens präst.* En något fetlagd, livlig man med stora och ingående kunskaper i grönländsk arkeologi och liksom bestyrer Thron en ivrig samlare av etnografiska föremål.

Han och jag kom utmärkt överens och jag har honom att tacka för många, både intressanta och roliga underrättelser om grönländskt skick och bruk.

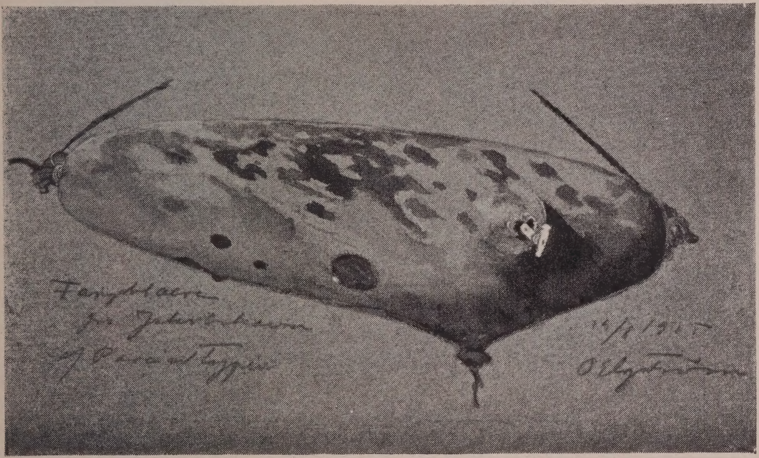

Fangeblaera från Nordgrönland.

Jag började nu bli en smula otålig få komma i väg in till Sarfanguak. Knud Rasmussen hade skrivit till uteliggaren där, grönländaren »Davidsuak» eller Store David, hos vilken jag skulle bo. Genom kajakmän erfor jag att jag var väntad.

Doktor Anderssen var emellertid ännu i fullt arbete med att packa in medicin i lådor, ty sjukhuset skulle upphävas eller vad det nu var för slag och han syntes aldrig utan att ha diverse fransar av träull och inpackningspapper dinglande omkring sig.

---

* Det må nämnas, att han översatt Selma Lagerlöf till grönländskan, en berättelse av henne inflöt i vår i Nordgrönlands tidning.

Jag kunde ej skynda på, ty det var ju i hans båt jag skulle nå målet.

En omväxling och en angenäm sådan var ankomsten av ångbarkskeppet »Godthaab». Men den for snart igen och så var allt lika trist. — Omsider slog i alla fall doktorn den sista spiken i sina lådor, vi togo ett hjärtligt farväl av de hyggliga människor som plägat oss så väl.

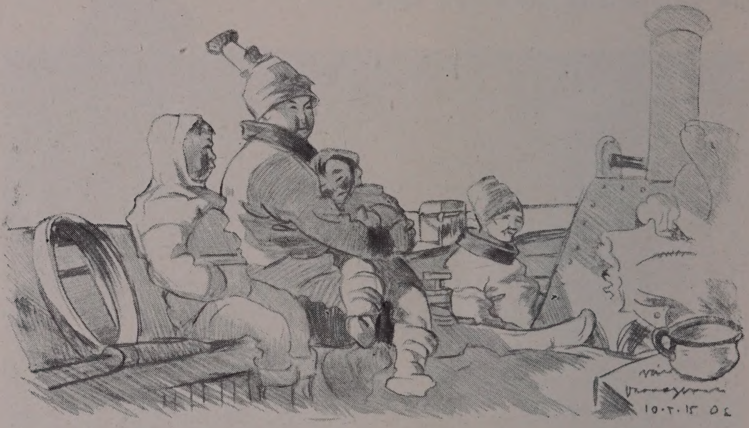

Passagerare som voro med till Sarfanguak.

Olî släpade med min packning som var enkel nog, bara sovpåse och klädsäck samt en liten kista »artistmaterial». Allt övrigt var avsänt i förväg. Så stötte vi ut från bryggan, Ênus satte motorn i gång och förbi gamla »Peru», som låg och njöt ålderdomens frid ute på hamnens lugna vatten, gledo vi ut på djupen.

Vädret var härligt, stilla och klart; långt ute vid horisonten låg ett isfjäll och blänkte i solen. Vattnet var lugnt och låg så långt man kunde se som en enda stor glittrande spegel.

Vi passerade en konebaad »på ingående» till Holstensburg. I och för sig ingenting märkvärdigt, men i detta särskilda fall egendomligt nog. Båten förde nämligen två master. En i fören och en aktern, på båda voro hissade råsegel av den vanliga modellen, d. v. s. med rå både uppe och nere. Det bakersta segelskotet var fastgjort vid en akterut utstucken åra. Det hela verkade kinesisk djonk i allra högsta grad. Detta, att begagna två master, är ytterst sällan förekommande. Skinnbåtarna äro ju genom sin konstruktion mycket ranka och först då de lastats hårt få de någon styvhet. Två segel är således alldeles för mycket.

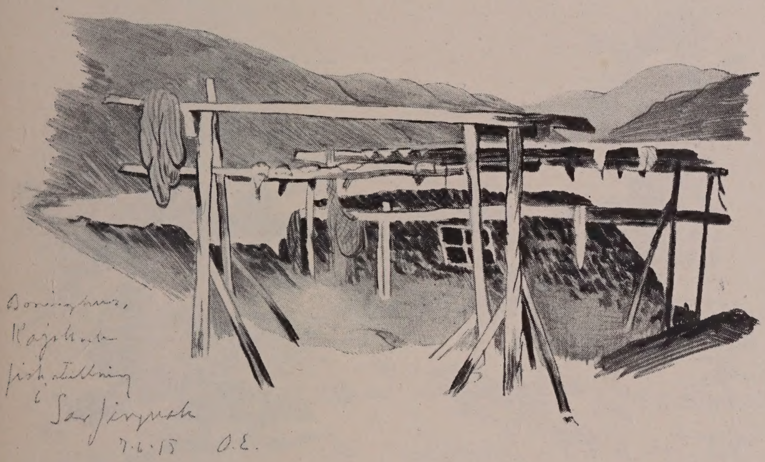

Sarfanguakfjordens inlopp.
Baksidan av Lars Rönnings hus och kajakställningar.

Emellertid, vackert var det, helst som masterna pekade åt var sitt håll. Seglen lyste alldeles brunröda i solskenet och båten var proppfull av färgglada människor, kaffepannor, och småbarn. Kajakerna, som svärmade runt omkring »moderfartyget», ökade icke så litet det pittoreska i tavlan. När det blåser så mycket att båten kränger över, ro kajakmännen upp på lovart sida och fatta med ena handen i relingen. På detta enkla sätt ha grönländarna klarat av ett av sjöfartens vanskligaste jämviktsproblem.

Fram på eftermiddagen ankommo vi till Sarfanguak. Kolonien har Gud placerat på östra udden av en stor ö mellan Amerdlok- och Ikerlokfjordarna, själva boplatsen ligger vackert. Husen torna upp sig, ligga nästan ovanpå varandra; så brant reser sig stranden.

Invånarna på platsen voro redan underrättade om vår ankomst och stodo i de vanliga formationerna på stranden, eller bakom husen.

En båt kom ut med några grönländare uti, jag lade genast märke till att dessa män alla voro välklädda och hade en vederhäftig prägel något som jag knappast förut iakttagit på västkusten. Vi roddes i land och blevo emottagna av Store Davids hustru, en medelålders kvinna med ett vänligt, godhjärtat ansikte.

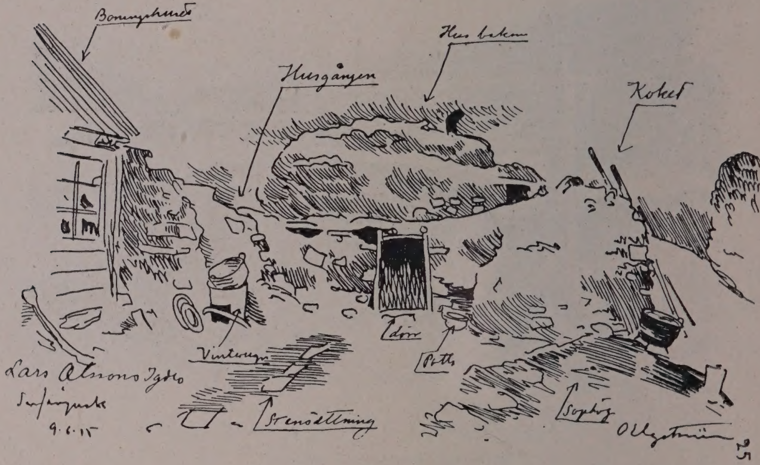
Boningshuset
Hus bakom
Husgången
Köket
Vinterugn
Dörr
Potta
Lars Olsens Igdlo
Sarfanguak
9.6.15
Stensättning
Sophög
O Elgström
25

Marius' husgång.

Hon var tydligen van att kommendera och hon sände grönländare hit och dit med en fermité, påminnande om bibelns »gör det och han gör så».

Vårt bagage kom i land i fart och blev lika hastigt uppburet av tjänstvilliga händer.

Så stegade vi upp till »Store Davids» timrade trähus, som låg på en kulle omgivet av butik och magasin.

Det var gulmålat och på gaveln flaxade tvenne korslagda fiskar av rödmålat drivtimmer. Genom ett litet kök* kommo vi in i »bästa rummet», där kaffebordet redan var dukat. Hade man ej vetat man befann sig i ett grönländarhem skulle man kunna svära på att detta rum tillhört en europé.

Min dagbok säger:

»I rummet vari vi nu sitta, finns bara 'danska' möbler. Mellan fönstren står ett skrivbord och bredvid det en byrå med alla de porslins- och glasföremål, som brukas till prydnad i enklare hem. En orgel intar platsen på väggen mitt emot och på bordets virkade duk står en stor palm. Stolarna äro vanliga trästolar och vid dörren till familjens sovrum finnes en hylla med böcker.

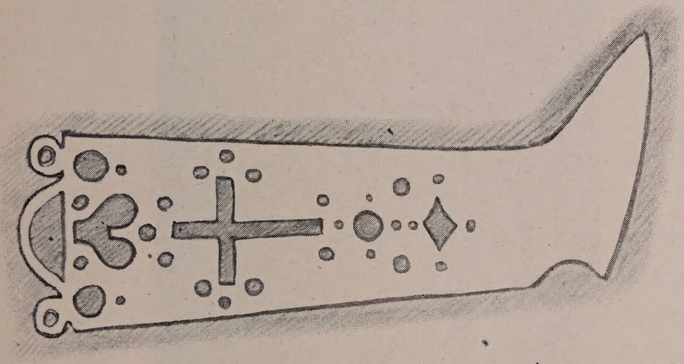

tugussaut med "modernt" ornament
10.6.15. OE

Ingrids skinnrynkare, meddelas som prov på modern grönländsk ornamentik.

Tavlorna på väggarna äro ej de vanliga religiösa, utan intages hedersplatsen över soffan av en stor litografi av Karl Blocks 'i en italiensk osteria'. I ett hörn av rummet upptäcker jag till min häpnad 'Brita och jag' av Carl Larsson — urklipp ur 'Julrosor'.**

---

* Davids hus saknade husgång.

** Jorden är liten (anm. C. L.).

En docka i röd klänning och med en stor vit spetshatt är uppfäst på väggen, som en etnografisk märkvärdighet. Vi få verkligt gott kaffe serverat ur en nickelkanna av vanlig modell. Kex och pepparkakor utgöra trakteringen. Ja, det är sannerligen ett högst 'kultiverat' grönländarhem — — —.»

Jag somnade i min sovpåse mätt och nöjd och beslöt låta nästa kapitel heta

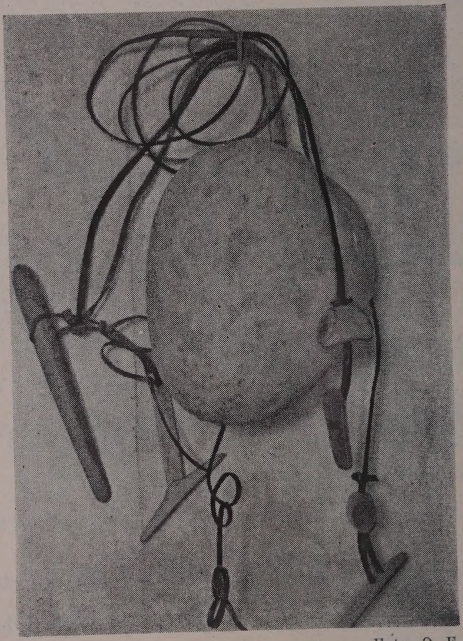

Foto. O. E.

Redskap, användes vid bogsering av fångade sälar.

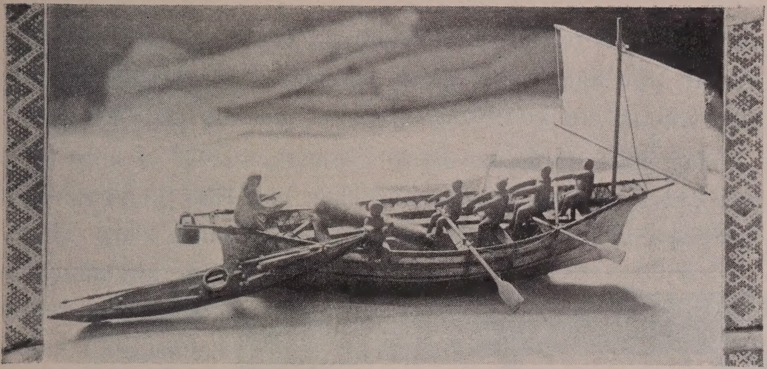

Foto. O. E.

Modellgrupp av skinnbåt med besättning som har kajak på släp.

Sarfanguak.

Ja, så hade jag då kommit till en boplats, som, enligt Knud Rasmussen, borde giva mig rika utbyten.

Det visade sig även vara fallet. Sarfanguak företedde många särdrag både i seder och uppfattning, som jag skyndade mig anteckna till minnes. Jag hann, under den tid jag var där, med över 100 studier, fotografier och skisser. Det var det envisa regnandet och så oron att »Hans Egede» skulle gå från mig, som, tidigare än jag ämnat, tvingade mig återvända till Holstensburg. Men jag vill icke gå händelserna i förväg, därför — punkt.

Jag vill nedskriva mina intryck direkt från min dagbok, som jag under denna tid förde med största noggrannhet.

Jag tror läsaren då skulle få en bättre och klarare bild av livet därstädes, än om jag satte mig ned och skrev en sammanhängande skildring av platsen i fråga.

$^{5}/_{6}$. Sarfanguak, blåsväder och hundra nya intryck (100).

Jag har inlogerat mig i »David Suaks» bästa rum, vars europeiska möblemang, bildar en välgörande motsats till allt det andra, nya främmande. Mitt fönster vetter ut mot en bergvägg uppför vilken en liten brant topp, som för tankarna på »Söder» i Stockholm, leder upp till platsens kapell. Till vänster är butiken med renhorn på taket och ett skinnbåtsskelett, som ligger upplagt på 2 tunnor strax bredvid, väntar med iver på sitt »överdrag».

Jag hör utifrån köket, ty Store David har verkligt kök, med spis och allting, Tomas, kocken och Else, den kvinnliga kivaken gräla, åtminstone tyda rösternas skarpa klang på att de ord som växlas icke äro smekord.

David, min värd, är icke hemma, är på garnfiske någonstädes inne i fjorden och väntas ej hem förrän i morgon.

Doktor Anderssen är nu avrest till boplatsen Sarkardlit och jag är nu platsens ende »vite man». Olî har redan gjort sig hemmastadd i yttre rummet och är i livlig konversation med familjens tvenne vuxna döttrar. Samtalet rör sig om »Kalipaisuks»

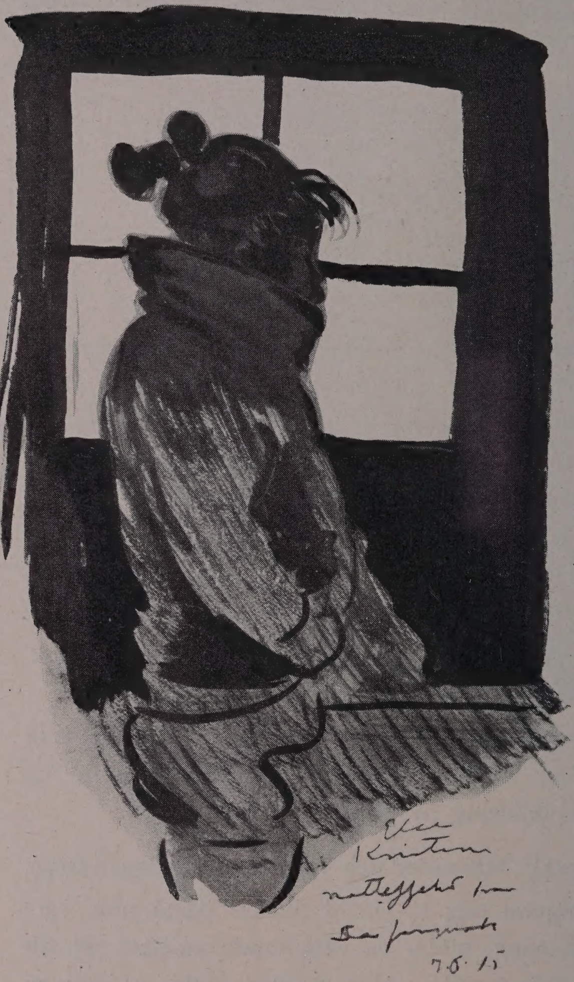

»Else Kristine.» Stor-Davids kvinnliga kivak, som ansågs förälskad i mig.

inre och yttre egenskaper. Och skall jag döma av de ideliga skrattsalvor som skaka rummet, bör Olî ha en hel del roligheter att berätta om mig. — Store Davids bröder, Marius och Elias, som är kateket, komma nu på visit. De äro ovanligt långa karlar för att vara grönländare. Olî tolkar.

De nicka förstående då jag, genom honom, utvecklar mitt program. De ha båda läst Rasmussens brev till deras broder: »Man skal vise Dig allt, har Knud skrevet», säger Marius. Vi titta en stund på varandra under tystnad, och så skiljas vi.

Ute hade det begynt regna och jag gick därför in i familjens »boningsrum». Britsen hade, som alltid i grönländska hem, där danskt inflytande gör sig gällande, fått krypa ihop i ett hörn. På väggarna funnos tavlor, annonser för spiselsvärta och Agfa margarin. Byrån hade ren duk, klocka och barometer.* Mellan fönstren stod en utdragssoffa och vid dörren till mitt rum en kommod. Det enda grönländska voro kvinnornas ullos och ett par halvfärdiga kamikker, som lågo i en vrå.

Davids hustru och döttrar sutto och sydde och Olî låg rak lång på rygg på fönstersoffan med armarna under huvudet och hade det bra.

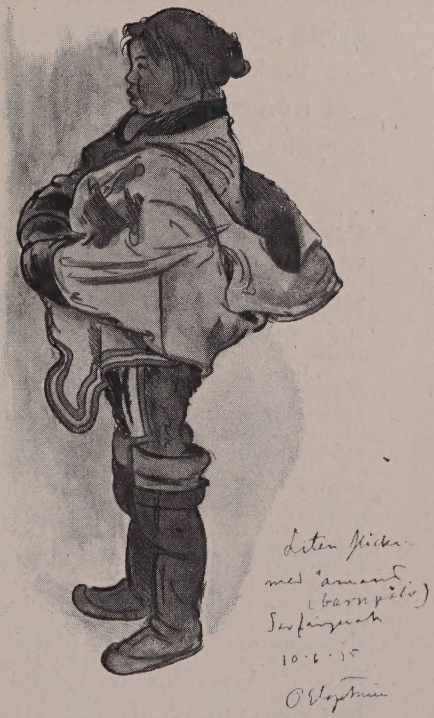

Kristine i Amaut.

$^6/_6$ 1915.

Steg tidigt upp, solen sken och allt glänste fuktigt och friskt efter nattens regnskurar. Grönländarna sovo ännu. Jag klättrade upp på höjden bakom boplatsen, stod där länge och betraktade utsikten omkring mig.

---

* Söndrig.

En efter en kommo grönländarna krypande ut ur sina husgångar, kikade ett slag på vädret och läto sitt vatten rinna.

Ur grönländarhusens krokiga plåtpipor stiger röken upp mot den blå himlen och kvinnorna börja skymta här och var.

Hundarna få mat och fylla luften med larm och bataljbuller.

Det är kallt och Olî, som kommer för att fråga vad för konserver han skall bryta upp till frukost, har fått en praktfull, röd näsa.

Förbi de kämpande hundarna och genom de morgonlivliga grönländarnas skaror, gå vi ned till kajakhamnen.

Vackra, välskötta båtar, jag räknar över tjugu.

Kôruts, med enkla, mest ovala, franskbrödliknande former överallt.

»Sermêrsûks,» isknivarna, roliga genom sin lika ornamentik. Alla hade mönster i form av lövverk, mellan grenarna simmar en fisk omkring. Det såg ut som de alla voro utförda av samma hand, vilket dock ej var fallet. »Var fångare gör sin,» försäkrade en grönländare.

Jag fick den uppfattningen, att varje boplats hade sina speciella mönster. Som nu här i Sarfanguak. På alla skrapknivar idel lövverk och idel fiskar, endast med variationer i själva benskaftets form och dylikt. På kronprinsens Ejland, varest jag bodde på boplatsen Imirssok, voro isknivarna däremot blanka, det enda ornamentet voro inristade jaktscener eller en rad »konebaader». Ämnena olika, men typen densamma för alla på platsen. Likadant inne på en boplats bakom Arveprinsens Ejland, överallt var jag kom. *Platsen* hade sitt bestämda ornament, vare sig det nu gällde kôrut eller sermêrsûk.

(Isskrapa på kajak)
använd af Olof Jensen [illegible] Imirigsok

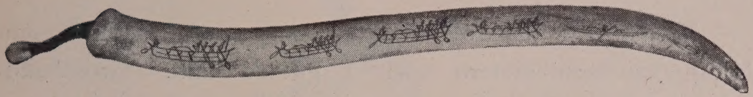

Isskrapa från Imirigsok. Foto. O. E.

Sarfanguakskrapornas ornament voro så klumpigt redbara.

Imirigsokarnas listiga, men betydligt »intelligentare». Precis som folket självt.

»Store David», eller som hans riktiga namn lyder, David Olssen, är nu hemkommen. Han är en lång, kraftfull man av påfallande germanskt utseende. Hans far var också norrman. Han är fiskarmästare Jenssens högra hand och ligger ute både dag och natt för att hindra att säl och vitfisk förstöra de dyrbara torskgarnen.

Söndagen var han dock hemma och förde mig omkring förklarande och pekande på allt, han trodde kunde ha sitt intresse för mig.

Han demonstrerade harpunen och »fangeblaerans» hemligheter, de olika kajakernas individuella egenskaper, men först och främst talade han om sina hundar. De voro också sällsynt präktiga djur, kritvita och breda i bringan och »kloka som människor». David hade 9 stycken utbildade slädhundar, samt 6 nyfödda valpar, ulliga som lamm, vilka med sin mor logerade under en upp- och nedvänd båt.

Så gick den dagen. Jag kopierade Ingers (en av döttrarna) kamisats, som utmärkte sig för en lugn komposition och vackra färger. Inger är också en sällsynt begåvad flicka. Utom det att hon syr och komponerar de vackraste och mest fantastiska skinnbroderier,* spelar hon orgel och fiol, fotograferar och — vad Store David nog mest sätter värde på

---

* Ett av hennes mönster ses på sid. 8.

— sköter butiken under hans bortvaro som en hel karl. David är nämligen ställets »uteligger» och platsens förnämste man.

7/6 1915. I dag blåser en orkanlik storm, snön yr omkring och termometern visar 5 grader kallt. Gröndlandsommar. — Sarfanguaks invånare uppenbara sig i full vinterutrustning och kila omkring mellan husen i yrvädret iklädda alla varma plagg de i en hast kunnat spåra upp. Jag infångar en »äldre tante» som har dragit en av ålder gulgrön tingmiak över sin anorak. Kring livet har hon bunden en fordom blå manströja, så hon ser ut som om hon ginge i frack.

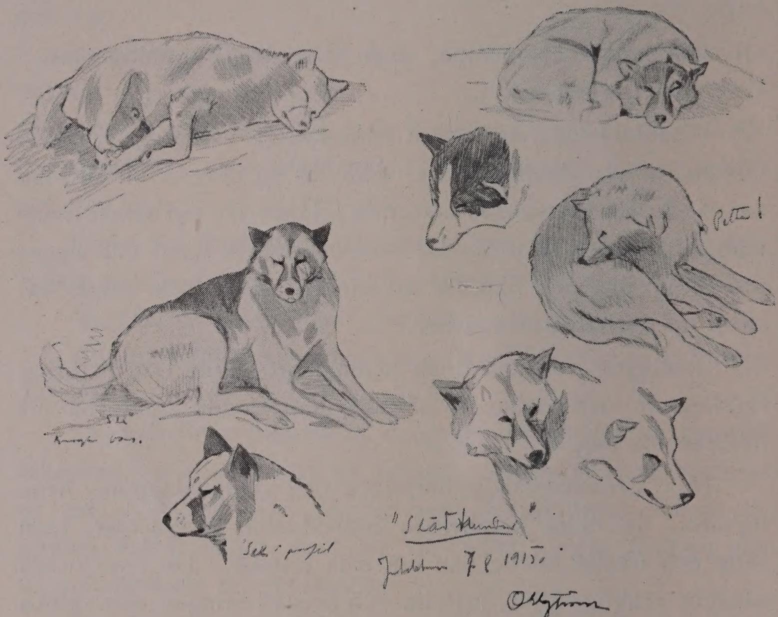
Putte!
Sett i profil
"Slädhundar"
Jakobshavn 7/6 1915.

Några av Store Davids slädhundar och dessutom ett par från Jakobshavn.

Kvinnorna ha i dag vintermössor, blåa och röda, fodrade med vitt skinn. Genom ett hål i hjässan skjuter toppen i vädret.

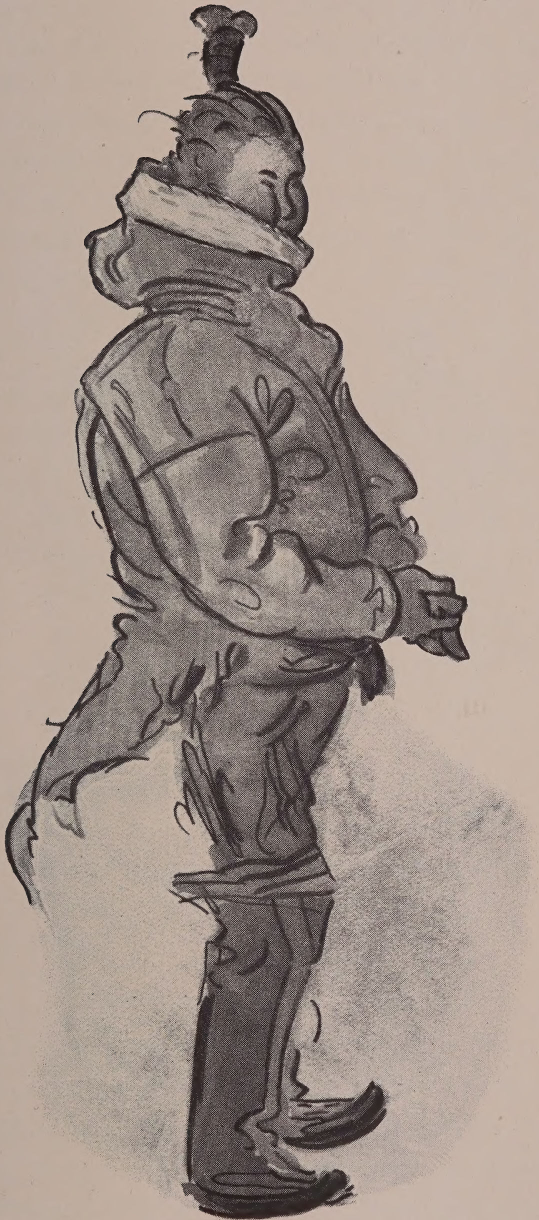

En »äldre tant» iklädd »frackkostym».
Sarfanguak $^7/_6$ 16.

Gula pälsar med vitt bräm kring hätta, armar och underkant, bredvid flammande, röda anoraker bilda livade klickar i allt det vita. Vi som bo i Store Davids hus hålla oss inom stängda dörrar. Varmt och gott ha vi och fullt av besökande som dricka kaffe och sprida lukt av våta skinnkläder. Thomas, Davids kock, en liten man med feminina fasoner, dansar i köket. Alltid är han vid gott lynne och hans utseende är så rasande komiskt, att bara han gör en rörelse måste man skratta, man må vid tillfället ha varit så dyster som helst. Skratta måste man.

Thomas är en av Sarfanguaks »roande moment», han är ungkarl, »för fattig att gifta sig», säger David om honom »och kan Thomas», fortsätter han, »inte gå i kajak mycket bra».

Husets andra tjänare, Else, anses lida av olycklig kärlek till mig!

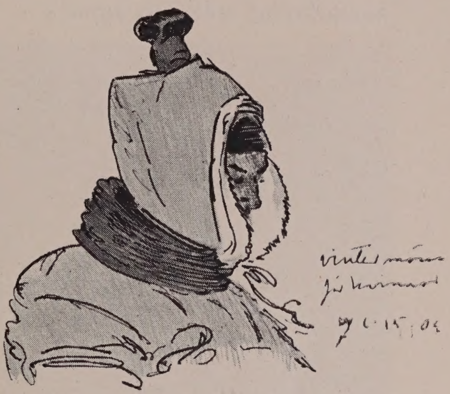

Vintermössa för kvinnor.

Hon går helt i gulbrunt och är *otroligt* trasig. Hon är en barnlös änka, hennes man omkom, vill jag minnas, i kajak och nu lever hon, som hon kan. Jag gav henne 1 kg. kaffe. Hon tackade förtjust men menade att socker till skulle föröka gåvans värde.

$^8/_6$ 1915.

Det måtte vara en särskild slags luft här i Grönland.

Man tappar totalt energien. I timtal står jag i hopen av grönländare och stirrar som de ut över fjorden.

Så ha *de* stått, generation efter generation — skulle deras medfödda lättja smittat mig? Jag minns nu, vad en gammal »bestyrer» sade till mig en gång. »Har ni kommit till Grönland för att arbeta, har ni kommit till galet ställe.»

Det är nu om dagarna så förbistrat kallt att det kniper med att stå ute och rita och måla, men stå stilla i timtal vid en knut med pipan i munnen, *det* kan jag. — Man fryser alltid mindre, då man får lov att ha händerna i byxfickorna.

Det har varit en fest- och jubeldag i dag.

Varför, säger dagboken ingenting om — men i en randanmärkning står »10 supar» — — —

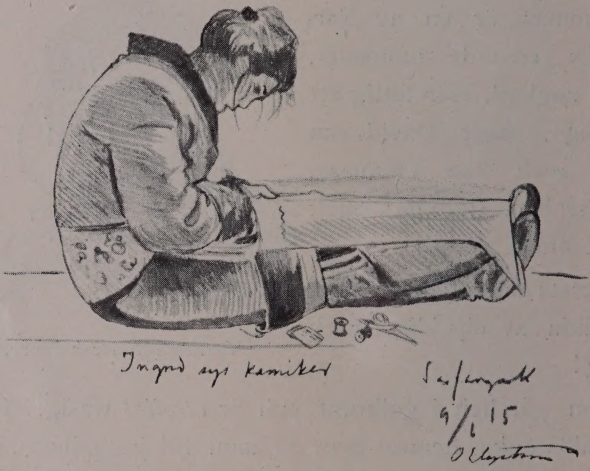

Inger syr kamikker.

Snö i luften, grått, råkallt. Efter att ha stått och sett på hur kajakmännen komma från fisket, somliga så stela av köld att de måste ledas uppför backen, går jag in och kryper ned i min sovpåse. — Olî får servera mig mitt te på sängen.

Märkvärdigt vad man fort kommer bort från förfining och civilisation.

Jag sparkar av mig skor och rock, drar en sweaters på mig, det är det hela.

På morgonen stiger man upp, kör fingrarna genom håret och tar på sig rocken samt är därmed klar till livets kamp och strid.

Även i fråga om mat blir man mindre pretentiös.

En dosa kött, som smakar lika, antingen det på burken står »kalvstek» eller »köttboller garnitures», litet grovt bröd och så kaffe, det är nog.

Torsk få vi var dag, även sälbiff kommer emellanåt på vårt bord.

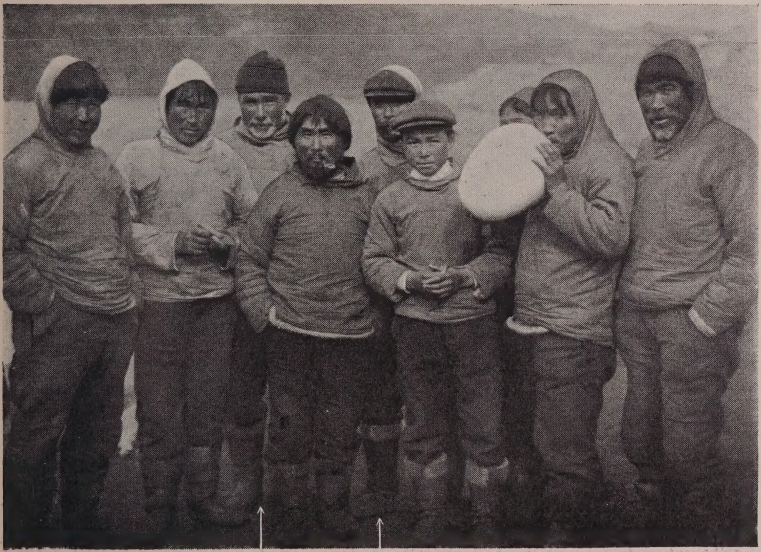
Ole.
Elias och Marius Olssen.
Lars Rönning.

Fångare från Sarfanguak.

Surt hemmabryggt öl och ett rivande »kivakerbrändevin» äro våra drycker.

Jag har i dag tagit en plåt av platsens äldre fångare, bilden blev lyckad och kan beundras i trakten av det senast skrivna.

Jag har anordnat mig ett »mörkrum» i ett gammalt magasin. För att få mörkt, ha vi för fönstren upphängt stora, dyrbara alkeskinns- och ejderdunstäcken. Jag beräknar mina ljusskyddare till ett par tusen kronors värde, bröder emellan.

9 juni.

Fortfarande gråväder, det faller ett snöblandat regn, som gör vistelsen utomhus otrevlig, men det är stiltje och tö, och angmagssetterna ha kommit.

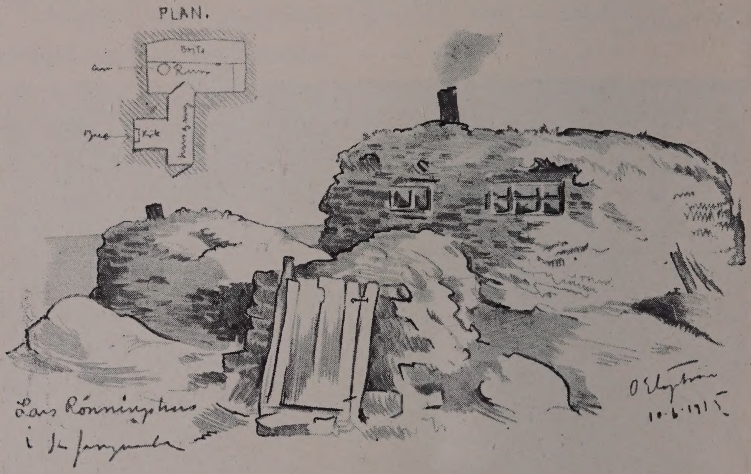

Lars Rönnings hus.

Angmagssetten är en liten laxfisk av en strömmings storlek. Den står nu utanför kusten i ofantliga stim. Här inne i fjorden är det som att ro i en gröt av fisk, och allt vad liv och anda har bärgar in i alla kärl som finnas till hands.

Jag öser upp hundratals i min hatt. Olî har en gammal korg. David och Holger, hans son, ha ett garn, och ta en halv båtlast i varje fångst.

Klipporna på andra sidan fjorden lysa vita av utslagen fisk. Den torkas till vinterfoder, huvudsakligast åt hundarna.

Grönländarna själva äta ogärna av den. Färsk däremot är den både kokt och stekt en utmärkt spisning.

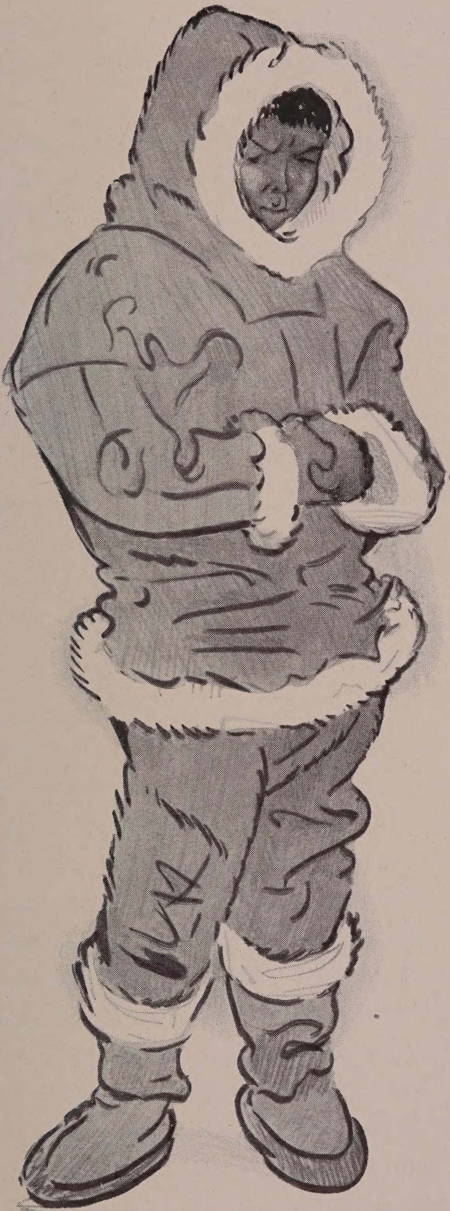

Nisê i vinterkostym den 7 juni 1916.

— Senare. —

Det regnar, regnet faller ljumt och sommaraktigt ned över alla på stranden arbetande. Överallt fisk — fisk, fisk.

David och Holger kunna knappast dra upp de tunga näten.

Det är nästan hemskt se ned i det blanka vattnet på de millioner småfisk som simma där.

Båt efter båt ros över till andra fjordstranden bräddfulla av silverglänsande liv. Thomas halkar och sätter sig mitt i fisken, som flyger upp i alla riktningar.

Dagen går. Jag skänker med svenskens storartade slöseri hela min fångst till min värd.

Det är minst 100 valar, men Store David tycks inte bli imponerad — han har själv fångat över 20,000. — — —

Vi sutto senare på kvällen vid en toddy och pratade — — — om fisk — förstås, då ropet »Umiak» lät höra sig.

Holger och Olî kastade sig tvärt i kajak och rodde ut för att möta de främmande.

Jag stod nere vid stranden, då de lade till.

Den stora, 10 skinn långa »konebaaden» var fullproppad ända till relingen. Utom buntar av hudar, som lågo på bottnen under tofterna, tillsammans med de långa tältstängerna, såg jag baljor med blodiga köttstycken, skrin med kläder och annat, som inte så noga kan specificeras. Hundvalpar och sovpåsar, barn och torra angmagssetter, allt i ett enda virrvarr. På ett par stänger sutto kajakvantar uppträdda till torkning, och bak i aktern, under en av de utskjutande relingsstängerna, hängde en stor, grant rödbrun »fangeblaera». En kajak var upphissad och låg upp och ned på tofterna. Det var en av de medföljande kajakmännen som blivit illamående och måst tagas upp med båt och allt i Umiaken.

Sällskapet, omkring 20 personer, skulle in i Ikerlokfjorden på sommarvistelse. Nu spridde de sig ibland boplatsens hus för att hälsa på.

David och jag gingo åter upp till vårt.

Senare på aftonen begynte huset fyllas med besökande främlingar. David bjöd på grovbröd och sirap, och gästerna drucko kaffe — bottenlöst, ihärdigt.

Jag tyckte allt påminde om Lappland, kanske var det det brådskande, resfärdiga, som låg över dem alla, som kom mig att tänka på Sames barn.

Det var grant folk, dessa grönländare.

Kvinnorna i sina gula skinnkläder, uppbrända och rödflådda av sol och blåst, och så männen i de vita halvanorakerna över Färingetröjan och det långa, ramsvarta håret ned i ögonen. Jag återsåg här »Ilia» från Kangerdluarsuk, och att han kom ihåg amissok, visade hans glada grin vid åsynen av mig.

Store David hade brått en lång stund, innan han nöjaktigt förklarat hur det kom sig jag var här, och som det tycktes dem, bofast. Jag tror nästan de gissade på jag utnämnts till »udeligger» på platsen

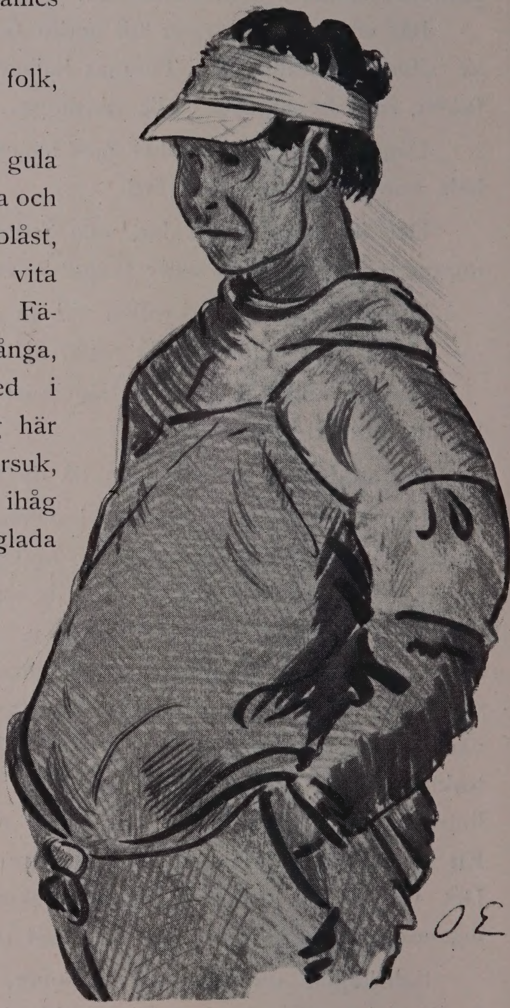

»Ilia» från Kangerdluarsuk utan sin glada min.

En storväxt kvinna, klädd i gult skinn och skinande av flott och späck, utpekades som en av boplatsens skickligaste renjägare. Hennes man var sjuklig, och hon hade därför tagit bössan och följde nu renjägarna till fjälls. Hon sköt var sommar 10—15 renar sades det.

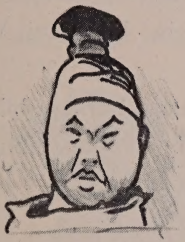

Skönheten i sällskapet.

En gammal käring med livliga, spelande ögon, gav Olî en fråga, som tydligen gjorde honom en smula förlägen.

Omsider förklarade han dock, att spörsmålet gällt mig, och att »hon ville veta, om jag var gift på platsen».

Vi sutto och pratade en timme eller så, ute hade det klarnat upp och en kyligt blek blå aftonhimmel hade efterträtt de tunga grå regnmolnen. Olî och Holger spelade upp en vals på orgeln. Olî spelade fiol, han höll stråken som det vore en harpun, men spelade för övrigt gott och taktfast.

Inger och »långe Hanssen», Hanseraksuark, valsade i det trånga köket, och ett par trädde till. Trångt blev det.

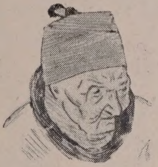

En bland de äldre.

Store David gav därför order om orkesterns förflyttning ut på gården.

Stort jubel. Hanseraksuark och Olî släpade ut orgeln, och vi andra skyndade efter.

Nu började det myllra grönländare fram ur husgångarna, och snart var Sarfanguaks hela såväl krypande som gående befolkning samlad, och dansen tog sin början.

Kocken Thomas utmärkte sig särskilt. Med sina korta ben och starkt utskjutande bakdel gjorde han en stormande lycka.

Kl. $^{1}/_{2}$ 12 lämnade jag valplatsen för att i min sovpåse kämpa med blodtörstiga »kämpelus» från Kangerdluarsuk.

10 juli 1915.

Det blåser så man har svårt hålla ögonen fria från kringflygande ekskrement, sopor och annat »boplatsdiverse».

Hela förmiddagen var jag ute med David och tog in angmagssetter, vi ha stått till knäna i levande fisk och halat in mängder, hundratals kilogram, det värker i armarna på mig.

David säger, att hade bara grönländarna ordentliga angmagssettgarn, skulle ingen om vintern behöva svälta längs hela kusten.

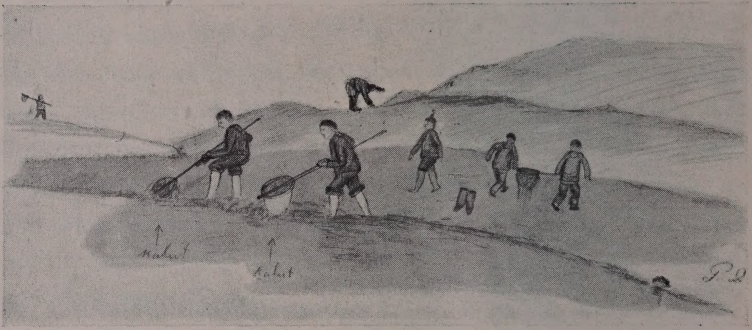

Angmagssetterna ösas upp ur vattnet med håvar.
Teckning av grönländaren Bili.

Vi ha ätit måsägg till frukost. De smaka som hönsägg, det enda som skiljer dem från dessa, är färgen, ty vitan är blå som »hennes öga» och skalet fläckigt som en Netsidesäl.

Thomas grejar med sällever i köket, »mammakra», som Norman-Hanssen säger = utmärkt.

Det har varit god fångst nu en tid, grönländarna leva fett, de breda margarin på tumstjocka ostskivor och doppa stora klumpar leverpastej i kaffet. Jag tecknar och skissar om dagarna, att jag har kramp i nävarna. Utvecklar mig till en riktig filmtecknare.

Nere i magasinet har folket brått med bergtorsken, som kommer in i tusentals pund.

Den saltas här och blir så småningom »stockfisk» — som förtäres av katolikerna i Spanien. — Jorden är liten. —

Kvinnorna här transportera späck och kött i stora »korgar» av läder, som de i likhet med aleauterna bära i ett brett band, lagt över pannan. Jag har sedan tagit reda på att dylika bärband äro i bruk längs hela kusten. —

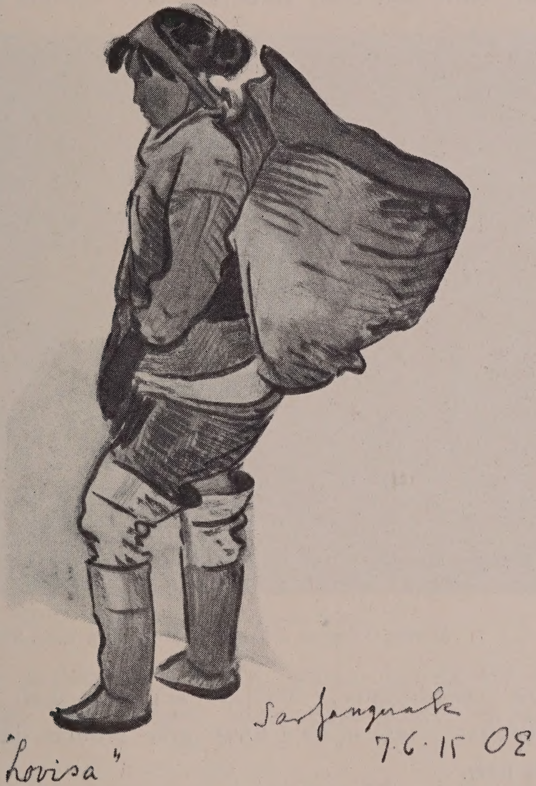

Flicka med börda i pannband.

På sid. 190 finnes en rolig teckning av en grönländska, som bär ris, teckningen utförd av en grönländare. Det har börjat regna igen.

»Storebåten» från Holstensburg ankom i går kväll, lossar i dag, de få ta mina lådor med tillbaka, ty jag är trött på detta ideliga regnande, som hindrar allt arbete utomhus.

I dag är golvet i mitt rum tumshögt belagt med en seg jordbeckliknande massa. Det är smuts, som grönländarna dra in med sig. Hundarna utanför äro även i dåligt humör över vädret, slåss ideligen och rulla runt i smörjan, så det är en lust och glädje se på.

Jag var uppe i Marius' hus i dag och tog en plåt av det inre. Golv och brits voro fulla med kvinnor som sydde ihop stora »vandskinn», Marius' skinnbåt skall nämligen snart »sjösättas», och uppe i hans igdlo arbetas därför nästan dag och natt.

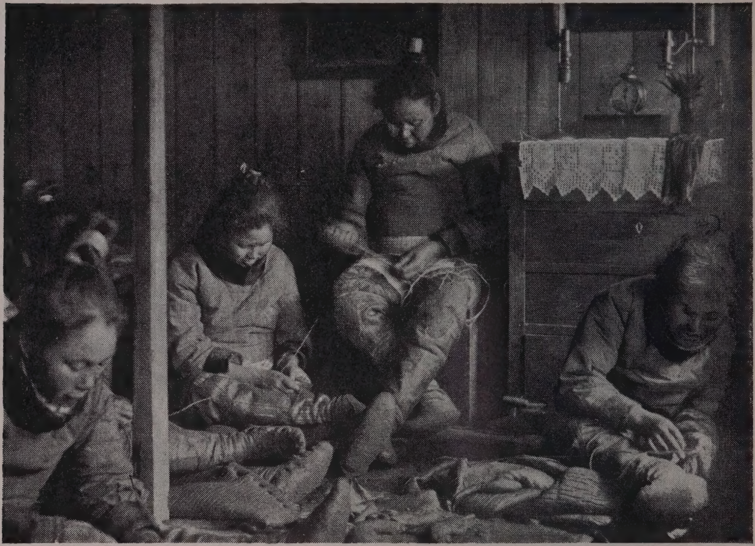

Marius' kvinnor arbeta på skinnet till hans »Umiak».

Regnet har nu framåt eftermiddagen upphört att falla, men det blåser stark nordan och kajakmännen, som nu komma hem, förtälja att det går en rivande »ajorpok» sjö ute i fjordmynningen.

Storbåten lastas, jag har övervarit mina lådors lyckliga ilastning och känner mig till hälften lösriven från denna regnets och torrfiskens boplats.

Olî och jag ha i båt varit över och besökt ett tältläger på andra sidan Amerdlokfjorden. Fick en bra plåt av ett par urgamla gummor framför tältdörren. På hemvägen fingo vi kämpa mot en stark ström och knäckte till på köpet en åra.

Olî fotograferade mig tillsammans med Store David och hans familj. Jag ser idiotisk ut på kortet.

Förf. i skötet av Store Davids familj.

Medan jag nedskriver följande, lyssnar jag till Olî och hans oskiljaktige vän Holger, som spela duett för orgel och fiol.

Det finns mycket »ouppodlad mark» i fråga om andliga värden hos dessa västkustens grönländare.

Danskarna ha — i bästa mening — givit dem »Allers Familjejournal» och andliga sånger, orglar och billiga fioler. Men ur dessa kulturfragment ha grönländarna ändå fått fram en hel del.

Allers mönster omsätta de i vackra skinnbroderier, de spela de andliga sångerna, men i valstakt, och gnida ur de billiga fiolerna förbluffande välljud.

Ja, då är ju allt bra —

Nix!

Se på t. ex. vår hemslöjd, hur har inte den förändrat vår smak, vänt våra* sinnen från billigt kram, tillbaka till gamla smakfulla ting. Grönländarna ha längtan efter skönhet i blodet, de äga alla en säker smak, och deras formkänsla är ofta förbluffande. Jag är säker på, finge de sina gamla bortglömda mönster tillbaka, utgivna i t. ex. små billiga häften, ja, finge de något att *se* efter, då skulle den forna ornamentiken vända åter.

Längs hela kusten härskar nu en smakförskämning utan gräns. Vi svenskar veta ju alla, att vad dansken än har för goda egenskaper, känsla för *stil* saknar han totalt.

Det vet han om, och det är denna saknade egenskap han mest sätter värde på hos oss svenskar, ty *vi* äga stilkänsla och det i högsta grad.

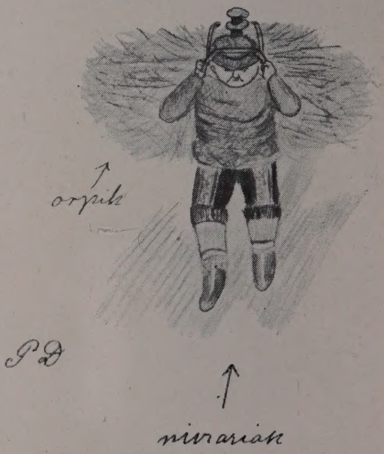

Kvinna som bär bränsle i pannband.
Teckning av grönländaren **Bili**.

Men för att nu återvända till Grönland.

Jag begär inte det omöjliga.

Låt grönländarna ha det som de ha, giv dem pappersblommor och gipshundar och billigt porslin. Sänd förgyllda vykort upp och översvämma boplatserna med »Allers» — gör det, men sänd också ett litet häfte med gamla grönländska mönster och bilder upp till dem då och då. Det skall hjälpa dem — litet.

---

* Jag talar nu uteslutande om intellekterna.

Men vad rör mig egentligen — smakförskämningen på Grönlands västkust — inte ett smack.

Vad är det för dunkla drifter som kommit mig utfara i dessa verop. — Olî och Holger äro ju lyckliga med sin orgel och sin 10-kronorsfiol — är det mina kalla fötter, eller de hårdkokta äggen, som göra hjärnan blodfylld och dyster.

11 juni 1915.

Arbetat i dag på förmiddagen, gjort tvenne studier, en av en liten flicka i amaut* och en av en gift kvinna, iklädd de egendomliga byxor, jag förut betecknat med benämningen »erotiska».

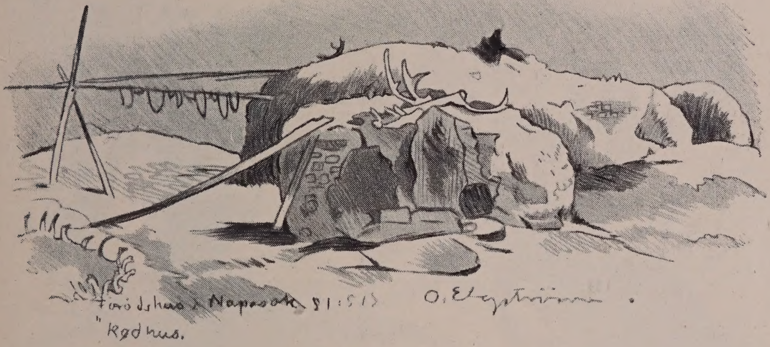

Grönländskt förrådshus för kött och späck.

På kvinnans kamikker lade jag märke till, att den broderade remsan, som utgår från knäbroderiets halvbåge, helt och hållet var borta.

Vädret är bättre.

Jag har avtecknat en lustig kombination av gammalt och nytt här i Sarfanguak.

Det är Marius' hus. Själva huset är ett vanligt »danskt», med spetsigt tak och stora 6-lufts glasfönster, men till denna rent europeiska byggnad är fäst en reguljär husgång av riktigt gammaldags slag, och i ändan är en utbyggnad, som användes till kök.

---

* Kristine, se sid. 175.

En av de vanliga husformerna är den jag visar på teckningen över Lars Rönnungs hus. Husgången går ut mitt framför »fasaden», och vid sidan är utbyggt en grottliknande historia, som gör tjänst som kök.

Har i eftermiddag gått igenom de studier jag gjort här i Sarfanguak och förvånats över dess mångfald. Men så har jag ju också haft gott om tid sitta inomhus, regnat har det ju gjort nästan i ett kör, och modeller ha ej fattats.

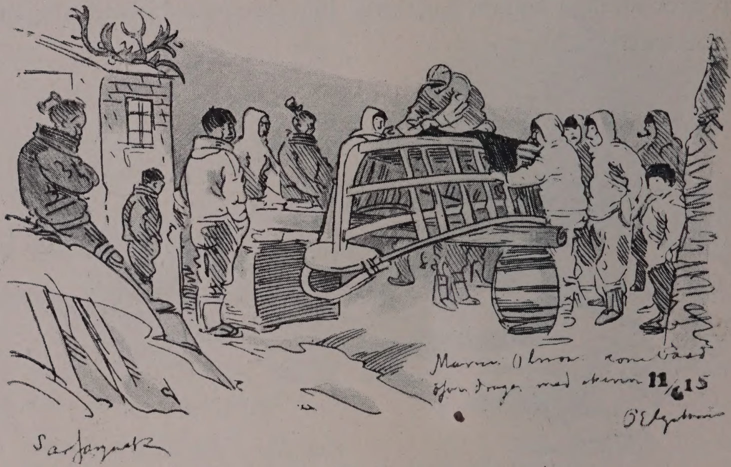

Marius överdrar sin Umiak med skinn.

Marius Olssen skall i kväll överdraga sin konebaad med skinn.

Först gneds hela spjälverket in med späck. Jag iakttog att det var männen som utförde detta arbete.

När det var gjort, lades de våta skinnen på, och en kvinna med utslaget hår begynte tillpassningen. Klockan elva på kvällen var all surrning utförd, och båten bars bort på männens axlar, för att uppställas på ett ställe där den fort kunde torka.

Jag målade dagen därpå lapparnas soltecken i båtens stäv, som prydnad och amulett, och Marius blev så smickrad, att han inbjöd mig på kaffe i sitt hus. Vi tillbragte en gemytlig förmiddag tillsammans och överenskommo resa tillhopa på renjakt i fjorden nästa sommar.

Emellertid började det lida mot den tid man kunde vänta »Hans Egede» till Holstensburg, och av fruktan gå miste om denna lägenhet till Godhavn, förkortade jag min vistelse i Sarfanguak och emottog med nöje »Store Davids» inbjudan medfölja honom till kolonien den 12. Vi avreste från Sarfanguak på förmiddagen vid elvatiden, hade fint väder hela tiden.

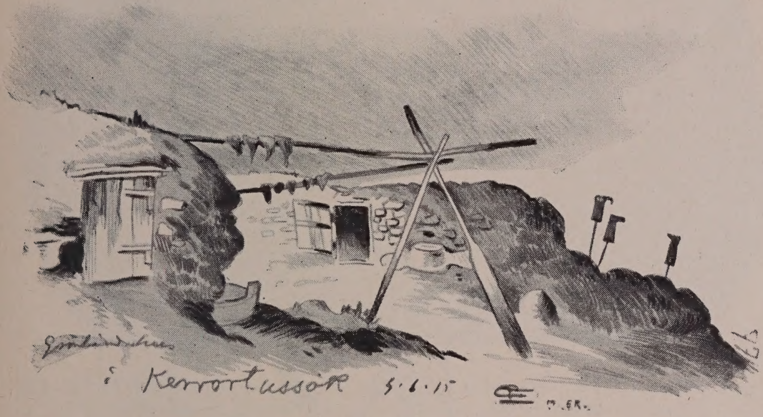

Kerrortussok.
De »inmurade» valkotorna skola dra byte till huset, anses det.

Store Davids båt hade en motor som ideligen krånglade, långa stunder stod den stilla, och när den gick, utstötte den strömmar av tjock petroleumrök, beledsagad av högljudda smällar ur sin långa gula plåtskorsten.

Vi seglade, ej från näs till näs, utan i små halvcirklar, följande kusten så nära som möjligt. Ett minne från »konebaads»tiden, då man var tvungen hålla sig nära land.

Besättning och passagerare sovo och åto omväxlande hela tiden. Oli och Holigia spelade munspel nere i hytten och sjungande och töffande kommo vi in till Holstensburg, som jag nu återsåg efter en veckas frånvaro.

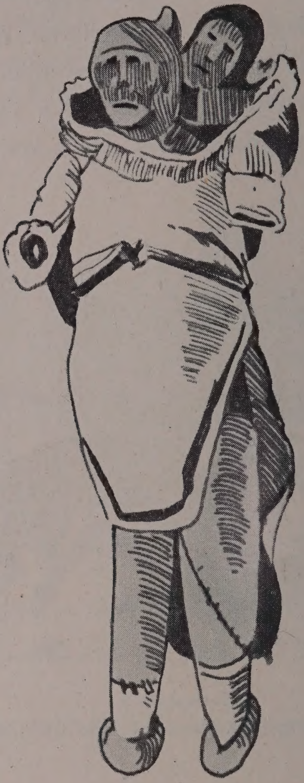

Docka med amaut.

En invecklad vignett, hopsatt av två kamisatsbroderier, två isskrapor och en akvarell av Danielssen, föreställande isberg utanför Disko.

Holstensburg-Egedesminde, ankomsten till Godhavn.

Jag kom just lagom till årets största högtid, konfirmationen, som just då skulle äga rum.

Throns stod mitt i sin flyttning till Danmark, packlådor och möbler voro spridda överallt på gårdsplanen, man ramlade över mattrullar och kivaker, som inbillade sig att de hjälpte till vid packningen samt hade fullt arbete hålla sig någorlunda ren från träull och sågspån.

Jag flyttade en trebent soffa in i husets skafferi och där sov jag mitt bland f. d. matvarorna.

Varje natt gled den gamla soffan, likt en full man som lutar sig mot en vägg, ut på golvet och stjälpte ut mig ur min sovpåse.

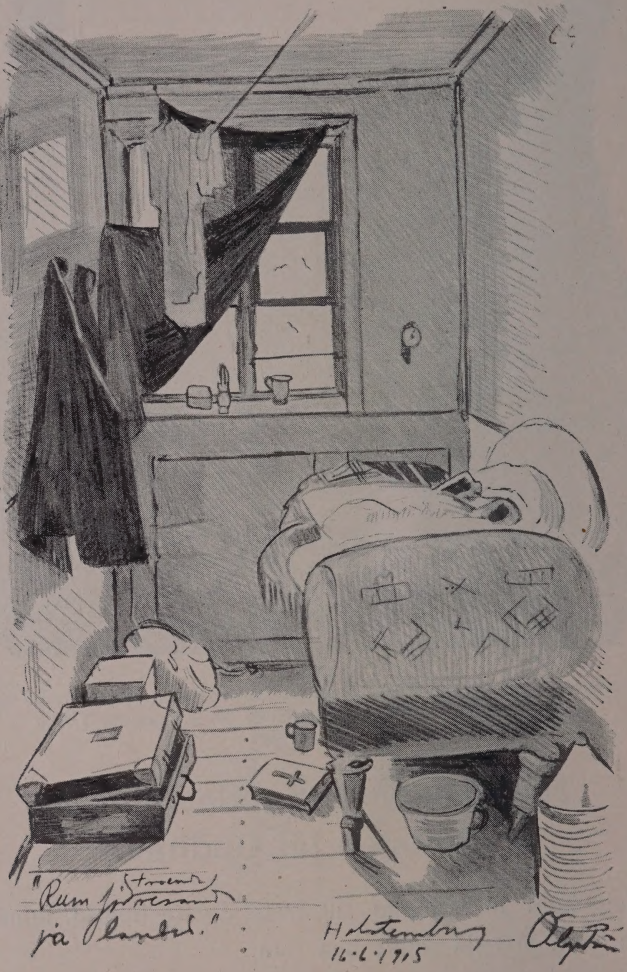
"Rum för troende resande
på landet."
Holstenburg
16·6·1915

Mitt logi i Holstensburg.

Där var en ruta i fönstret som ej kunde stängas, så Guds friska vind blåste rakt i mitt ansikte.

Fåglarna flögo ut och in och jag kände mig som »Purgen Das» i Djungelboken.

En och annan satte sina visitkort på min rutiga filt och höjde därigenom icke så litet dess naturliga skönhet.

Konfirmationen avlöpte utan olyckshändelser, de manliga deltagarna ståtade i rymligt tilltagna anoraker av bländande vithet och bröstfickorna utspändes av bålstora biblar.

Naturligtvis bevistade jag högtidligheten.

Grönländarnas uppförande under gudstjänsten påminde i mångt och mycket om lapparnas.

Här, liksom i Lappland, gick folket in och ut, barnen gräto och pratade. Männen bjödo varandra på snus och hostade så templets murar darrade.

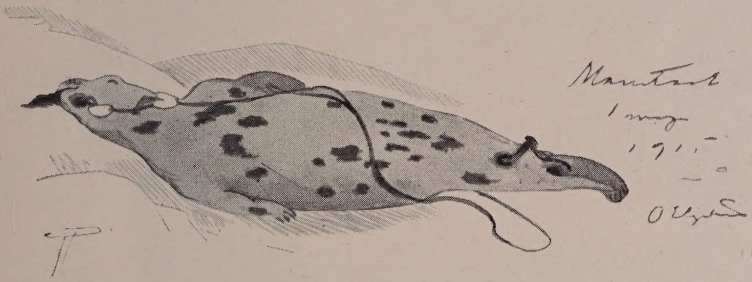

Fångad netsidesäl.

Efter gudstjänstens slut var jag »på kaffe» hos flera olika fångare och rökte stora, trasiga cigarrer.

Alla, som den dagen begått nattvarden, sökte upp mig för att »skaka hand».* Jag kände mig som expresident Roosewelt under en valresa och tryckte händer till höger och vänster under ideligt upprepande av »lycka till».

En hel del folk från boplatser kring kolonien hade med anledning av högtidligheten, kommit dit och slagit läger i utkanterna. De flesta logerade i vanliga tunna lärfttält. Jag såg endast ett verkligt grönländar»tuperk» med tarmskinnsförhänge och vindskydd.

Jag hade nöjet att i ett av dessa tältläger bli presenterad för en verkligt intagande ung dam, Frederikka, hon

---

[*] Detta har »tur med sig» tros det!

och hennes släktingar utmärkte sig alla för en välgörande fyllighet, jag ritade av dem allihop.

Frederikka var gift och hennes make, en evigt leende äldre man i praktfulla sälskinnsbyxor, barslitna i ändan, salubjöd åt mig en kajakmodell, vars docka han i tydlig avsikt att smickra — gjort porträttlik med mig.

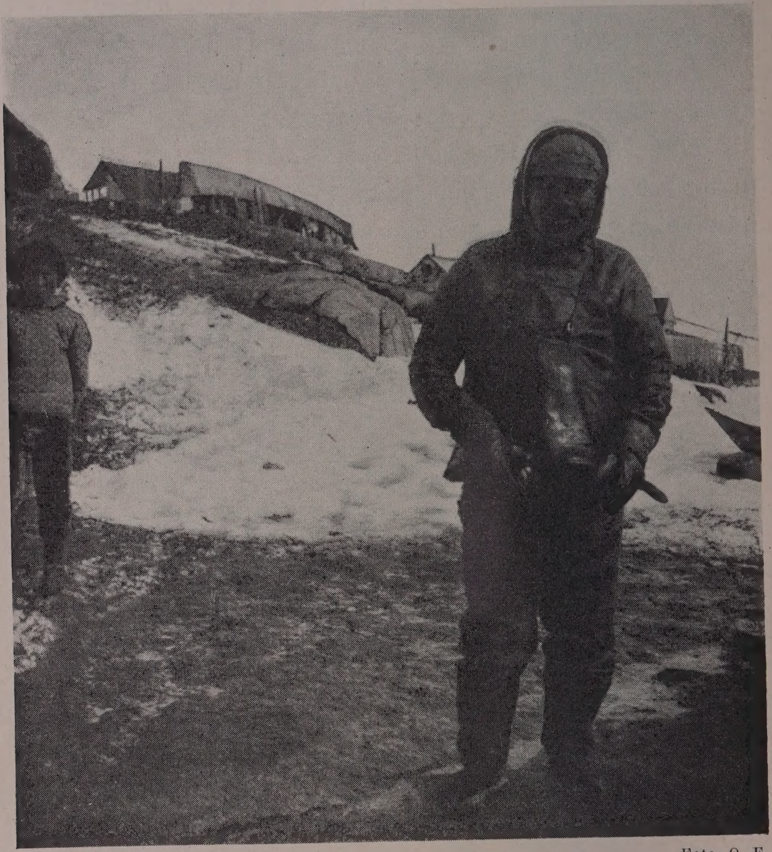

Foto. O. E.

Frederikkas man.

Åtminstone sade han det var jag — och jag köpte båten och betalade bra — o, mänskliga fåfänga.

Kvällen efter konfirmationen var det dans på »bestyrer boligens» gårdsplan.

Jag har sällan i Grönland sett så duktiga dansande som just här i Holstensburg.

»Hanseraksuak», den långe grönländare jag förut talat om i »Sarfanguak», arbetade utan återvändo och badade uti svett — men dansade ändå vackert.

Koloniens barnmorska, en dam på cirka 40 år, förde sig även utmärkt väl.

Denna afton var för övrigt den enda på året »de gamla» få dansa med och de begagnade sig, min liv, också av tillfället.

Lille Olssen från Kerrotosok, udeliggare där, svängde runt med ögonen långt ut ur skallen och spridde runt omkring sig en svag spritlukt.

T. o. m. de gamla gummorna voro med ett slag.

Ända till sent på natten ljödo fiolerna och gallhojtade de upplivade grönländarna till stort men för sömn och vila hos oss Kavdlunaker.

I Holstensburg hade flera av kvinnorna svarta kamikker, enda ställe i Grönland jag sett svart användas till dylika ting.

Folket i Holstensburg var, trots sin »civilisation», skrockfullt och vidskepligt i högsta grad och historierna om inlandsbor och »kivigtoker» voro otaliga.

Medan jag vistades på platsen hade kvinnor, som samlade bränsle, blivit skrämda av en svart figur som de sett sitta och sova i »Djävulsklyftan» — ett fjällstup öster om kolonien.

Att det var en »kivigtok», det voro de fullt och fast övertygade om. Bränslesamlandet gick från den tiden också andra banor än förut.

För att tala litet mer om bränslesamlandet så var det märkvärdigt vad kvinnorna kunde orka med för stor bördor.

De låga ibland alldeles dubbelvikta under de ofantliga ljungknippena, som buros i bärband över hjässan, men knogade ändå på utan att knota; jag fick alltid en vänlig blick eller ett glatt leende då jag under mina strövtåg mötte en av dem.

Även flickor på 8—9 år — riktiga små benrangel — släpade hem ris, fast mest i säckar.

Det var lustigt se dem rutscha utför sluttningarna på sitt lilla byxbak med risknippan hoppande framför sig som flyende, »vilde dyr».

Jag talte förut om spökrädsla och så vidare hos Holstensburgarna.

De hade ett otal historier och berättade dem gärna. De flesta har jag återfunnit mer eller mindre igenkännliga i »Rinks» sagosamling.

En fångare, Samuel, som jag stiftat bekantskap med, berättade en historia, som ej var så galen. Den handlade om mygg och berättades en solig dag nere vid kajakhamnen i moln av flygfä. Kanske är det därför den gjort så starkt intryck på mig.

Den, historien, hette Kakasuak eller Nagasunguak och hans äventyr.

»Han» hade kommit så långt åt norr på sina resor att folket, han råkade, blott ägde kajaker.

En morgon fick han se en björn som var så gammal att det låg evig is på dess rygg, inom parentes (en sådan björn uppträder i de allra flesta grönländska sagor och är känd längs hela kusten).

Nagasunguak tog sin kniv och trots folkets rop gick han rätt på djuret och hade en sådan fart att han, då björnen öppnade sitt gap, föll han in där — och försvann.

En liten stund efteråt ramlade björnen omkull och folket såg en kniv sticka ut ur dess sida.

De utvidgade hålet och drogo ut Nagasunguak som hade blivit skallig och hudlös och som skakade av köld. Efter detta äventyr var Nagasunguak sjuk en lång tid, men så småningom repade han sig och kunde vistas ute.

En dag, då han stod framför sitt tält, såg han alla platsens kajakmän komma roende med full fart mot land och efter dem följde något som såg ut som en svart sky.

Det var mygg. (Ruskigt.)

Folket sprang in i tälten och stoppade till alla öppningar, kajakmännen kröpo ur sina kajaker, läto dem ligga och sprungo efter.

Endast Nagasunguak stannade, trots alla varningar, utanför för att iakttaga myggen.

Grönländskt fjordlandskap.

De kommo allt närmare.

Vingarnas larm hördes som stormbrus, myggens gaddar stucko stora hål i tältskinnen och kropparna voro stora som måsarnas.

Folket kommo, efter det myggen dragit förbi, åter ut och funno Nagasunguak död — ja, han var så död, att endast benranglet fanns kvar, resten hade myggen ätit upp.

Sådana, och värre historier fick jag ymnigt till livs. Ja, nu hade Throns allt klart, alla lådor tillspikade och alla rum tomma.

Jag hade flyttat ut från mitt skafferi och logerade nu i ett litet rum i bottenvåningen, på vars dörr det stod: »Lugar for en mand».* — Här hade jag en utmärkt utsikt och satt gärna i regniga dagar på ett bord vid fönstret och studerade de drypande eskimåerna, som då och då plaskade förbi med vattentunnor och konservburkar i de fuktiga händerna.

»Hans Egede» skulle nu varit här, och vi diskuterade och gissade till höger och vänster orsaken till dess uteblivande.

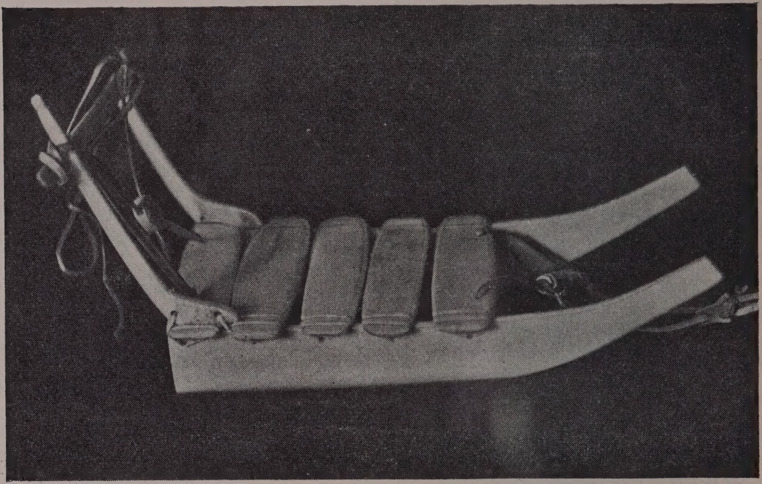

Foto. O. E.

Hundsläde från Holstensburg (modell).

Skulle det vara krig hemma?

Det var litet nedstämmande det hela, ute regnade det immer, och dimman, som kröp omkring mellan husen, gjorde oss förkylda och retliga. Hade jag ej haft den hyggliga pastorn och hans rödvinstoddy om aftnarna — skulle jag ej härdat ut. — Men nu så vaknade jag upp vid 7-tiden, slog en brygga över svalget mellan »bestyrerboligen» och prästgården — Holstensburg var, som förut nämnt, otroligt kuperat — och tillbragte återstoden av aftonen med lärda samtal. Språkrötter och grönländsk arkeologi — saker som jag ej hade en aning om —

---

* Minne från »Peru».

utgjorde för det mesta diskussionsföremålen. Och under dessa samtal bortglömdes det »fula väderet».

Men en morgon sken äntligen solen och dansade myggen. Temperaturen steg och vi torkade våra fuktiga kläder mellan husen.

Dagboken säger:

$^{18}/_{6}$. »Här är så vackert. Vi ha det liksom om 'sommarn' kommit hit. På kvällarna pyra ljungbrasorna utanför alla dörrarna och över hela kolonien ligger en dimma av blå rök, som inte orkar stiga upp över hustaken.

Jag har plockat blommor och gått ned mig i ett kärr, och driver omkring och uträttar föga.

'Sommarluften' gör mig tung och slö och jag har stoppat skissboken i fickan.

Alla flickor gå omkring med stora, lysande ögon och — vänta. På kvällen är kolonien liksom tömd på ungdom, en efter en smyga de till fjälls och sitta där — två och två och stirra ut över havet.

Det är en farlig tid denna och de unga synda. — Jag kommer, när jag sitter och skriver detta, ihåg just en försommarhistoria från Godthaab. Där levde en gång en präst, som var känd för sitt nit om allmänna sedligheten. Han förföljde de unga, kröp och klättrade i fjällen för att till äventyrs upptäcka »liebespar», men han fann aldrig något.

Hade han varit lika klok som han var nitisk, skulle han förstått att han, i likhet med alla européer, var bevakad, bevakad från morgon till kväll av aldrig vilande ögon, ett oskyldigt skri från en mås eller en ripas lockton kunde betyda mer än tjocka volymer. — Men han var inte klok, han travade omkring med en käpp och en lykta som lyste lång väg.

Medan han så en vacker afton stod och stirrade ut över skeppshamnens lugna vatten och i sitt innersta förbannade alla kärlekspar, tycker han plötsligt, att den gamla jakten som ligger förtöjd ett stycke ute på vattnet, vaggar och rullar som om det ginge dyning. — Han finner det mycket misstänkt, tar en båt och ror ut — kikar in genom ett koöga och ser till sin häpnad att båten blivit de ungas. Den gamla »storebåten» upplever sin andra ungdom och medan den svarte prästen står där och med glasartade ögon (hemskt!) söker »upptäcka» och »uppspåra», genljuder båtens skrov av suckar,

Skeppshamnen i Godthaab 29·4·1915 O Ellgström
× Pråmen "venus"
×× Jakten "Erotica"

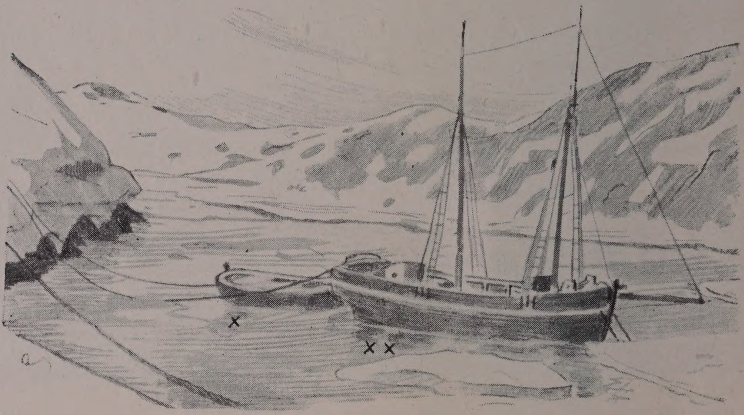

Jakten »Erotica».

stön och smekningar. Det är försommarnatt, blodet sjuder och däcket är fullstrött med bortkastade takisôter.*

När jag hörde denna vackra novell, döpte jag båten till »Erotica».

Jag lyfter i andanom min slitna filthatt från mitt huvud till en stum hyllning för den gamla båten.

Allt om allt.

Det var sommar och varmt, myggen började trivas och jag kände mig klar till ombyte av uppehållsplats.

---

* Kvinnobyxor av sälskinn.

Så kom »Hans Egede» — kom som en tjuv om natten.

Jag hade gått och lagt mig vid 9-tiden, men vaknade klockan elva vid ett våldsamt bultande på dörren. »Nu har grönländska revolutionen utbrutit och nu skola alla kavdlunaker slaktas» — var min första tanke, ty bankningen var fruktansvärd.

»Umiarsuit, umiarsuit, skib, skib» — lät det utanför mina fönster, ropet svällde ut till ett tjut, som kom rutorna att skaka.

Under tiden hade jag stigit upp och öppnat dörren för Olî och assistent Höök, vilka avlöst varandra under oljudet.

Jag tänkte först ej gå ombord förrän morgonen därpå, men förrädiska syner av höga buteljer och allehanda brända och destillerade drycker stego upp för mitt inre öga.

Jag kastade på mig kläderna och var snart ombord.

Hälsades med leverop, besättningen mannade rå och orkestern intonerade »Hell dig, du höga nord», som av alla åhördes med slutna ögon.

Först klockan sex reste jag mig från det flaskpackade bordet. Tämligen yr i huvudet och med klar blick för svårigheten följa med jordens rotation, steg jag ned i den likaledes roterande båten.

Olî rodde mig hem och sedan han lagt sin herre och husbonde på sovpåsen, försvann han för att ägna återstoden av natten till sina egna nöjen.

Följande dag flyttade jag ombord och när jag för sista gången gick nedför den långa »hamngatsbacken», hörde jag småflickorna, som plockade ljung på sluttningen ovanför mig, sjunga »Kalipaisuk, du reser, sukumik tûnivai innan du far» = »målare, du reser, giv oss kandisocker innan du far».

Vi lågo, märk jag skriver *vi* — förbindelsen mellan mig och kolonien är numera upphörd — ännu ett par dagar i koloniens hamn, tagande in last och även givande ifrån oss en massa olika ting. Jag tillbragte min mesta tid vid matbordet, fast mycken aptit hade jag ej. »Skibsforkølelsen», som vid skepps ankomst angrepo alla, vilka en tid levat i den bakteriefria grönlandsluften, rasade i mig och mina anteckningar från dessa dagar äro mest bitande utfall, mot vem säger jag icke.

Emellertid slog dock avskedets timme och en eftermiddag, jag tror det var den 21 juni, stucko vi ut. — Möttes av hög sjö utanför hamnen — sjösjuka! Trots min egen förkylning, vilken minst sagt var generande — som ett bevis på hur ondartad den var, må nämnas, att all konjak smakade vatten — — — kunde jag ej underlåta att le när högtidliga bestyrerfruar, stelt småleende, kräkte varandra i ansiktet. Vi halade ned de värst angripna och surrade de minst sjuka vid stolar och bänkar.

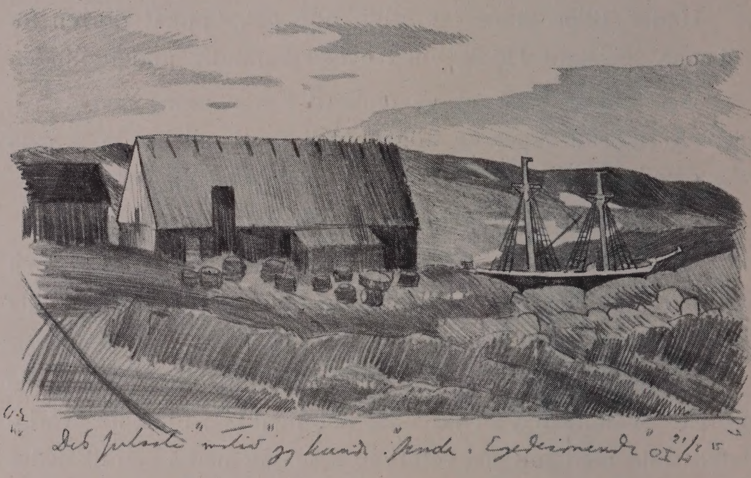
Det [illegible] "motiv" jeg kunde finde i Egedesminde 21/6 15

Tranbränneriet i Egedesminde.

Jag gick tidigt till kojs och vaknade i Egedesminde. Sådant regnande. Jag minns det var söndag, då vi kommo in. Låga, dimhöljda kullar kring kolonien, och på en ö eller landtunga mitt i hamnen ett tranbränneri, som spred en förfärande stank.

Vi fingo en hop grönländare om bord, som alla buro »sixpence» på sina uppslagna anorakhättor — somliga hade segel eller oljedukssulor på sina kamikker. — Här såg jag för första gången de riktiga stora nordgrönländska kajakblaerorna.

De kajaker, som lågo ute vid skeppet, voro alla mer eller mindre illa skötta.

Isknivarna här voro oprydda, men mera svängda än längre söder ut. Några kôruts kunde ej upptäckas — här skulle vara mycket ont om ben — sades det.

Kommen i land såg jag att platsens kajaker här alla voro upphängda i remmar.

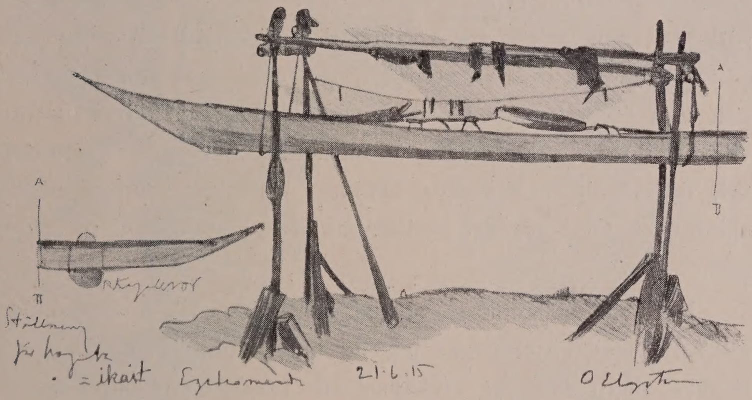

Kajakställning i Egedesminde.

Som flera fångare ankommit från »utstedena» lät jag Olî examinera dem i fråga om »kôruts» och för övrigt om all ornering i deras trakter. De hade ingen aning om att någon av deras landsmän begagnade djurformade kôruts. »Ben svårt att skaffa här,» sade Olî. Jag frågade dem varför de borrade hål i sina isknivars handtag — och om inte det skulle vara »til pynt», nej då, hålen voro till fästa remmar.

Det är en tråkig natur häromkring, säger min dagbok den $^{22}/_{6}$. Låga kullar och så ute i fjorden eller havet öar, omgivna av isfjäll, som drivit ned hit från Jakobshavns »isfjord».

I Egedesminde sågos flera plommonstop än hårtoppar. Här är också alla valfångares högkvarter, och amerikanska, skotska och holländska skepp segla ofta in dit för att förnya sitt vattenförråd.

Ett portugisiskt skepp strandade där för en del år sedan och de av besättningen som räddades i land, blandade sig, med hela sin ras' livlighet, så ivrigt med befolkningen, att det numera är en stor sällsynthet finna en person med de sneda ögon, platta näsa och övriga tillbehör, som i allmänhet tillerkännas en eskimå.

Kvinnorna gå mycket med amâut eller barnpäls. Deras amâuter tillverkades av sälskinn, med vackra mönster i svart, rött och gult. De voro fram och bak nedtill försedda med den nedhängande flik, som fordom funnits på alla anoraker, och som ännu brukas i Kap York och här och där i Upernviksdistriktet. — Det sista minnet från en längesen förfluten tid, då »inuiterna» gingo klädda i konstlöst sammansnörda skinn och med svansar nedhängande bak och fram på kroppen. —

Det var sällsynt få se någon kvinna iklädd höga kamikker. Nej, i den trakt jag nu befann mig hade »kalsongbenet» slagit igenom. Kamisatsens broderi voro bredare än längre sydpå, och i färgen funnos mycket svarta ytor. Om huvudet lindade kvinnorna brokiga dukar. För övrigt voro de likadant klädda som överallt längs kusten.

I Egedesminde inköpte en av skeppets passagerare, en lärare från seminariet i Godthaab, för över 20 kronor »suvenirer».

Där funnos halsband av runda kulor, av okteandrar med vidhängande kors, hjärtan och ankare. Broscher och bröstsmycken i form av fiskar i bladornament, pappersknivar och cigarrör, en unik samling, som jag gärna skulle velat haft som åskådningsmaterial till det följande.

Allt var utskuret i valrosstand.

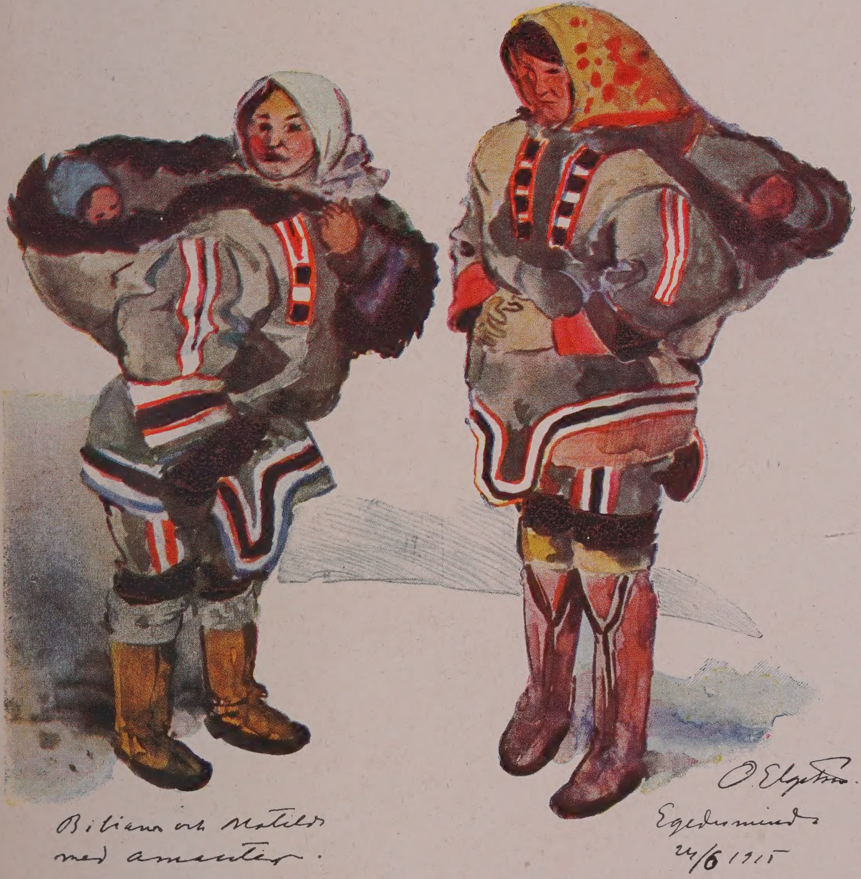
Bibiane och Matilde
med amauter.
O. Elgström.
Egedesminde
24/6 1915

Bibiane och Matilde. Tvänne gracer från Egedes minde.

Det var den ohyggligaste samling »Allers familjejournals hemslöjd» jag någonsin skådat.

Han som inköpt rariteterna var full av övertygelse, han nu ägde en helgjuten »etnografisk samling» från Grönland.

$^{23}/_{6}$ 1915. Ja, i dag är det midsommarafton. Luften är klar, men kall och i natt ha många isfjäll kommit in mellan öarna där de nu sitta på grund.

Midsommarafton och isfjäll — det höra dåligt tillsammans, men allt skall ju upplevas och vi firade kvällen, »S:t Hansafton» som de danske säga, med rödvinstoddy i mässen.

Kl. 12 på natten beundrade vi solen — det var en säregen och vacker stämning över det eljest så fula landskapet runt omkring. Styrman Balle på »Godthaab» och hans broder, Grönlands Provst (någon kyrklig titel, i Grönland motsvarande en biskops) rodde runt skeppet i kajak. Båda äro födda i landet, och ha grönländarblod i ådrorna. De kastade harpun och erbjödo sig »gå runt i kajak» för en rågskorpa. — Jag önskade livligt jag kunnat vara i deras ställe. Senare har jag varit i kajak, men säger nu i likhet med lappen Balto i Nansens bok »På skidor över Grönland» — — — »det är en djävelens båt».

Följande dag, eller rättare afton, avgingo vi från kolonien med Godhavn som närmaste mål.

Efter allt bråk med lossning och lastning blev det på en gång så förunderligt tyst, och när så till sist skeppets motorbåt blivit upphissad och lugnt vilade på storluckan, liksom suckade fartyget av lugn mättnad.

Vädret var stilla då vi gledo ut ur hamnen — mot isen. Det har skrivits så mycket om isfjäll och isfjälls skönhet, det har även målats en massa tavlor över dessa. Kanske för många, *jag* törs i alla händelser ej våga mig på dem, det är då säkert. Jag beundrar deras linjer, jag avnjuter deras skönhet, men göra tavlor av dem — nej!

En gång, det var en månad senare uppe i Diskobukten, föll jag verkligen offer för lusten »lave noget av dem». Det var en relativt smällhet dag med milliarder av mygg.

Jag målade en akvarell av tvenne strandstötta isjättar — spegellugnt vatten, läskpapperblå himmel, grönt i skuggorna hela apparaten. Vet ni hur resultatet blev — jo, gräsligt* — övermåttan gräsligt. Jag kunde tyvärr inte riva ut »Planchen» — ty det *var* en plansch, det blad den var målad på sammanhängde intimt med en skissbokssida full av för mig värdefulla etnografiska uppteckningar. För att rädda situationen skrev jag under isfjällen:

»*Mygg, mygg, ha, ha, ha*», dessa ord ge den eljest hopplöst banala tavlan en demonisk prägel och även en smula individuellt liv, ty åskådaren som läser underskriften kommer otvivelaktigt att först tänka på *mina* kval. — »Jag sitter uppe på »Hans Egedes» akterdäck och skriver detta.» (*Dagboken.*)

»Solen står lågt, allt, hav, himmel och is, bildar en enda stor tystnad, maskinens dunk snarare ökar än minskar stillheten — vårt kölvatten bildar en rak linje i djupaste grönt. Havet liknar mjölk, isfjällen i öster ha rosafärg. Jag njuter — *njuter.* T. o. m. en eldare som kommit upp ur sitt svarta hål och står bredvid mig, seende ut över havet, känner sig gripen, ty han vänder sig till mig och säger: »De ä väl fasligt svårt träffa de här fina färgtonerna?»

Då jag nickar, fortsätter han:

»Att det finns sådana färger, de ä väl bra dyra?»

Så stryker han upp ena skjortärmen — »den här gröna tatueringen kostade 10 shillings — för färgens skull. — Sån färg är förbannat dyr. — Den här,» han pekar på en bild av en kvinna i paradisdräkt med en fana i handen varpå står

---

* Det kan avnjutas på sid. 33.

»Vänskab». — »Den här är billig. — Va kostar den där röda färgen på isberget därborta?» Jag drar till med 1 krona kilot och eldaren är nöjd. — Hans cigarrett är nu utbrunnen och med en hastig blick på den dyra färgen försvinner han i »kivakerstraedes» mörker.

Maskinen dunkar — »en krona ki'-lot, en krona ki'-lot» och så gå vi i den ljusa natten mot Disko, sagoön uti Baffinsbay.

Jag går och lägger mig och tänder lampan fast solen skiner in. Den gör en röd svängande cirkel på hyttens vägg.

Det är omöjligt sova och jag letar fram en gammal bok om Grönland och lägger mig i överkojen för att läsa. Jag läser om Diskos flyttning — om bassaltön som »låg i vägen» och som bogserades hundrade mil nord över i ett barns hårstrå. Historien är lärorik och lyder som följer:

»Sydpaa fandtes der en meget høi Ø. Da den laa Indvaanerne meget i Veien for deres Fangeplads, sagde de til hverandre »hvad om man kunde tage hele Øen bort uden videre Vanskelighed, vi vilde da komme nærmere til vor Fangeplads. En Tryllevise vilde sikkert bevirke dette.» Da de talte saaledes sagde to gamle Mænd: »lader os prøve paa at tage den paa Slæb».

Kiviaritajak sagde: »Jeg for min Deel har Fornøjelse af den, dersom I tage den paa Slæb, vil jeg fra Fastlandet af holde den tilbage.»

En Morgen, da Veiret var smukt sagde Nivingasilernak og Nivfigfarsuk: »Lader os dog nu allegevel prøve paa at slæbe den.» Da de ikke havde andet, toge de et Haar fra et lille Børn til at bruge som Slæberem. Deremod vilde Kiviaritajak hale i den fra Fastlandet af ved en Kobberem. Derpaa sang de Trylleord over den store Ø for at danne Huller i den, og alt som de sang opstod der Huller, derpaa sang de Trylleord over Haaret og Remmen, som derved tiltoge i Tykkelse og Længde.

Da de fandt dem tilstrækkelige, stak de dem gjennem Hullerne, sang og sang atter og fastgjorde dem i deres Kajakker. Derpaa søgte de udefra at løsne den med Trylleord, men da den løsnede sig med bragende Lyd (tackar för det), halade Kiviaritajak til fra Fastlandsidan af. Da de slæbte udefter, strammedes Haaret stærkere og stærkere, men Remmen paa Fastlandsidan blev ved at strammes smalere og smalere, og omsider bristede den. Men Nivfigfarsuk og Nivingasilernak slæbte under stadig Sang Øen først langt ud fra Land og derpaa langs med Kysten nordefter. Der hørtes da en Sang fra Konnaks høje Fjelde, at herefter skulde disse være de høieste i Sydlandet:

De vedbleve at slæbe ogsaa da Natten kom, og standsede endelig udenfor Ilulissat, hvor disse lode Øen blive. Endnu den samme Nat vendte de tilbage sydpaa. Der for ligger K'eker Tarsuak, d. e. »den store Ø Disko» hist i Nord heelt udenfor Fastlandet, og Havet hist udenfor. Kusten är ganske grundet for di K'eker Tarsuak har fulgt den Vei.»

När jag slutat läsningen låg jag länge och tänkte på vilken festlig syn det måtte ha varit att se de två »gamle mænder» svettiga och sjungande komma roende i sina kajaker med Disko på släp. Det skall jag göra en tavla av var min sista rediga tanke och så somnade jag från allt ihop, från lampa och solsken och vaknade några timmar efteråt vid att maskinen stoppade. Det rasslade med kättingar och rop hördes, jag klädde mig och gick på däck.

»Hans Egede» hade kastat ankar alldeles under det tvärbranta Apostlaberget. Höga och otillgängliga reste sig de berömda basaltfjällen över våra huvuden. Till höger om oss låg den låga »Koloniön», kallad så, medan den, som endast är förenad med Disko medelst en smal landremsa, vid högvatten totalt är skild från densamma. Kolonibestyraren, som kom ut i sin slup, var en mager ung man, med djupt liggande ögon. Vid första påseendet verkade han enstöring,

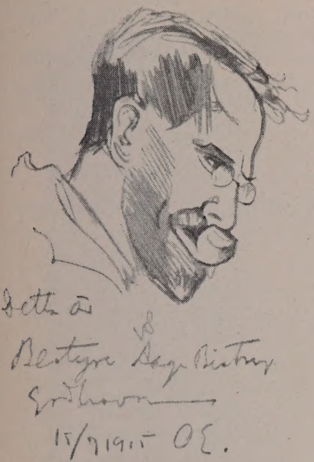

Kolonibestyrer Bistrup, Godhavn.

men som jag senare fann vara en särdeles munter och tillgänglig herre.

Jag presenterade mig och han besvarade min hälsning med ett ryck i sitt skägg och orden:

»Undskyld, jeg hørde ikke Navnet, jeg har nämligen hela Natten væred hos Porsild og er trett.»

Det var en man efter mitt sinne och vi blevo efter en kort tid utmärkt goda vänner. Minns du, Bistrup — — —?? — men — — jag vill gå i ordning med sakerna.

I den ljusa morgonen arbetade vinscharna, trossarna spändes mellan land och skepp, ankarna voro fällda och snart lågo vi tryggt och säkert i Godhavns hamn. Jag kröp ännu en gång till kojs och nästa gång jag slog upp mitt öga var klockan över 9. Uppfriskad gick jag upp på däck och tog omgivningarna mera noga i betraktande.

Allt var underbart vackert. Solen som lyste i öster gav fjällen en varm, roströd färgton — »Skarvefjället» låg ännu halvt i en rullande dimma och bakom »Sorte Sand», som näset mellan Disko och koloniön kallas, såg jag en trekantig skymt av Diskobukten med drivande isfjäll från »Jakobshavns isbrä».

»Det här tycker jag om,» sade jag med hög röst. Styrman Jensen som hört mina ord, inföll:

»Ja det er kraft knuse mig, saker det her.» Ser di (jag översätter hans Lesødanska till begriplig svenska), det här är Apostlafjället, där har tidigare (uppe på toppen) stått tolv stenar, nu är bara en kvar. Här under är »Lyngmarkfjället» med »Lyngmarken».

Jag hade vänt mig om och stirrade nyfiket på ett vrak, en strandad ångare, som låg till höger om oss med stäven högt upp på landet.

»Det här,» fortsatte styrman, som följt min blick, »är gamle Fox, det var med honom Lincon upptäckte resterna av Franklinexpeditionen. Sen har han gått längs kusten en väldig massa år och nu — nu ligger han här, grundstött en stormnatt.

I detta ögonblick ringde gonggongen till mat och bränvin.

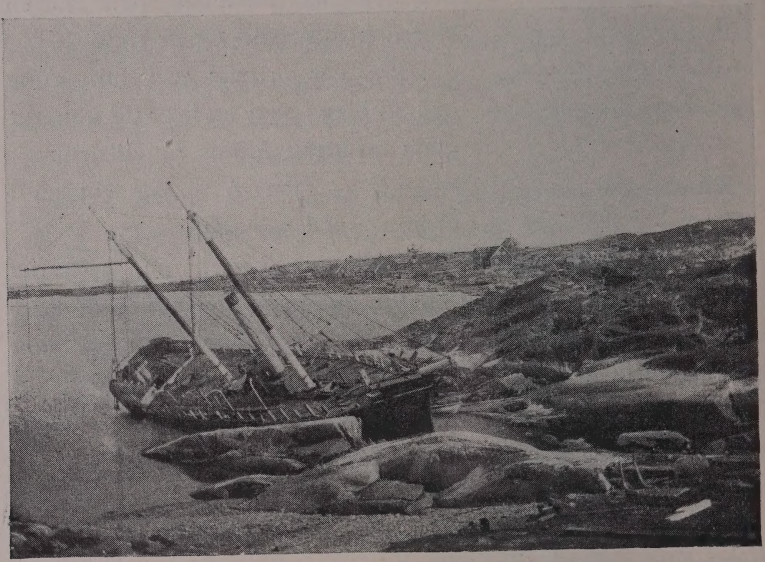

»Gamle Fox.»

Foto. E. S.

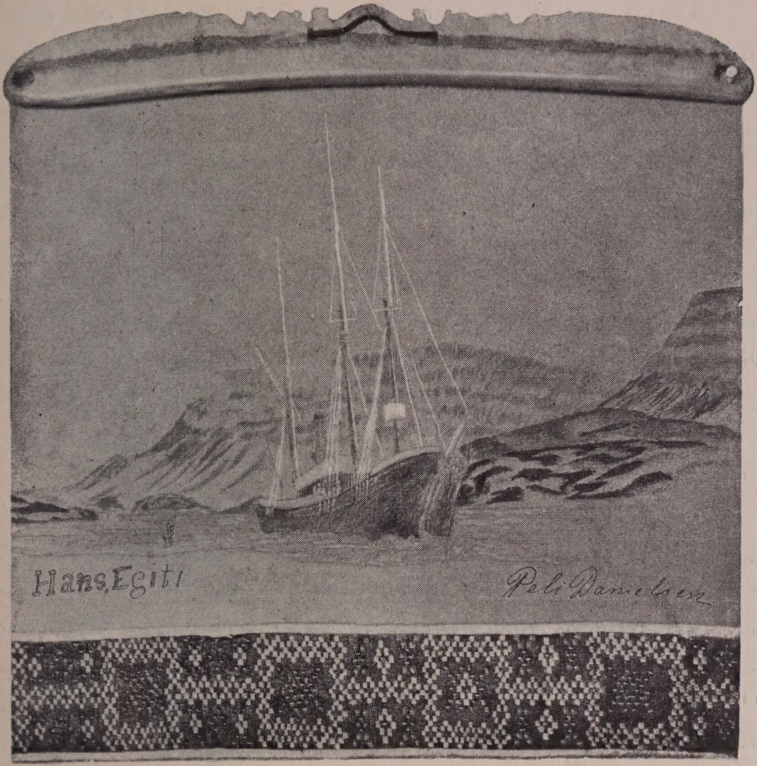

»Hans Egede» i Godhavns hamn.
Teckning av grönländaren Danielssen.

Godhavn och tältlägret vid Sorte Sand.

Hittilldags hade jag huvudsakligast *rest.* Jag hade strävat efter att få se så många kolonier och boplatser, det varit mig möjligt, och jag hade verkligen lyckats uppnå en rätt aktningsbjudande namnlista på »besökta» ställen.

Men man lär inte folket att känna på det viset. Man får för många olika intryck och de hundratals olika studier och skisser man samlat, vägra låta bilda sig till ett helt. Jag hade ju rätt mycket, men ändå — tyckte jag fått se så litet — och jag var så trött på att rita.

Därför beslöt jag mig nu för att slå mig till ro i Godhavn och först senare på sommaren ägna min tid åt studiet av Diskobuktens kolonier och utsteder.

Jag ångrar icke heller detta.

Tack vare mina danska vänner, lyckades det mig att rätt grundligt få se mig omkring och närmare lära känna dess egenartade befolkning.

Min konst led ej heller av detta liv. Jag, som förut mest gjort skisser och hastiga studier, kunde med mera lugn lägga huvudvikten vid det rent konstnärliga och de etnografiska uppteckningarna lämnade jag mer och mer åt min kamera, som aldrig knotade, utan prompt och villigt »låg i» från morgon till kväll.

Jag skaffade mig ett stort rum i »bestyrerboligen». Ett gammalt hus från 1700-talet. Till en början bodde jag på ett vindsrum, men det spökade så fördömt på vinden utanför, att jag så småningom ansåg mig tvungen att flytta inunder.

Det spökar alltid i gamla »bestyrerboliger» — kusten runt — alla ha de sina andar. Den här i Godhavn »Et fordrukkent genfærd fra 1700-talet», hade till specialitet gå med ett rep i handen omkring på vinden och leta efter en krok att hänga sig i.

Jag har aldrig trott på dylika fenomen, aber nu —

Det kunde dundra och lådor kunde falla ned från sina platser med våldsamma knallar och ingen människa fanns på vinden. — Jag rusade ofta dit ut för att möjligen få se en skymt av fridstöraren, men det var alltid tyst och stilla så fort jag hann till platsen.

Jag flyttade som sagt snart ned i undre våningen. Olî fick logi hos »overkateken» på stället, herr G. Kleist — en släkting. — Alla grönländare äro släkt med varandra.

Mitt vindsrum hade utsikt mot norr, vacker kan jag just inte kalla den. Skarvefjället till vänster var ju impo-

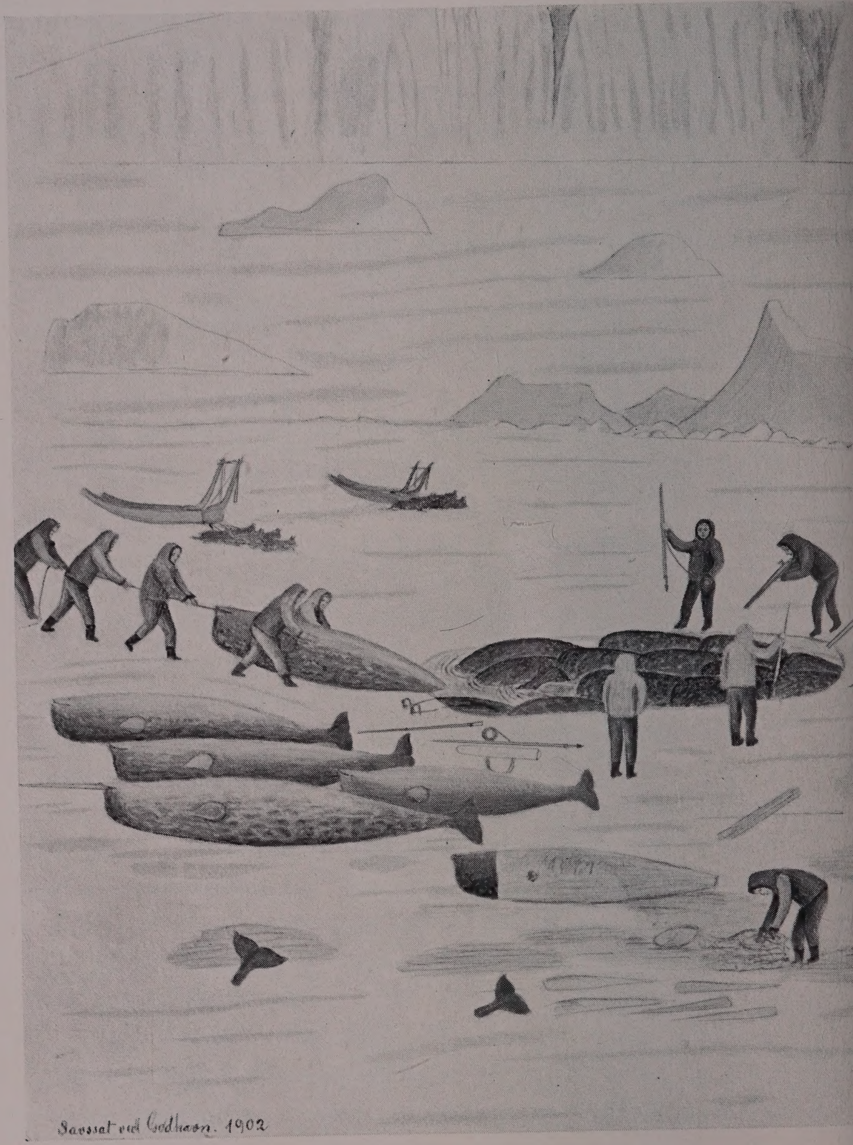
Savssat ved Godhavn. 1902

Teckning av grö

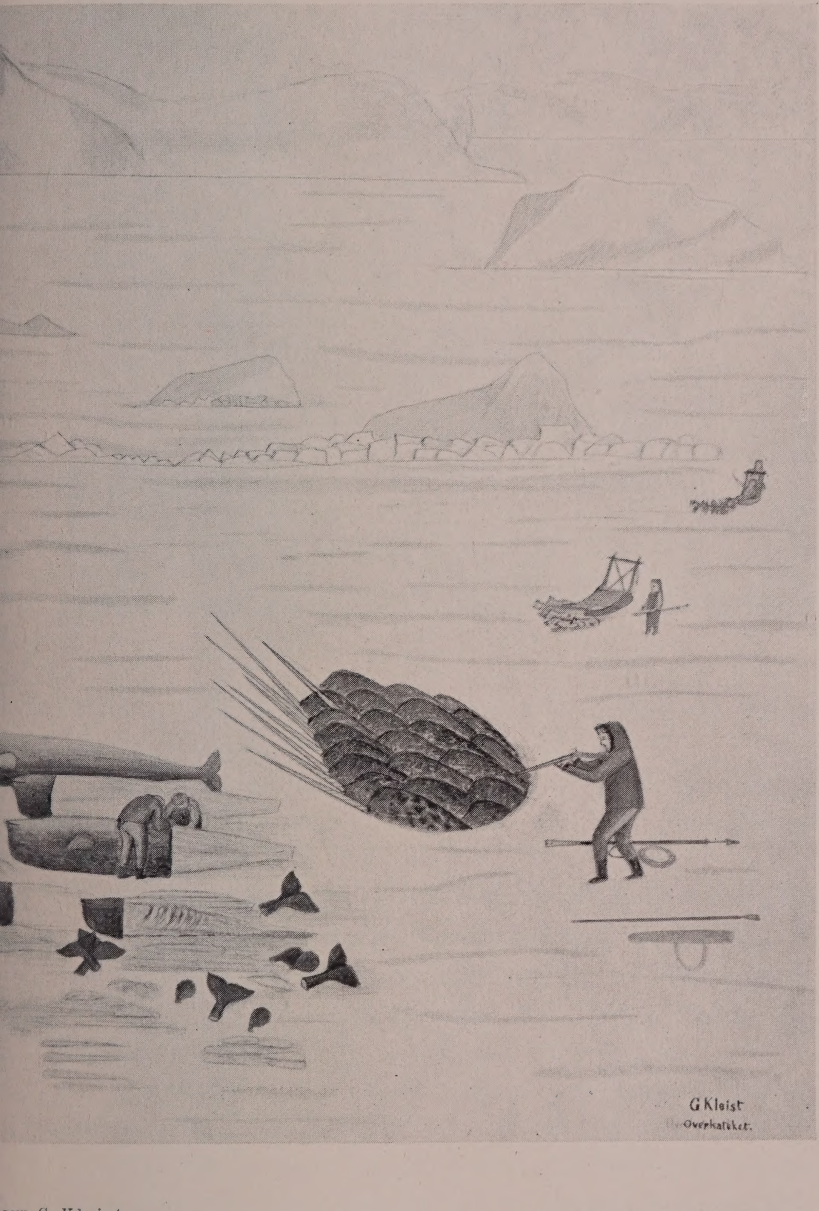
G Kleist
Overkateket.

avn G. Kleist.

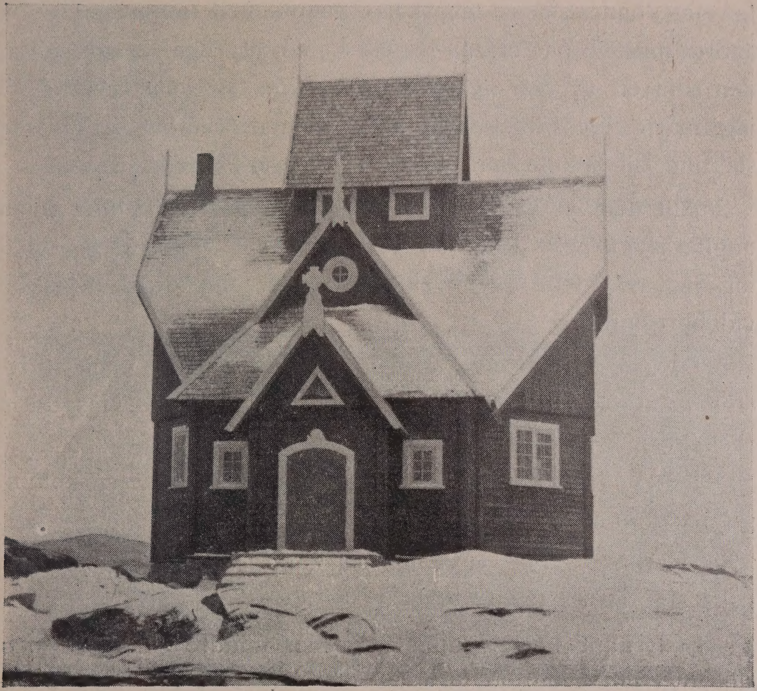

Foto. E. P

Godhavns kyrka.

nerande, men så kom det vilda kolonilandskapet med kyrka och trähus.

Kolonien var som »bebodd plats» så ful, att man riktigt »syntes at Hjærtet blive bange», som Olî träffande uttryckte sig.

Kyrkan låg ensam — som om den skämdes — längst i norr. Sedd från mitt håll liknade den mest av allt en villa från 90-talet i Hagalund eller Sundbyberg resp. och passade lika bra i sin miljö som ett isfjäll skulle passa på Ugandas huvudgata.

Grönländarna på platsen tyckte den liknade Palasseprästen.

Han var en lång man med rätt uppstående hår, skarpa ögon under buskiga ögonbryn och en trekantig mun omgiven av ett fyrkantigt skägg. — Ja, olikheten var ej så stor.

Jag hade senare en skarp dispyt med min vän Olssen, andre mäster på »Hans Egede», om kyrkan. *Han* ansåg den som ett av den nyare byggnadskonstens mästerverk, och jag måste lova honom en skiss av mästerverket — till den släkting till honom som — — — byggt templet.

Allt det här tänker jag på medan jag sitter i mitt enkla ungkarlslogi och tittar ut över vidderna. Ett är jag glad för, jag ser en bit av havet och jag ser vita, drivande isfjäll vid horisonten.

Jag sitter vid ett runt bord med tre ben, och skrivstolen utgöres av en 40-liters brännvinskagge, insydd i säckväv.

Jag undrar hur jag skall reda mig med dessa kolonigrönländare.

»Karikatyrer» — säger mag. Porsild, föreståndare för arktiska stationen i Godhavn.

Självsäkra kurrar, alla mer eller mindre »kifaker», och alla ovanligt civiliserade. Jag är presenterad för en grönländsk assistent här på platsen, han ser ut som en japansk student.

Olî, min trogne tolk och reskamrat, bäddar min säng — och ordnar tyst med teköket. Han är idealet av »tjänare».

Jag har haft så litet att säga om honom, han ger nämligen aldrig mig anledning säga någonting. Han är Hindriks raka motsats, tyst, snabb, lydig och uppmärksam — behöver man honom — står han som uppvuxen ur jorden och frågar: »Er tet noket jej skal pistille»

Men nu är det tid att tala litet om kolonien, om mitt liv och vad jag upplevde.

Jag får då ärligt bekänna att jag upplevde — ingenting, åtminstone inte den första veckan. Jag arbetade icke, utan lät tiden gå.

Och kolonien?

Jo, den var lik andra kolonier. Nere vid lossningsbryggorna lågo magasin, målade i bjärta färger, som aldrig torkade.*

Framför husen var en liten plan, i vars mitt ett gammalt vindspel placerat sig.

Grönländarhyddorna voro grupperade runt omkring, en del norrut och resten längre mot söder, skilda från handelsbyggnaden av bestyrer- och inspektörsbostäderna.

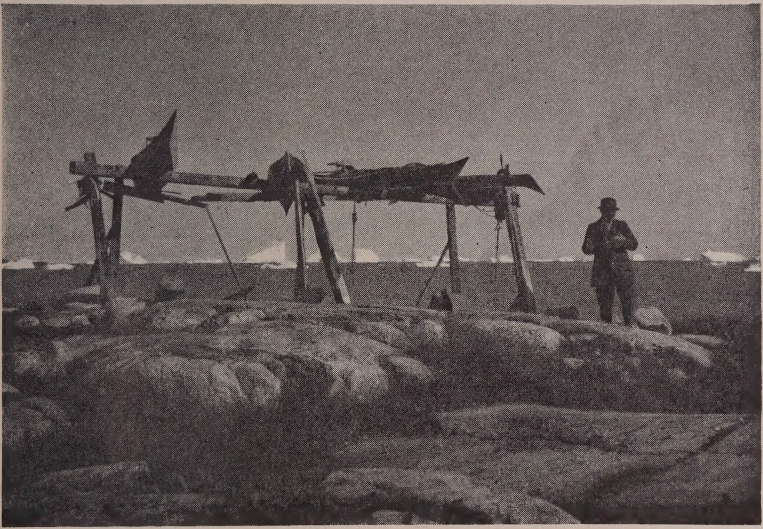

Författaren; »Sorte Sand» med de gamla kajakställningarna och Diskobuktens isfjäll.

Uppe på en kulle, högt över de andra husen, låg prästgården, som liknade en dragharmonika. — Nu har jag visst noggrant beskrivit platsen. — Ett minne från forntiden utgjordes av det lilla batteri på fyra svartmålade kanoner som bevakade koloniens flaggstång.

Den gamla kyrkan låg fordom strax bredvid »bestyrerboligen». Nu var den riven och på planen som var kvar gingo barnen och letade efter pärlor.

Allt var prydligt och ordnat och civiliserat och otrevligt, men den storslagna naturen runt omkring försonade mig med allt.

---

* Färgen blandas nämligen med tran.

Godhavnsfjällen, beskrivna av hundraden, med sina linjer, skrivande ett stort M i landskapet. Diskobukten med isfjällen, tystnaden ute vid »Sorte Sand» med de gamla kajakställningarna. Skåningen trivdes!

Godhavns natur kom så lagom. Jag var rätt trött av alla intryck. Jag faktiskt längtade efter något stort och lugnt att vila ögonen på. De gångna månadernas dagliga, ja, stundliga iakttagelser, det oupphörliga tecknandet, och så resorna hade tagit på nerverna. Icke underligt jag hälsade detta gigantiska lugn med glädje.

Här fanns också lyckligtvis ingenting att rita av (till en början med). Ingen kan ana hur innerligt jag förbannade mina skissböcker. Jag har förut nämnt, hur jag led vid upptagandet av studierna. Detta nedslående, att alltid känna på sig »du tar bara vara på smulorna, du lämnar skatter efter dig vart du än varit,» kunde göra mig halvt förryckt.

Jag hade varit omgiven av egendomliga dräkter, färger, vars skönhet ingen anar, vapen och båtar med linjer — som voro fullkomligheten själv. Och all denna rikedom skulle jag samla in, för att senare omsätta i fantasi. Och mina redskap voro två händer, papper, pennor och vattenfärg. — Jag säger med Strindberg: »Mina ögon hindrade mig från att se, mina händer från att arbeta».

Ja, det var trist.

Läsaren förstår därför nog mitt utrop. »Här fanns också lyckligtvis ingenting att rita av!»

Husen, dem »hade» jag förut, människorna, de voro desamma som i kolonierna söderut. — Kajakerna de voro så dåliga här i Godhavn, att dem *kunde* man ej rita av. Kvinnobåtarna — funnos inga.

Och så gick jag omkring och vilade. Jag strövade omkring, satt och tittade utöver bukten dagarna i ända.

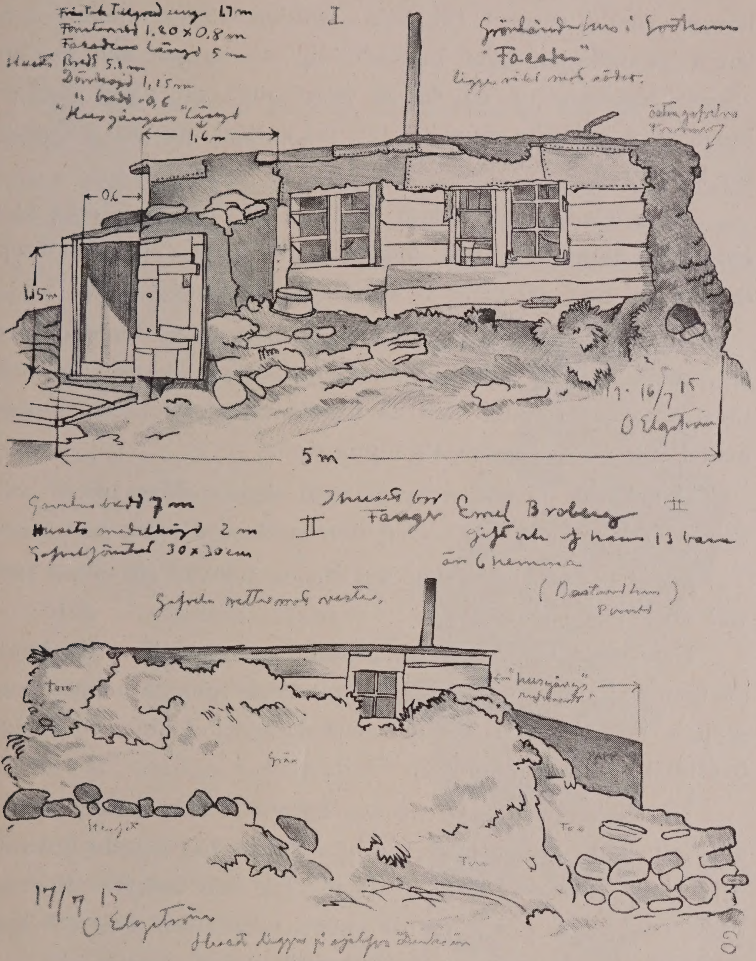
I
Fasadens längd 5 m
Husets Bredd 5.1 m
Dörrhöjd 1,15 m
" bredd 0,6
"Husgångens" Längd
1,6 m
0,6
1,15 m
Grönländarhus i Godhavn
"Fasaden"
ligger rätt mot söder.
16/7 15
O Elgström
5 m
Gavelns bredd 7 m
Husets medelhöjd 2 m
Gavelfönstret 30 x 30 cm
II
I huset bor Fångar Emil Broberg
II
gift och har 13 barn
av 6 hemma
(Bastardhus)
Gaveln vetter mot väster,
Torv
Gräs
Papp
17/7 15
O Elgström

Kifakerhus i kolonien Godhavn.
Fasad och gavel.

Vi hade dimma och regn sol och snö, allt i ett enda virrvarr. Landskapet var ändå alltid vackert, hade ändå alltid sin dragningskraft på mig och jag kände hur jag blev lugnare och bättre för var dag.

Gick man bortåt »Arktiska stationen», om vilken jag senare skall ha mycket att säga, gick man ditåt och följde man den grusade vägen förbi kateketens lilla hus. Man liksom vände ryggen till hela världen. Skarvefjället, den långa strandlinjen som buktade sig så vackert och så den »Sorte Sanden» — en remsa svart jord på näset mellan koloniön och Disko, med en tätt vid vattnet uppförd ställning för kajaker.

»Man skal vaere Meget ked av allt, om man ikke blir ett godt Menneske, daa man sir allt dette,» sade en liten danska till mig, en gång vi vandrade denna väg.

Och så isfjällen, jag talar jämt om dem, det erkänner jag, men de voro det bästa av allt. Jag kunde sitta och titta på dem i timtal och de tittade tillbaka. Det var som man iakttogs av hundratals lugna ögon.

Danskarna ha ett ordspråk som säger: »Man bliver helt skør af att gaa ensam». Och det ha de förbannat rätt i.

Jag tror verkligen jag vid denna tid var en smula just vad de kalla »skør».

Emellertid var det nyttigt, detta ensamma liv. Jag hann gå igenom mina studier, jag sorterade de gångna månadernas otaliga intryck, och kunde snart känna jag hade en bättre överblick av det gångna än förut.

Nu skall dock ingen tro jag bara satt och tittade — nej då, jag både rörde mig och blundade. Jag gjorde bekantskap med allt levande på platsen. Jag och bestyrer Bistrup hade oskyldiga gillen för de sköna på platsen, och ute hos magister Porsild var jag mest varannan dag.

Grönländarna, som tack vare Olî, fått en noggrann redogörelse över mitt liv och min dagliga gärning, gingo helst ur vägen för mig. — I motsats till sydgrönländarna, voro de här godhavnarna rent utav omöjliga få att stå för kamera eller rita av. — Men det gjorde föga. Jag gav fanken i befolkningen och arbetade på ordnandet av »Sydgrönland».

Mina hundratals teckningar därifrån ändrades, gjordes om och »skiftade färg». Mina dagböcker genomgingos och förseddes med utfyllande text. Ja, det var jämnt schå. —

Nu till dagboken.

Den $^{27}/_{6}$ 1915.

Jag och bestyrer Bistrup, assisterade av Olî, ha en halvtimme setat på huk på vinden och laborerat med en hög trasig säckväv, som en gång varit en tältsäng. En massa dammiga träbitar, som höra till, vägra absolut att låta förena sig till något helt. Och Bistrup får plötsligt ett utmärkt gott minne och kommer ihåg han en gång eldat upp gaveln på en slädtur, då värme behövdes mer än sömn.

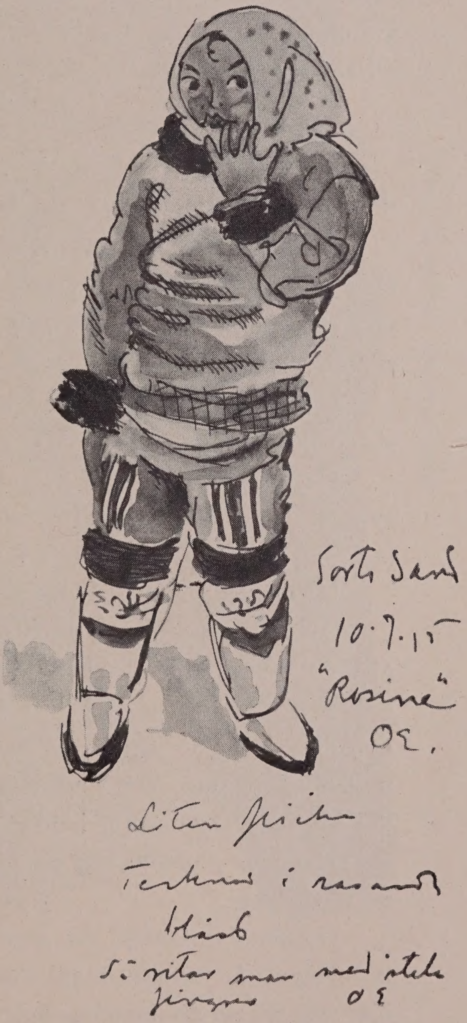

Vi gåvo »eländet» en spark, och jag logerade den natten på en divan.

Hela »bestyreren»-huset påminner för övrigt för närvarande om ett zigenarläger. Förutom mig bor pastor Mårtenssen med fru och 2 barn i ett av rummen på nedra botten, deras prästgård renoveras, och vi leva och äta som vi kunna.

Eld finnes ju på köksspiseln dygnet om, blir man hungrig, värmer man en dosa kött, breder sig ett par smörgåsar av sitt eget medhavda smör och slår i en snaps eventuellt.

Diska behöver man ej, ty servisen = konservdosan, kastas ut genom ett fönster, varest den genast ses och upphittas av någon eskimö, som samlar på sin utstyrsel.

Här i Godhavn blåser varje morgon en styv östanvind, som på kvällen regelbundet går över i väst.

Eljest är vädret mer än omväxlande, det kan ibland vara en så tät dimma om morgonen, att man inte ser 10 steg framför sig, och framemot middagen skiner solen från molnfri himmel och det är varmt som i högsommaren — på Grönland. I skuggan däremot är kallt — 5—6 grader allrahögst.

$^{28}/_{6}$ 1915.

Jag har i dag sett en »konebaad», som genom sitt egendomliga utseende väckte mitt intresse.

Skinnet var nämligen målat. — I stället för den naturliga skinnfärgen var nu på yttersidan hela båten dränkt i oljefärg. Vattenlinjen rödbrun och resten vitt, med skinnens sömmar i vattenlinjens färg.

Invändigt trävirke, såsom tofter, spjälverk och dylikt var skarp grönt.

Det hela »gjorde sig» utmärkt, men idén i det hela syntes mig så främmande det grönländska skaplynnet, att jag genast anade en europés hand med i spelet.

Mycket riktigt.

Senare på aftonen omtalade jag vad jag sett, och magister Porsild erkände sig småleende vara roten och upphovet till färgspelet. — 1895 eller så skulle han på en resa och fick då se att den konebaad hans instrument m. m. skulle transporteras uti, var nästan sönderskavd på det ställe där det brukade »läggas till land».

Magister Porsild tog en pyts färg och målade över den nötta fläcken.

Grönländarna sågo på, men sade ingenting.

Några år senare kom Porsild ånyo till samma trakter och fick då se att konebaadene nästan överallt voro målade.

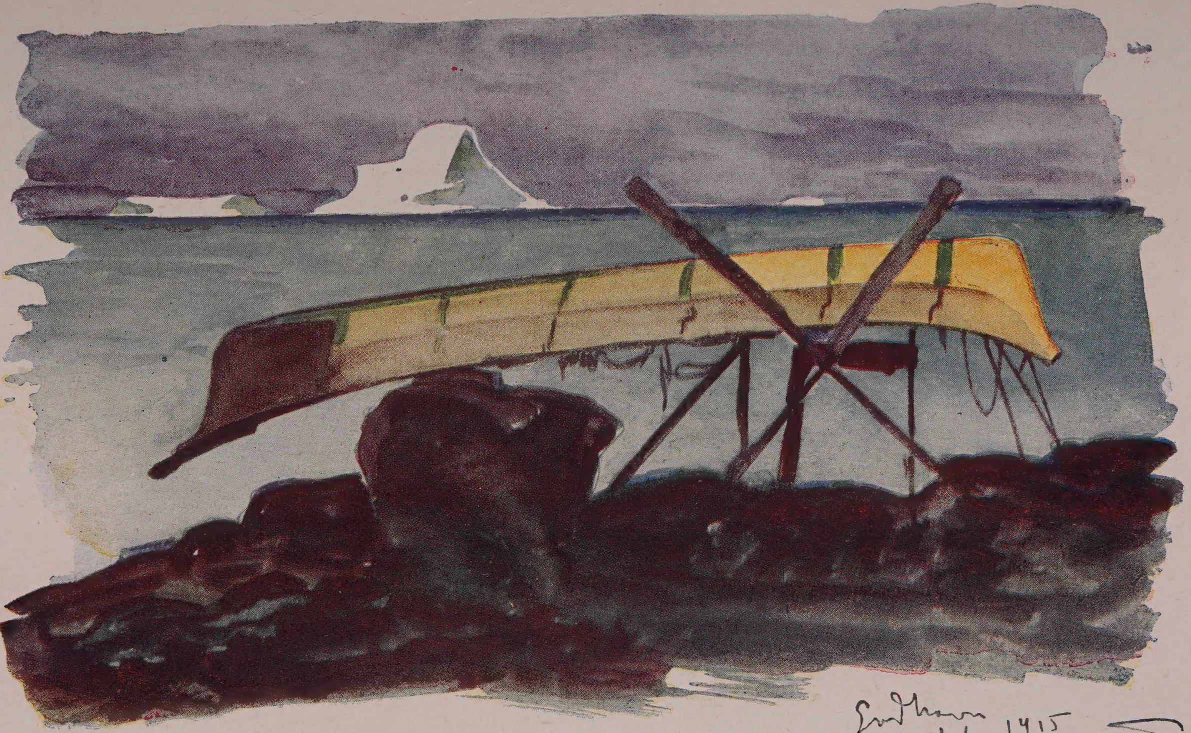

Målad skinnbåt från Nordgrönland.

Han sporde efter orsaken, och svaret löd — »skinnen hålla nu bättre och längre än förut».

Grönländarna i Diskobukten ha nu allmänt sina konebaader målade, ofta i vackra geometriska mönster, som t. ex. i Atâ på Arveprinsens Ejland där jag såg en, som hade ett ornament påminnande om de forna mexikanernas tempelfrisers.

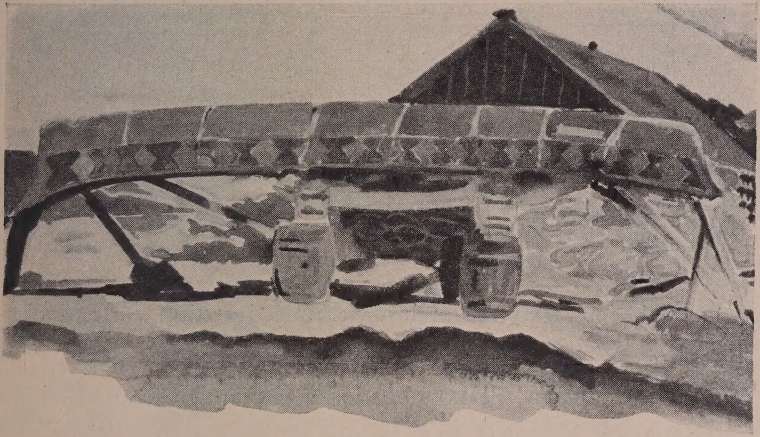

Atâ
3/8 1915

Målad »konebaad» från Atâ.

»Uteligger» Geisler på boplatsen »Skansen», belägen ett par mil nordost om Godhavn, hade en skinnbåt som han bemålat med ett grinande ansikte i fören, figurens armar gingo i sicksack längs sidorna och knäpptes fromt ihop i aktern.

Men denna bild blev till ett sådant åtlöje bland hans grannar, att Geisler i ett anfall av ilska tog en sax och — klippte sönder hela sin stora, vackra skinnbåt.

Även kajaken målas då och då, merendels blott däckssömmarna. Riktigt vackert var det ibland med de skarpt

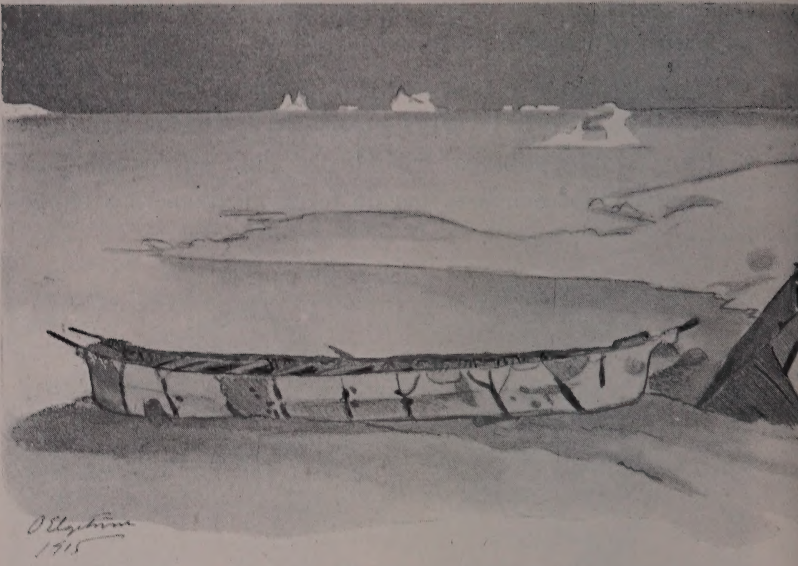

gröna eller vita sömkrumelurerna mot det djupsvarta däcksskinnet.

För att återgå till konebaaderne, användes även omålade sådana. På Kronprinsens Ejland på boplatsen »Imirissok», varest de ägde 5 eller 6, fanns ingen som var målad — — »de säga de synes de ere penere uden farve», förklarade Olí på ett spörsmål från mig.

$^{29}/_{6}$ 1915.

Hela natten har botten gått ur min säng, och jag har likt »Jack in the box» sprungit upp och ned och »lagat». Men nej. — Klockan 4 på morgonen var jag så trött att jag tog min sovpåse och lade mig på golvet bredvid min bottenlösa säng och väckte stor förfäran i Olîs unga sinne då han trädde in för att sin vana trogen fråga om »tet var noket at pistille».

En »boplats» grönländare från Kronprinsens Ejland har nu slagit läger i en liten bukt norr om kolonien vid husplatsen »Upernivik».

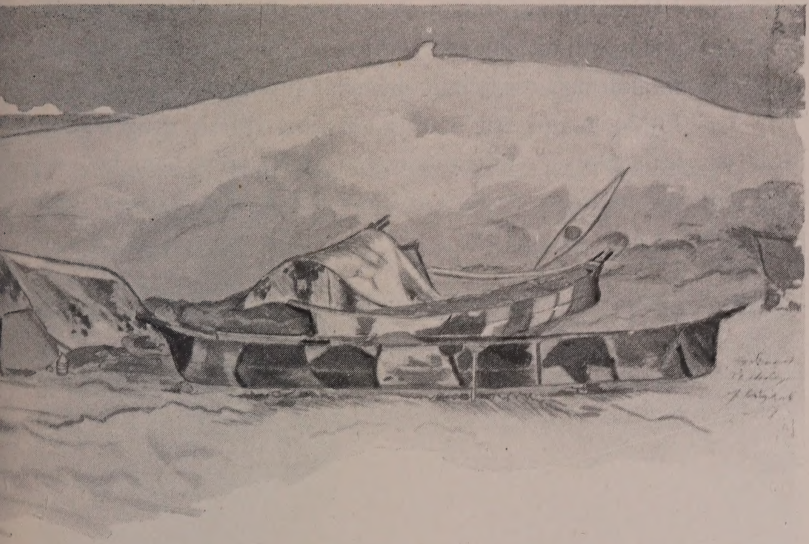

Det är väl en 6—7 tält, en lika många skinnbåtar och folk i proportion därtill, cirka 50 själar.

Jag har varit därnere och gått bland tälten, beundrat dem på avstånd — ej velat visa mig påträngande.

Grönländaren håller mycket styvt på ceremonier och jag har för övrigt mag. Porsilds löfte, han skall ta mig med och ordentligt introducera mig dagen därpå.

Dessa grönländare togo ej heller den ringaste notis om min närvaro. Jag i min ordning gick skenbart likgiltig omkring i denna veritabla *stenåldersmiljö* och fast jag njöt av alla krafter, lyckades jag dock gå därifrån med lika lugnt ansikte som jag kommit.

»De äro buktens adelsmän,» sade mag. Porsild aftonen därpå på vägen till »Kronprinsarnas» läger.

»På hela västkusten finnas inga så duktiga klapmytsfångare som de — om man undantager Kangekarna utanför Godthaab,» fortsatte han.

Luften var kylig och i väster lågo molnbankar. Vi travade på och nådde snart lägret.

Torvbålen brunno här och var mellan tälten och tältplatsens »fångare» stodo eller sutto, lättjefullt lutade mot de stora skinnbåtarna — sugande på sina pipor.

Jag följde magistern hack i häl bort till en grupp män. Där var Isak, platsens huvudman, Carl och Sören, hans bröder, och många andra, som senare blevo mina nära bekanta och dubröder.

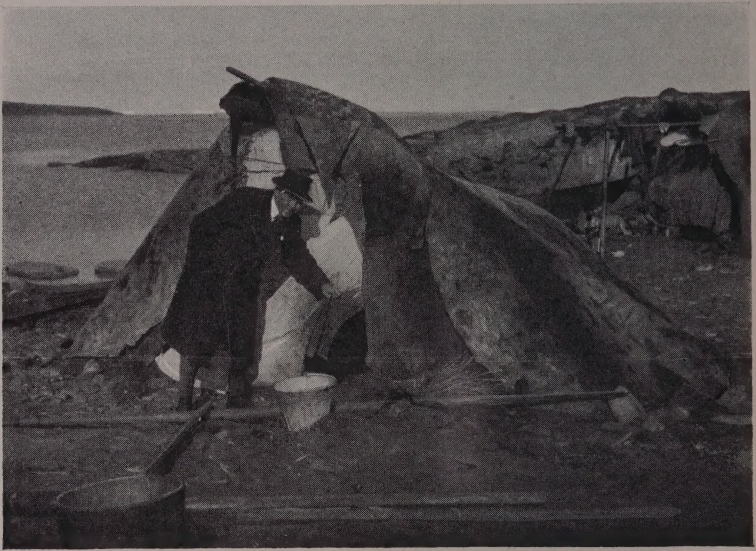

Foto. O. P

Förf. utanför Carl Sandgrens tält.

Nu gick det emellertid mycket högtidligt till. Vi skakade hand, och Isaks efternamn som var Sandgren, gav mig anledning fråga varifrån detta har sitt ursprung.

Nu kan jag inte komma ihåg saken närmare. I min dagbok finnes ingen anteckning härom, men jag har liksom en aning om att dessa »Sandgrenar» skulle härstamma från en svensk matros som för en 75 år eller så skulle varit bosatt på Kronprinsens Ejland eller där omkring.

Om så varit förhållandet hade deras nuvarande duktighet sin naturliga grund, ty då voro de ju till hälften svenskar allihop.

De voro ena, vad man vill kalla »sjuhelvetes karlar» dessa »Kronprinsare». Isak själv hade i sina yngre dagar varit en storfångare på valross och klapmyts och hans söner gingo nu i samma hans fotspår.

Han var vid pass 60-årig man, med ett par kloka, plirande ögon och regelbundna fårade drag. Han liknade en gammal hederlig torpare från Växiötrakten. Hans hustru, Eva, som gick alldeles dubbelböjd av ålder och reumatism, var vänlig och rar och jag tyckte mycket om henne.

Foto. O. E.

»Kronprinsarna» komma hem från jakten.

Men nu till vårt första besök.

Efter en stunds samspråk med männen inbjödos vi i Isaks »tuperk».

Vår värd lyfte på det rasslande tarmskinnsförhänget och bjöd oss stiga in.

Jag höll på att snava över den höga tröskeln och trädde in i det stora rymliga tältrummet, åt båda sidor lågo utbredda skinn av säl och i mitten ledde en smal stensatt gång upp till en låg träkista i tältets bakvägg. Mot tältväggens långsidor voro sängkläderna upprullade och om jag så medtager att en annan trälåda stod till vänster om ingången har jag uppräknat hela möbleringen.

Det luktade friskt därinne.

Jag blev bjuden sitta ned på familjens matbord = träkista i tältets bakgrund. Magister Porsild slängde sig däremot hemmavant på en av sidobritsarnas klapmytsskinn.

Tarmskinnsförhänget strålade som silver och hela tältet var fyllt av ett milt vitt ljus, ungefär som från en båglampa av mjölkglas. Aftonsolen trängde här och där in genom springor vid »dörrkarmen» och lyste på kvinnornas »ullo» och några koppar och fat i ett hörn.

Till en början iakttogs en belevad tystnad och jag fick under denna tid se mig litet närmare omkring.

Tältet tillhörde den s. k. »hustypen» och som numera är den allmännaste i Diskobukten. I det genuina grönländska skinntältet går tältstången från dörrkarmens fyrkant i en spridd halfcirkel ända ned till marken (se sid. 235).

Här däremot var, för att få större höjd, tältet liksom »hugget av» vinkelrätt mot längdriktningen och tältstången i stället upplagd på en annan, lägre »dörrkarm», som sålunda kom att bilda tältets bakgrund.

Emellertid kom vi i samspråk, d. v. s. magister Porsild och Isak talade, jag teg och tältets övriga närvarande stirrade tankfullt framför sig eller samspråkade sakta sinsemellan.

Eva hade dukat upp kaffe på ett utslätat stycke omslagspapper. Det var tre koppar av olika fason och färg, ett stycke bröstsocker på ett litet hemmagjort träfat — och inget mer. Vi drucko det svarta kaffet och beto i tur och ordning i kandistycket. Medan vi så satt och hade det gemytligt, kom en, som jag tyckte, rätt ung grönländska in i tältet. Hon hade tydligen någonting emot att vi voro där, hon satte sig långt bort i ett hörn och utbröt i en ström av vreda ord, vänd till Isak och hans gamla Nulia, som förlägen kliade sig i huvudet med sin krumkniv.

Efter att ha utgjutit sina vredesskålar över oss, sparkade hon omkull en pyts och försvann.

Jag såg Isak draga en lättnadens suck och stämningen tycktes strax bli bättre bland de närvarande.

I ett hörn av tältet satt en av Isaks söner och lekte med sin lille son. Det var en livlig gynnare denne och han kindpustade gladligen sin fader med en liten leksaksharpun.

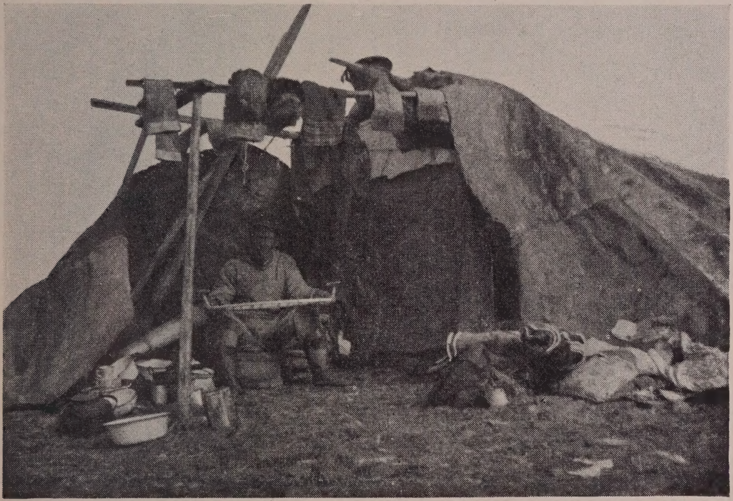

Isak framför sitt tält arbetande på en konebaadsmodell.

Porsild berättade att han, fadern, förlorade sin hustru vid barnets födelse. Nu levde han bara för denne lille unge. Willi, Isaks andre son, som var nygift, var på fångst, men hans hustru, en tjock ungmö med glada svarta ögon och röda kinder gick ut och in sysslande med ett och annat. Magister Porsild var tydligen som barn i huset och Isak blev under hans milda ledning otroligt pratsam.

Naturligtvis rörde de flesta frågor »kavdlunaken» — det var jag, mitt namn, yrke, antal barn m. m. m. m. och jag redogjorde snällt och hyggligt för hela mitt liv och leverne och magistern-tolken översatte så det gnistrade för ögonen på honom.

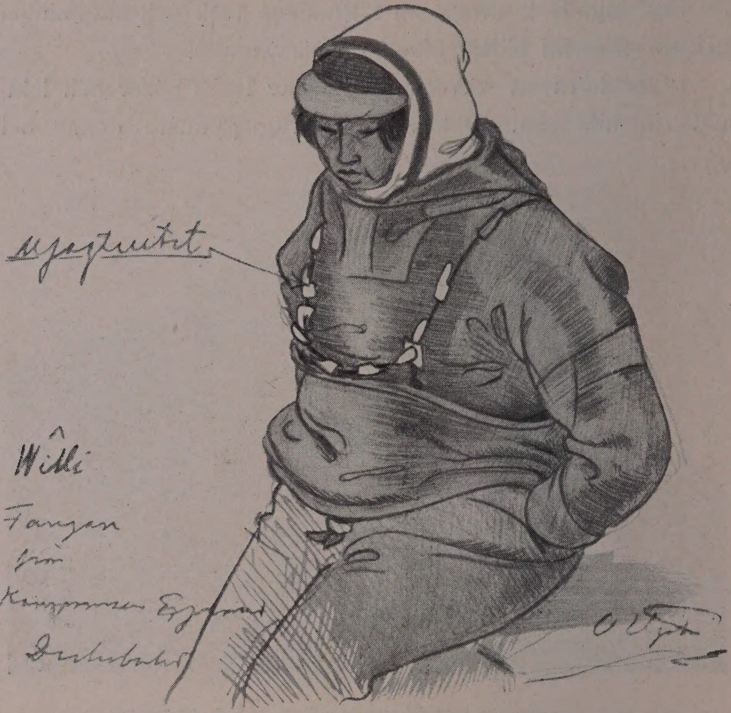

Isaks son Willi.

Jag fick löfte komma och gå hur jag ville och rita av allting »eftersom du tycker sånt är livat» som Isak uttryckte sig (magister Porsilds översättning).

På hemvägen frågade min ledsagare, om jag lagt märke till den upprörda kvinnan.

Jo då, det hade jag. Hon var Isaks äldsta dotter och regerade »huset» med järnhand. Hon hade blivit så otroligt ond bara för det, att »Isak och hans hustru inbjudit mig, en främling, i deras tält».

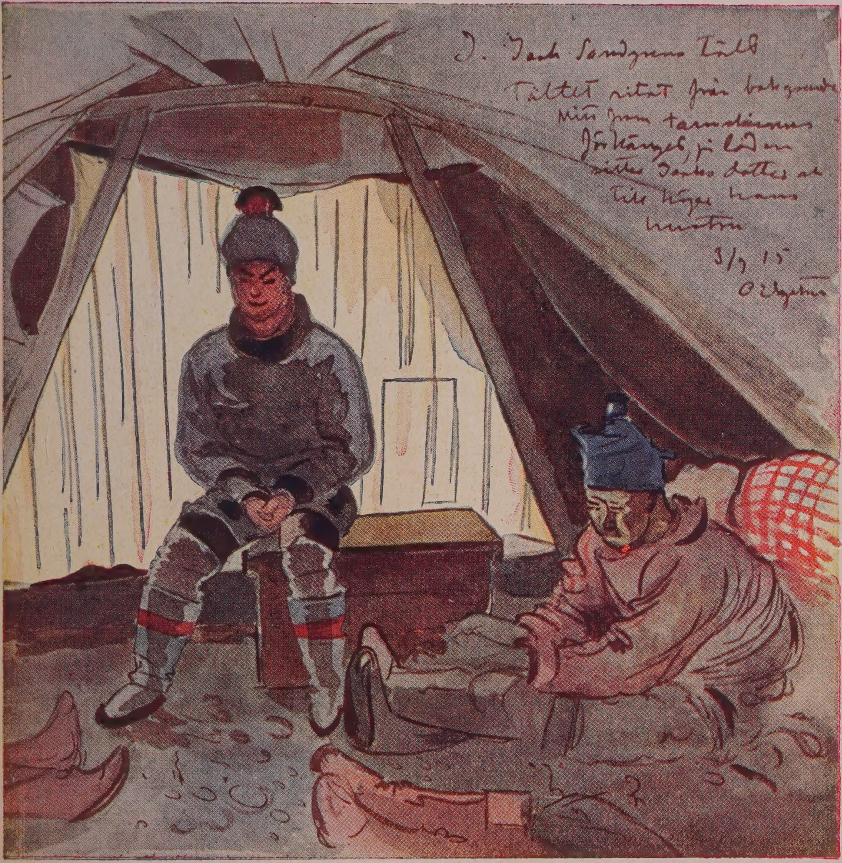
I Jonas Sandgrens tält
Tältet ritat från bakgrunden
mitt emot tarmdörren
förhänget, på lådan
sitter Jonas dotter och
till höger hans
hustru
3/7 15
O Hjortzberg

»Elli sitter modell».

Karin, så hette hon, var nämligen en i hög grad »dansk» grönländska och föraktade djupt alla nationella ting. Särskilt hade hon nu funnit det så upprörande, att »främlingar skulle fått sett hur uselt och snuskigt hennes föräldrar hade det».

Tältet och allt dess tillbehör avskydde hon innerligt. Hon pinade den stackars Isak och hans hustru dagligdags, och jag är förvissad om, att det var på hennes »befallning» tältplatsen upplöstes så snart som den gjorde.

Emellertid beslöt jag vinna denna kvinnas bevågenhet, ty jag insåg, att min trevnad bland dessa folk i hög grad berodde på hur hon var stämd mot mig. Jag förärade henne därför dagen efter ett praktfullt angnorakband och sedan jag så, till på köpet, beställt av henne ett par tofflor, eller vad det nu var, försvann hennes ovänliga stämning rätt fort. Hon anförtrodde Olî, att hon ansåg mig »rätt hygglig och ville jag rita av allt gammalt skräp så vore det ju min ensak». Ett erkännande som kommit från Karins mun var mig — »mycket kärkommet».

Senare, på boplatsen *Imirissok*, där hon hade egen igdlo = hus, blevo vi ljuva vänner och jag drack många gånger kaffe på hennes brits.

$^{30}/_{6}$ 1915.

Besöket i »Kronprinsens» läger blev inledning till en bråd tid. Detta, att ha träffat på ett eskimåsommarläger av så ursprungligt utseende var ju ett tillfälle som borde begagnas. Jag föresatte mig riktigt rita mig igenom lägret, från ena ändan till den andra, och jag gjorde det även.

Dag efter dag infann jag mig på platsen, ritade, fotograferade och målade, så de goda grönländarna höllo på att gå ur sitt goda skinn av förfäran.

Jag lämnade ingen ett ögonblicks ro, allt blev föremål för studier och Olî fick en strävsam tid.

Min dagbok för »dags dato», som det brukar stå i affärsbreven, säger:

Jag och Olî vandra över kullarna ned mot lägret vid »Sorte Sand». Det är en kall morgon, över Skarvefjällens höjdplatå hänger dimman »paa en pen maade», som Olî uttrycker sig. Jag travar framåt med öppet gap, för att låta den kalla vinden svalka min brännande tunga — ty jag har i dag på morgonen av misstag fyllt munnen med fixerbad. Ämnade taga mig en konjak, ty det var kyligt, slog i stället upp en stor bägare av mitt Agfa-fixer-bad, som jag förvarar i en butelj ej olik min konjaksdito.

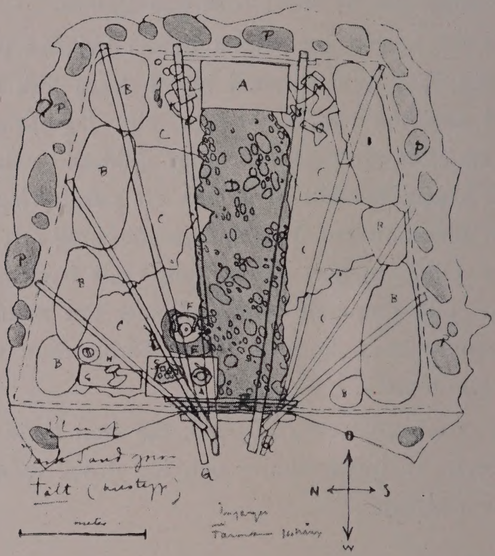

Plan av Isaks tält (hustyp).

Lyckligtvis kom jag aldrig att svälja salvan, men hann dock ha den länge nog i munnen för att den skulle bli ordentligt fixerad.

Olî, som andaktsfullt iakttagit supens ihällande, blev mäkta förfärad, då jag istället för att svälja »gjorde en framstörtning besprutande både det ena som det andra», som Wallenberg säger i »Min son på galejan».

Vi gå genom myriader av torkade, på klippan utlagda Angmagsetter och lägret ligger framför oss. Kajakmännen äro nere vid stranden på väg gå ut till fångst. Ljungbrasornas rök stiger rakt upp i den lugna, dimmiga luften. En käring krossar kaffebönor i en kajakvante och stenens bom, bom hörs högt och tydligt i tystnaden. Jag ställer upp mitt lilla staffli ett stycke söder om lägret och slår upp en panoramabild.

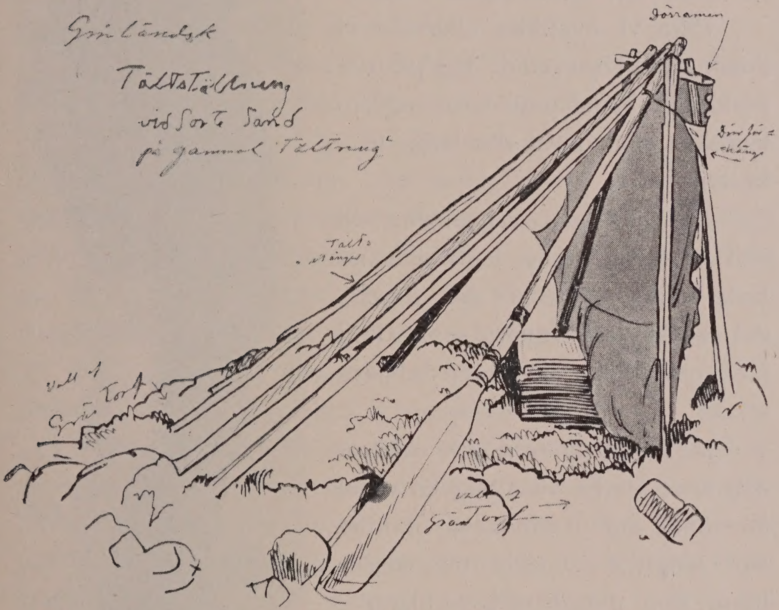
Grönländsk
Tältställning
vid Sorte Sand
på gammal Tältring
Dörramen
Dörr för=
stängning
Tält=
stänger
vall af
Grön Torf
vall af
Grön Torf

Tältställning, gammal typ.

Det är bittert kallt, mina fingrar förlora snart nog all känsel och jag iakttager med vemod de fyllda och ångande kaffekittlar som bäras in i tälten från de rykande kokgroparna.

Det var eljest en vacker morgon, dimman hade lättat. Diskobuktens vatten var grågrönt och isfjällen därute lyste konturlösa och glatta som papper mot himlens askgråa fond. Lägret var gult i gult, från Sörens långa umiak och så genom hela raden av skinntält — allt lyste neapelgult, skitgult, rödgult, brungult, barngult.

Jag blandade och blandade och Olî anmärkte skakande på sitt kortklippta huvud: »Du laver allt for megen farver».

Jag målade — och frös. Olî som givit sig av nedåt lägret återkom med förnöjd min och ropade redan på långt håll:

»Du faa kaffimik, Isak laver.»

»Ska vi ovatikka eller ska vi komma asut?» svarade jag på det praktfulla blandspråk »matrosgrönländska», som användes längs hela kusten.

»Asut» = genast, genmälte Olî och snart sutto eller lågo vi bland Isaks klapmytsskinn och drucko det becksvarta kaffet, som alltid får koka tills det får en boxares styrka.

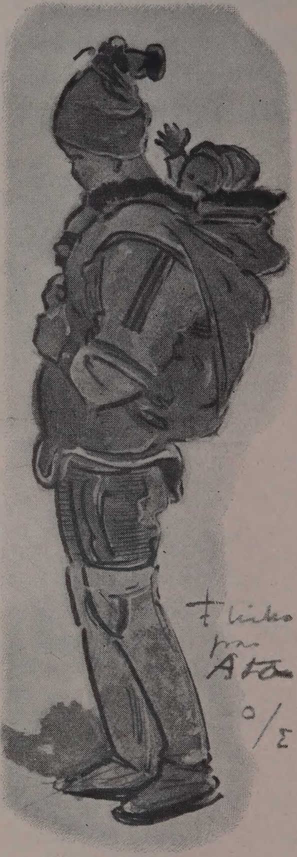

Flicka med amaut från »Sorte Sand».

Jag bjöd kretsen på cigarrer och efter att ha vilat mig en stund återvände jag till min tavla. Staffliet var omgivet av alla tältplatsens barn, som pekade och förklarade: »Sörens umiak, Isaks tuperk, Ajungilak,» hörde jag. Vid mitt annalkande skingrades dock hela flocken med blixtens fart, de voro ovanligt blyga dessa barnungar — helt olika de smarta kangamiutarna.

På aftonen, jag hade kommit hem och lagt mig, somnat tror jag, då jag väcktes av att en grönländare från tältplatsen trädde in. Han hade en del dyrgrepar han ville avyttra — en krona var priset för allihop.

Jag var sömnig och gav honom slanten och Order *Perit*, som betydde Var|så|outsägligt|hygglig|och|försvinn|på|ögonblicket. (Ett ord.)

Morgonen därpå fann jag att jag inköpt en tandpetare av ben, ett hundhuvud av samma ämne, två krokiga spikar, en korkskruv, avbruten, och en lampa av täljsten — en liten av det slag barn, oftast flickor, fick med sig i graven förr i tiden.

Det sista uppvägde mer än allt annat det övriga, så alldeles utan tur hade jag ju ej varit.

$^{2}/_{6}$ 1915. Nu har det i tre dagar blåst, regnat och ruskat att det varit omöjligt sätta foten utomhus.

Vi, Bistrup och jag, ha kommit mera i ro. Palasse Mårtensen har flyttat upp i sin prästgård och vi två äro nu ensamma i de stora genljudande rummen. Vi ha det dock gemytligt. Låta gramofonen spela valser och onesteps och hitta på de märkeligaste maträtter. Vår förnämsta delikatess är franskbröd, rostat ihop med smör, leverpastej och rökt lax. Vi äta i huvudsak »dose kød» och dricka därtill »de klara droppar» ur min uppslagna brännvinsankare.

Vilket underligt liv en sådan ogift »bestyrare» ändå lever. År efter år ensam, hänvisad uteslutande till sina egna hjälpkällor då det gäller nöjen och förströelse. Han skall vara *allt* på platsen, finnes där ingen läkare skall han kunna sköta sjuka, han skall t. o. m. kunna amputera och i värsta fall även ordna vid svåra förlossningar.

Butiken skall skötas, pälsverk och späck inhandlas. Sommarn är värsta tiden, säger Bistrup, och Porsild håller med honom.

»När sista skeppet farit, hämtas vinet upp ur källaren och en skål drickes för den långa, ensamma vintern,» säger han.

Utom Bistrup besöker och umgås jag mycket med Arktiska stationens assistent, en kvicksilverlivlig ung man vid min ålder.

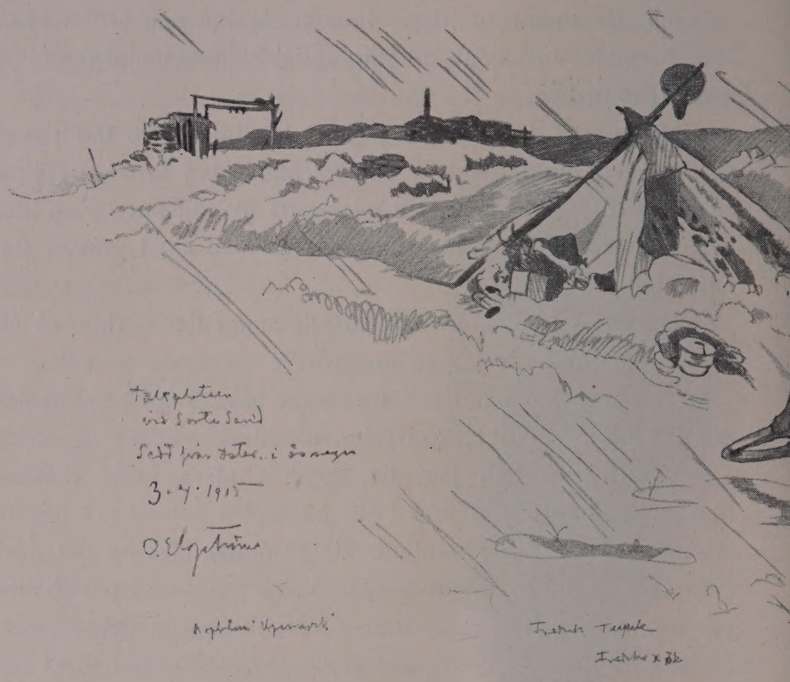

»Regnvädersstän

$^3/_7$ 1915.

Stått uppe på höjden bakom kyrkan och sett och beundrat. Icke människor den här gången, utan dimman, fjällen, landskapet.

Dimman kommer i stora virvlande moln från sydost och isfjällen kunna nätt och jämnt skymtas genom de rullande dunstmassorna.

Isfjällen se ut som vita skepp i batalj.

Rakt i öster ligger mörker och moln, mot nordost ljusnar det med sol på den långa, gröna dyningen som klippes av utav fjället. På tinnarna dimma, som låta sina underliga, fantastiska skuggor marschera fram över landskapet som trupper till isbergens hjälp.

Bukten går vit, med långa böljor mot stranden, en strandad isjätte ligger på sned därnere och jag tänker på en teckning från spansk-amerikanska kriget, »Cristobal Colon», en av

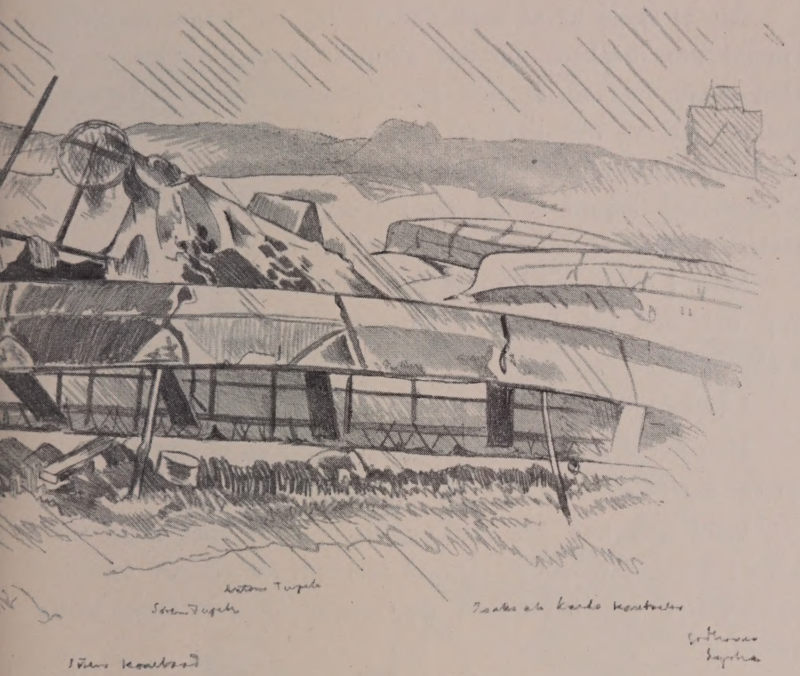

pningen i Isaks tält.

Cerveres kryssare. Om läsarens minne räcker så långt tillbaka.

Jag är helt gripen av detta orörliga landskap.

Orörliga? Nej, det lever för fullt liv.

Hela landskapet, kustlinjen, fjällen, havet, allt påminner i den ideligen skiftande belysningen om muskelspelet på en atletrygg. Jorden grimaserar!

Det verkar urtid — det är skapelsedagarna.

Jag väntar varje ögonblick på dånet av mammutdjurets fötter, ett ögonblick tycker jag jag hör hans hesa snörvlande inne i dimman — utifrån havet.

Men så *vet* jag det blott är två isfjäll som gnida sig mot varandra. Ibland smäller det som från skott, det brakar med långa brak och så kommer bränningen i vitt skum mot kusten. Ett fjäll har kalvat — kantrat runt ute i havet — därute.

Att vi skola ha så uselt väder. Jag har frågat magister Porsild om orsaken, om det alltid är detta dimmiga — — Han svarar att så är och jag förbannar detta välsignade Disko. Ha vi här haft ett par varma dar, så luften över Godhavn blivit uppvärmd och stigit uppåt, strax skyndar sig Jakobshavns isfjord sända en massa rå kall luft från sina jöklar in i den förtunnade luften och så ha vi strax dimman.

Nere i lägret vid »Sorte Sand» ha de vänt skinnbåtarna upp och ned och i varje tält nyses och hostas det över all beskrivning.

I Isaks tält har Willis hustru tandvärk.

Hon har svept in sina tjocka kinder i en brokig duk och jämrar sig svagt.

Willi och hon äro rätt nygifta, och de sitta alltid tillhopa på ett skinn, han blir så tacksam för ett par aspirinpulver, som jag ber honom ge Gertrud Olia, så heter hans hustru.

Eva har reumatisk värk och drar upp sina gamla ben under hakan.

Regnet häller ned, kajakerna ligga upp- och nedvända på stranden. Konebaadernas skinn är sladdrigt och mjukt av det ideliga vattnandet. Mellan tälten är jorden en tjock älta och man trampar i avfall och trasor. Jag sitter i ett tält och tecknar, stämningen är tryckt. Grönländarna avsky regn och äro alltid i ett dåligt humör vid gråväder.

$^4/_7$. När jag kom ned från min vindskammare, där temperaturen blott var 5 grader, fick jag av Bistrup höra att det var kajakmän från Jakobshavn i kolonien och att de berättat om Jakobshavns isfjord. Den lär vara alldeles ovanligt livlig i år. Oavlåtligt skjuta nya ismassor ut från den. Vi ha även här lagt märke till att förbidrivande isfjäll varit dubbelt så stora som förut. Jag har i dag trots ett ivrigt duggregn arbetat nere i lägret och varit så stelfrusen att Isaks broder, Carl, förbarmat sig över mig och bjudit på kaffe. Jag kvit-

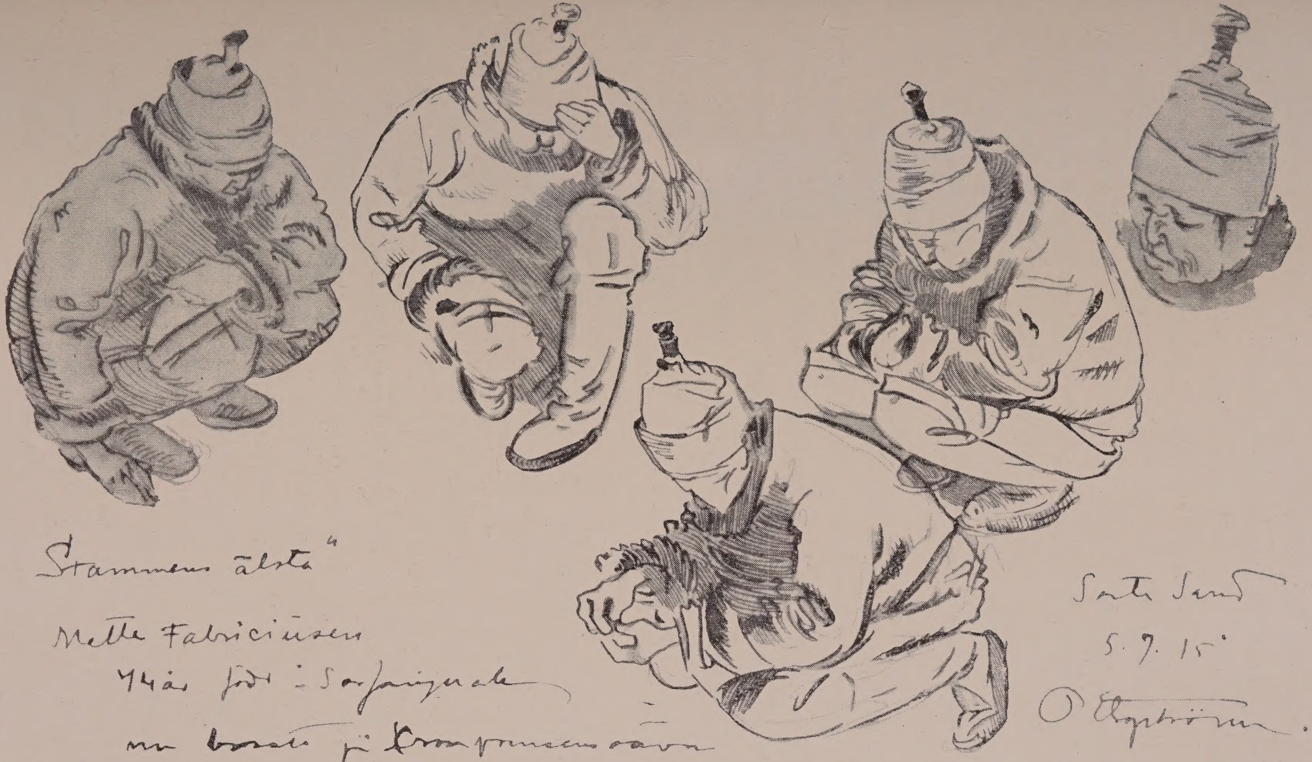
"Stammens äldsta"
Mette Fabriciussen
74 år född i Sarfanguak
nu bosatt på Kronprinsensöarna
Sorte Sand
5. 7. 15.
O Högström.

»Stammens äldsta.»

terar med cigarrer och jag ritar av hans hustru, som bär en liten gynnare i armarna. För regnets skull har hon svept in hela sin bärpäls i ett vitt skynke och ser livad ut. Satan ajorpok balarsuak väder, säger Carl och tittar melankoliskt ut genom sitt tältförhänge.

Det var verkligen bedrövligt och vi läto kaffimiken gå ännu en rundgång. Tobak tröstar också, och när jag efter ett par timmar sticker ut huvudet, är det även litet lättare i luften och regnet har upphört, ajungilak.

Senare på aftonen, ute hos Porsild, berättade han för mig att Isak, som varit på besök, beskrivit mig såsom en abnormt flitig person.

»Han kommer løbende tideligt paa morgonen og saa arbeider han tills han blever helt blaa af kulde» — han förtalte vidare att han och hela tältplatsen, t. o. m. Karin — gott kunde »lida» mig och att jag var hygglig i fråga om cigarrer och kaffe — för jag bjöd alltid igen. Man har förmågan att göra intryck.

$^{5}/_{7}$ 1915.

I dag har jag fört en förbittrad strid med otaliga myggsvärmar. Det är den »första sommardagen» jag upplevt i Grönland och varmt med besked.

I lägret har det varit sol och värme, och skinntälten ha doftat.

Värme är någonting grönländarna inte riktigt kunna tåla.

I olikhet med lapparna, som opåtalt kunna uthärda närapå hur höga temperaturer som helst, besväras grönländarna ofantligt — när värmen är förbunden med frisk luft. — Inne i vinterhusen, med sin meterstjocka luft och stinkande hetta har jag aldrig hört någon klagan.

Därför var också folkstämningen i lägret något däven.

Grönländskorna hade passat på att vädra sängkläderna och hela sluttningen sydost om tälten var ett enda brokigt vimmel av kuddar och bolstrar.

De gamla kvinnorna lågo som vanligt kring kokplatserna och lagade mat, de intogo alltid de besynnerligaste ställningar och liknade mer än någonting annat Bauertroll, där de sutto kring sina grytor.

Barnen lekte som barn av alla färger bruka leka jorden runt när solen skiner, de voro alldeles upplösta av svett i sina gamla skinnkläder, som röko av värme, när de för en stund voro i stillhet.

Myggen, som svärmade i täta moln, tycktes inte genera en människa — utom mig. Men jag, lilla vita barn — vad jag plågades. Myggnät hade jag ju, men genom det var »neapelgult» och »lampsvart» lika och alla avstånd försvunno genom nätets rutor.

Jag som målade akvarell fick alltså det på köpet att myggen kastade sig i milliarder över — mina öron, där hängde de i stora klasar, och på händerna vandrade tusende sina vilda vägar.

Framför mig i solen låg min modell.

Gamla Mette — »platsens äldsta» — som jag kallade henne.

Hon hade blivit utflyttad för att vädras och kröp omkring uti gräset — en bunt gamla skinn.

Hon var blind och så hopvärkt, att hon inte kunde räta ut sin kropp. Olî sade hon var nära 75 år — en hög ålder för en grönländska.

Mette luktade mig genast. — »Det luktar kavdlunak,» sade hon med sin låga, hesa stämma, då jag kom i närheten, och alla grönländarna skrattade.

Ja, så låg hon där och jag ritade.

Som modell var hon litet besvärlig, för hon flyttade sig oupphörligt runt för att bli lika uppvärmd på alla sidor. Ansiktet, visserligen rynkigt och slappt, var dock icke fult. Näsan behöll ännu en vacker krökning och ögonbrynen lågo i en rät linje.

Mette hade nog i sina dagar varit en vacker kvinna.

Under det jag arbetade, berättade hon för Olî sin historia. —

Det var riktigt vackert, allt. — Miljön. — De förbannade myggen, solen, tystnaden omkring mig, och så Mette som en grågul klump mitt i det fina ljusgröna gräset — med sin låga risslande stämma. De magra, »använda» händerna voro icke ett ögonblick stilla, de vandrade runt om, än plockade hon sönder en blomma, än strök hon bort ett mygg. — Vid varje rörelse gick en solreflex över den överfettade angnoraken.

Jag hann med ett par studier, men så var seancen slut. Mettes sonson, en ung kraftig fångare, kom bort till henne och lyfte henne vid nacken upp från marken. Hon vägde nog inte många pund hon. — Han, sonsonen, tog henne som en bondpojke sin literkappsäck — nämligen på sitt krökta lillfinger och bar henne så bort till ett tält.

Under skinnbåtarna lågo de hemmavarande fångarna och slöade.

Isak arbetade på en konebaadsmodell jag beställt, och en släkting till honom, en krympling med ett brett, lugnt ansikte hjälpte till med att skära ut diverse småting, som icke Isaks styva fingrar kunde rå med.

Olî, som lämnat mig under det jag höll på med Mette, satt här och underhöll männen med diverse jakthistorier och gestikulerande med armen, visade han med vilken kraft harpunen slungats.

Han rullade med sina små ögon, och hela sällskapet var tydligen mycket uppbyggt av hans ord. —

Sedan jag fått min mat — köttkonserver, fortsatte jag arbetet. — Framåt eftermiddagen tyckte jag också det var mindre mygg. Jag vandrade omkring nere vid stranden och tittade på kajakerna — pratade på min pidgindanska med flickorna och lät tiden gå.

Fångarna, som kommo in, hade alla kajaksegel, och det såg både roligt och egendomligt ut se dem alla glida in på ett led, en formering som de oftast intaga då flera äro i sällskap. De sågo ut som en rad små fyrkantiga isblock. Ett par av männen hade säl med, och de »flensades» genast av kvinnorna.

$^6/_7$ 1915.

Åter en het dag.

Jag blev glad i hågen då jag kröp ur min sovpåse och såg hur solen sken på horisontens isberg, men så kom jag att tänka på myggen och blev dyster.

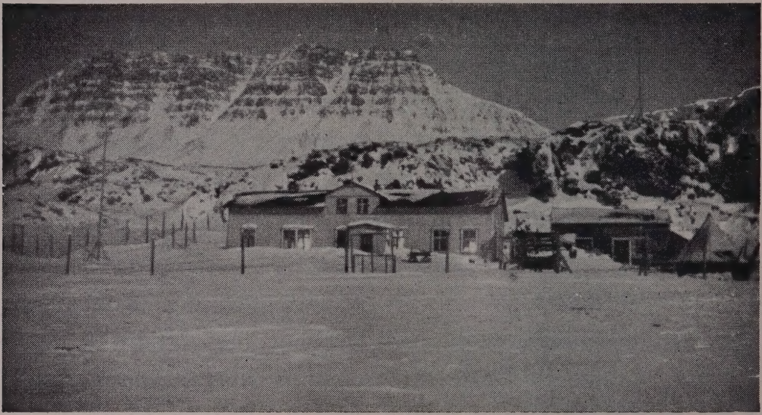

Arktiska stationen i Godhavn. I bakgrunden basaltfjällen.

Jag hade fått en flaska myggolja från Arktiska stationen, och den tog jag i handen. — »Ful är jag förut,» tänkte jag, »så litet svärta gör ingenting,» och så tog jag resolut och tvålade in hela huvudet med svärtan. Effekten blev förbluffande. Jag liknade en negerchaufför.

Olî sade endast vid åsynen av mig »á ánialkaunga = jag tror jag blir rädd,» och så återföll han i sitt sedvanliga lugn. — Ett barn som mötte mig, föll, likt en vilde vid braket av en kanon, på sitt ansikte mot jorden och »brølede».

Grönländarna nere vid »Sorte Sand» fick roligt, och flickorna tyckte allt jag var ovanligt ful, men sedan första glädjeutbrottet lagt sig, fick jag vara i fred.

Alla voro nu så vana vid amîssok, så de brydde sig aldrig ett levande dugg om honom. Jag fick tack vare detta många osökta tillfällen studera dem i deras liv och vanor och begagnade också tillfället.

Flickorna göra toalett.

Flickorna göra toalett mitt för näsan på mig. — De ha utsökt formade ben och fötter. — De kamma sitt långa hår och spisa fångsten.

De ha vid unga år en praktfull hårväxt, men, som jag förut nämnt, de bli tidigt skalliga — d. v. s. de som ha topp.

Toppen gör, att håret vid tinningarna lossnar och huvudet blir fläckvis skalligt. Gamla gummor se ut som »meloner» i huvudet — hårtoppen bildar då »melonens» stjälk. — Det är inte vackert — »men var och en har sin idé om lycka», brukar jag säga och så vidare.

»Mette» är åter ute och solar sig, men i dag *rullas* hon av en liten kyttare omkring till de ställen var det är varmast.

Jag fotograferade dem.

Senare på dagen var jag med några av platsens folk för att hämta torkat kött och vitfisk från en depå. Vi hade konebaad med och Êlli, en ung kvinna, jag tror Carl Sandgrens dotter, och Karin voro med som rodderskor.

Då vi kommo till Godhavn fingo vi bära båten över näset mellan Godhavn och Disko.

Båten avlastades, och så drogo kvinnorna och ett par halvvuxna pojkar i väg med åror och mast. Männen togo båten på sina axlar och travade efter. Sist kom jag med stela fingrar och ritade. Solen stod långt nere och havet framför oss var djupblått mot fonden av vita isberg. — Sedan vi åter satt båten i vattnet, lastades kött och späck åter in på sina platser, och så rodde vi till lägret, där belöningen väntade i form av kaffe. — Uti Isaks tält var det varmt. Êlli, som tog plats på en av kistorna, med ryggen mot tarmskinnsförhänget, blev mot det milda silvervita skenet bakom sig en svart silhuett.

Jag drack väl tre kaffimik och svettades.

När Olî och jag gingo hem hade en molnbank klättrat upp i öster, och Olî spådde regn.

Myggen voro som vansinniga, och jag hade faktiskt en lätt feber i kroppen. Var förgiftad av deras bett.

$^{8}/_{7}$. Regn, regn. I morse tidigt kom en våldsam snöby, som försilvrade Godhavnfjällens toppar för en kort stund. — — — Nu på förmiddagen störtar det ned.

Medan regnet smattrar mot rutorna och Bistrup skriver i sina oändliga räkenskaper, drar jag upp min slavkonjak och blandar mig en stadig grogg.

Jag lägger upp fötterna på bordet och fröjdar mig åt att vara kavdlunak och slippa ligga i våta tält.

Jag läser en märklig gammal bok med bistra och kortfattade berättelser, eller snarare rapporter om strider och äventyr mellan holländska valfångare och eskimåerna. Boken är daterad 1721, och jag kan inte neka mig nöjet återgiva ett par av dessa historier, som så väckte mitt intresse — för att de så utmärkt duga till att — illustrera!

Hör bara.

»I år 1704 drog Kornelius Evertsz från Schelling mot nord i en lotsgaleas bemannad med sex män.

Han nådde utan äventyr 65° v. l. 52° v. l., men där fick han besök av 'de vilda'.

Skinnbåtar fyllda med män rodde ut mot skeppet, som låg för stiltje och gingo trots förbud ombord.

De dansade på däcket, och för att få bättre plats, drogo de till den öppna storluckan för att, som de sade, få bättre plats att dansa.

Styrmannen varnades av besättningen, men som han 'var glad' (full förstås) roade dansen honom och han trodde de vilda endast om gott.

Mitt under dansen smög sig en del av de vilda, som varit åskådare, bakom de på däcket varande männen och stucko ned dem på en gång. På detta sätt blevo 4 man, styrmannen och hans son dödade.

De tvenne återstående av besättningen, som voro under däck, laddade en kanon, som de riktade med mynningen upp genom 'kahytlugen'.

När nu de vilda slutat mördandet, slungade de ett tomt fat ned genom luckan, som de därefter tillslöto.

Sedan gingo vildarna i sina båtar och rodde ett stycke från fartyget. — Kvinnor och barn avvaktade händelsernas utgång från en ö i närheten.

De innestängda männen avlossade kanonen och skjöto tunnan och den stängda luckan i stycken, varefter de rusade upp på däck, Vildarna lågo fortfarande i sina båtar ute på vattnet, men männen avlossade ännu en kanon, som gick igenom en skinnbåt, vilken begynte sjunka.

Nu först började de vilda retirera, men de rodde så långsamt — båtarna voro fyllda av byte — att skeppets manskap hunno genom kanonskott sänka ännu en av fiendens skinnbåtar. De sågo skeppets kock flyta död förbi.

Senare träffade de ett annat skepp som upptog dem.»

Jag tycker den inte är så illa? En annan är denna, som jag berättar i stark avkortning.

»År 1713 hade skeppare Sionkes mist sin Hukkert i isen. Han och besättningen räddade sig i trenne båtar. Fem man kommo i land. De anföllos gång på gång av eskimåerna, som besköto dem med pilar. En man blev dräpt och en annan svalt ihjäl. De överlevande, nämligen skepparen, styrmannen och en halvvuxen gosse, begravde liken i snön, men hungern tvingade dem att efter trenne dagar åter uppgräva och förtära de döda. Senare räddades de av en holländsk galeas.»

En behaglig situation för de tre överlevande, men duktigt folk måtte det ha varit. — Jag tycker jag kan se dem för mig, skepparen och styrmannen i sina korta skinnjackor, och så de vida byxorna instoppade i kamisats (ty redan på den tiden begagnade européer de inföddas skodon vid färder i grönländska farvatten), och så muskedunder och yxor som beväpning. —

De vandra fram över isfälten, omsvärmade av »de vilde», vars pilar ej kunnat genomtränga de tjocka skinnkläder, holländarna varit iklädda.

»Sedan blevo de räddade.»

»Sedan.» — Hur lång tid rymmer ej detta ord? En aproximativ beräkning ger vid handen att detta tidsrum kan sättas till ungefär 14 dagar — ty de hade ju tvenne döda män att leva på = ett köttförråd av cirka 130—140 kg.

Så satt jag och roade mig.

Slavkonjaken sjönk, men utanför fönstren steg vattnet i oroväckande grad, ja, det var verkligen ett alldeles förbannat regnande.

Nu börjar min dagbok bara tala om regn och dimma, regelbundet som ett urverk kommer det. 9 juli regn. 10 juli regn o. s. v. En lyrisk utgjutelse, som icke saknar meteorologiskt värde är denna, daterad den 11:te.

— — — »kommer dimman rullande och förvandlar hela jorden till ett vitt klot, man är som innesluten i en ostkupa av opalglas. Stora isfjäll driva in i hamnen. Tyst är det överallt, det enda ljud som bryter regnets eviga rassel är när en eller annan eskimå hostande drager förbi mitt lilla fönster. — —»

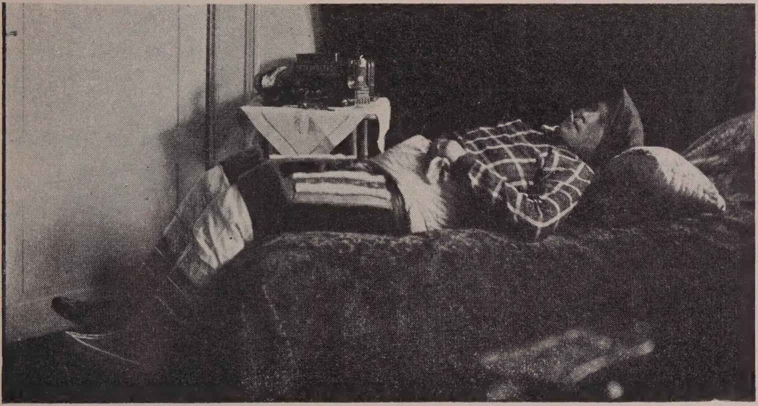

Foto. O. E.

Kolonigrönländska.

Men regn varar ju ej i evighet. — Det kom dagar, visserligen mulna och med rå, kall luft, men himlen höll sig torr och man kunde vara ute.

En familj från Sorte Sand har nu rest sin väg; det var Frederik, en släkting till Isak, som funnit det lämpligt byta tältplats. Jag tror inte Frederik hade en tanke på flyttning då jag två timmar före hans avresa, han följde nämligen med »storebåten» till boplatsen Skansen, såg honom sitta nere vid stranden och tankfullt betrakta sin hustru, som höll på att koka sälkött bakom en klippa, och vars gråa byxbak vi då och då såg sticka fram genom rökskyarna.

Men flyttade gjorde han. På tio minuter var hans tält, ett av de mindre av »hustypen», nedtaget, och Frederik med hustru och barn, med kajak och allt lyckligt och väl ombord på »storebåten».

Jag satt just och målade när hans karavan strök förbi. Först kom Frederik, han blinkade åt mig och sade några långa tillkrånglade ord, förmodligen en gripande avskedshyllning, ty Frederik hade varit en av mina bästa cigarrförbrukare.

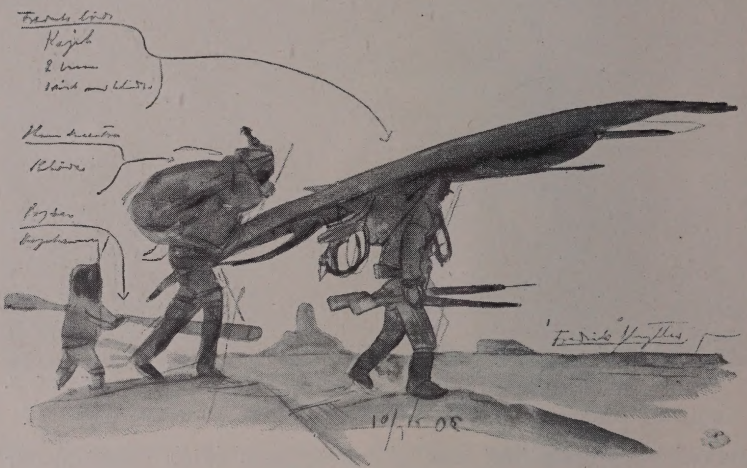

Frederik flyttar.

Blott en enda gång hade han »bjudit tillbaka», det var en dag då han kom stickande med en cigarrett som såg farlig ut, och bad mig hålla till godo. Nu travade han förbi med kajaken på huvudet och en bössa i vardera handen. Dessutom bar han i pannbandet en stor skinnsäck bak på ryggen.

Hans hustru, den alltid leende Amâlia, kånkade på en börda, som faktiskt vägde mer än Frederik och hans kajak ihop.

Efter dem syntes lilla Pavia med faderns kajakåra.

Jag ropade farväl — och så voro de förbi, alla tre tillhopa en tavla god som någon.

En sådan lugn, mulen dag, ej för kall, tycka grönländarna om, och då är allt »ajungilak» i deras ögon.

Jag tyckte däremot det var ruskigt — men så hade jag ju händerna i det fria och inte, som de andra, dem långt ned i byxorna.

Carls yngste pojke fick sin första undervisning i kajakrodd och tog sig helt prydlig ut i kajakhålet, vars framkant nästan nådde honom upp till hakan. Carl hade gjort honom en liten åra, och med den kavade han sig fram under förfärliga ansträngningar. Allting läres som på lek, och innan gossen vet ordet av, kan han både ro och kasta harpun.

Foto. E. P.

»Carl Sandgren junior» får sin första lektion i kajakrodd.

Med anledning av sin sons sjödop, bjöd Carl på kaffe.

Carls tält var ett av de större i lägret och hade utom dörrens tarmskinnsförhänge även en ruta i »bakväggen» av samma material. Det såg i likhet med allt praktfullt ut i den disiga luften, som kom färgerna flyta ihop till ett harmoniskt helt. Insprängt i allt det gulgrå lyste här och var kvinnornas granna röda kamikker som glada leenden.*

I tältets halvmörker sutto vi endräktigt bänkade på de mjuka klapmytsskinnen — och tarmskinnsrutan kastade ett milt ljus på de mörkhyade männen, som sörplade sitt kaffe ur blommigt porslin från Tyskland.

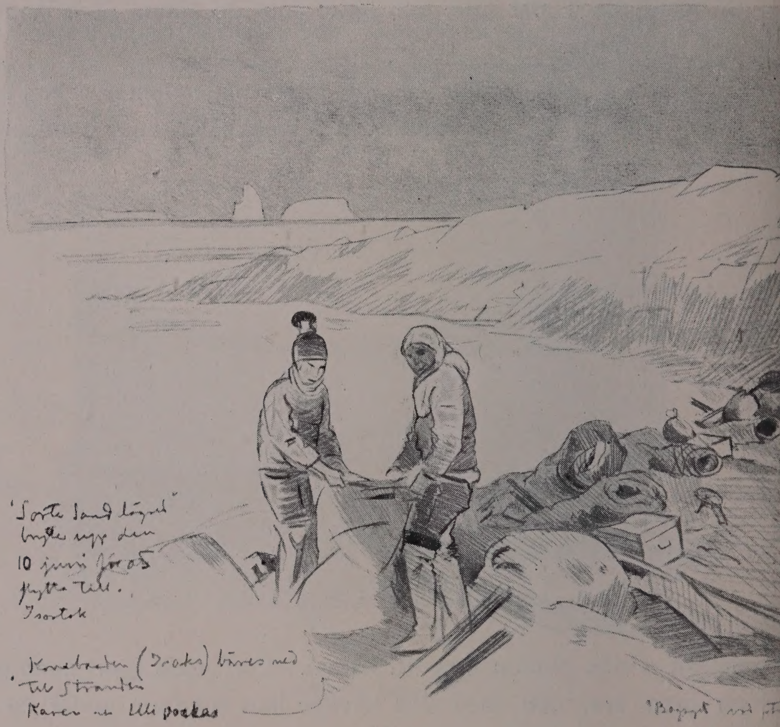
'Sorte land lögnet'
bygdes upp den
10 juni för os
flytta Telt.
Isortok
Konebaaden (Iroks) bæres ned
til Stranden
Karen og Ulli poekas
'Bogsejt'

»Kronprins

Ankomsten av en kajakman avbröt samkvämet, han hade fångat en liten netsidesäl, som han i olikhet med vad jag förut sett icke bogserade utan slängt upp bakom sig på kajaken.

Jag ställde upp kameran och fotograferade honom med säl och allt.

---

* En liknande vändning finnes tidigare i denna bok, men som den är prydlig och väl formulerad får den stå.

En stund efter blev jag själv fotograferad utan att själv veta om det.

Karin bad mig om att bli »knäppt» och hade gått in i Isaks tält för att ta på sig en ren anorak. Jag satte in en ny kasett och ropade in genom tältdörren, att nu var det klart.

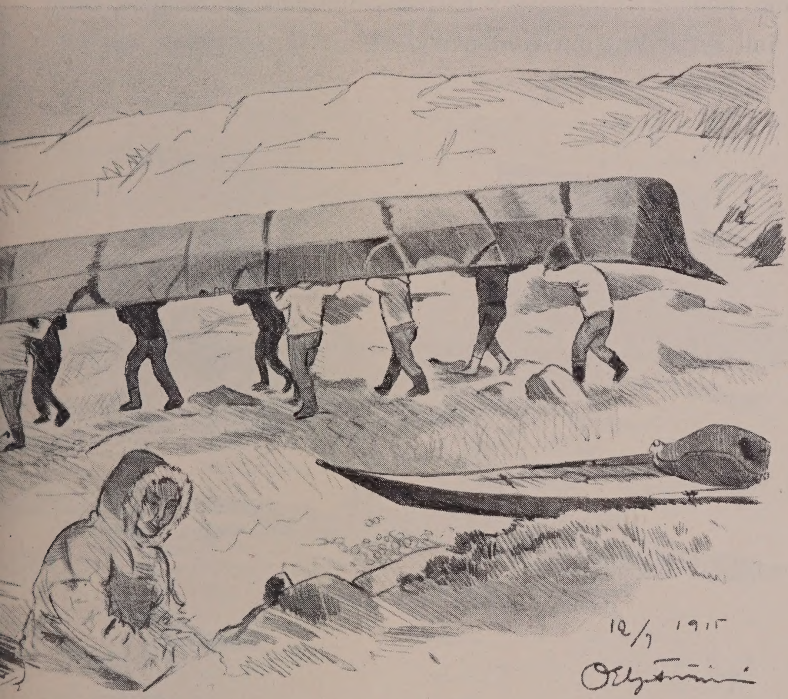

12/7 1915

konebaad» sjösättes.

Olî, som stod vid apparaten, tog det för en order och fyrade av. — Jag hörde slutarens knäppning och vände mig om. —

Nå, det var ingenting att göra åt saken — flera plåtar hade jag ej med mig, och så fotograferade jag Karin, som var i sin bästa stass — med tom apparat! Senare i Imirissok fick jag dock taget en riktigt bra fotografi av henne och hennes fosterson.

Isak började nu tala om flyttning. Vädret var »så dåligt», och som även Angmagsettfångsten nu var förbi och fisken torkad, var det ingenting som kvarhölle dem på platsen. Jag gjorde upp att få resa ned till deras boplats och besöka dem en tid senare på sommaren.

Imirissok, som stället hette, ligger på en av de små öar, som bilda »Kronprinsens Ejland», och som är belägen cirka 3 mil sydsydost om Godhavn.

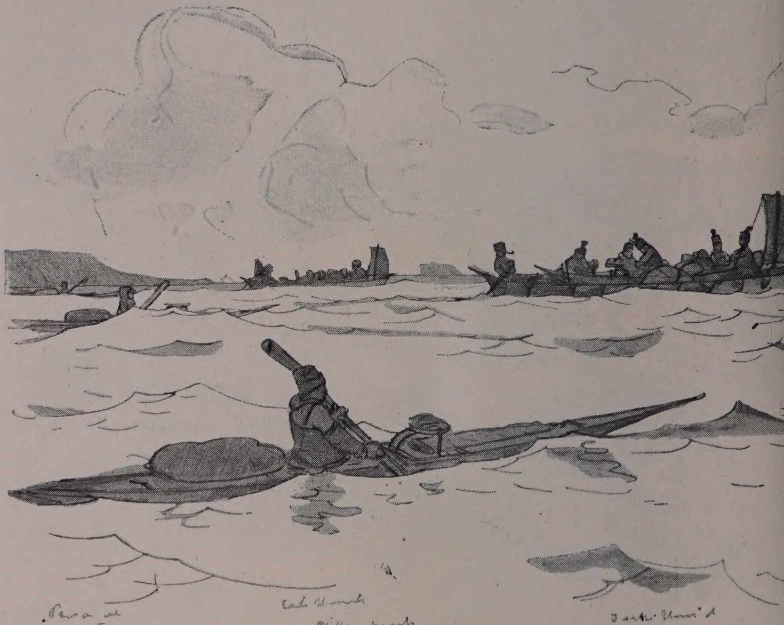

»Kro

Flyttningen bestämdes till den 12:te, och som det nu var så kort tid kvar, brydde jag mig icke så mycket om att teckna som att anteckna etnografiska detaljer. Taga reda på huru många som bodde i samma tält o. s. v.

I Isaks »tuperk» bodde:

Isak Ebenezar Abel Sandgren, född 1852.

Anna Elisabet Eva, född 1851. Isaks hustru.

Deras barn.

Peder Kristian, född 1892, gift med Lisbeth (efternamn okänt).

Gertrud Antinetta Olia, född 1895. Ogift.

Jakob Asserpane, född 1877, gift med Doretea, född 1886. De hade tvenne barn, nämligen:

Lars Benjamen född 1906.

John Timotheus Abel, född 1908.

Förutom dessa tre av Isaks barn bodde i tältet denna Karin, som i Imirissok dock hade eget hus. Hennes fullständiga namn var Karin Sofia Benedeklia, född 1882.

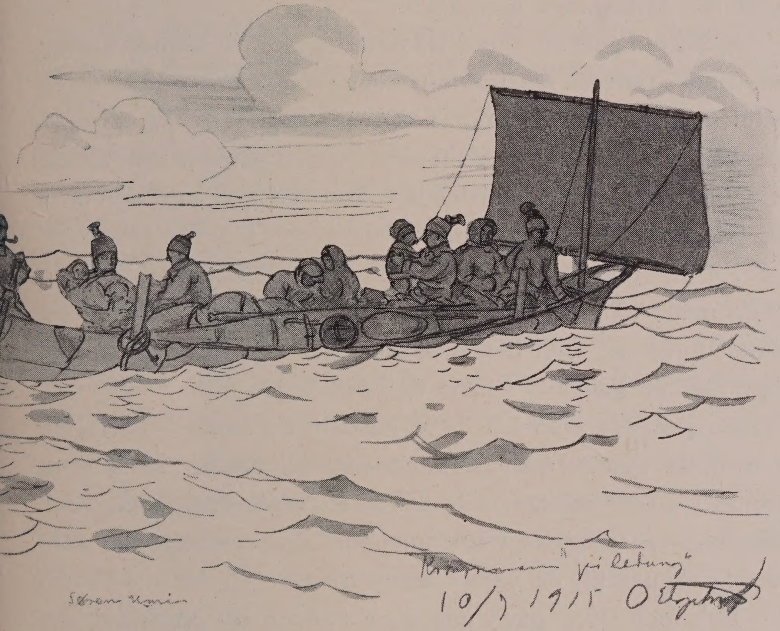

Summa 11 personer.

När jag den tolfte juli gick ned mot Sorte Sandlägret, såg jag redan på långt håll, att de höllo på att flytta.

Tälten voro delvis nedtagna och vid strandbrädden låg högar av knyten, skinn och kistor, avsedda ilastas skinnbåtarna, som höllo på att bäras ned.

Vädret var så mörkt och mulet att ögonblicksfotografier inte kunde tagas. Jag gjorde därför så många skisser jag hann och utförde dem senare.

Isaks stora skinnbåt bars ned mot vattnet av 8 män.

Överallt mellan tälten härskade den vildaste oreda, jag ramlade flera gånger över det virrvarr av tältstänger och angmagsetthåvar och småbarn som belamrade marken. Karin och Êlli packade och Karin, som tydligen var i krigshumör, grälade hela tiden, barnen sprungo i vägen överallt och kvinnorna buro kistor och bylten ned till båtarna, av vilka tvenne redan lågo och gungade på vattnet.

Allt gick med väldig fart, på 5 minuter var ett tält nedtaget och tältskinnen hoprullade.

Sjösättningen av »konebaaderna» gick med samma hastighet. Under tofterna stuckos tältstänger och skinn, ovanpå dessa ställdes kistor och övriga husgeråd, styrarens kajak upphissades och barnen sattes till rätta på sina platser. Så fattade kvinnorna sina roliga, kortbladiga åror, en puff, och den lätta farkosten gled utfrån strandbrädden.

En av mina unga vänner, blivande storfångaren Pele, 9 år gammal, kom högtidligt fram och förärade mig en minnesgåva i form av en i ben utskuren valross. Jag stack lika högtidligt en gengåva i hans fetlagda hand.

En gengåva som han först kastade en häpet — förlägen, men ändå glädjestrålande blick på, och sedan skyndsamt gömde i sin byxficka. — Det var ett stycke tuggtobak och Pele blev naturligtvis i sitt innersta, djupt skakad av äran av mig räknas till de vuxna männen.

Isak och Eva gåvo mig även handen till ett farväl och Isak överlämnade insvept i en prickig duk, deras skinnbåts modell jag beställt. — Den var utmärkt bra gjord och Isak bekom en stor sup ur min »lommeflaska».

Sören och Carls båtar rodde nu från land och Vili stod redan med ena foten i kajaken och skrek »att var det bråd tid».

»Adjö Isak och tack för i sommar!»

»Adjö Amissok, lev vel og välkommen till Imirissok.» Och så stod Olî och jag ensamma på den nyss så livliga tältplatsen.

Båtarna hade att ro runt ett litet näs, för att komma ut i Diskobukten.

Vi klättrade upp för klipporna för att vifta ännu ett farväl, och från varje båt hälsades vi av tre bösskott.

Med »Kronprinsarna» försvann också det dåliga vädret och när jag dagen efter var ute åt Sorte Sandhållet för att rita av en kajakställning, sken solen och kvittrade myggen på isbergens toppar.

Men nere bland de övergivna tältningarna gingo Godhavns alla hundar och snokade efter någonting ätbart.

Jag vände ryggen till förödelsen och gav mig i lag med boplatsen Upernivik, som låg strax intill. Där bodde en grönländare vid namn Pele Danielssen, som jag senare lärde att känna och uppskatta såsom en begåvad tecknare. Genom en tillfällighet, som i det följande skall omtalas, fick jag i mina händer en talrik samling av hans arbeten med ämnen från såväl grönländarnas sommar- som vinterliv. De utmärka sig alla för stor åskådlighet och på alla äro de grönländska benämningarna, för allt på bilden, utskrivna i sin fulla längd.

Särskilt ritade Danielssen djur med stor förkärlek och hans ripor och sälar leva, så det märks lång väg. Se bara på den bild av jaktsättet *itsuarneq* som å nästa sida är avbildad. Se på sälarna under isen, på deras rörelser, de verka filmade.

Otaliga sådana jaktscener utförde Danielssen och — sålde för billigt pris! Skall ett etnografiskt verk någonsin utgivas över västgrönländarna, tycker jag han vore självskriven till dess illustrerande.

Jag skall i få ord omnämna detta slags »sälfiske», det som kallas itsuarneq. Den försiggår på isen. En av jägarna står upp och håller harpunen, som är försedd med ett ovanligt långt skaft, rakt upp och ned. Spetsen på harpunen är stucken genom ett hål i isen. Den andra ligger på magen med ett täcke över huvudet och tittar ned i vattnet genom ett annat hål. När så den liggande ser en säl passera under harpunspetsen ger han detta till känna med ett skri. Harpunen far ned och sälen spetsas.

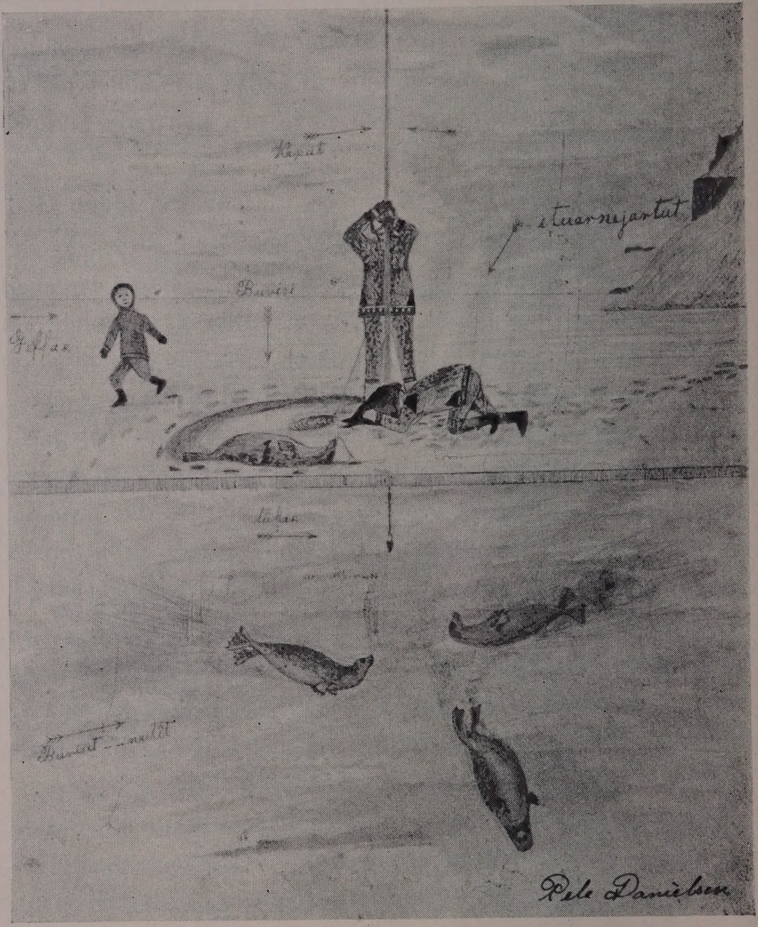

Itsuarneq.

Jaktsättet användes mest varest det är ringa djup.*

Efter denna jaktutflykt, återgår jag till Pele Danielssen. En av hans bästa tavlor är en akvarell som han kallade »Landningen vid Siosok ved Diskofjord».

---

* Och sällan nu för tiden.

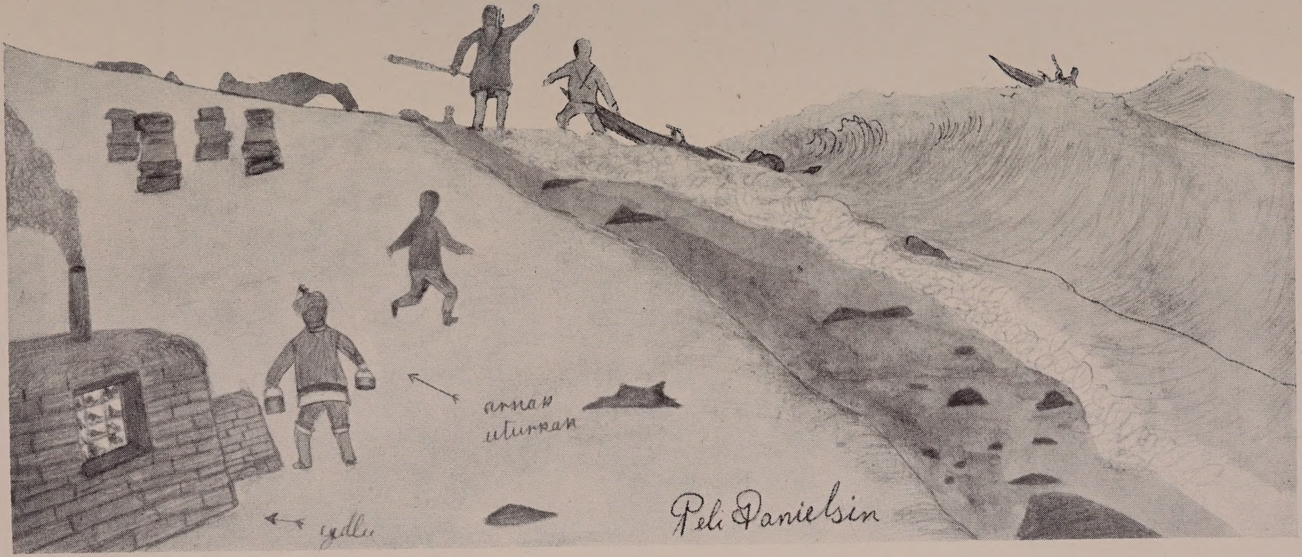
arnaĸ
uturĸaĸ
igdlu
Peli Danielsin

Landningen vid Siosok vid Diskofjord.
Teckning av P. Danielssen, Godhavn.

Det enda som stör är huset i tavlans nedre hörn, det är feltecknat och kvinnan utanför, ovanligt dåligt gjord för att vara av Pele. Men se på mittelpartiet.

Mannen i helpälsen som vinkar, han, som drar sin kajak genom skummet vid stranden och så fångarna ute på vågtoppen, alla tre vibrera av liv, det är en vild, kall stämning över den långa strandremsan med det inrusande vita skummet och mannen högst upp binder ihop kompositionen på ett överlägset sätt.

Danielssen ritade även karikatyrer, en av de muntraste är niuvertuken, köpmannen som grälar med en vredgad grönländare. Båda figurerna återgivna med en lugn robust humor.

Ja, det var den 12 juli. Kronprinsarna reste och sedan hände ingenting på fjorton dar. Jag utarbetade de många studier och skisser jag gjort i lägret vid Sorte Sand och såg tiden an.

Det blev en lugn, slö tid, med arbete som nog räckte till. I Godhavn fanns mycket att se och studera. Kolonin är ju en av de mest »civiliserade platserna i Nordgrönland» och är säte för norra Inspektoriatet.

Kolonien håller sig även med en egen tidning som tryckes i ett nyinrett tryckeri strax söder om kolonien.

Redaktören, vars namn var Jensen, var en lång, närsynt grönländare, som alltid teg och som aldrig syntes till. — Han hade varit flera år i Köpenhamn och talade danska fullständigt.

Som jag förut nämnt uppammas alltid i kolonier med mycket europeiskt inflytande, en del roliga bruk och seder. Som t. ex. det att måla skinnbåtarna, där är strax ett nytt »etnografiskt» fenomen, likaså att använda »storsegel» i stället för de gamla råseglen. I stark vind ser det för kostligt ut, ty, för att hindra skinnbåten kränga för mycket haka sig en 2—3 kajakmän fast i lovart och ligger båten då mycket över åt lä, hänga männen i krokig arm, med båt och allt ett stycke ovan vattnet.

För att fortsätta tala om det europeiska inflytandet på kvinnobåtarna, så har jag sett en skinnbåt med roder — men detta är mycket sällsynt. I allmänhet styras de, som de alltid gjort, med en åra. I Alaska äro däremot roder på skinnbåtar mycket vanliga. (Elliot.)

Kajakerna förete vid närmare påseende även många avvikningar från »det gamla». De vid Umanak t. ex. ha så hög kajakstol att den tjänar bössan till anlägg.

I Diskobukten buro bösspåsen, kajakrodret och kajakseglet vittne om en tillpassningsförmåga som bådar gott för det kommande, ja, när jag vistades i Jakobshavn talades om en man som höll på att experimentera med en slags harpun, som skulle utskjutas från bössan, vilken då skulle vara fastsatt ovanpå kajakstolen.

Detta är om redskapen, kommer man så till kläder och dagligt liv så är det likadant där.

Jag nämnde kajakseglet, kajakrodret och »bøssepåser». Dessa tre saker äro verkliga förbättringar på den nationella kajaken och förtjäna som sådan en närmare beskrivning. Prof. Steensby har i sin bok »Etnografiske og antropogeografiske Reisestudier i Nordgrönland 1909», givit en klar och allsidig berättelse om dessa redskap och deras användning varur jag tagit friheten översätta följande:

»Bortsett från språklig skillnad har man alltsedan Rinks dagar skilt på en nordlig och en sydlig nyans i eskimåkulturen på Grönlands västkust.

De viktigaste skillnaderna mellan dessa två nyanser är förekomsten av bebyggandet, i det denna i Sydgrönland söker ut till kusten, medan den i Nordgrönland söker sig in i fjordar och bukter, varest det är långvarigt »islaeg». Hundslädarnas förekomst norr om Holstensburg och nordgrönländarnas i förbindelse därmed stående isfångst. Varemot sydgrönländarna året runt måste jaga säl från kajak, varför de också ha mera övning i bruket av detta redskap.» — — —

»Emellertid upphör den sydgrönländska kulturnyansen med den högt uppdrivna kajakfärdigheten icke strax med hundslädens uppträdande.

Kajaken har blott på få ställen i Sydgrönland duktigare brukare än bebyggarna på Väster och Hunde Ejland utanför Diskobukten och fångarna på boplatsen Nugsuak, ytterst på halvön med samma namn.

Dessa folk bo nämligen så långt ut till havs att de få tillfälle året om driva jakten i öppet och oroligt vatten; till skillnad till fångarna inne i de mera stilla vattnen bakom Diskoön och Umanakbukten.

De äro därför mera vana använda harpun.

I oroligt vatten kommer man sälhunden betydligt närmare än i de stilla vattnen och i sammanhang härmed står, att det var i dessa farvatten man först bragte bössans användning från kajak till större fullkomlighet genom uppfinnandet av 'Skydesejl' och 'Bøsseposen'.

Angående uppfinningen av skydesejl (kajakseglet) och bøsseposen, så blev denna förbättring av kajakredskapen först uppmärksammad av den bekante Red. Møller från Godthaab. Han skriver i sin tidning Atuagagdliutit 1884, n:r 12, spalt 177—182 en artikel han kallar

'Talukak porlardlo' — skyttesegel och bössfodral.

Översatt från grönländska av kateketen Chemnitz.»

Jag vågar inte ytterligare »översätta» till svenska och avskriver därför den danska texten.

»Det saakaldte Skydesejl kender sikkert baade Syd- och Nordgrønlandiske Fanger, fordi det bruges gærne til Fangst paa Isen og navnlig paa de Bopladser, hvor der er store Fjorde, hvor mange Sælhunde ligger paa Isen om Foraaret i Solskinnet. Men det Skydesejl som jeg nu vil fortælle lidt om, er noget andet, nemlig ett Skydesejl der bruges paa kajaken.

Skydesejl paa Kajaken bruges nu meget oppe i Nordgrønland og tit er det til megen gavn saa man kan komme nær nok til Sælhunde, som ellers ikke var nemme at komme nær.

Kajakens Skydesejl er som de andre ting, der hører til Kajaken. Nemlig det han let tages af, og derfor er det ikke saa megen Fare ved at bruge det.

Derfor tror jeg at i Sydgrønland I bør vide Besked nu hvorledes det er.

Kajakens Skydesejl ligner omtrent Isens Skydesejl, naar det er sat op foran paa Kajaken. Det holdes udbredt af to vandrette Stokke, der bæres — den ene over den anden — af en lodret, eller rettere lidt bagtil hældrende Opstander, der atter sættes fast paa en slags lille slæde, som anbringes paa Kajakens forreste Ende.

Denne lille Slæde laves saaledes, at den kan klemmes fast om Kajakens forende, nær man sætter den paa forfra.

Derfor er det ogsaa saa nemt, nær man vil have den af. Man behøver bare at skubbe den forover med Aaren, saa falder den af.

De Skydesejl, som jeg har set i Nordgrønland, er set for skillige bade i deras Størrelse og i deres form.

Skydesejlet er i Regel 26—28 tommer bredt og 16—18 tommer høgt. Højden regnet fra Skydesejlets underste fri Rand, der omtrent naar Vand over fladen, og til den øverste tværstok. Fra den nedre tværstok til Underranden var Sejlet spaltet paa midten, saa at hver halfdel hænger ned paa hver sin side af Kajaken.

For at Sejlets to Flige kan hænge lige ned, er Underranden forsyned med Blyklumper.

Skydesejlet kan lett sættes paa uden at der behøves Hjælp, skønt Fangern sedder i kajaken.

Man bærer sig ad paa følgende Maade, nær man vil sætte det op.

Man ruller det op og gør det i orden, derpaa sætter man det fast paa Spidsen af Harpunen eller lignende, strækker sig forover og sætter det fast paa Kajakens forestre Ende i det man trækker Harpunen tillbage og tager den af.

Naar man vil tage Skydesejlet af skubber man det forover med Kajakaaren, det falder daa af, hvorpaa man fisker det op, ruller det ind og gemmer det.

En Kajak med Skydesejl ligner foldstændigt et stykke Is, naar man ser den forfra, saa man hværken kan se Manden eller selve Kajaken. Derfor er det til megen Nytta særlig for dem, der ror blandt Isklumper.

Nordgrønlænderne fortæller, at de først lavede Skydesejlet saaledes, at det sad helt fast men saa hændte det, at nogen kom til Skade i det Fangelinen kom til at sedde fast paa Skydesejlet.

Derefter lavede man det paa den Maade, at det falder sammen, nær der er noget, der griber fat i det.

Kun en Del af Nordgrønlænderne bruger Skydesejl.

Jeg har ikke sit noget i Egedesmindes distrikt. Forst i Jakobshavn saa jeg et saadant.

Naar man første Gang møder saadanne Kajaker med Skydesejl, skulde man ikke tro andet end at det er Isstykker og først naar de kommer nær vid kan man se Halfdelen af Ansigtet ovenover Skydesejlet.

I Sydgrønland skyder man ogsaa fra Kajak. Men der er megen Fare derved. I det man nemlig putter den ladte Bøsse ind i Kajaken kan den gaa af og skyde Manden i Benene eller den gennembore Kajakskendene, saa der bliver et stort Hul og Kajaken synker.

Det er nu 20 Aar seden man begynnte at skyde fra Kajak her ved Godthaab, og i den Tider den 24 som ha skudt sig ved Vaadeskud.

Hvert Aar hører man fra forskillige Stade, at der er en eller flere, som har skudt sig ved Vaadeskud.

Bøsseposen er af Vandskind, Sæleskind eller gammalt Skind av en Kajak eller en Konebaad.

Man anbringer den foran sig ovenpaa Kajaken, saaledes at Aabningen af den kommer til at ligge under Kajakstolen. Bøsseposen er lidt længer end Bøssen selv, den bliver snævere og snævere framedtil. Omkring Aabningen har den en Træsing til at holde den udspiled. Og under Aabningen staar den

'lille Kajakstolen', der ha 2 eller 3 Ben som er fastgjort til de to første Kajaksemne. Bøsseposen har Snore i begge Ender. I den forreste har den en Snod der er bundet fast ved Kajakens Förende. Ved Aabningen bagtil har den 3 Snore, een paa overenden af Aabningen og een paa hver af dens Sider. Desse Sidesnore er fastbunden til Kajakremmen, medan den øverste er fastgjord ved Kajakstolen.

Daa Bøsseposen saaledes er bundet fast, falder den aldrig af selv i Storm vep og det er meget nemmere og mindre farlig at tage Bøsser fram än daa der ligger inde i Kajaken med Mynningen mod Fangeren.»

Så långt prof. Steensby — red. Möller. På sid. 296 ses kajaksegel och på den fotografi (sid. 251), varest Carls lille son är i kajak första gången, ses bøsseposen. Bredvid den ligger ett hoprullat skjutsegel.

Kajakrodrets uppfinnare var, enligt prof. Steensby, en Jens Reimer. Han föddes 1824 i Jakobshavn och dog 1895 vid Rodebay.

Han försökte först att efterlikna skeppsrodret, men detta roder hade det felet att det »lavede Støj i Vandet» och ramlade även av ibland.

Hans roder var utfört med stor skicklighet och när så de andra fångarna började härma efter honom, men på grund av bristande färdighet ej fingo samma vackra resultat, började de sätta sina roder längre ned under kölen — och på detta sätt nådde de av ren slump till lösningen av problemet.

Rodret sitter nu alltid under kölen och akterrodren äro alldeles försvunna.

Nu för tiden brukas roder från Upernivik ända ned till Julianehaab, utan att någon anar vem som uppfunnit det.

Mycket nära knutet till bössans bruk på kajaken är kajakrodret. För att förstå på vad sätt ett sådant roder, som egentligen blott är en fastbunden lösköl kan göra nytta, måste man erinra sig att kajaken ros med en åra. Ror nu fångaren fram mot en säl, så vill ovillkorligen den flatbottnade

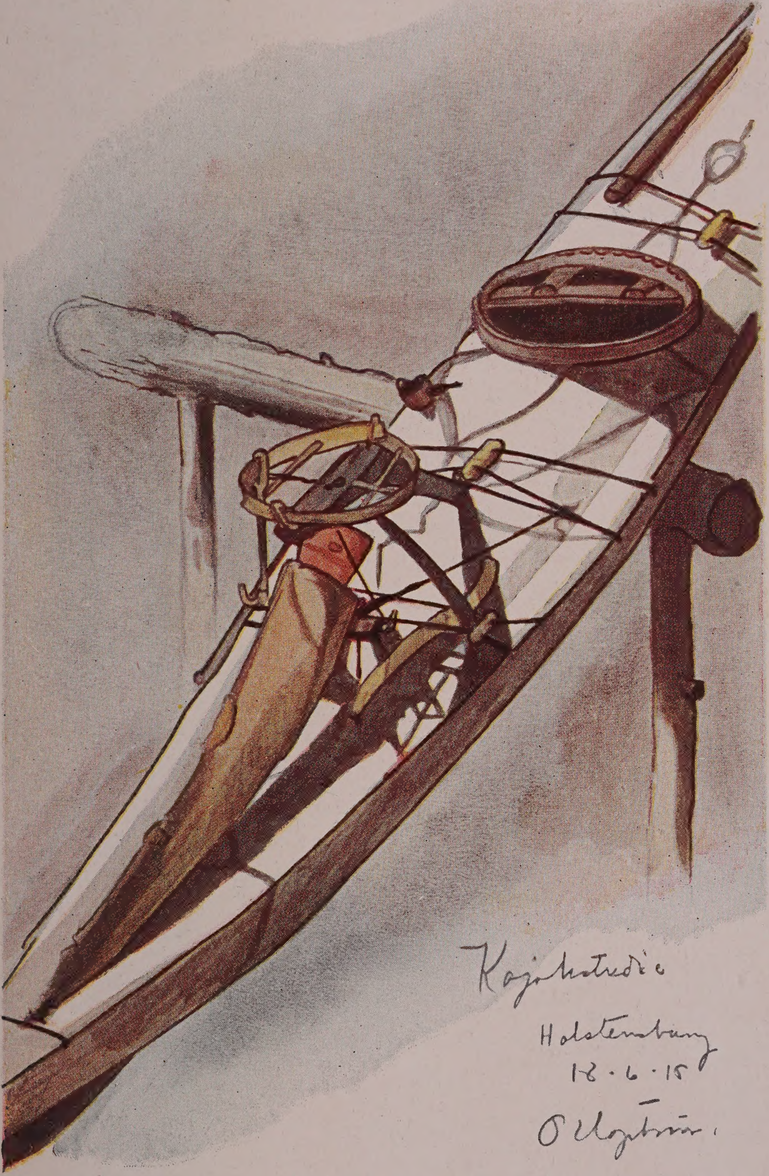
Kajakstudie
Holstensborg
18 · 6 · 15

Kajak från Nordgrönland.

kajaken, vid sista årtaget vrida sig åt motsatta sidan som detta årslag. Rodret har vid en sådan situation den egenskapen, bibehålla kajakens kurs så lång tid som åtgår för fångaren få fram bössan ur påsen och skjuta. Kajakrodret skulle alltså vara en rätt modern uppfinning. Emellertid funno mag. Porsild och jag i en »hedningagrav» på ön Sarfarsuk? belägen i fjordarna bakom Arveprinsens Ejland, ett benstycke, vars form så livligt påminde just om det »moderna» kajakrodret, icke ens en gång de två hålen, vari remmarna fästes uppe vid kanten, saknades.

Skulle detta benstycke verkligen visa sig ha varit ett kajakroder, bleve »uppfinningens» födsloår betydligt äldre än det nu är och avdöde herr Reimers gloria överlämnad åt det okända ljushuvud, som en gång på 15—1600-talet gjorde ihop denna styrapparat.

Men bevare mig väl. — Haver inte min etnografiska fluga lurat mig skriva flera sidor fulla med ting, som borde vara en konstnär lika främmande som brännvin är i en diflaska.

Emellertid är jag i denna sak delvis urskuldad. Det var ju på tal om »moderna anpassningar till det gamla», som jag kom in på allt ovanstående.

Men om nu kajakrodret blott visar sig vara ett återupptagande av ett urgammalt bruk och ej en modern uppfinning, inser jag ej varför icke detta även kunde gälla för andra områden — t. ex. för ornamentik och dylikt.

Forntiden har haft idéer — och de ha glömts — nutiden har återupptagit dem, och forskningen har visat på deras ursprung. Exemplena äro mångfaldiga.

Jag anför ovanstående, emedan jag i det följande vill — icke bevisa min sak — men blott peka på en möjlighet av idéers »återuppståndelse», jag trott mig ha iakttagit i Diskobukten. Det gäller här ornamentiken.

På en »tigussat» jag köpte i Godhavn fanns en inristad teckning av en »konebaad» med styrare och fyra rodderskor. Samma teckning fann jag på flera Sermêrsûk eller »skrapknivar», i trakten. Att dessa två ornament voro lika, var ju ingenting märkvärdigt, de voro ju från samma plats närapå — men — så fann jag i en kökkenmödding, just på den ön där »kajakrodret» fanns, en liten rund benbit, en kôrut, med en bild — en konebaad med 2 rodderskor — precis samma teknik, samma utförande, som på de redskap jag förut nämnde — förklara den analogien? Det rör sig om en tidsskillnad på flera hundra år.

Den etnografiska lavinen rullar och jag ser i fantasin hur läsarens ögon begynna göra detsamma, därför Punkt.

I stället skall jag försöka beskriva de 14 dagar som förflöto innan min resa till Kronprinsens Ejland och mitt leverne därstädes!

Jag låter min tålmodiga dagbok föra ordet.

Efter en serie utgjutelser om vädret, vari dimman spelar en stor roll som målstock för atmosfäriska fenomen, kommer äntligen en förnuftig sättning.

Där står:

»Öppnade jag den 14:de juli min sista konjaksbutelj.»

Det måtte ha varit fest av en eller annan orsak, ty efteråt står:

»15 juli 1915. I dag gråväder — hade huvudvärk då jag vaknade. —»

Så blir det ett språng i daton och först den 17:de begynner någonting att hända:

17/7 1915.

Grönländarna ha i mig upptäckt en guld- eller låt oss hellre säga 25-öresgruva, ty för att hindra konkurrens bland blivande »västkustkonstnärer» har jag infört 25-öringen som myntenhet för modellsittning. Den verkar på följande vis.

En grönländare känner behov av tobak, eller också saknar han ett par muddar, allt nog, han går till mig och säger — genom Olî — att han vill bli avritad. Ja, mannen får sin penning och min skissbok får en sida krokiga streck. Grönländarna upptäckte snart, att jag hade öga för det säregna

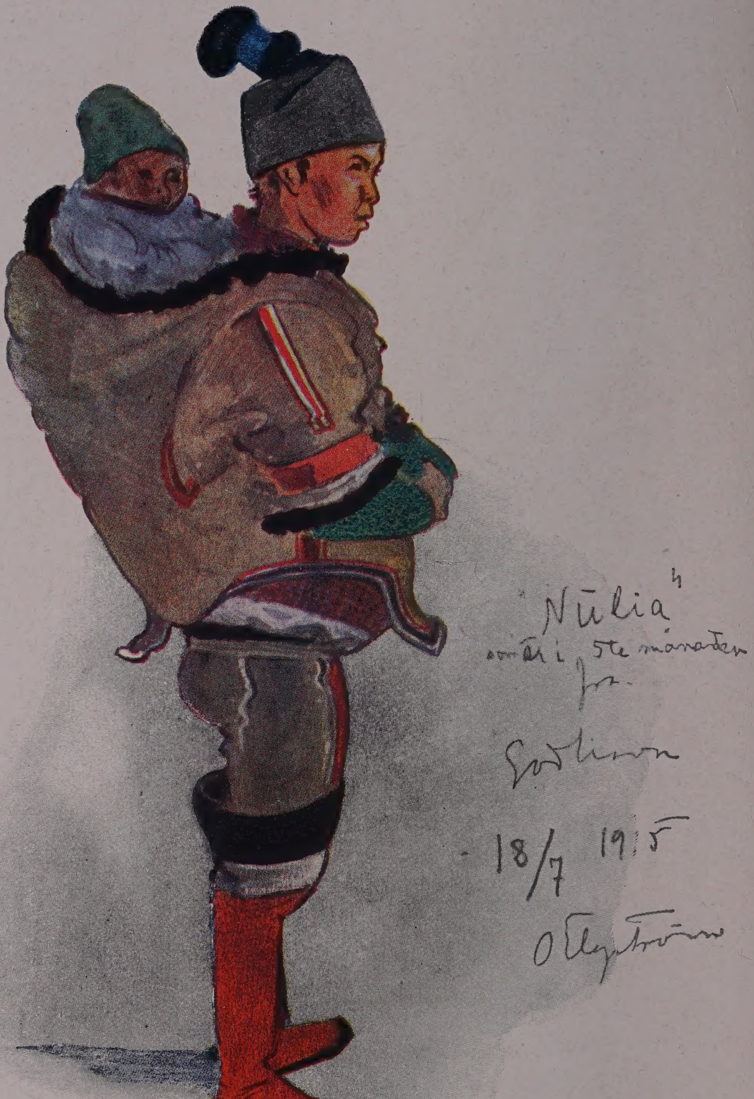
Nūlia
i 5te månaden
Godhavn
18/7 1905

Kvinna i Amaut.

Det var samma kvinna, vars man ville ha en krona för »modellsittningen» under motivering att kvinnan såsom varande havande som studieföremål vore sällsyntare än andra.

hos dem. Unga, sköna kvinnor, det visste de, ritade jag ogärna av, men däremot gärna gamla, fula. Följden blev — man kom släpande med sin gamla mor, förevisade henne triumferande — och inhöstade sin medalj.

Jag stod en dag utanför butiken och spottade på en liten hund, då Olî sakta rörde vid min arm och viskande förtalte mig, att några grönländare så gärna ville ha kaffe. — De hade inga pengar, men ville jag rita av en av dem vore det hänt, och så pekade han på en liten grupp infödingar som på avstånd förväntansfullt följde vårt samtal.

Jo visst ville jag det. —

Olî gick fram till gruppen och kom tillbaka med en kvinna iförd amaut. — Hon var praktfull — inte vacker — nej, men så — mänsklig. Hon hade en grann hårtopp och amauten var gul med röda broderier. Jag såg genast hon var gravid och kontrasten mellan den uppsvällda magen och de tunna benen var i hög grad påfallande.

Hon fick ställa sig i »profil» och jag gjorde en studie av henne, som ej blev så tokig — efter vad andra säga. —

Olî, som samtalat med hennes vänner, kom nu och sade med ett leende, som skulle föreställa slugt:

»Nulians husbonde vill ha en krona.»

Sådana bondfångare. — Jag gav kvinnan de lagstadgade 25-örena och därmed basta.

Inne i koloniens butik var som alltid ett förfärligt liv och grönländarna hängde i dubbla rader över disken.

Alla ville ha sina varor på en gång och det var ett enhälligt ropande på kaffimik, sukker, krut, gryn och anorak tyg. Handelsbiträdet = en gråhårig karl med portugisiska knivskäraredrag, men trots sitt ansikte en hygglig man, hade fullt sjå med att fylla och tömma de tomma käxlådor som voro butikens ymnighetshorn.

Allt gick i samma gryta, mjöl och krut, socker och hagel, kaffe och spik. Grönländarna medtogo sina dyrgrepar i stora brokiga dukar som tycktes rymma otroligt. Jag fick undersöka en och den innehöll: $^1/_2$ pund kaffe, för 10 öre bröstsocker, »skraatobak» för samma belopp, 1 tändsticksask, 2 par muddar, för 25 öre krut och hagel, och så 5 sviskon i intimt samkväm med tvenne cigarrer som hade gått upp i limningen.

Varje sak, genom ett system av knutar, strängt avskilda från varandra.

Mitt inträde i butiken gav anledning till ännu mera stoj. Jag är icke i ordets egentliga mening någon högljudd varelse, men grönländarna anse mig nu en gång för alla för en hygglig millionär, som besitter en egendomlig förmåga få varor gratis. Därför skriade de alla vid mitt inträde:

»Amissok kaffe, amissok krut» o. s. v. o. s. v. Larmet steg till en sådan höjd att Bistrup vredgad slog alnen i disken — varvid, som om man stängt en dörr, oväsendet genast förvandlades till ett lågt, knorrande sorl. — — —

Vi hade nu ljust dygnet om och för att få någon sömn måste vi stänga fönsterluckorna.

Grönländarna tycks aldrig sova, »mitt i natten» kan jag höra dem draga förbi utanför under sång och dragspelsmusik.

Min dygnindelning är något oredig. Jag brukar ta en bit mat vid 3-tiden på morgonen och så arbeta tills 7, varefter jag sover ett par timmar. —

Som jag nämnde, grönländarna äro uppe dygnet runt. Kunna aldrig begripa varför vi kavdlunaker så invetet, åtminstone göra de andra vita det, hålla dag för dag och natt för natt.

En natt — jag hade lagt mig ovanligt tidigt, klockan var väl knappast 2 — vaknade jag vid att min dörr öppnades och en ung skön kvinna tittade in.

Hon såg förbluffad ut över att finna mig i sovpåsen och sporde vänligt: Er de syg?

Jag stirrade på den fagra skepnaden och frågade vad hon ville. — Jo, hon ville köpa ett anorakband, sådana hade hon hört jag hade med mig.

Jag tänkte först bedja henne draga för tusan, men så hade jag glömt vad tusan heter på grönländska, jag kan för resten bara räkna till hundra — så jag sade till flickan:

Ajungilak, naturligtvis får du köpa ett. Så lät jag henne välja och då hon äntligen efter mycket provande var färdig, kastade jag paradoxen ut — »Du får det gratis».

Flickan blev förstås vild av glädje — och dansade omkring i rummet med bandet fladdrande efter sig som en fana.

Det var en vacker ung kvinna.

Ett par timmar senare, då jag träffade Bistrup, sporde han mig vad det var för ett »haløj jeg hølt med pigen om natten», han hade nog »hørt hennes glade hvin». Jag kunde endast förebrående se på honom.

$^{18}/_{7}$ —

Nu när jag sitter här och solen kastar sina sneda strålar in i rummet ser jag att på fönsterrutan står ristat.

»Jeg længes» — jag längtar. —

Gamla grönländska »bestyrer boliger» gömma nog många historier och mycken längtan. — Jag kommer nu att tänka på en episod från min vistelse i Sukkertoppen.

I den gamla »bestyrer boligen» som stod tom, hade jag inrett en vindskammare till fotografiskt mörkrum och så en afton står jag i rummet utanför — solen sken just som nu.

Jag väntade på att en plåt skulle behaga bli färdig och stod och tittade tanklöst ut över havet.

Jag var en smula i dåligt humör, kanske var det vårens skull, kanske en misslyckad plåt — vet inte, men så kom jag att titta på fönstrets mittelspröjs och där får jag se, skrivet med stora barnsliga bokstäver »Ingen er saa glad som jeg», och under »var mange glad er du»?

Det hade nog någon liten flicka skrivit, en dansk »bestyrer»tös som suttit i fönstret, kanske på kvällen, och sett solen skina. Och så hade hon blivit så helvetes glad och skrivit ut sin glädje.

Nå, jag blev också i gott humör och gick in i mitt mörkrum fast solskenet behöll jag inom mig, för att inte fördärva plåtarna. Ja, det var den historien. —

19/7. »I natt har jag bevistat ett gravöl. Jag väcktes nämligen vid 3-tiden och hörde ett ohyggligt larm utanför fönstret. Jag såg ut och fann min vän bestyreren, endast iklädd en kulört nattskjorta, pryglande lös på en hund.

Jag störtade genast ur min sovpåse, grep en flaska och hoppade, naken som jag var, ut genom fönstret.

Den pryglade hunden försvann och vi drucko en skål för — — de små döda — ty hunden — hör nu den sorgliga berättelsen, som jag fick höra denna tysta natt, då vi i natt-

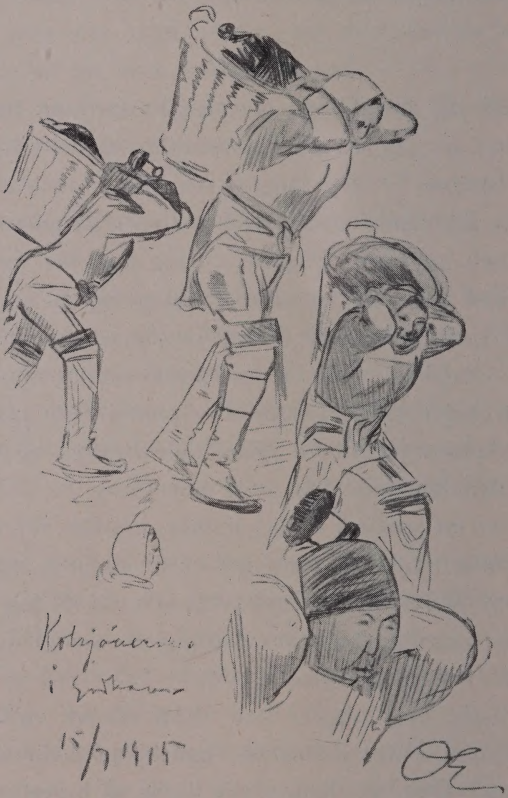

Kolsjåerskor i Godhavn.

skjortorna stodo i det fria och Godhavnsfjällen betänksamt blickade ner på oss. — Hunden hade hoppat över staketet och anfallit och delvis uppätit en flock valpar som Bistrup hade logerande i en tom skorptunna.

Bistrup hade vaknat vid valparnas milda protester och skyndat ut — resten har jag berättat. —

Vi började känna det en smula kallt om benen och kröpo åter in genom fönstret för att ta litet kläder på oss.

Jag var inte alls sömnig längre, utan gick ut i köket och bröt upp en låda sardiner som med bröd och smör blev min enkla frukost och sedan blev det så småningom morgon. —

Vi hade barkskeppet Nordlyset liggande här i och för kollossning och platsens samtliga ungmör, 'Niviarsiak', som de kallas, lämpade kol. Det gick inte vidare fort men desto gladare. Sot och svett gav dem snart en viss likhet med vilda lascarer från Suez.

Jag och Bistrup ha varit ombord på skeppet, det kommer nu närmast från Umanak.

Jag mäter upp hus, tecknar interiörer av rum där britsen är en hylla och byrån med porslinshundar intagit sidobritsens plats, där väggarna i stället för hudar ha tusende vykort och obskura heligmän till skydd mot ytterluftens kyla och där husfadern är kivak — en stackare som inte har kajak och som ödmjukt tackar för en utspädd snaps, serverad i ett smutsigt glas utan fot. — Jag tror jag är en smula bitter?? — *Anm.* Späd aldrig ut brännvin med sötvatten, det blir 'mjölkblandning' av det hela, nej, *saltvatten* skall det vara.»

$^{20}/_{7}$. Det är söndag morgon, klockan är över 11, men jag ligger än. Ute är dimma och min rumstermometer visar blott 7 grader över 0. Jag ligger på magen i sovpåsen och skriver. »Hundhåren kittla mig i nacken och jag har det varmt och bra.»

Under mig är gropar i sängen, bolstret blir ju aldrig vänt och Olîs bäddning är ett ryck i sovpåsens överkant och filten hopvikt tvärs över. Huvudkudden tar han aldrig i, han är kanske rädd för röran under, ty för att få höjd, har jag samlat skjortor, strumpor, kamikker och en islandströja under kudden och denna anhopning är respektingivande även för — en grönländare. —

I går kväll var det dans. »Nordlysets» matroser voro i land och rörde upp dammet i »Tømrerverkstaden».

På e. m. samma dag tätnade dimman och så vid 7-tiden fick vi en våldsam snöby. Jag och Bistrup som skulle ro ut till skeppet kunde knappt hitta dit, snön virvlade som man slagit ut en säck dun och båten läckte så jag måste ösa för brinnande livet, vi hann nätt och jämnt fram innan den sjönk. Efter en stadig måltid roddes vi i land. Snöfallet hade upphört och en styv östan blåste, varför kaptenen beslöt avsegla. Andre styrman följde med oss för att samla ihop matroserna, som voro inviterade på »grand bal».

Folket hade tydligen begagnat tiden väl, många av flickorna blevo helt långa i sina runda ansikten vid underrättelsen. Det togs mycket och varmt i hand och tackades för den här gången och ivdlito — tack detsamma — genljöd från alla håll. Ja, så gingo matroserna ut för att i den blåsiga kvällen ligga på kalla våta rån i stället för — som de flesta tänkt — på varma torra flickor. — Det sista ordet trycker vi inte utan i stället ordet filtar, det låter bättre.

Senare på aftonen hade jag fest för några vackra »skinnbyxor» och bjöd på grammofon och karameller — stämningen blev hög.

Hela Diskofjorden ligger full av drivis från Jakobshavn. Avreser till Kronprinsens Ejland i morgon.

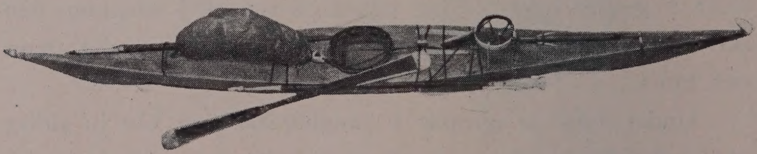

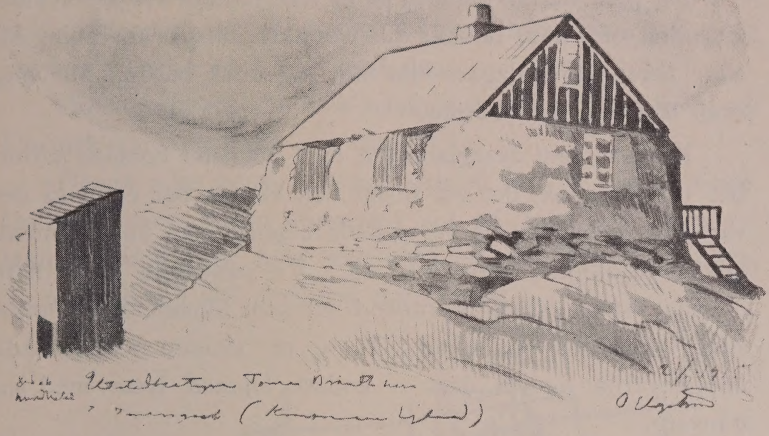

Imirissoks enda »europeiska» bostad: Udeligger Brandts hus.

Imirissok.

Nu hade jag varit nära en månad i Godhavn och ej hunnit fler teckningar än under en vecka i Sarfanguak — börjar jag bli lat?

Emellertid vill jag nu vända denna koloni, med sina eviga dimmor, ryggen och en tid hemsöka mina vänner från Sorte Sandlägret i deras enkla hyddor i Imirissok. Jag hade tänkt hyra en valfångarslup och ro de 3—4 milen ut till Kronprinsens Ejland, men så kom magister Porsild och tillbjöd sig kuska mig dit gratis och för intet.

Jag skulle vara i Imirissok en vecka och så söka komma tillbaka till Godhavn i lagom tid fä följa med magister Porsild till Jakobshavn.

Där skulle vi taga ett par danskar ombord och så tillsammans företa en längre tur inåt de dåligt kartlagda nejderna bakom Kronprinsens Ejland.

Imirissokbesöket blev dock inskränkt till 3 dagar, ty jag, som en längre tid dragits med svaga ögon, fick plötsligt en sådan värk i dem, jag knappt kunde se.

Jag gick därför ombord på en från Jakobshavn kommande motorbåt och kom tillbaka till Godhavn till stor förvåning för alla. Efter några dagars vila blev jag dock bättre. Men jag skall begynna från början.

Klockan fem avseglade jag med magister Porsilds motorbåt till Imirissok, det var disigt och vinden bar emot så det var inte utan »att båten vickade något», som unge Porsild, vilken medföljde, uttryckte sig. Vi passerade förbi flera ovanligt stora isfjäll, däribland ett som liknade Stockholms slott i särdeles hög grad. T. o. m. altanen och de båda uppgångarna funnos där — endast lejonen lyste med sin frånvaro.

Hade det stått en isbjörn på dess plats torde isberget varit värt en plåt, men som det nu var fick det utan vidare draga sin kos. Vi försökte äta middag så gott det lät sig göra, för vi voro nu ute i öppna bukten och sjön gick hög. Primusköket välte och kaffepannan utgjöt sitt innehåll i gulaschkarotten.

Olî skållade sina fingrar och hängde sen med endast benen innanför relingen med händerna i vattnet för att svala av dem.

Vid 9-tiden kommo vi in bland Kronprinsens Ejlandsöarna. Överallt lågo spridda kobbar och skär, somliga endast nätt och jämnt stickande upp ur vattnet, andra med höga klippväggar resande sig lodrätt mot höjden.

Här och där sågs ett strandat isfjäll. Det tycktes vara gott om fågel, ty oupphörligt passerade vi alkflockar och måsarna ströko skrikande över våra huvuden i stora mängder. Vi svängde om ett hörn och kommo in till Imirissok på slaget 12.

Boplatsen ligger högt, vägen ner till stranden var besvärlig och som vi inte kände någon landningsplats, ankrade vi ute i den lilla bukten.

Nu hade vi ett monstrum till båt med oss, en jolle —

gjord av skinn och i form av en »konebaad». Den var ytterst rank, och jag satt alltid med hjärtat i halsgropen var gång jag var tvungen gå i land med den.

»Spökskeppet» var dess namn och från Holstensburg till Umanak var den känd och fruktad.

Denna jolle sattes i vattnet och så foro vi i land. Grönländarna hade talrikt församlat sig på klipporna nere vid stranden och Isak bjöd mig ett brett grinande välkommen. T. o. m. Karin var nere och tog i hand.

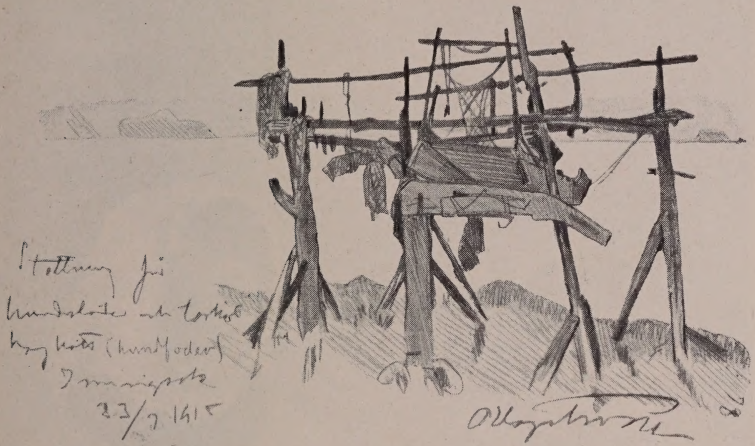

Slädställning från Imirissok.

Som det var sent nöjde vi oss med en liten orientering bland hus och köttbodar samt återvände sedan till Clio, i vars ruff Olî bäddade med medhavda sovpåsar.

Vi kröpo ned, jag skrev en stund, liggande på magen, i min dagbok, släckte sedan den lilla ljusbiten, som var min lampa, och drog hättan över huvudet.

Tyckte endast jag sovit en kort stund då jag vaknade. Klockan var över 5. Det småregnade och var kallt.

Grönländarna — båtens besättning — som hade sovit under en presenning voro frusna och kastade längtande blickar på primusapparaten, som susade på ruffgolvet.

Några koppar kaffe satte liv i oss alla, jag gav Olî order gå i land med grejorna och följde själv med för att se till de kommo på rätt plats.

Jag skulle nämligen bo hos »Udeliggeren» Thomas Brandt, en ung grönländare, med ett vekt, melankoliskt ansikte och mycket tyst och sluten av sig.

»Udeligger» Brandts familj.

Han bodde i ett halvt danskt, halvt grönländskt hus (torvväggar och vinkeltak) — inne i rummet lång brits med de vanliga mot väggen upprullade sängkläderna och utanför det ett kök.

Mitt rum var ett litet krypin, som inte var större än det ritbord jag nu sitter och skriver vid.

Där fanns ett bord och en stol, och mot väggen en byrå, det var allt.

Under bordet låg en oändlighet av knyten och skinnrullar som luktade och voro bra att stöda fötterna emot då man arbetade.

Klockan 7 avseglade unge Porsild.

Det duggregnade och boplatsen såg, liksom alltid grönländska boplatser i regnväder, tröstlös ut. Allt slokade med öronen.

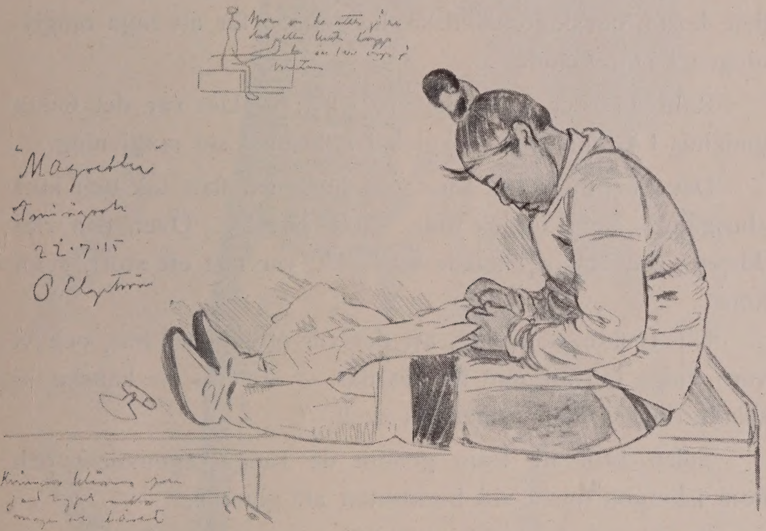

Husets klotrunda kivak »Margarethe».

Torvrökarna lågo som blå florsmössor över de låga, drypande, grönländska husen. Vattnet rann från ställningarna med »torkande» hajkött, hundarna voro smutsiga och drevo tröstlösa omkring. Av befolkningen syntes ej ett spår, alla höllo sig inomhus i avvaktan på bättre väder.

Jag och Olî blevo inbjudna deltaga i »udeliggarens» frukost: härlig, nyfångad torsk. Jag kvitterade med en burk »äppelkompott» och började se ljusare på tillvaron.

Vi sutto inne i familjens »stora» rum. — På britsen hade Thomas' barn krupit upp bakom sin mor, som sydde på något broderi. Tyget höll hon inklämt mellan mage och byxlinning. — Husets kvinnliga kivak, en klotrund skönhet vid namn Magerêtesuak, stirrade oavlåtligt på mig med sina stora kolsvarta ögon, och mötte mina, händelsevis hennes, flög ett brett leende över hennes ansikte.

Utanför öste regnet ned, och vi rökte under tystnad våra pipor. Olî upptäckte en speldosa under en bänk och spelade »La Paloma» — baklänges.

Omsider började det klarna upp, och jag kröp ut genom den korta dansk-grönländska husgången för att taga omgivningen i betraktande.

Rakt i öster hade jag kapellet. — Det var det första gudahus i Grönland som »gick i stil» med sin omgivning.

Det var ett lågt, torvtäckt hus med flatt tak och kort »husgång», som utgick från östra gaveln. Över den vita dörren, som mera liknade en lucka, var fäst ett stort, svart kors.

Olî tyckte som jag, att det var ett »pent» hus, och vi voro eniga om att gud trivdes där — »imera» — kanske — tillade dock Olî för säkerhets skull.

Solen bröt nu fram genom de tunga regnmolnen och kom isbergen borta vid horisonten att glimma.

Sandgrenarnas stora skinnbåtar, som lågo på en liten ö — för hundarnas skull — skeno som försilvrade.

En frisk vind blåste utifrån havet och kom de uthängda anorakkerna att fladdra.

Under en ställning med guldgult hajkött står en gammal eskimå, han slipar en kniv med långt benskaft och gnolar med djup, hes röst en sång för sig själv.

Morgonregnet har upplivat allt. De blåa slädarna, som ligga upp- och nedvända på de höga silvervita drivvedsställningarna verka nymålade.

Marken är visserligen en enda välling, och vill man hålla sig någorlunda torrskodd, får man hoppa från sten till sten, men det gör ingenting — nu stiger röken livsglad från skorstenarna, utanför husen bankar kvinnorna kaffebönorna i

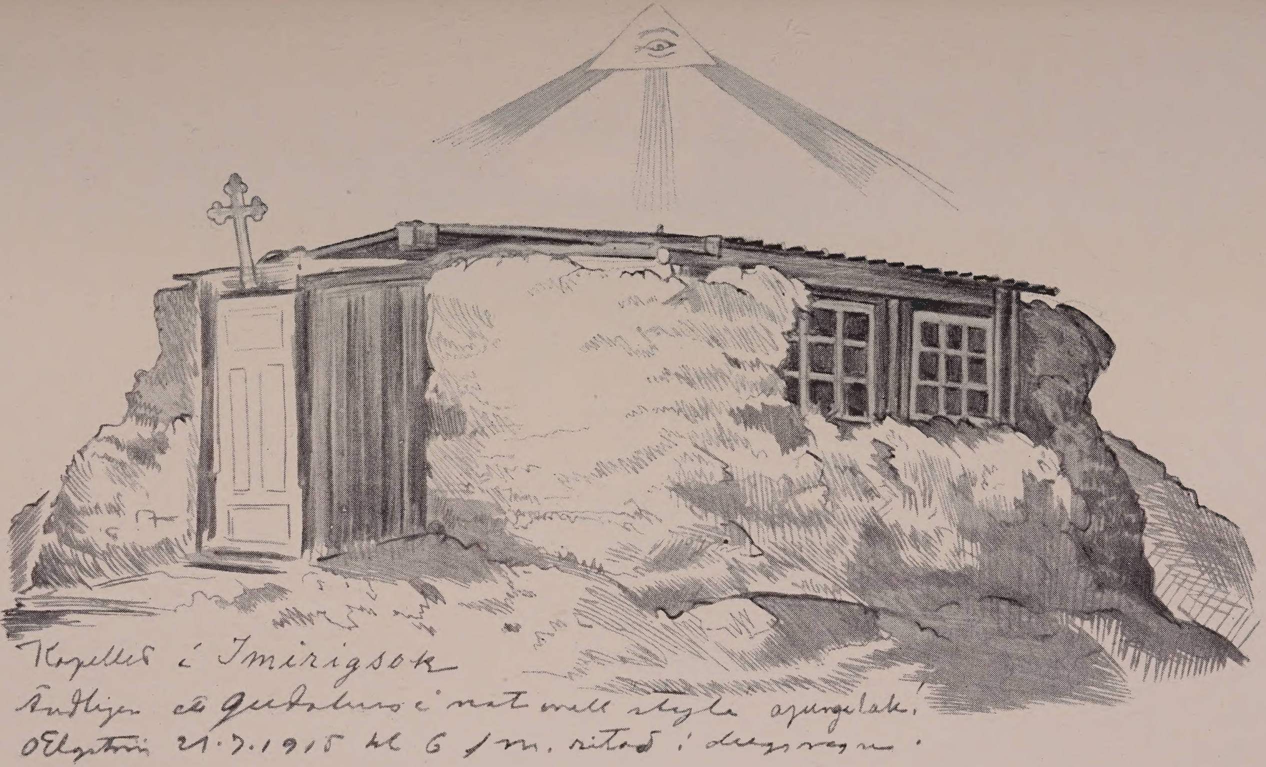
Kapellið í Imirigsok
Andlitið á Guðshúsi í [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!
[illegible] 21.7.1918 kl 6 f.m. ritað í [illegible].

Imirissok kapell.

flottiga kajakvantar, och de av fångarna, som varit ute på morgonen, komma uppför backen med knippen av fisk i händerna. Solen värmer besvärande och jag avlivar en mygga, som satt sig på min hand.

Jag kliver omkring i vällingen och gläder mig över tillvaron.

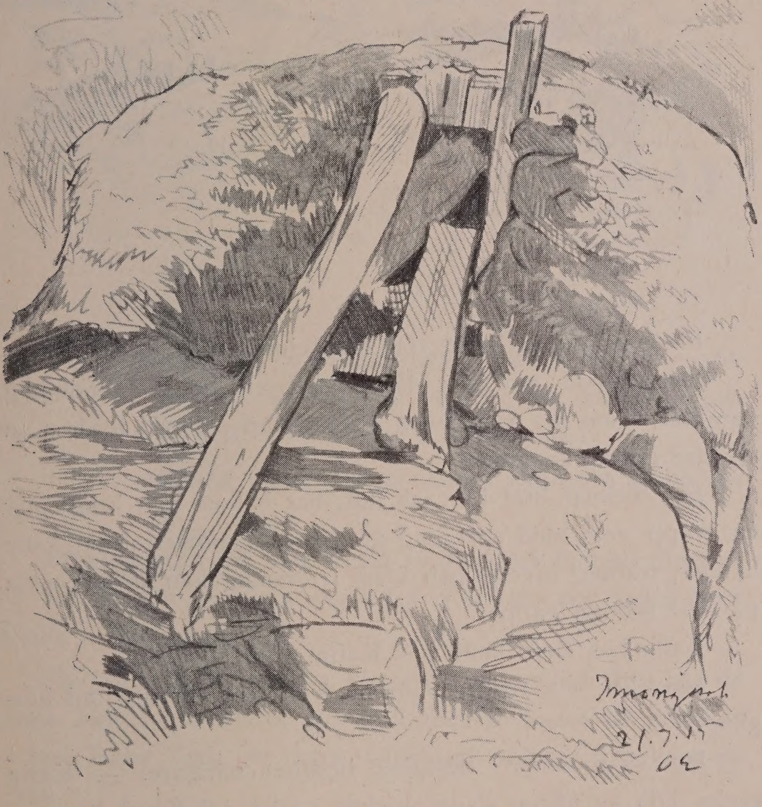

En köttbod, för hundarnas skull tillbommad med grova drivtimmer.

En köttbod är tillbommad med grova drivtimmer och strax bredvid, i en tom trälåda, logerar en hundmamma ibland ett myller av valpar. En kvinna kokar kaffe mellan fyra stenar, som blänka av sot, bakom hennes blå hårtopp ligger havet rött som blod — av slam från »Röde elf», som löper mellan järnförande basaltblock.

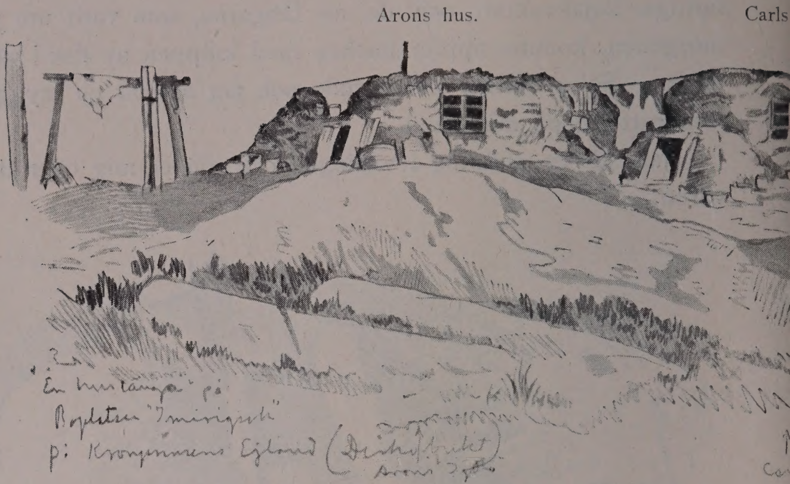
Arons hus.
Carls
"En huslänga" på
Boplatsen "Imerigsok"
på Kronprinsens Ejland (Diskobukt)
Arons
Ca

Flera mil ut är havet rött som cinnober.

Detta röda hav ger landskapet en högst egendomlig karaktär, men att återge det i »landskap», därtill fordras en styvare pensel än min. —

Jag tecknar litet här och där, har bakom och kring mig en grupp, som med spänning iakttar det sammelsurium, kalla händer, trubbig blyerts och blåst i förening kan åstadkomma på mitt fuktiga papper.

Kaffe hos Isak, kaffe hos Karin.

Isak har ett trevligt hus med en lång, brädfodrad husgång.

Jag skall senare beskriva besöket närmare. — Karin tycks lida av någon slags olycklig kärlek till Knud Rasmussen, för hon har hans porträtt i olika åldrar överallt på väggarna.

Inne i Isaks Igdlo var varmt och gott.

Min dagbok säger:

Jag trivs där, det är hemtrevligt och snyggt inne hos dem. Huset och dess inredning kan tjäna som typ för alla välbärgade fångares hus i Diskobukten.

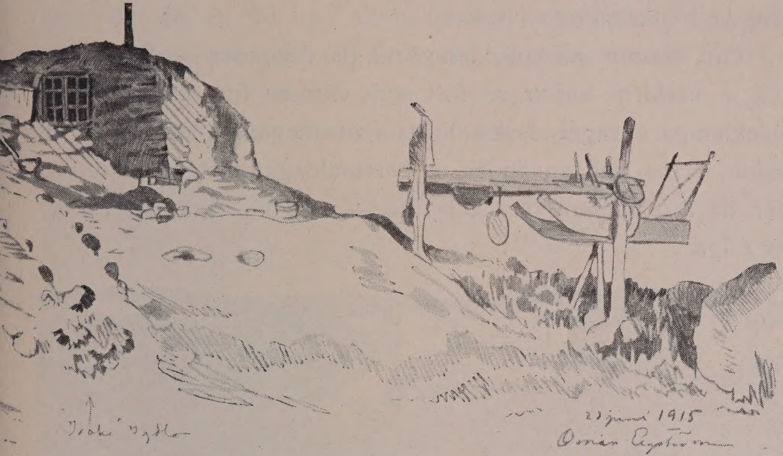

Isaks hus.

Mot bakväggen den breda huvudbritsen, tvenne sidobritsar och en liten fönsterbrits utgöra det övriga möblemanget. (Se A och D på planen å nästa sida.)

Till betäckning på britsen användes här stora klapmytsskinn.

Sängkläderna (B), som bestå av dyna och huvudkudde, en för var person — lakan användas ej — äro om dagen hoprullade mot väggen.

På golvet stå 2 eller 3 kistor (C) av trä, så låga, att de kunna skjutas in under britsarna eller användas till sittplats — hos Isaks voro de bara kaffebord — när jag kom på besök.

I ena hörnet var en spis uppställd (J) — på andra ställen brukas även en rund kamin med ringar ovantill, för kokning av mat.

Isak hade inga stolar — sådana äro mycket sällsynta — dock har jag sett sådana i grönländarhusen i Godhavn.

För att fortsätta beskrivningen, så hänger över spiseln och över de båda sidobritsarna just där de sluta till huvudbritsen, s. k. »tørrehäckar» (G), galler av smala träpinnar, upphängda i fyra snören i taket.

Om vintern stå späcklamporna (E) därunder — »för ingenting i världen torkar så fort som värmen från en väl skött späcklampa,» säger Isaks hustru övertygande, och jag tror henne. Hos Isak användes de gammaldags täljstenslamporna, men de äro numera rätt sällsynta — varför — kom jag aldrig att fråga.

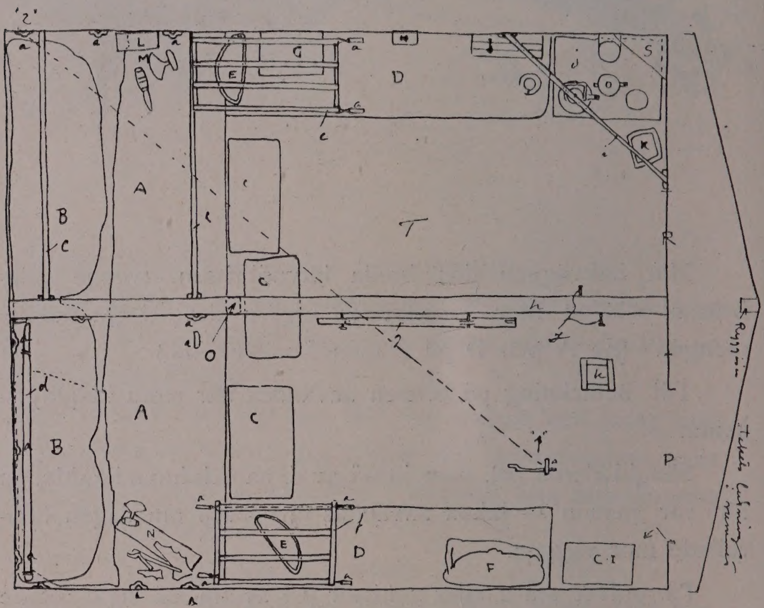

Plan av Isaks hus.

Till hushållet användes åtskilliga emaljerade kastruller och grytor från butiken.

En kaffe- och en tepanna, på väggen, en klocka och så på hedersplatsen en stolliknande hylla med rader av olikfärgade kaffekoppar. Det är hela inredningen.

Väggarna voro översållade med vykort och färgrika helsidor ur Allers familjefyfan.

Under taket hängde en hel del stänger för torkning av remmar och kläder. (Bössor och jaktredskap ligga alltid ute på kajaken och tagas blott in i huset då de skola repareras eller då de en tid icke skola brukas) och *i* taket hade Isak husets »näsborre» (K), en fyrkantig öppning avsedd för ventilation.

Jag mätte temperaturen i rummet.

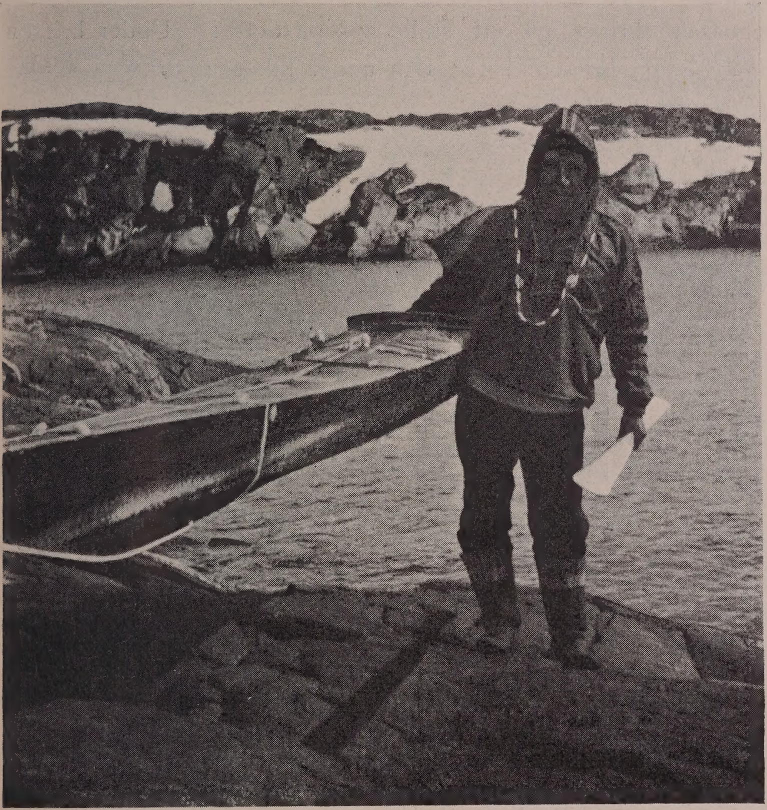

Vili går i land med sin kajak under armen.

Vid golvet var det ytterluftens — den dag jag mätte, 2 grader varmt, på britsen 16 och under taket 19, allt Celsius.

Om vintern, enligt flera danskars utsago, respektive 10—20 grader (alltid lika med yttre luften) 18 och 23—27 Reamur.

I de bättre byggda husen är givetvis golvtemperaturen högre än ytterluftens, men i vanliga fall, där man ser dagsljuset, eller åtminstone ljuset från husgångens lucka, under dörrkanten, densamma.

I de riktiga eskimåhusen, de som jag såg och besökte i Timerdlit, Agpamiut m. fl. ställen — jag menar dem, där husgångens öppning icke för in, utan *upp* i rummet — genom golvet — är temperaturen ännu mera skiftande. Knud Rasmussen skriver på ett ställe apropå detta: »Under britsen — 30°, på britsen + 18° och under taket + 30°.»

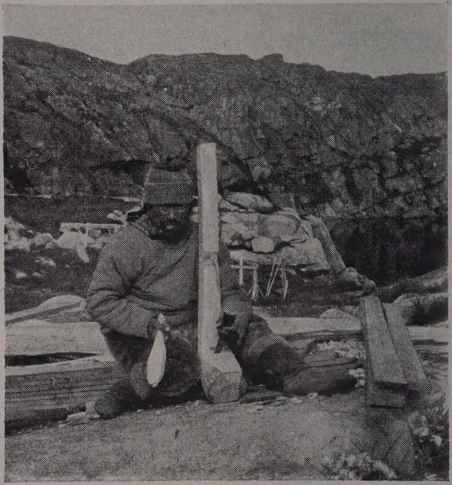

Kateketen i Imirissok.

Efter denna inventering fortsätter dagboken:

»Jag var egentligen bjuden på torkat Netsidekött hos Isaks och tyckte det skulle bli roligt få äta av denna för mig rätt ovanliga spisning, kom dit och — fick bara kaffe.»

Olî hade varit orolig, han sade ideligen innan vi skulle gå: Ingen god spis — tørred Netside ajorpok spismik, mig stor bangen (jag är mycket rädd, nämlich), vi blive syg imera. — Olî använder, i likhet med sina 15,000 landsmän, ordet imera = kanske — till allting. Det är en sådan vana att säga det. Pastor Mårtenssen från Godhavn berättade just i samma anledning om en brud, som han skulle viga »ett par timmar efteråt».

»Nå, Sofi,» hade han sagt, »i dag skall du ju vigas av mig.»

»Imera,» svarade det ljuva barnet.

Men för att återgå till Olî och hans ängslan möjligen bli förgiftad — så anförtrodde Olî sina farhågor till Thomas

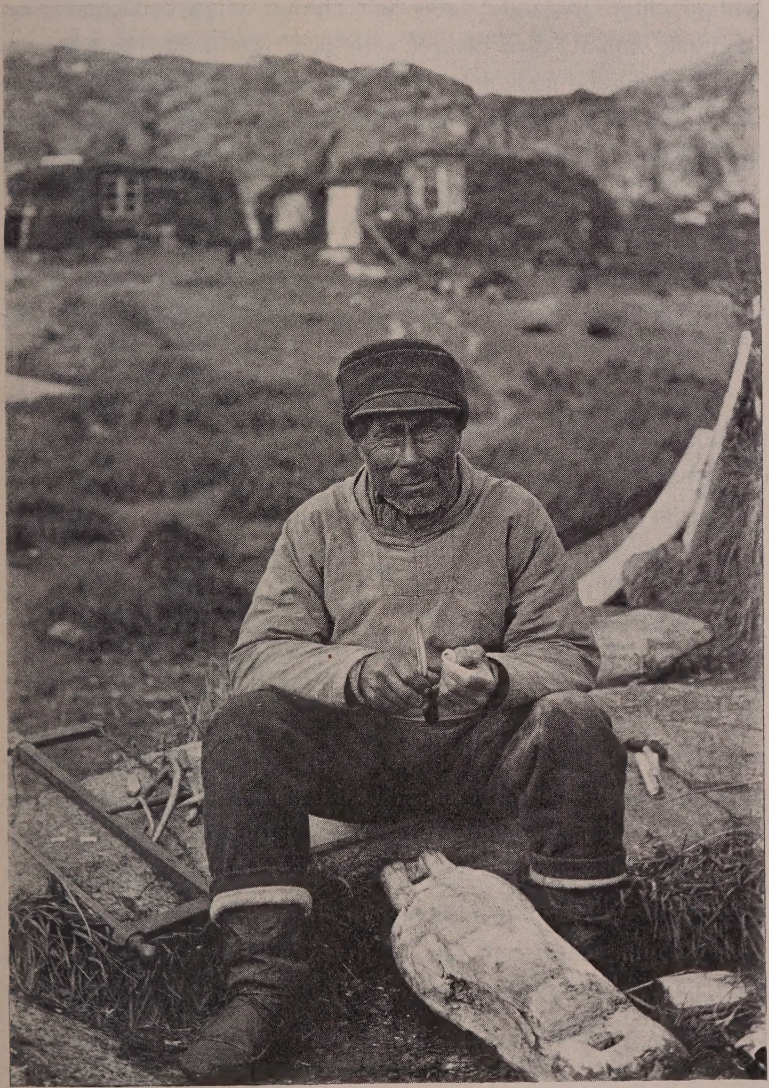

Isak Sandgren, Imirissok.

Brandt. Thomas avsände i flygande fart Margarethe till Isaks, och så ordnades allt, bakom min rygg — till Olîs mages bekvämlighet.

Jag mätte upp Isaks hus och fotograferade honom. Han är sig alldeles lik sedan »Sorte Sands»-tiden, samma välvilliga, litet frågande ögon och samma eviga småleende, antagligen ämnat vara diskret satiriskt. Ty fastän Isak är boplatsens huvudman och intelligentare än medelmåttan, har han dock svårt förstå mina syftemål och tycker nog i hemlighet, i likhet med sina grannar, att det är en smula på tok med mig på ett eller annat sätt.

Allt det torkade hajköttet och de blå hundslädarna göra landskapet svenskt. Thomas' hustru har stora, ljuva ögon och hennes örhängen äro minst 7 cm. långa, av modell »Matsalsväggklocka 1890».

Jag har köpt en skinnbåt med »besättning» av en halt grönländare. Jag tror han heter Hesekiel Laban Pele. Denna skinnbåtsmodell står framför mig då jag skriver detta, och jag vilar ibland ögonen i betraktandet av dess ädla linjer. Ja, vilket sinnrikt och vackert föremål en »Umiak» är, kan ingen föreställa sig, som ej sett densamma i verkligheten. — Bara denna lilla modell.

Längst fram i fören står masten och det rödbruna seglet är hissat.

De små trärodderskorna stirra på mig med svarta skinninlagda ögon, hårtopparna stå rakt upp, som det höves välklädda flickor. Mellan tofterna och i botten av båten ligga alla de grejor och redskap, som göra »konebaads»-resorna till det de blivit — nämligen det »hemtrevligaste» av allt.

Jag har tagit den lilla av flytträ utskurna kaffepannan i min hand, den är tålmodigt överritad med blyerts, för att se någorlunda sotig ut. Jag undrar hur många år det trä, den gjorts av, flutit omkring bland isbitarna på östkusten — innan Hesekiel Laban fick det i handen?

Styraren ser litet vansinnig ut i ögonen och kramar sin bredbladiga styråra i famnen som om han vore rädd jag skulle stjäla den. — Men jag har kommit alltför långt bort från Imirissok.

Jag har förut nämnt boplatsens »kyrka». Jag har gjort bekantskap med »dess kateket» — en broder till Isak. När jag såg honom först, satt han och yxade på förstäven till en ny stor skinnbåt. Han höll det klumpiga flyttimret i armarna, som det varit hans barn, och mejslade med stor försiktighet bort spåna efter spåna. Verktygen voro endast en liten mejsel och en klubba i form av en fisk.

Han blev mycket förvånad då jag genom Olî lät honom förstå att jag varit inne i kapellet, och att jag tyckte det var en vacker och fin liten byggnad, många hundra gånger mera »guds hus» än t. ex. den rödfärgvrålande arbetarbaracken som lekte kyrka i Godhavn.*

Vi gingo tillsammans in i kapellet och kateketen omtalade hur han själv hade byggt huset, skurit ut altarljusstakarna ur valrossben och hopsatt bänkar och altarskrank av olika träbitar.

Själva altaret var en med rött anoraktyg överklädd sockerlåda.

Altartavlan var en gammal tysk litografi med en nästan lika hemsk Jesus som i Napassok, och omgiven av en hop anskrämliga »krigsknektar».

Hela helgedomen var så rörande och så vitt skild från de stora hotell människorna i våra städer stiga in i en gång i veckan för att som det heter dyrka gud i.

Jag kände mig så hemma där jag satt och hörde den gamle kateketen berätta — berätta om det ensliga livet på öarna.

Vid utgåendet snavade jag över gubbens helpäls, han gick ännu i kajak, den gamle.

---

* Styrelsen för kolonierna i Grönland må förlåta uttrycket, det är konstnären som talar.

Jag fotograferade honom och han tog det hela med jämnmod.

Ja, nu är det sena kvällen och liktornarna bränna.

Foto. O. E.

»Karin» med sitt fosterbarn i amaut.

Mitt rum kan för visso nämnas »lilla benhuset», ty jag har köpt ihop en hel massa underliga ting av ben och läder, och de förut talrika inomhusdunsterna ha fått mäktiga konkurrenter.

Olî breder omsorgsfullt ut min sovpåse på en av Thomas' ärevördiga familjemadrasser och säger godnatt. Jag är inte alls sömnig, utan går in till Thomas och sitter en stund och talar pidgindanska med honom. Olî har gått »på silamutten», som det heter, barnen äro lagda och husets kvinnor sy vid skenet av en brinnande täljstenslampa. Den taggiga lågan brinner så bred och gul — blir ofantligt bred, och så märker jag att jag nickar till och är nära på falla i sömn.

Jag tar godnatt och är snart i min sovpåse. — Det är ett hårt läger, golvet tycks icke en gång vara släthyvlat, jag har en knast rakt under ryggen — men jag somnar ändå, och den återkommer i drömmen i form av spetsen av en borr, som en grönländare borrar hål i mig med. Jag har blivit en harpun och tänker med fasa på möjligheten bli slungad efter en säl. — »Jag sjunker som en sten om han gör det,» fortsätter jag min tankegång, och hela tiden borrar borren i min rygg — det är helt ohyggligt — —

Den 22 juli 1915 (ur dagboken).

Séla!

Jag ligger på golvet i min sovpåse och tittar på väggen mitt emot. Ja, så djupt har jag sjunkit i fråga om viloläger, djupare *kan* jag ej komma, utan risk att bli begraven.

För ett par nätter sedan låg jag »i säng», visserligen en säng bestående av tvenne hopsatta skonerogslådor, men ändå ett slags möbel med civiliserad ligghöjd över golvet.

Jag ligger och ser på en »farvespraglende» bild av frälsaren på korset, han är ensam på planschen, men någon har med djävulsk humor upphängt tvenne vanliga s. k. »sprallegubbar», en på var sin sida om den lidande.

Den ena av de »båda rövarna», är det månne »den snälla»? en dansös, är uti gaskjol och har naken överkropp. — Jesus' ögon vila tankfullt på hennes unga bröst — hennes runda armar äro, som i skämtsam efterlikning av frälsarens, lyfta över huvudet, hon gör det ej av fri vilja, ty »snöret», som förmedlar lemmarnas rörelser, är spänt, i dess nedre ända är fastbunden en gammal — glödlampa.

Den andra rövaren är en svart- och vitrutig harlekin. Han är korsfäst på två nålar med blå glashuvuden.

Under denna sköna grupp, på husets gråblå byrå, tronar en kvast med pappersblomster, en lampa för tran, en grammofon på vars gröna matta Thorvaldsens Kristus sakta snurrar runt som i långsam vals.

Jag har nämligen dragit upp spelapparaten — inga skivor finnas, därför dansar frälsaren.

Bredvid grammofonen står en porslinsfigur, en elegant sprätt framställd i sista stadiet av berusning, han stirrar intensivt på en stor bleckburk med sodapulver »Mod Trykken i Hjærtekulen, opkastning 1 Theske fuld tre Gange daglig vis Været er daaligt (se Hastrup), Svaneapoteket København».

»Opkastning» heter »meriastunutdlo» — det måtte vara hemskt vara illamående på grönländska. — — —

Ja, allt detta ligger jag och tittar på och söker fundera ut hur många Thorvaldsens Kristus à 1,25 som egentligen finnas i Danska Västgrönland. — En kateket jag känner har 8, alla mer eller mindre defekta, men dock i stånd att stå upprätt. Thomas har 2. — — Nu kommer Olî med mitt te, som han serverar på en av mina största skissböcker, och detta för mig åter till yttervärlden, som rapporteras vara ajorpok.

Fuktig och dimmig. — Jag hade tänkt resa till en liten boplats belägen en mil från Imirissok, men inhiberar ordern om konebaad, ty jag vill i dag sällskapa med Isak och taga reda på en del ting som ligga mig om hjärtat. — —

Efter att ha ätit en hastig frukost, stegade jag ner till honom.

Han var redan på benen och satt utanför sitt hus i regnet, sysselsatt med att skära ut en ring av ben — jag har den nu på mitt finger. — Efter att ha förärat honom en burk fruktkonserver — till nulian — ryckte jag fram med mitt ärende.

»Isak,» sade jag, »du som är en förståndig man och väl har reda på allt som rör livet och jakten — omtala nu för mig hur ni leva — året om.»

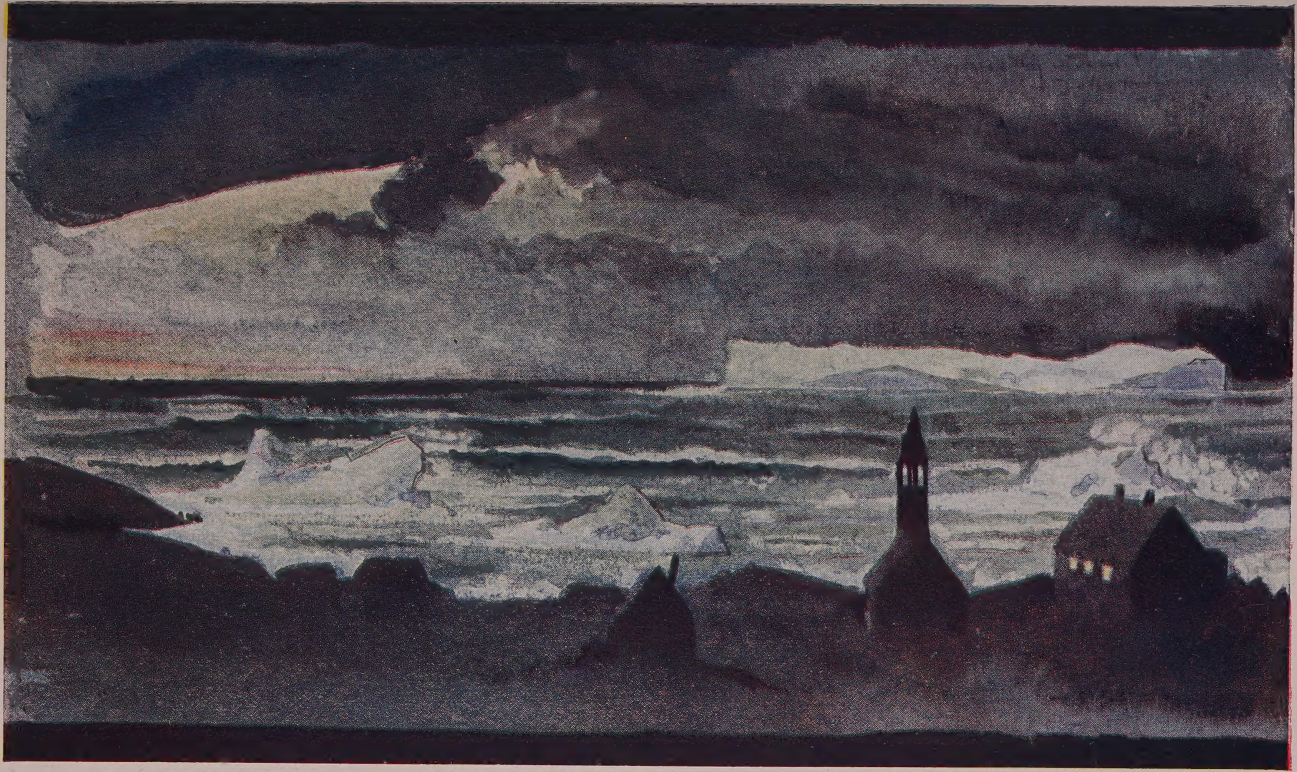
Grönländska hus.
Grönländskt hus.
Kyrkan.
Isfjäll.
Sjukhuset.

Sydvästlig storm. Jakobshavn.

När Olî översatt ramsan, svarade Isak — att det ville han gärna göra, fast han tyckte vi borde gå in och dricka kaffe, för det var bra kallt sitta ute — för »amissok» — och så kröpo vi genom den långa husgången in i värmen, och sedan vi väl fått kaffet nedför struparna och Eva, Isaks hustru, tackat för den vackra burken — hon klistrade det färgprunkande emballaget på väggen — började Isak berätta, Olî översätta och jag anteckna. Jag har sedan i Steensbys Antropogeografiska reisestudier i Nordgrönland 1909, funnit en skildring av Hund Ejlændarnas * liv från januari till december, och som den i alla delar överensstämmer med Isaks berättelse, tar jag mig friheten begagna den i stället för mina egna anteckningar, som icke äro så överskådligt uppställda som professor Steensbys.

Sedan, vid återkomsten till Godhavn, fick jag i min hand 12 teckningar, behandlande just grönländarnas jaktmetoder under årets alla månader.

Dessa teckningar, som äro utförda av fångaren Pele Danielssen från boplatsen »Upernevik» på Disko (vid Godhavn), har jag använt till professor Steensbys skildring. — Jag ger honom och bilderna ett eget kapitel.

---

* Invånarna på en ögrupp belägen 15 km. sydost om Kronprinsens Ejland, på vilken Imirissok var belägen.

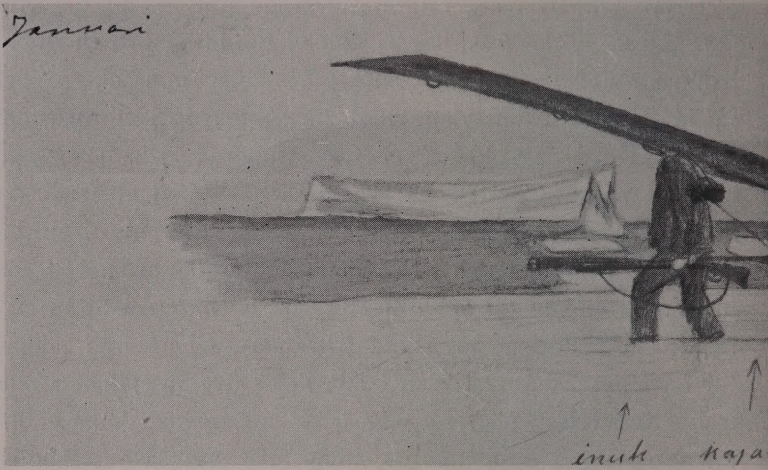

Januari.

»Hund Ejlændernes liv under årets lopp.»

— Utdrag ur professor Steensbys Antropogeografiska reisestudier o. s. v. København 1909. — —

— — — »Omtrent fra April til December har man aabent Hav, og Fangerne jager fra Kajak. Paa grund af Søgången spiller Harpunen den største Rolle, Bøssen bruges meget lidt.

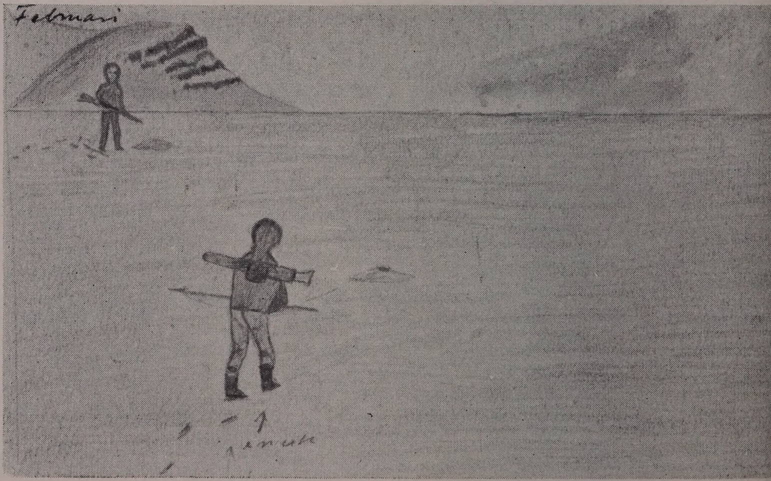

Feb ruari.

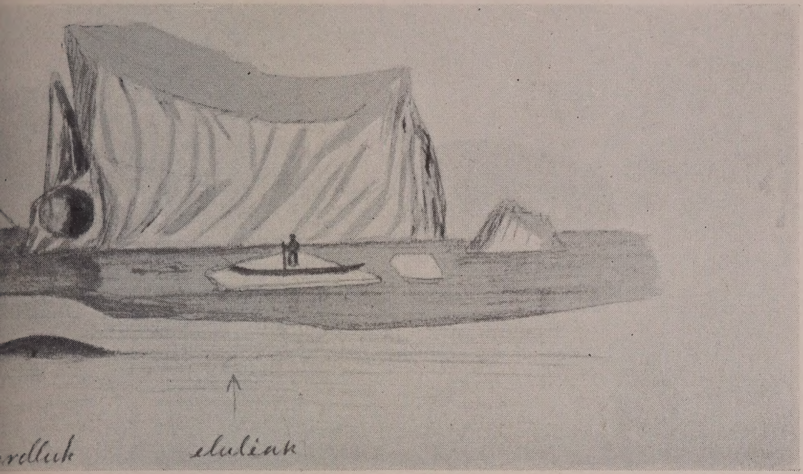

Januari, Februari og Marts er de Maaneder, hvor man som Regel har Is paa Havet men Islægget er dog usikkert da det till enhver Tid kan bryde og drive tilsøs. Desuden er det gennemfuret af Revner og Strømsteder.

I Januari drives Isfangst.

Med kajaken på Hovedet i det Kajakaabningens Bagrand hviler paa Skuldrerne og Forranden, udfored med Halfpelsen paa Mandens Pande, saaledes at Kajaken hænger noget

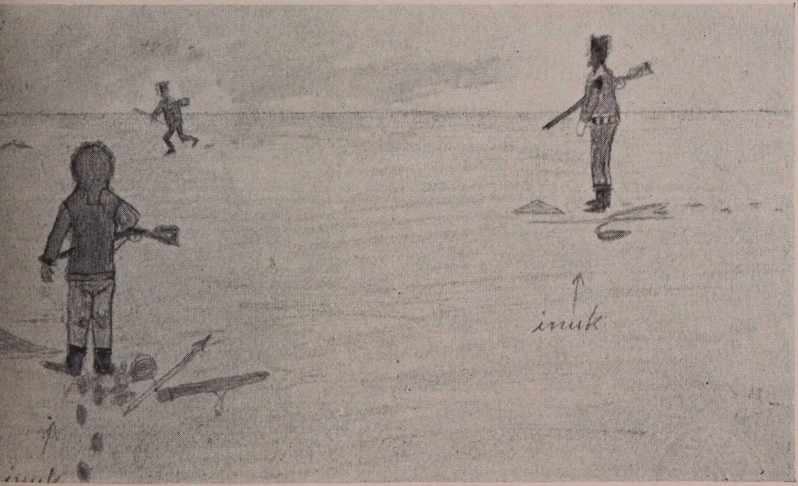

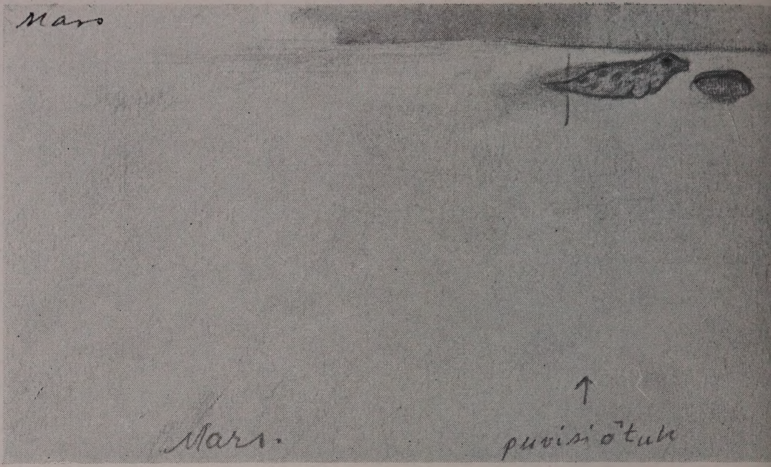

Mars.

skraat nedat bagtil, og Øgenen frit kan se fremad, vandrer Fangeren udover Isen under tiden fem Mil.

Indtil 6—7 mil* paastod de lejligheds vist at have værit ude til Havs eller opad Disko til.

Kajaken maa de altid have med sig, dels for di Isen kan gaa saa de maa ro i Land, dels fordi de ellers ikke kan sætte over di store Revner med aabent Vand. Naar de fra det aabne Vand ror Kajaken opover den skarpe Iskant gør de Benskinne der ligger langs den forreste Del af Kajakkølen god Nytta til at tage Stødet af, en lignende Benskinne ligger langs Køllinjen bagtil.

I Revnerne jages Netsider (Fjordsäl) og dernæst ogsaa Sortsider og Klapmyts samt Hvidfisk.

Dyrene skydes med Bøssen fra Iskanten.» — —

Peles teckning, »Januari», visar, hur »Fangeren» vandrar på isen med kajaken på huvudet, släpande sitt byte, två Netsider efter sig. En annan fångare håller till på ett isblock i bakgrunden, väntande att en säl skall sticka upp huvudet. — —

»*I Februari* driver Isen mere fram og tillbage og gifver

---

* Överallt var det i detta kap. talas om mil menas danska.

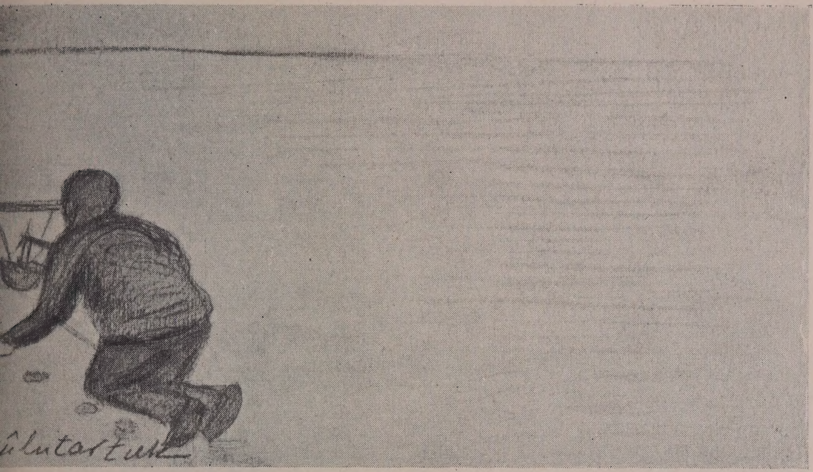

mere aabent Vand. Netsider er det vigtigste Jagtbytte. Lignende gælder näste Maaned.» — —

Peles teckning »Februari» visar oss ett stycke verklig vinter. Borta vid horisonten står solen lågt nere och vid Netsidernas andhål vaka jägarna. — Det som giver denna teckning dess värde, är det intryck av vidder, man erfar vid betraktandet av densamma.

»*I Marts* kan man begynde at bruge Skydesejlet paa Isen til Utsok Jagten. Lejligtvis dreepe en Remmesæl og nu og da en Hvalross.»

Pele har tecknat en grönländare, som kryper fram på isen, dold bakom sitt skjutsegel. Sälen, eller vad det nu är för ett djur, ligger vid sitt andhål och anar icke fiendens närhet. Jag nämnde skjutseglet.

Idén är densamma som kajakseglets, och utseendet ungefär likadant, fast skjutseglet är placerat på en liten släde, vars medar äro klädda med remmar av skinn. Slutvinjetten till detta kap. visar tillräckligt tydligt dess konstruktion.

»*I April* driver Isen som Regel ustandeligt frem og tilbage saa der er meget aabent Vand. Föruden Netsider er der ikke saa faa Klapmyts og Hvidfisk.»

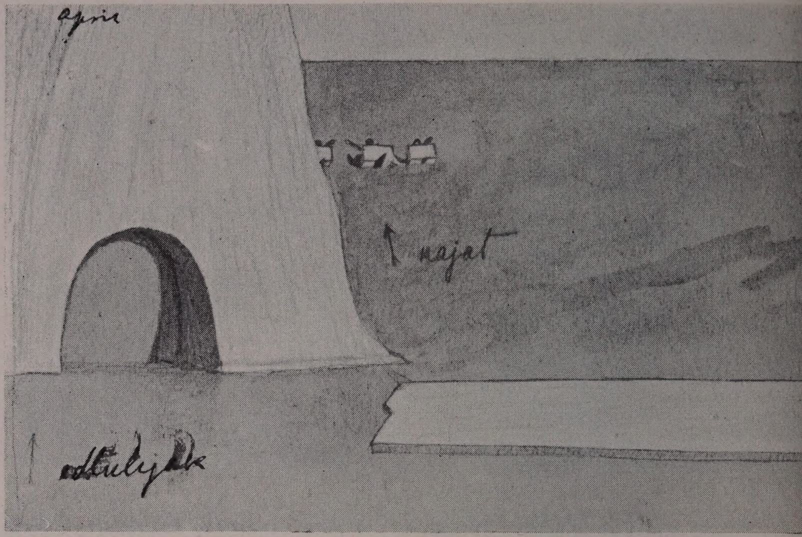
April
najat
edlulijak

April.

Peles teckning för april visar en sälhund på sitt flak. Bakom det stora »edlulijak» eller isfjället komma tre kajaker med uppsatta skjutsegel. —

»*I Maj* er der kun af og til drivende Isflager. I øvrigt

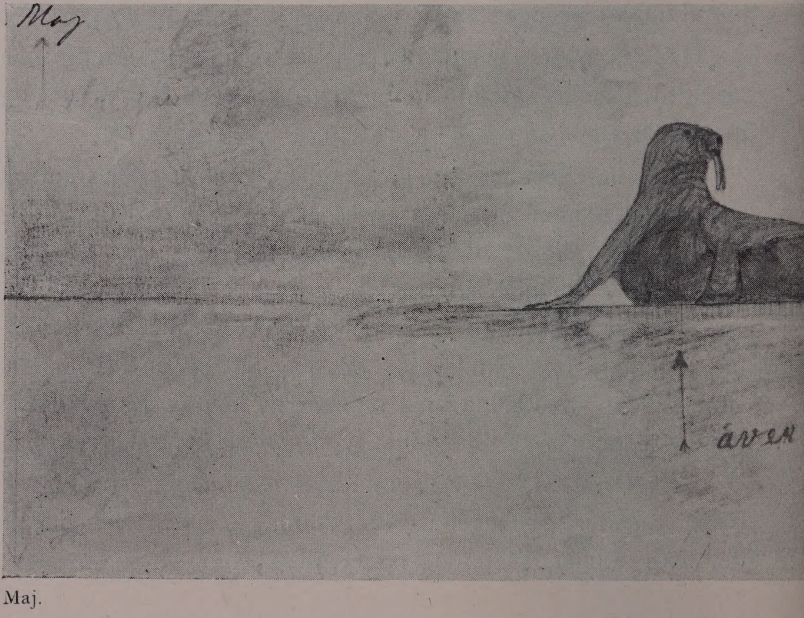

Maj.

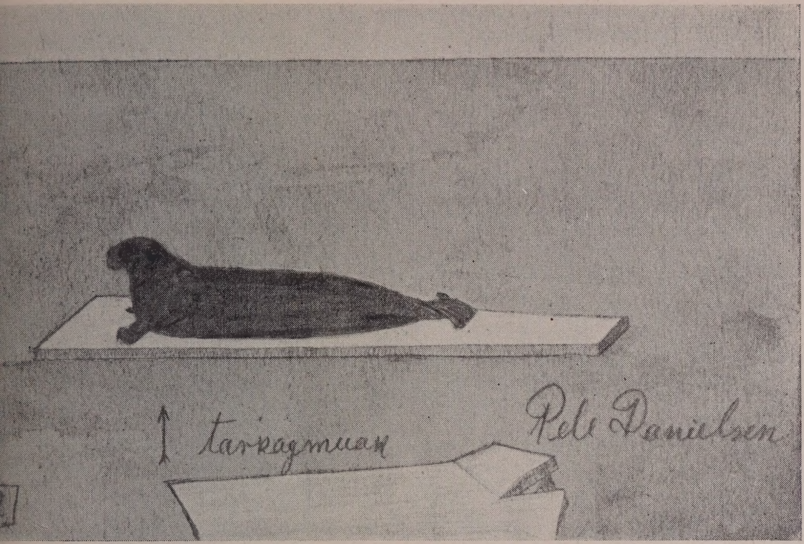
tarkagmuak
Pele Danielsen

har man de samme Jaktdyr som i April og Klapmyts er endnu mere eneherskende.»

Peles teckning föreställer här en valrossfångst.

»*I Juni* kommer Sortsiden, men Netsider och Klapmyts

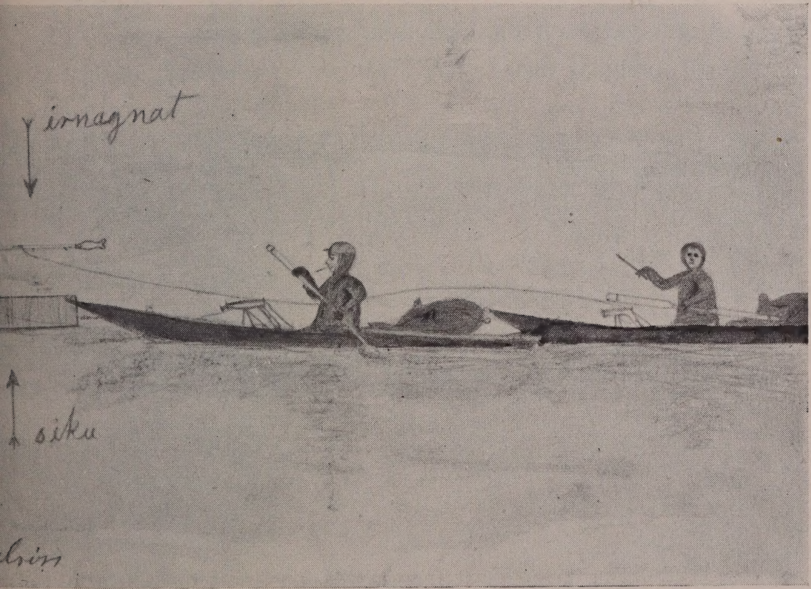
irnagnat
siku

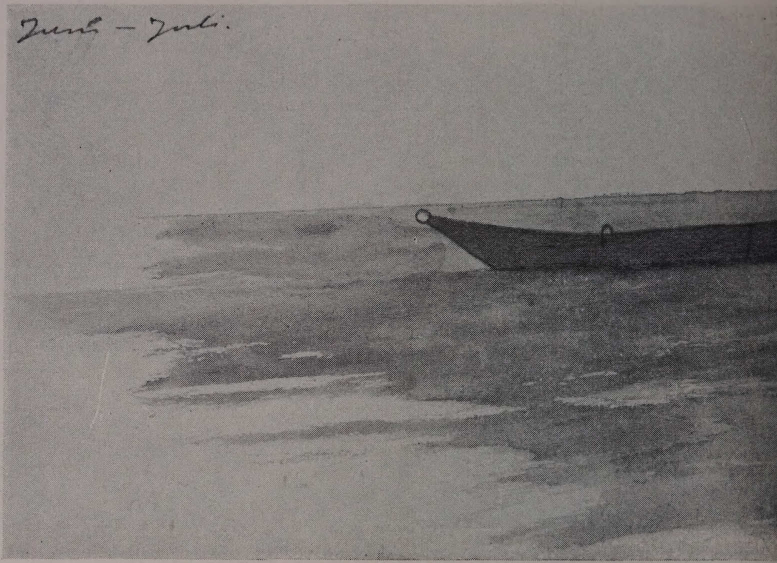

Juni—September.

Trække bort. I Løbet af Juni reiser Hund Ejlænderne med deres Familier Syd paa helt ned i Holstensburgs Distrikt» (Isak och övriga Imirissokare på Kronprinsens Ejland fångade dock angmagsetter på Disko och hade sitt läger där) »för att fange Angmagsesseret og Helleflyndrer.

Hertil medgaar ogsaa *Juli* Maaned.

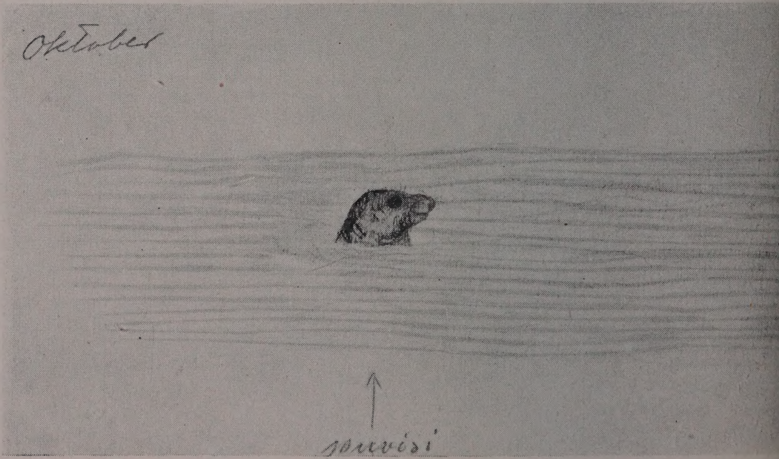

Oktober.

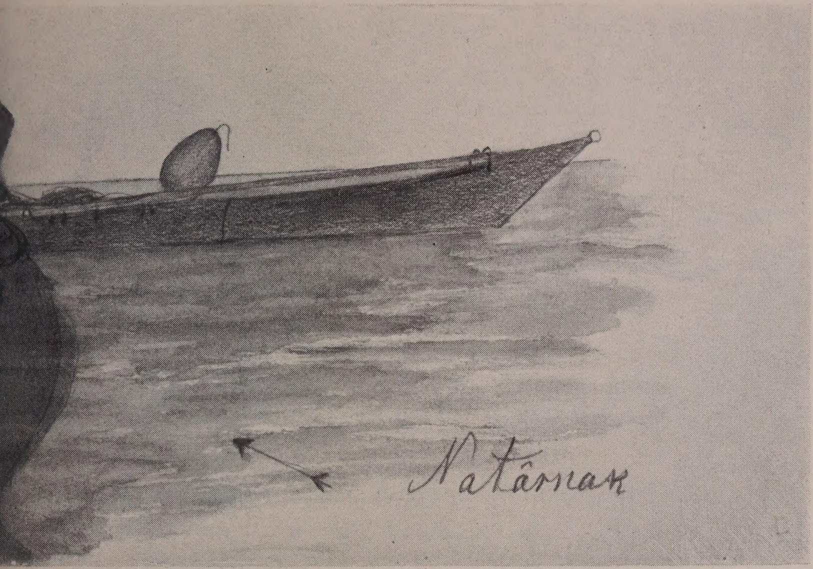

I den første Del af *Augusti* forekommer ved Hund Ejland af Havspattedyr, væsentligst unge Sortsider. I den sidste Del af Maaneden begynder Klapmytsen at vende tilbage.

September forholder sig som sidste Del af Augusti. Detsamme gælder

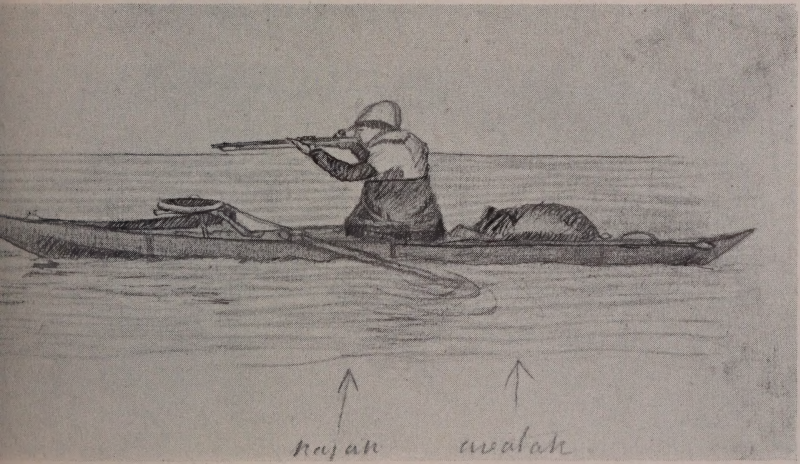

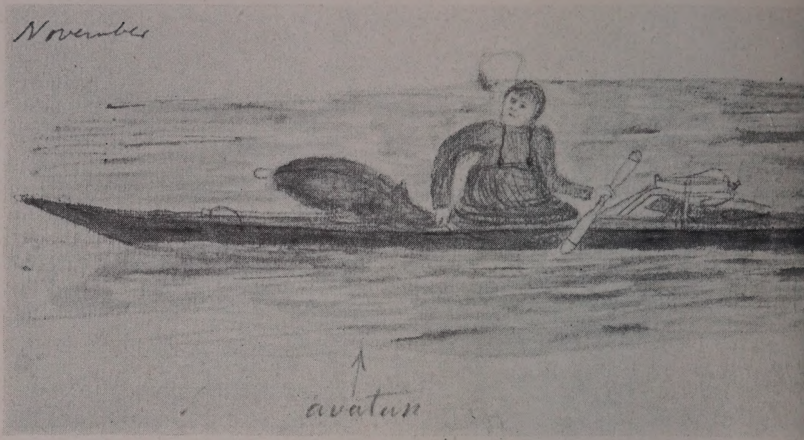

November.

Oktober — bortsedt fra at de skal være færre Klapmyts men flere Sortsider.»

Peles teckning »Oktober» visar en vanlig jaktscen. Fångaren skjuter med bössan från kajaken på det ur vattnet uppstickande djuret.

Skyttens rörelse är mycket bra uppfattad, och sälen ser mer än lovligt nyfiket på den annalkande egendomliga varelsen.

»*I November* kommer Klapmydserne aller i større mængder och Netsiderne begynde at infinde sig.»

På teckningen för denna månad har Pele låtit jägaren redan ha kastat harpunen. Sälarna ryka i väg så vattnet

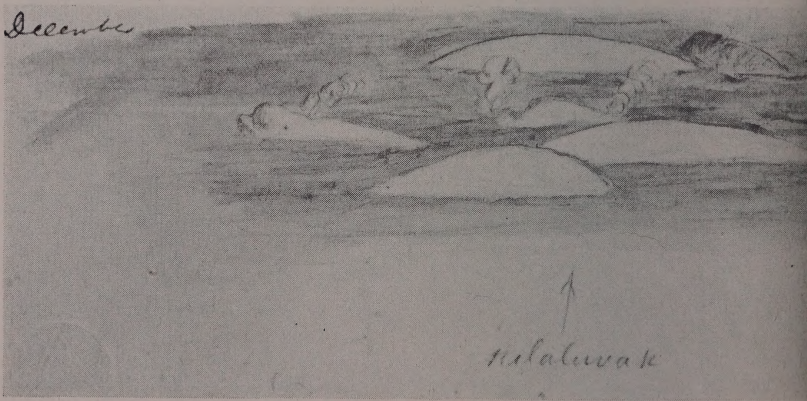

December.

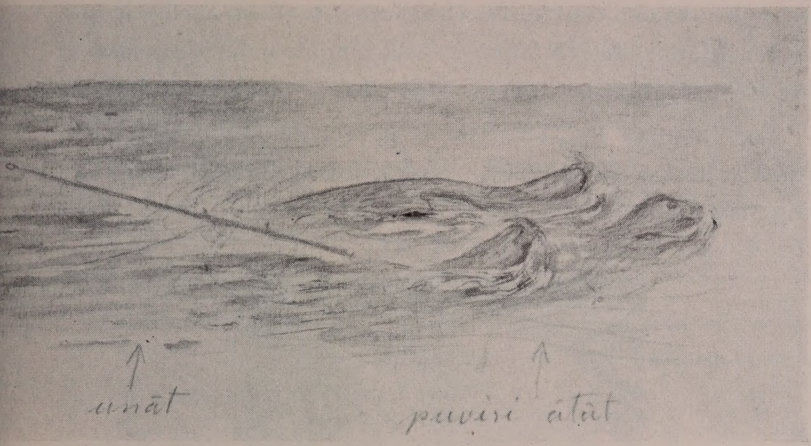

skummar om dem, och fångaren böjer sig skyndsamt, medan fangeremmen rullas upp, bakåt, för att få loss »fangeblæran». Det är ett riskabelt moment, som framställes, ty skulle »fangeblæran» ha fastnat, drar den flyende sårade sälen omkull kajaken och fångarn drunknar givet — om han ej hör till dem som kunna »resa sig» — eller har någon kamrat, som kan skynda till hans hjälp.

»*December* begynder ligeledes med mange Klapmyts og lidt Sortsider og Netsider, men desuden kommer Hvidfisk og Narval.

Isen begynder at lægge sig paa Havet.»

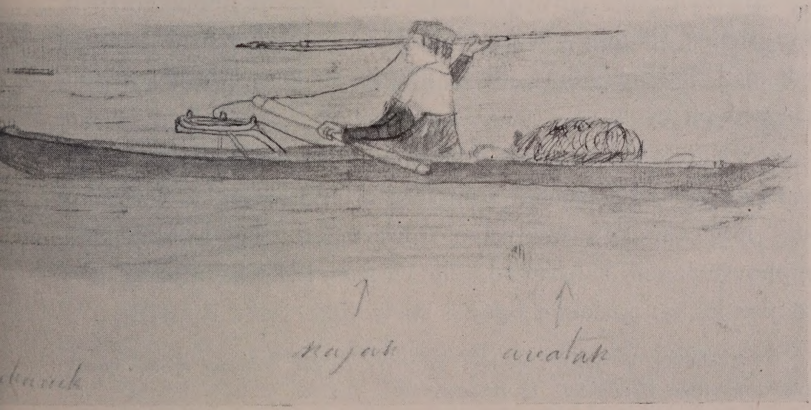

Peles decemberteckning visar just en vitfiskjakt. De långa kritvita djuren utstöta ångmoln och fångarn i kajaken kastar just sin harpun.

Jag hoppas jag icke tröttat läsaren alltför mycket med denna »årsrevy», som jag medtagit huvudsakligast för teckningarnas skull.

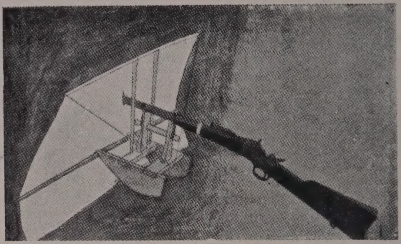

Skjutsegel.*

Fortsättning på kapitlet »Imirissok».

Spridda anteckningar.

Nere i Karens Igdlo fann jag i ett hörn, uppfäst på väggen, några stycken linoleummattbitar — hon sade hon hade mönstren till modeller då hon gjorde kamikker och dylikt.

Männen bära sitt hår benat vid vänstra tinningen, och från denna tinning går en lång hårslinga tvärs över pannan och ned bakom högra örat, den är så lång att den ibland når ned på axeln.

Fick tag i en Sermersûk eller isskrapare, varpå var inristat en rolig berättande scen från en valrossjakt. Vad som slog mig var den medvetna stiliseringen. Jag tog reda på upphovsmannen, som visade sig vara en livlig krympling med ett par kloka, spelande ögon i skallen.

---

* Teckning ur mag. Porsilds: »*Studies, on the Material culture of the Eskimo in West Greenland.*»

Jag berömde hans sniderier, och genom Olî framförde jag mitt »vördsamma tack» för att han ej hänfallit åt Allers familjejournalsornamenten, utan endast ristade in vad hans hjärta ingav honom.

Oluf Jeremiassen, så hette krymplingen, såg mycket nöjd ut och sade han ännu hade en Sermersûk att sälja.

Den var prydd med en räcka »kvinnobåtar» — och var utmärkt väl och tydligt ristad.

Han, Oluf, var livligt intresserad av det föredrag — tyvärr dåligt översatt av Olî — över äldre eskimåornamentik jag undfägnade honom med.

Jag gav honom en del gamla mönster att gå efter, och han lovade mig flera arbeten.

Efter en stund hade det spritt sig i byn att jag särskilt var pigg på etnografika med en eller annan inristning, samt att fabulösa priser betalades.

Och så började rariteterna dugga.

Urgamla tigussats med ännu varma ornament.

Isknivar med valrossjakter och hemska övernaturliga händelser -– meget gamle — som det intygades, fast den »längesedan avlidne» mästarens blod ännu lyste friskt och rött där kniven i brådskan sluntit och träffat den »andra handen».

Grönländarna äro ett smart folk — men de äga också sinne för humor.

Jag och Olî skrattade så vi höllo på att gå åt, när en figur ville avyttra en kôrut, ett »gravfynd», med en inristning föreställande en grönländare som dödar en säl — skjuter honom med bössa. På baksidan, d. v. s. den sida som ligger mot kajakdäcket — där annars *aldrig* något ornament förekommer, var ristat ett skepp — med skorsten — en ångare. You know.

Det var här fråga om ett flera hundraårigt gravfynd. —

Säljaren brast själv i ett högljutt skratt och omtalade, att han själv »lavet antikviteten». Något liknande hände mig för ett par år sedan i Karesuando i svenska lappmarken.

Jag blev erbjuden att köpa en ask med årtalet 1839 — i botten. Jag betalte bra och — en timme efter kom samme lapp igen och ville åter sälja en ask.

— Vad ville han ha?

— 15 kronor. — »Du är tokig,» sade jag, men lappen pekade med ett smutsigt finger på askens undersida och sade: Meget gammel! — I botten lyste i nyskurna siffror årtalet 1429. — Främlingar skola skinnas, är tydligen lösen såväl i Grönland som Lappland.

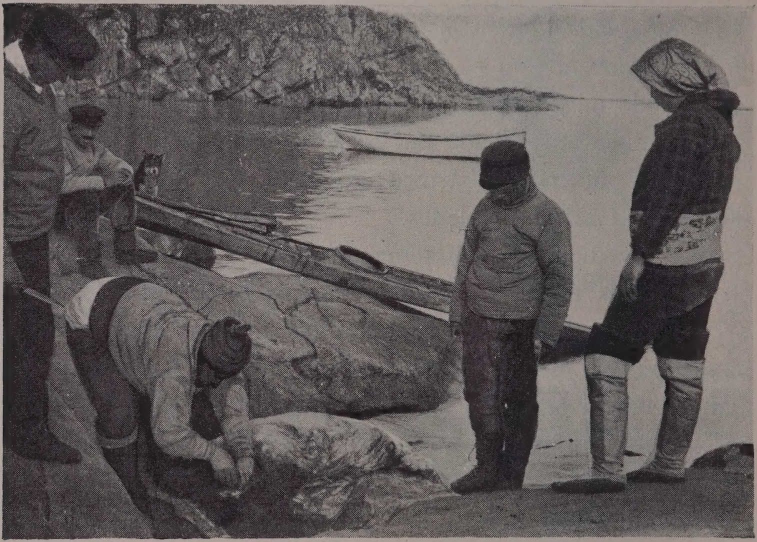

Vili har fångat en valross, Eva skär upp den.

Min kameraslutare har gått i sönder och jag har haft ett särdeles sjå med att laga den. Sentråd, kamikkskinn och knappnålar voro mina verktyg.

Vili, Isaks son, hade kommit hem med en stor valross, och jag tog en ganska god plåt av »flensningen».

Isaks hustru skar upp den. Isak och Gertrud stå och se på, i bakgrunden sitter den alltid tyste Thomas Brandt. Vädret är lugnt och stilla och fisken slår överallt i vattenbrynet.

Jag tog mig på e. m. en tur upp till boplatsens kyrkogård, gravarna lågo på en liten sandslätt, varifrån man hade en hänförande utsikt över havet.

Varje grav bestod av en hög stora stenar, riktiga små ättehögar, var och en. Dessa stenar släpas ihop till skydd mot rävar och björnar. Vid varje gravhög var placerat ett stort kors av drivtimmer, målat glänsande vitt av sol och regn. — Det hela överstrött av snäcksand. Namnen på korsen voro skrivna med blyerts — alla i det närmaste utplånade.

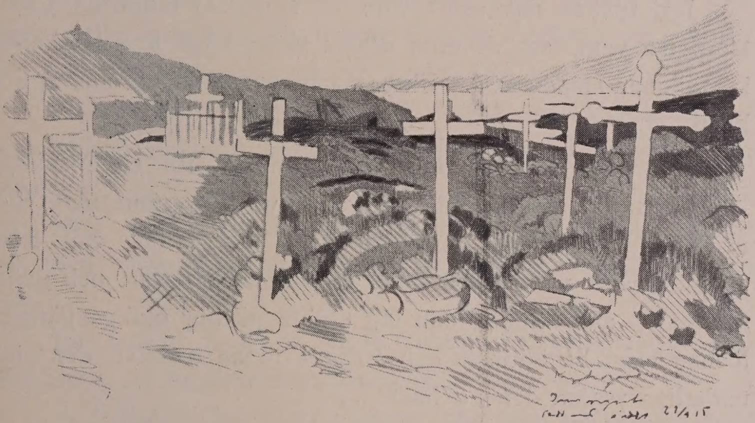

Imirissoks kyrkogård.

Pele Asserpane, läser jag på en grav. Det var ovanligt många barngravar, över ett kors hängde en krans av ljung med ett blekt vykort, varpå en liten blåklädd gosse räcker fram en bukett rosor. — Under det hela lästes: »Gud välsigne Eder på Eder bröllopsdag» (översatt från danska).

En grav var tydligen över en halvvuxen gosse, ty mellan stenarna lade jag märke till en sönderbruten leksaksharpun.

En liten flicka var begravd strax invid, på stenen låg en tigussat — ett par glaspärlor hade fallit ned på sanden och lyste i allt det vita omkring.

— — Solen skiner så vänligt över mig och gravarna.

På en kulle i närheten håller ett kärlekspar »stevne møde». Jag hör kvinnans glada skratt på långt håll.

En gammal gumma, som gräver upp torv bakom mig, liknar med sina långa tunna ben en tysk general. Den framåtböjda hårtoppen och huvudets form ge visioner av en örnkrönt hjälm, spaden blir en sabel, och det hela, på avstånd — marskalk Moltke eller någon annan åldrig krigare.

Intrycket störs dock av att Moltke kliar sig i hjälmen, snyter sig i fingrarna och sätter sabeln i en torvtuva, som omsorgsfullt synas, innan den lägges upp i sin hög. — —

Jag tycker det skall vara en angenäm tanke för grönländarna veta, att de efter döden skola flyga ut i solskenet i millioner smådelar. — Flugorna lägga nämligen sina ägg i liken.

Har stått och beundrat en dörrlucka till en husgång. — Handtaget satt ej mitt på, som vanligt, utan nere vid marken, i ena hörnet på luckan, knappt 10 cm. från marken. Det var i likhet med dörrkanten kolsvart och glänsande av användning, och jag tänkte på hur otaliga gånger luckan måst ha öppnats och stängts, innan den fått den vidunderliga patina den nu hade.

Jag talar vid Thomas om kajakvapnen, och han nämner att fangeblaeran — vilket jag för övrigt själv lagt märke till — här i Diskobukten och norrut är mer än dubbelt så stor som söderut, »Vinge»-harpunen (ernaugnak) och den som slutar med en benknapp (unâk) användas båda här i Imirissok.

Fågelpil finnes även, brukas mest vid ejderjakten i augusti.

»Blaerepilen» användes icke av vuxna, utan blott av halvvuxna pojkar, som skall till att lära fånga.

På aftonen fick jag höra några präktiga sagor, av vilka jag här meddelar en. Den finnes även i Rinks samling, men avviker något från hans framställning. Den som jag hörde hette »Pakitssok» och lydde sålunda:

I Olîs översättning.

»Pakitssok var ungkarl, var alldeles ensam, blott modern levde. På boplatsen, där de voro, fanns en väldigt stor man, vars dotter var mycket vacker.

Under det att Pakitssok höll på att bygga en båt för att resa norrut, fångade han en gång en björn, som hans moder gömde till honom. En annan gång fick han en säl, även denna gömde hans moder.

På våren blev skinnbåten färdig och Pakitssok beslöt resa, fast han blott hade sin mor med.

En dag då den starke fångaren gått i kajak och icke syntes till, satte han, Pakitssok, sin båt i vattnet, och då den var lastad, rövade han den starkes dotter.

Flickan var mycket bedrövad, skrålade och grät så Pakitssok måste allvarligt säga till henne 'du skal ikke græde, du skal roe'.

Hon fattade en åra, och Pakitssok, som såg hur fjällen på land flögo förbi, sade, 'hade vi bara en sådan rodderska till'.

De lade i land på en ö, och på morgonen upptäckte Pakitssok att hans svärfar nalkades i kajak.» —

— I Rinks bok står i sagan 99, att Pakitssoks moder upptäckte den ankommande, »gick ind i tältet og sagde: Pakitssok, der kommer en Kajak og du bliver endnu liggende paa din Hustru». —

— »Svärfadern kastade både sin harpun och sin länsare på Pakitssok och träffade honom, men vapnen nedföllo sönderbrutna från hans kropp.

När svärfadern såg att Pakitssok var hård, vände han under tystnad sin kajak och rodde hem igen.

Så reste Pakitssok vidare och kom till en tältplats med många kvinnor.

När de nästa dag skulle resa vidare, tog Pakitssok en flicka» (»på skuldran», står det hos Rink) »och satte henne i båten för att ro. På samma vis bar han sig åt i fyra dagar, och när han således hade fått 4 hustrur, var han nöjd och for till Egedesminde, varest de träffade ett skepp.

Modern sade då till Pakitssok, sälj nu det björnskinn och det sälskinn, du fångade, till köpmannen. Pakitssok sade nej, köpmannen betalade alltför litet — och så rodde han ut till skeppet.

Då kaptenen frågade vad han ville ha i stället för skinnen, svarade Pakitssok, en bössa.

Kaptenen tyckte inte de hade en bössas värde, och då Pakitssok fortfor bråka, blev kaptenen arg och sade till matroserna, att de skulle skjuta Pakitssok.

Men alla kulorna föllo ned från hans kläder, och eftersom nu alla sågo han var hård, fingo alla stor vänskap för honom.

Pakitssok fick en fin bössa» (som han naturligtvis knackade kornet av och omlindade med segelgarn. O. E. anm.) »samt krut och bly i stora massor — för, förr i tiden voro kavdlunakerna ej så snåla som nu,» slutade berättaren.

I Rink fortsätter historien med att Pakitssok kommer hem och finner sin svärfar sjuk, han kan då inte hämnas för det harpunkast svärfadern har på sitt samvete, utan väntar tills den gamle dött, då släpar han liket upp på ett fjäll och täcker det med en stor flat sten, som var så tung att den döda kroppen blev platt och blodet sprutade ut runt omkring stenen.

I Rinks *Anmærkninger* står rörande denna saga:

— »Et lignende Saga skal ogsaa existere i Sydgrönland, Forsaavidt der ligger noget historiskt til Grunden, er det aabenbart at noget ældre og nyere er sammenblandet.

Men forøvrigt svarer Pakitssoks Behandling ved Skibsfolkene ikke saa ilde til hvad der virklig er passeret mellem Grønlændere og de første Opdagere, som kom til dem.» —

Nästa dag var vacker och varm, solen sken och jag led starka smärtor i ögonen — Luften var så ljusskimrande, tyckte jag, och jag såg dåligt, förmodligen hade jag ritat och fotograferat för mycket.

Jag tillbragte dagen hos kateketen och tittade på hur han jobbade med sin »konebaad», vi bytte tumstockar och han försjönk i tyst förtjusning över metersystemet.

Vili och Gâba hade denna dag rikligt jaktbyte. Vili kom hem med tjugu alkor — efter att blott ha varit ute i ett par timmar.

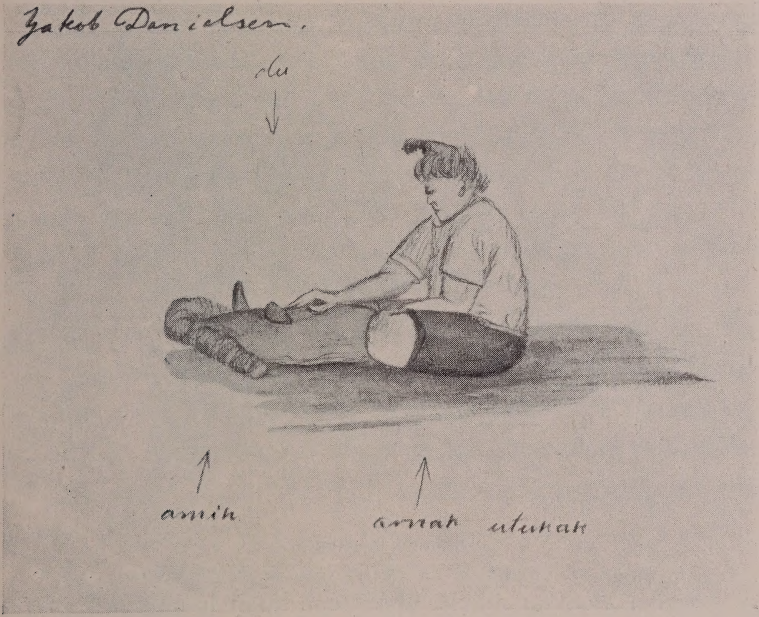

Skinnet skrapas.

Olî hade ont i magen — av kaffet, sade han, och så fort vi fick kaffebud från något av husen, blev hans uppsyn mörk och han utbröt: »Mig stor bangen for dette kaffemik.» Dåligt kaffe. — För resten gick tiden fort. Jag fotograferade — i solskenet — på tid, ty min ögonblicksslutare var, som förut nämnts, itu, och min reparation av densamma misslyckad. Jag erhöll dock goda plåtar. »Karen» lyckades jag bra med, hon ser helt prydlig ut där hon står med sin lilla fosterson i »amauten». — Eva färgar skinn i dag, och jag passar på att få litet reda på tillvägagångssättet.

Sedan skinnet skrapats, hur det går till ses på Jakob Danielssens teckning, lägges det i vattnet en fjorton dar, för att blod och slem riktigt skall sköljas av. Därefter utspännes det på jorden och gnides med snö (det utspännes med små benkotor).

För att det nu skall bli riktigt vitt, upphänges det på husets skuggsida en månad, detta oftast i april.

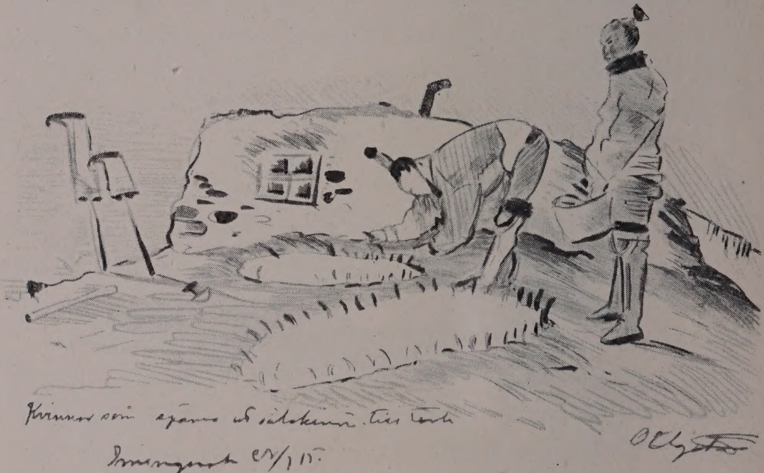
Kvinnor som spänner ut sälskinn.

Skinnet utspännes.

Sedan det nu blivit blekt och man hunnit in i maj—juni, hänges skinnet upp i solen för att ytterligare blekas. — Medan det hänger i skuggan, får ingen solstråle nå det, »för då faller det ihop som en vit trasa», Evas egna ord.

Skinn som sålunda beretts, bli vita till färgen.

Vill nu man ha det rött t. ex., kan det ske på två sätt.

Ena är, att man inköper två alnar ylleband av ovannämnda färg och kokar dem tillsammans med en halv liter vatten tillsatt med alun.

Medan färgen ännu är varm, smörjes den in i skinnet. Färgningen förnyas gärna 2—3 gånger.

Det andra sättet är detta: Man köper $^1/_4$ pund = ungefär 3 hekto Brunspån eller Fernambuc och kokar det tillsammans med ett par öre alun.

När soppan är färdig, hälles den upp i en flat skål.

Den som skall färga, viker skinnet med köttsidan utåt, tar det i vardera handen och för det hastigt igenom färgen ett par tre gånger. — Färgen skall vara så varm man kan tåla. Skinnet torkas på ett skuggigt ställe.

Jag trivdes utmärkt i Imirissok, folket var gästvänligt och tillmötesgående, och hade bara inte mina ögon bråkat skulle jag ha trivts där ännu bättre. Jag hann dock tillverka en hel mängd teckningar av hus, redskap o. s. v., samt även några porträtt. Teckningen av Isak, Carls och Arons Igdlos gjorde jag en morgon, då det var för varmt att gå. — Vi hade också över 10 grader i solen, och grönländarna faktiskt ångade i sina skinnkläder.

Jag såg i Imirissok ett hus med tarmskinnsruta.

Det blir ett sådant underligt ljus i ett rum vars fönster är täckt av ett sådant skinn. Allt ser så svalt och glänsande ut, inifrån liknar fönstret en skiva blankpolerat silver. — —

Klockan 3 den 23 juli hörde jag ropet »Umiet» och kilade ut.

En motorbåt, tydligen från Jakobshavn, nalkades.

Jag förhörde mig genast om jag kunde få följa med, ty mina ögon tilläto mig icke arbeta som jag ville, och jag ansåg det bättre vila dem i Godhavn än här. —

Båten var full med »Landsrådsmedlemmar», som ämnade sig till ett möte i Godhavn.

Ruffen packad med knyten och paket, hustrur och barn samt ett par bålstora kroffik.

Med nöd och neppe fick jag plats med mig och mitt bagage. Jag förundrade mig över det stora antal stolar som voro sammanförda mellan ruff och motorkapp. — Olî upplyste mig om att varje landsrådsmedlem skall ha en egen stol med sig, då han besöker ett möte.

Jag tog farväl av mina vänner och glömde icke ge Margarethe, Thomas' kifak, en krona för att hon sett på mig så mycket. Något skulle hon väl ha för arbetet.

Efter mycket skrik och kommenderande bar det åter av.

Det var livat, alltihop.

Det är något av Djungelbokens »Bandar-Log». »Kila i väg över trädtopparnalivsglädje» hos grönländarna, bara solen skiner och vattnet är lugnt.

»Kavdlunakmaskinen, som inte fan förstår sig på, går ju så länge gud vill,» och finns det så kaffe och socker och — tobak, så är allt Ajungilak!

På rufftaket hade en niviarsiak slagit sig ned. Hon hade placerat sig med ryggen mot mig i en ställning à la Rubens »Venus».

Hennes bakdel skilde Diskopanoramat framför mig i tvenne delar, och vid varje rörelse hon gjorde, darrade hennes unga fläsk.

Disko ligger framför oss i bjärt kobolt och förtonade åt höger och vänster i lila och dis. Det är så oändligt långt borta och ändå så nära. Jag tycker jag kan se detaljer bland jöklar och tinnar. — Det är en så lustig kontrast mellan dessa orörliga blå fjäll och det unga liv som ångar uppe på rufftaket.

När jag sett mig mätt på panoramat, tar jag mina medpassagerare i närmare betraktande.

Dessa äro alla typiska »kolonigrönländare» — och nästan alla männen mest — av, låt mig säga, sydländskt utseende.

»Portugiser» och »judar» tycktes det vara gott om, här och där sågs en »mulatt» — ja, det var en sällsam ansiktsförbistring.

Gula, ganska magra typer, med hopknipna drag, ja, vad de äldre angår, fanns det veritabla munk- och prästutseenden.

Vackra voro de ej, och i båten fanns särskilt en, vars »underbart fula ansikte knappast förskönades av ett par långa silverprydnader, som dinglade i hans örsnibbar».*

Grönländarna ignorerade mig fullständigt, i dag voro de nalagak = »överst», och jag såg på min trogne Olîs minspel att åtskilliga mot mig riktade kvickheter gingo man och man emellan. Jag blev ej bjuden sitta ned i ruffen, utan fick stå lutad mot relingen. Jag var lika glad, ty nere i kajutan hade minst 15—16 personer av båda könen trängt ihop sig. De kokte kaffe och rökte tobak, och så hängde alltid ett par individer i dörren för att stänga den friska luften ute.

Vi voro också ej komna långt från öarna förrän spridda rop på kroffik lät höra sig, och hellre en »död i skönhet» som civiliserad grönländare än må bättre i frisk luft som riktig eskimå.

Ja, så kräktes de, eller höllo tappert ut, allt efter råd och lägenhet.

Mina ord om att frisk luft vore bästa medlet mot sjösjuka förklingade ohörda.

Det var rullningen de blevo sjuka av, ej av luften. Till och med Olî såg ut som han trodde att hänga över relingen med vinden i synen, vore farligare än att utgjuta sin galla i en luft så tjock som, jag vet icke vad. Jag glömmer aldrig hur jag plötsligt fick se en stråle matvaror skjuta upp i luften mellan ett par fruntimmersben. — — Min hjärna vägrade först definiera synen, och det var först sedan jag upptäckte det likbleka ansiktet av en liten 6-åring, vilken satt på sagda plats, som jag fick allt klart för mig.

Sent på eftermiddagen kommo vi förbi den lilla kupolformade utkiken vid Godhavn. — Vinden var västlig och det var bittert kallt.

Inne i Godhavn smällde och fladdrade Dannebrog på alla stänger och bryggan var svart av folk.

---

* Citat ur Russels »Grossevers skeppsbrott».

Varför?

Jag brydde förgäves min hjärna. — — — Vi kom närmare, så dånade en salut på 5 skott från koloniens batteri * och grönländarna viftade. — — Ännu flera mysterier. — — —

---

* Fantasi av författaren.

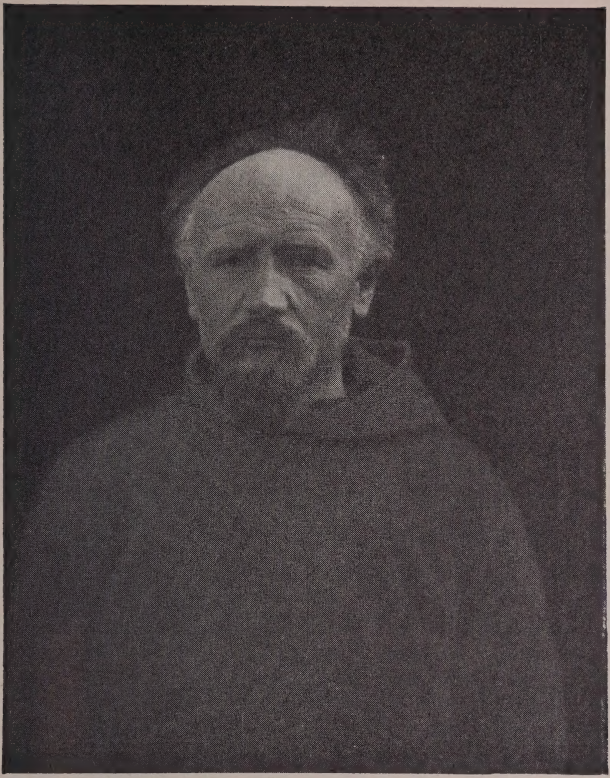

Fil. Mag. M. Porsild, Arktiska stationens chef, Godhavn.

Åter i Godhavn.

(Spridda anteckningar.)

Vi lade »èlligant» till vid bryggan, för full maskin och så att allting brakade omkring oss — det sedvanliga landningssättet, när en eskimå står till rors och har motor i båten.

Inspektör Harald Lindow i uniform, bestyrer Bistrup i frack, och populacen i gala bildande oregelbunden häck. — Hade människorna plötsligt blivit tokiga??

Inspektören kom emot mig då jag steg i land och önskade mig välkommen. Bistrup avtog sin av ålder och möda grönskiftande »storm» och gjorde en djup bugning.

Sådant hade aldrig hänt förr, och jag gnuggade förvirrad mina ögon, vände mig om för att söka få förklaring och fann den. — Inspektören tog de ankommande i hand, Bistrups storm beskrev gröna bågar i luften och stolarna begynte lastas ut. — Det var Landsrådet — Riksdagen — och jag kastade en förbittrad blick på mina förfäder, som lärt mig anse att en skåning vid namn Elgström är flera hundra gånger mera värd än flera båtlaster fulla med lagstiftande församlingar sammanlagda med räntor och räntors räntor.

Så slutade denna dag. Sêla!

24 juli 1915. Jag vilar ögonen — ty jag har hela dagen hållit till i mörkrummet på Arktiska stationen och framkallat alla plåtar jag tog i Imirissok.

På eftermiddagen, då jag satt och som vanligt beundrade Diskobuktens isfjäll, fick jag en vild idé. Jag föreställde mig att isbergen voro frusen musik — brottstycken av en jättes grammofonskiva, kringspridda på skämt.

Det är faktiskt som musik över deras linjer. — Ett fjäll höjer sig i bisarr sicksacklinje som en kromatisk löpning, så vidtager en lång böljande rygg, som är som en rad ackord, och så på en gång stupar linjen lodrätt ned i havet.

Jag skänker idén till herrar kompositörer, kanske kunna de få ut oanade möjligheter ur isfjällen. Det skulle glädja mig mycket.

Magister Porsilds och min tur till Jakobshavn tycks vara betänkligt nära den s. k. intorkningen, ty »Clio» läcker, motorn bråkar, och fast magister Porsild har skilt köttet från benen på maskinen, går det likaväl icke alls. Jag äter delfinbiff, och för övrigt är här ett förfärdeligt festande.

Doktor Sørenssen från Jakobshavn har nämligen hitkommit med en doktor Bobé, åtföljda av dennes assistent, och koloniens danska familjer »laver fest» dygnet om. Jag kommer aldrig i säng före 3. — Min dagbok för 27 juli beskriver i förtäckta ordalag ett verkligt maximum av festande sålunda:

»I dag är blåsväder, och jag sitter med mitt dunkande huvud utstucket genom en fönsterruta, glädjande mig *åt den svalkande vind som kysser mina tinningar.* Karlfeldt?? På vinden vråla doktor Sørenssens patienter i himlens höjd — kanske tar han, doktorn, av en arm, kanske är det en tand, jag höll på att skriva tarm, som skall ut. Sak samma, oväsendet är i hög grad upplivande — vilket jag behöver, emedan jag varit sittande uppe hela natten.

Vid 4-tiden sköt jag svensk lösen genom fönstren med sodavatten, och 7 somnade jag under min säng med en skissbok under vardera huvudet.»

Jag sitter och tittar ut över hamnen och beundrar Porsild, som jagar fram och åter i sin Clio, vilken envist vägrar lämna fler knop ifrån sig än som nätt och jämnt behövs för att hålla henne vid styrfart.

Vi kunna ej förstå var felet ligger. Vi ha haft båten uppe på land, och vi ha haft t. o. m. axeln uppe i en smedja *långt* uppe på land, men ingenting hjälper.*

Dick, magister Porsilds assistent, är upplöst av svett och ilska, och magister Porsild själv, som är den lugnaste människa på jorden — hans medeltemperatur är 35° — erkänner han tycker »det är litet tråkigt att motorn skall krångla».

Magister Porsild är så ofta nämnd i denna bok, att jag anser mig göra läsaren en tjänst nu giva några upplysningar om denne egendomlige, lärde man.

Danska staten har på Disko en vetenskaplig station, vars chef Porsild är och har varit i flera år.

Platsen kräver av sin man kunskaper i praktiskt taget i allting. Chefen för »Arktiska stationen» skall vara geolog, glacieolog, etnograf, motorman, botaniker, läkare, snickare, barnmorska m. m., och han *är* det. För magister Porsild är inget mänskligt främmande.

---

* Jag skriver *vi*, jag anser mig nämligen redan som medlem av den blivande Jakobshavnsexpeditionen.

Jag fick ett mycket starkt intryck av detta en dag i Godhavns smedja, då jag drog bälgen och magister Porsild smidde en mutter — medan vi gnodde, diskuterade vi livligt Benvenuto Cellinis liv, och strax därpå bästa sättet göra proviantlådor vattentäta.

Förutom sina vetenskapliga yrken, är han hundkusk, fjällgångare, seglare, allt möjligt — — utom konstnär, fast han *har* försökt sig på teckning.

»Kunsten er en produkt af kedsomligheden,» är hans teori.

Magister Porsild och jag blevo goda vänner, och jag hade många glada stunder i hans trevliga hem. —

Nu ha vi åter dragit upp Clio på fasta landet och funnit felet, »Jesus Kristus Krujanak», som han sade: Gaba — Mylius Erikssens grönländare.

Det var läck kring spillvattensrörets packning. Vi hoppas dock bli klara till den 30. Hela dagen har det blåst en styv östan och isfjällen i bukten vid Arktiska stationen »kalva», så koloniens fönsterrutor darra som vid ett bombardemang.

Efter mycket mas med motorbåten blevo vi äntligen startfärdiga den 31 på eftermiddagen. Jag måste, till min sorg, kvarlämna Olî i Godhavn, han skulle nämligen ordna med att alla mina lådor kommo med »Hans Egede» till Jakobshavn, var vi åter skulle råkas och gå vidare nordöver.

Porsild grälade på mig för mina tre överplaggs skull. Som vi skulle vara fyra man i båten, var platsen för vars och ens tillhörigheter knappt tilltagen, och Porsild skickade obarmhärtigt i land en kappsäck med ombyte — tandborste och toalettgrejor. Jag välsignar honom, ty det blev trångt nog ändå, och tandborstar *voro* överflödiga — för vi hade ju 25 pilsner med oss.

Regnet öste ned, vinden tjöt och motorn krånglade. — Jag slog ett grovt segelgarn flera varv om halsen utanpå min överrock och drog till, så var jag vattentät. Porsild hade dragit en gammal segelduksrock över anoraken och sken av väta. Den glade Jakob och den evigt dystre Olûkôk, våra motormän och styrare, hade draperat sig i obeskrivbara trasor, vad jag kunde se, tomsäckar, eller något i den stilen. Vi hade tvenne passagerare till Jakobshavn. En syster till bestyreren, hon envisades sitta uppe på relingen och göra mig nervös — jag trodde vart ögonblick hon skulle gå över bord — dessutom en liten flicka, dotter till pastor Osterman, även Jakobshavnare.

Klockan var över 9, innan det bar av. Kvällen var dimmig och mörk, och som vi ej voro säkra på motorn, som smällde och gick ojämnt, *kunde* situationen varit ljusare. Vi satte emellertid rak kurs mot Jakobshavn, vinden var med och båten hoppade duktigt och slungade mig från hörn till hörn i ruffen, när jag var nere och sökte »lägga i ordning», som det heter

Kommen rakt söder om Godhavns utkik, stannade maskinen. Jag, som satt till rors, lade båten upp i vind, men Clio Borealis var nu en gång för alla en höstack, och ej förrän grönländarna fått upp en fock, fingo vi henne till att lyda roder.

Jag såg inte ett levande grand, ty regnet öste ned, det var som att styra med förbundna ögon. Vi voro obehagligt nära bränningen i lä, då Porsild åter fick den strejkande motorn att arbeta.

Klockan halv tolv lågo vi åter för ankar i Godhavns hamn.

Bestyrer Bistrup och assistent Jenssen kommo springande ned mot bryggan, kastade sig i en båt och rodde ut, de trodde att en olycka skett.

Grönländarna, som hade bal i tunnbindarverkstaden, myllrade ut på vägen och ställde upp sig i sin vanliga svinfylking, för att beskåda de återvändande kavdlunakerna. Olî emottog mig med öppna armar, och jag skyndade mig upp till Bistrup för att vrida ur mina kläder.

Natten tillbragte jag naken i en av hans sovpåsar, ty alla mina kläder voro inlåsta och nyckeln — ombord.

Sovpåsen var av »Vandskinn» och stank som en klosett, men jag somnade genast och sov ända till framåt elva nästa morgon, då Dick Jenssen kom in och rapporterade att motorn var klar samt att jag hade en halvtimme för att göra mig färdig.

Foto. O. E.

Täljstenslampa.

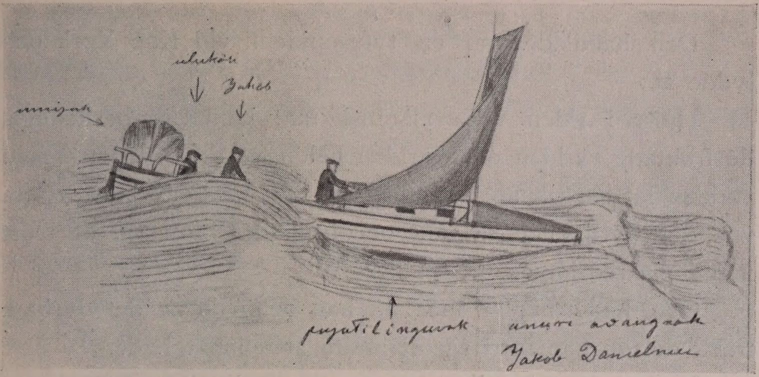

»Clio Borealis», expeditionens fartyg.
Teckning av J. Danielssen.

Resan till Jakobshavn.

Vädret var ungefär likadant som kvällen förut, men det var åtminstone ljust nu. Fjällen lågo i dimma och det duggade.

Dessa små obehag hindrade ej att jag kände mig glad och livad, och vi drucko en skål för expeditionens lyckliga utgång.

Som vi ej kunde hinna fram till Jakobshavn förrän tolv på natten, beslöto vi taga livet lugnt och indela detsamma i vakter.

Solen bröt fram och Diskoön blev åter sagornas ö. Dimma och sol, jöklar som skymtade mellan rullande moln och fjäll som skiftade färg — böljade. — De voro vid 5-tiden redan blånande, och över Jakobshavnshållet kunde vi se inlandsisens sken mot himlen.

Det var ju litet dyning, och lilla fröken Osterman grät i sin koj. Kroffin* kilade fram och åter på ruffgolvet som en vitlackerad kypare, och det hela var sympatiskt.

Porsild och jag höllo varandra sällskap. Bland de historier som drogs för att förkorta tiden, var där en som djupt grep mig, med sin stämning av istid och nakna, blodiga fjäll.

---

* Nattkärlet.

Den handlade om en tyfusepidemi vid Kap York och lydde så:

»Förr i tiden voro människorna, inuiterna, beskedliga, de fruktade världen och världen belönade dem med trä, som världen lät sin tjänare havet skölja upp på deras kust, ty trä var det dyrbaraste av allt och brukades blott till de mest värdefulla redskapen.

Och hade någon mer än han behövde av det dyrbara träet, delade han med sig åt andra som inget hade.

Men så kom kavdlunakerna och Pievili (Peary).

De voro så rika och så dumma, att de skänkte människorna trä, och de hade så mycket av världens trä, att de kastade bort stora stycken.

Det blev en vana hos människorna att gå ombord på kavdlunakernas skepp och bedja om trä, och så onda blevo människorna, att de brände det dyrbara träet, som världen givit dem.

Så en dag blevo människorna varse ett stort skepp, som för fulla segel kom in mot deras kust, och människorna blevo glada över skeppet och tänkte på det myckna trä de skulle få. Men då skeppet kom närmare, märkte människorna, att skeppet rörde sig som om det inte hade någon vilja.

Människorna gingo i sina kajaker och rodde ut till fartyget. De klättrade upp på däck och funno alla skeppets invånare döda.

De hade varit döda länge, ty de spredo en stark lukt.

Människorna bogserade det döda skeppet in till land, och så glupska voro de på världens trä, att de släpade bort från skeppet mer än de hade bruk för och läto det förfaras.

Då blev världen vred och sände till människorna en sjukdom, som de aldrig haft förr.

Många tappade sitt förnuft och alla fingo de förfärligaste smärtor i sina inälvor, och det blev en sådan stor rädsla bland människorna för denna sjukdoms skull.

Hade någon en kvinna och hon blev sjuk, tog han strax en ny, lastade sin släde och flydde.

Alla som icke fått sjukdomen spände sina hundar för slädarna och flydde.

Men världens vrede förföljde dem.

Somliga gömde sig i de avlägsnaste fjordbottnar, men även där fann sjukdomen reda på dem, och fast människorna körde ända in under den stora jökeln, varest världen tar slut (inlandsisen), för att gömma sig, nådde världens vrede dem.

Men så begynte sjukdomen att minskas i häftighet, och människorna vände så småningom tillbaka till de utdöda boplatserna vid kusten.

I husen lågo de kvarlämnade sjuka döda överallt, och de lågo i sådana ställningar, att människorna aldrig sett sådana förr.

De små barn, som i brådskan kvarglömts, hade ätit av liken och dött därav.

En liten flicka levde dock kvar, och henne tog en man till »plejedotter» — fosterbarn — trots att hon *bara* var en flicka. Hon växte upp hos honom och blev senare hans hustru.»

— En narval som låg och solade sig i vattenbrynet, gav berättelsen det bråda slutet, och vi iakttogo med spänt intresse det stora djurets rörelser.

Vid vårt annalkande dök den och försvann.

Narvalens uppträdande gav Porsild anledning ge mig en ny historia.

På en av sina talrika färder hade det siktats ett par valar, tydligen mor och unge. Ungen var sjuk, ty den låg orörlig och förtöjdes utan motstånd vid motorbåtens sida.

Sedan valungen fastbundits, började grönländarna som voro ombord »dolka» det fångna djuret med knivar, båtshakar och andra stickverktyg.

Modern simmade oroligt omkring båten och dök upp än här och än där.

Som ungen, på grund av sina rörelser — han blev livligare ju mer grönländarna stack — höll på att kantra båten, blev han lössläppt och en livlig gevärseld började mot modern.

Hon blev genomborrad som ett såll, och grönländarna svuro på de kände lukten av hennes inälvor.

»Vi fick henne dock ej,» slutade Porsild. »Hon flöt i land i Fortunebay, och grönländarna där plockade många kilo bly ur henne.

Ungen kom i land på Kronprinsens Ejland och blev mottagen som en ärad och länge efterlängtad gäst.» —

Vid 9-tiden fingo vi Jakobshavns kyrka i sikte, den såg ut som en röd prick. Vi mötte massor av is och märkte snart vi kommit i närheten av världens största isfjord, ty luften kändes kall och det begynte blåsa.

Solen gick ned bakom Disko, jag tog med stela fingrar en skiss av landskapet, men med dåligt resultat. Båten rullade alltför mycket för att tillåta mig rita säkert. Grönländarna nöso. Porsild slog åkarbrasor och vi kastade längtande blickar på Jakobshavns små röda hus, som skymtade här och var mellan klipporna.

Vi passerade en och annan fiskare som gungade upp och ned i sin kajak. »De meta hälleflundra,» sade Jakob, och fiskarna snöto sig i de rödfrusna fingrarna och vinkade välkomnande med kajakvantarna.

Klockan elva »veko vi om hörnet», och ett par minuter senare rasslade vårt lilla ankare till botten i Jakobshavns hamn.

Bestyrer Krogh kom ned till bryggan och efter honom följde en lång fetlagd historia, som jag senare fann vara

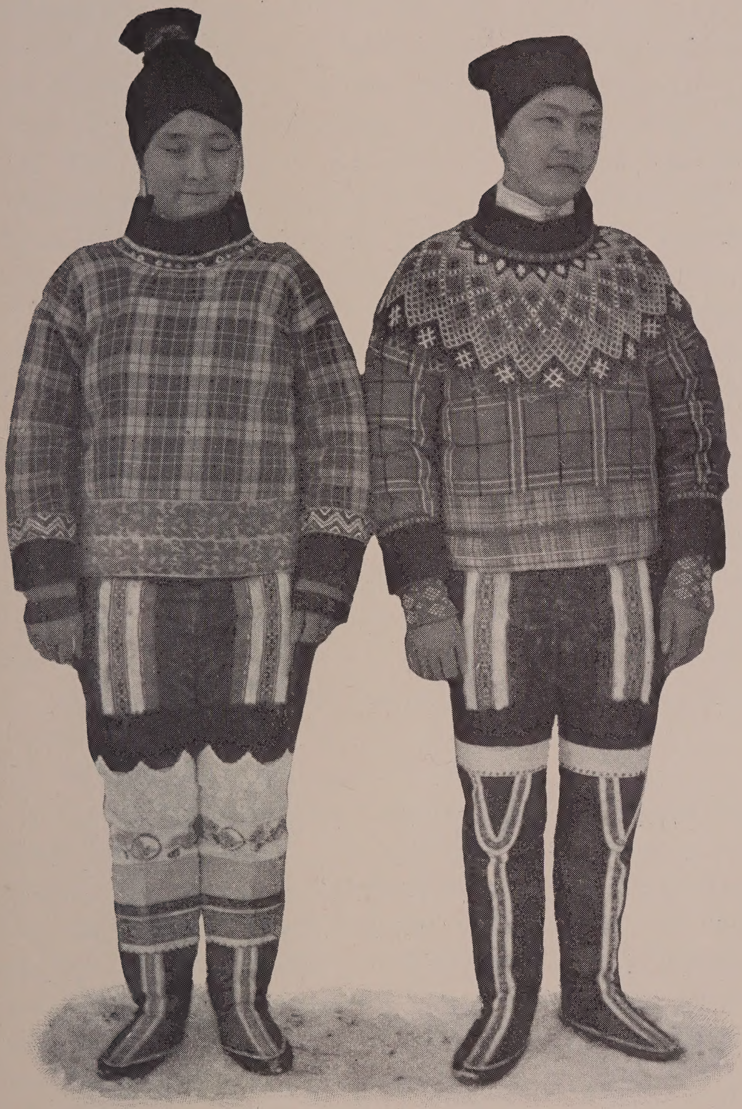

»Kalsongben och Kamik» i Jakobshavn.
Grönländskor i festdräkt.

koloniens präst, hans namn var Osterman. De välkomnade oss på det hjärtligaste och Krogh gav sig ej förrän vi lovat komma upp och inta en »liten måltid».

Den »lilla måltiden» visade sig vara en stadig supé och då vi vid ettiden reste oss från bordet stodo magarna i fyra hörn. Trots alla övertalningar kojade Porsild i båten, men jag som ännu med idiotisk envishet fasthängde vid »den bäddade sängen», mottog med förtjusning anbudet att få ligga i land. Jag visades upp på ett litet trevligt vindsrum, föll omkull i en stor säng och somnade tvärt.

Morgonen därpå, eller riktigare, några timmar »senare» vaknade jag och klädde mig hastigt. Genom fönstret såg jag ned i båten, där jollade Porsild omkring i bara skjortan, och solen lyste på hans skalliga hjässa.

Det såg ut att bli vackert väder och jag var snart nere på bryggan. Där träffade jag helt oförmodat »Angakoken» Hindrik, min f. d. tjänare, vilken nu för tiden bodde hos pastor Osterman. Glädjen blev ömsesidig och Hindriks små ögon bleva till hart när osynliga sprickor under hans förnöjda grin.

Han hade fetmat oerhört och svettades som en grönländare.

På förmiddagen ordnades allt för resan.

Pastor Ostermans och Bestyrer Kroghs sovpåsar och grejor blevo nedburna. Vi anvisades våra platser — sovplatser. Krogh som var minst till längden fick den innersta, jag nästa och de båda längsta, ytterplatserna. Vi lågo nämligen på tvärs i ruffen. På kvällarna lades bräder mellan båda långskeppskojerna och på så sätt bildades en golvyta med plats för fyra. Proviant och spiritus packades in och enhälligt beslöts införa idealstaten.

Varje livsyttring var tillåten — även i sovpåsarna.

För ordningens skull indelade vi tiden i vakter. Jag blev på bestyrer Kroghs och Porsild och pastor Osterman bildade andra halvan. Av grönländarna fick jag Jakob på min vakt. Sedan dessa viktiga beslut »för allmän trevnad», blivit stadfästade och vi skärskådat varandra, sattes motorn i gång och åtföljd av de kvarblivandes välgångsönskningar gåvo vi oss i väg.

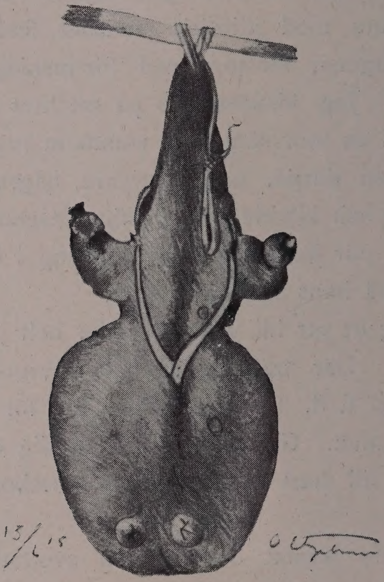

Nordgrönländsk »fangeblæra» (gammal modell).

Foto. J. M.

Enda skymten av Jakobshavn innan färden till Atâ.

Bakom Agdlutok (Arveprinsens Ejland).

Meningen var nu att gå norrut längs kusten, undersöka alla fjordar bakom Arveprinsens Ejland, rätta förefintliga kartfel och anlöpa boplatsen Atâ. Porsild skulle gå igenom fjordfloran och även ta en överblick över det »geologiska», även skulle vi hemsöka en gammal gravplats från »hedningatiden» på ön Igdlerfik? och över huvud taget söka hinna med så många kilometer som möjligt. Hur många dagar vi skulle bli borta var ej bestämt, vi fingo se tiden an och hålla motorn gående.

1/8. Det är den första augusti och himlen tillkännager sitt missnöje genom att visa oss en mulen uppsyn. — Är det månne för det vi ha en präst med oss och att det är söndag i morgon och därför mässfall i Jakobshavn?

Jag har haft rortörn och har därunder studerat mina »expeditionskamrater».

Framme vid ruffdörren står Porsild. Jag har förut omnämnt honom, han är ju en sådan där »allroundman» som kan sköta en motorbåt med den ena handen under det den andra skriver ihop en lärd avhandling om Eskimåkultur. Han är expeditionens geograf och chefen för det hela.

Pastor Osterman, en högväxt man av en typ som ofta påträffas i universitetsstäder bland de äldre studenterna, röker långpipa och medför full krigsmålning. Jag har fått se den egendomliga halskrage som de danska prästerna begagna under sin tjänstutövning. Den liknar den kvarnsten om vilken det står skrivet, »att det vore bättre den sänktes ned i havets djup än förargade dessa små», för den är icke vacker och när jag sedan fick tillfälle se pastor Osterman i prästdräkt, tyckte jag det hela verkade sista akten uti »Salome» där den långa negerarmen ur ett hål i golvet framräcker Johannes döparens huvud på ett fat.

Pastor Osterman medföljer i egenskap av ruinuppmätare och fotograf.

Kolonibestyrer Krogh är en livlig, liten man, och alltid i gott lynne, han har till uppgift att lära Osterman fotografera*.

Så kommer läsarens ödmjuke tjänare i egenskap av muntrationsråd, kock och kustprofilsavritare. — Det sista kom jag aldrig till att pröva på, ty kustprofilerna voro under större delen av färden dolda i dimma och för övrigt ansåg jag, att den som icke själv har någon nämnvärd profil behöver inte vara så noga med att rita av andras.

---

* Blev du arg nu, Sofus?

Nu har jag presenterat sällskapet och vi fara vidare i dimman. Arveprinsens Ejland eller Agdlutok börjar skymta i norr, kusten i öster består av låga kullar och Krogh visar mig var slädvägen går om vintern.

Vi nalkas ett högt fågelfjäll, jag tror platsen kallas Niakornak, men är ej säker därpå.

Redan på avstånd ser det ut som fjället vore omgivet av virvlande snö. Mot den svarta bergväggen som stiger lodrät ur vattnet lysa millioner vita punkter. Det är fåglar som skrämts upp av motorns eko mot deras »husvägg».

Vi komma närmare och »snöyran» blir full av ljud, ännu närmare och larmet från de tusentals uppflygande måsarna blir öronbedövande. Det var som att segla fram mot en maskinverkstad i full gång. Helt utan sina risker var denna genomfart icke. Fåglarna besköto oss ivrigt och »flygbomberna» exploderade överallt ombord. Porsild fick en mitt i planeten, jag träffades på fyra ställen, men hade ändå krafter nog släpa mig in i hytten — inte för att dö — utan för att skratta ut. Fågelfjällets avsatser voro fulla av icke flygfärdiga reserver som oavlåtligt trippade fram och åter på sina platser.

Här och var på fjällsidan märktes alkekolonier, de bildade mörka fläckar i allt det vita.

När måsflockarna slogo ned på vattnet, såg det ut som havet plötsligt blivit betäckt med is.

Allt detta försiggick mot en bakgrund av höga fjäll, regn och dimma. Och längst bort i väster en blekgul ljusning. Det vackra vädret bakom Disko.

Sista boplatsen, Rodeberg, ha vi passerat för flera timmar sen, vi sågo inuiterna myllra ut ur sina husgångar och hissa den lilla danska flaggan och sedan stå i en grupp uppe vid flaggstången och se efter oss.

Här uppe vid Niakonak är naturen vild och splittrad.

Motorn dundrar och ekot svarar.

Vi kastade här ankar efter att förgäves ha sökt forcera en fjordmynning. Det var ebb och fast vi gingo fram med full fart sågo vi hur stränderna flögo förbi oss baklänges. Det var spännande — vattnet alldeles ljusgrönt och fårat av vita skumstripor, vid stenarna såg man hur det gråsvarta vattnet virvlade kring dem som om man rört omkring i det med en käpp.

Ett ögonblick vägrade Clio lyda roder, strömmen tog henne som ett spån och ville vrida henne runt. Jag höll mig fast i relingen och tänkte — det här går fint — men så saktade vi motorn och gingo baklänges ut i bukten.

Fjorden heter »Pakitup Uordlia», efter Engnells kort av 1902—04 års »förbättrade utgivning».

Uti fjordmynningen ligger, precis som en kork i halsen på en butelj, en liten ö. De smala inloppen på ömse sidor om denna lilla ö, som tyckes bestå av idel rullstensblock bli därför, som vi fått pröva på, omöjliga passera vid ebb.

Vi ämna söka komma igenom södra inloppet just som strömmen kantrar.

Och i väntan på detta intaga vi middag.

Jag, som är kock, bryter upp konservdosor, får primusköket tänt och delar ut de skabbiga tallrikarna. Porsild tar fram fyra reagensrör av högst laboratoriemässigt utseende och förklarar, att dessa rör, med hänseende till den oroliga böljan, skola bliva expeditionens snapsglas.

Det är stora runda rör och de ha korkar i ändan. Vi tacka chefen, men våra glädjerop förvandla sig snart till dova suckar vid budskapet:

»Röret fylles varje morgon — och innehållet 70 $cm.^3$ är liktydigt med — dagranson.»

Jag konstituerar ögonblickligen ett organiserat motstånd ty medvetandet ha tre privatliter Ödåkra bakom mig gör mig stark.

Jag håller ett kort tal, förklarar, att min privata spiritus på grund av Porsilds ukas nu står till expeditionens disposition.

Jag får majoriteten på min sida t. o. m. Porsild går över till mitt förslag och, genom hans reträtt ha de »70 cm.^{3} dagransonen» bragts ur världen.

Vi äta middag, »Gulasch» och kaffe — 70 cm.^{3} snaps, 325 cm.^{3} öl, Tuborg!

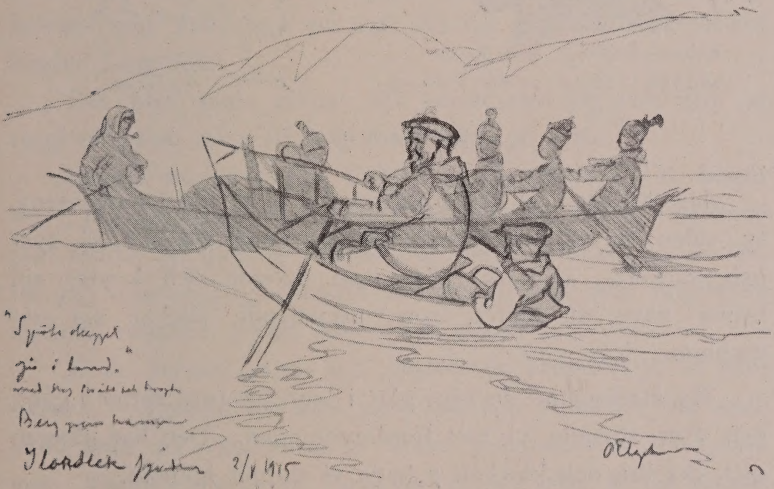
"Spöke skeppet"
går i land.
med Steg Porsild och Krogh
Berg genom havsnyan
Ilordlek fjorden 2/8 1915

Porsild går i land i »spökskeppet».

Vi känna jättekrafter inom oss och besluta forcera södra fjordinloppet.

Porsild och de båda andra herrarna gå i land i »spökskeppet» för att rekognoscera och lämna mig ensam ombord med de båda grönländarna.

Jakob och Olûkôk hålla en viskande diskussion i upphetsad stämning, orsaken är en liten säl, som då och då sticker upp huvudet över vattenytan.

Jakob har fått tag i Kroghs gevär, men kan ej hitta patronerna.

Sälen — möjligen en s. k. »spraglesäl» — kanske är det samma slags djur, dyker upp alldeles vid sidan av vår båt, tittar på oss med sina stora klara ögon och rister fnysande vattnet ur sina borstiga mustacher.

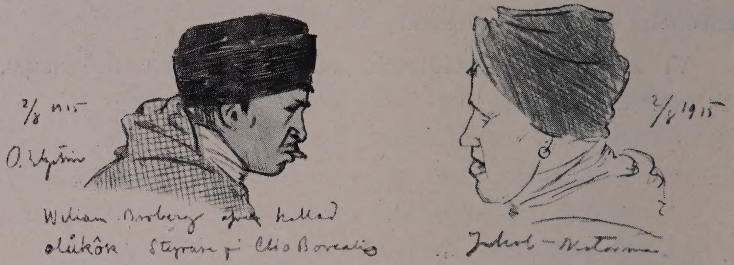

Olûkôk och Jakob.

Jag är glad åt att grönländarna ej få tag i patronerna, ty sälen är så rolig och allt omkring oss är så tyst och vackert. Olûkôk rullar med ögonen och knyter sin bruna näve åt djuret, som utmanande slickar sig om munnen.

Nu återkommo de som gått i land, motorn sattes i gång och åter stävade vi mot fjordmynningen. Den här gången gick det bra och klockan 7 hade vi sluppit igenom.

Framför oss utbredde sig ett hänförande panorama, på ömse sidor lodräta fjäll med talrika fågelflockar och rakt i öster berg, vars spetsar glödde i den lågt stående solens strålar.

Vi njöto alla av synen — fjäll staplade sig på fjäll och vid horisonten låg inlandsisen som en blå strimma mellan de violetta bergväggarna.

Att säga »det här skulle jag vilja måla», skulle låta banalt, därför teg jag, men skakade på huvudet av sorg över omöjligheten stjäla ens *något* av allt det härliga omkring mig.

Klockan åtta ankrade vi i en liten bukt som vi kallade

»Berggrens hamn» efter professor Berggren*, vilken angivit stället som en god ankarplats.

Vi voro alla trötta och ordern »alla man att koja utom Krogh», blev blixtsnabbt åtlydd. Porsild bäddade. Krogh, vilken det denna afton tillkom servera oss te i sovpåsen, fick primuset tänt och slamrade muntert med bleckmuggarna.

Vi övriga sparkade av oss skorna och törnade in. Jag skulle ju ligga »näst» innerst men pastor Osterman och magister Porsilds ytinnehåll pressade mig intill väggen — så när Krogh kom krypande över våra magar och skulle pressa ned sig, bakom mig svor han på att det var som att ligga mellan bladen i en bok.

Det blev både trångt och varmt men jag lade mig på rygg eftersom mina båda grannar lågo på sida.

Krogh snarkade mig i vänstra, Osterman i mitt högra öra. Jag drömde om åskväder på skånska slätten och hade just räddat en ljuvelig »däka» från att bli träffad av blixten, då jag obarmhärtigt väcktes av Porsild, som med skrällande stämma ropade: »Reis reis, skaffa skaffa».

Efter mycket stön och sträckande kröpo vi ut ur våra påsar. Morgonen var klar, men kall och vi klädde oss tandskallrande på »mellandäck» under primuskökets värmande sus. Varmt kaffe är en härlig dryck och efter att ha bäddat upp i ruffen och stuvat undan alla natteffekter voro vi varma igen.

Porsild gav sig i land för att botanisera och sågs länge kravla omkring på de branta fjällsluttningar som bildade väggarna i vår lilla bukt. Vi andra rökte makligt våra pipor och beundrade hans energi.

$^1/_2$ 10 kom han igen i en fors av svett, med portörn fylld med allsköns blomster.

Så lättade vi ankar och styrde i solsken och mygg ut på Itordlekfjordens blanka vatten.

---

* En svensk vetenskapsman, som medföljde Nordensköld 1883.

Clio Borealis, vilket betyder »havssnigeln», liknar mer en cirkusvagn än ett första klass vetenskapligt expeditionsfartyg. I riggen svaja otaliga kamikker för morgonbrisen och jag ritar av dem, noggrant och omsorgsfullt, ty det är ingenting annat att göra. Även Jakob och den alltid dystre Olûkôk kallad mördaren från Amassalik, falla offer för min flit och inkorporeras i skissboken.

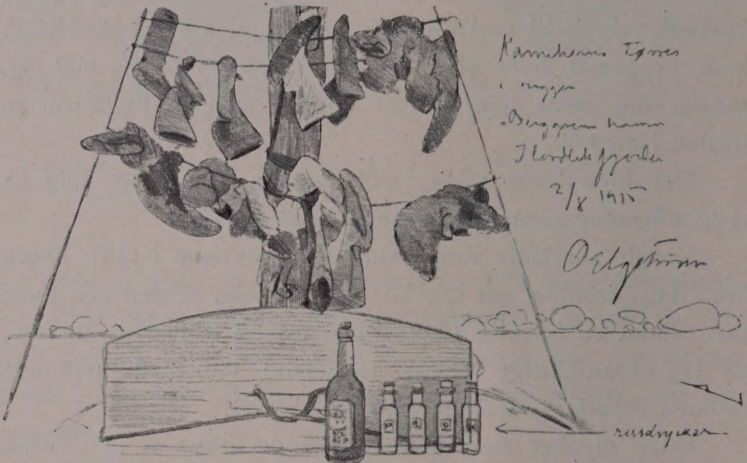

Kamikker och rusdrycker.

Vi komma lyckligt ut ur fjordhålet och fortsatte norrut, gingo in i Kangerdluarsuakfjorden, lågo ett par timmar i en liten vik, utsatta för myggor och sol, emedan Porsild var i land fortfarande uti botaniskt syfte, satte därefter rak kurs på boplatsen Atâ. Strax söder om Atâ passerade vi Ivlugdok eller vinterslädvägen till »Ritenbenk». Den går från den rätt låga strandbrädden rakt upp i en brant klyfta och mina reskamrater berättade om slädfärder, så jag vrålade av längtan.

Klockan 6 ankommo vi, efter en lång kryssning mellan de stora isfjäll varav bukten vimlade, till boplatsen Atâ vilket betyder bakdel, nedre del eller bakom, och »bakom» låg det minsann.

Sedan vi fått allt i ordning ombord, darrade vi i land i »Spøkskibet» och som Osterman och Krogh ville ligga »rymligt», beslöto de taga in över natten hos Påvia »utstedets bestyrer».

Platsen tilltalade mig obeskrivligt, det låg någonting så »främmande» över det hela, det var inte alls något »Grönland», nej, skulle jag likna det vid något, skulle det vara en by hos »nordvästindianerna», fast totempålarna saknades framför husen.

Foto. O. E.

»Spökskeppet» i Atâs hamn.

Det första jag fick ögonen på när jag väl kommit i land, var en i livliga färger målad »konebaad» som låg upplagd invid ett magasin.

Båten var klarblå, från vattenlinjen till kölen voro skinnsömmarna utmärkta genom gröna strimmor och längs relingen löpte ett egendomligt ornament. En rad timglasformade figurer i rödbrunt. Båten tillhörde »uteliggaren» och jag hade senare i Jakobshavn nöjet se den i vattnet och även färdas i den.

Påvia* mottog oss vänligt. Han var en liten säker karl och skicklig fångare var han även, trots sin anställning i Handelns tjänst. Hans hustru hade vackra, bruna ögon och både hon och barnen voro av utpräglad zigenartyp vilket ökade det »främmande» i situationen.

Efter den obligatoriska kaffetåren, gingo vi upp för en backe väster om boplatsen för att pastor Osterman skulle få se ställets nya skolhus. Jag tog flera plåtar av omgivningen ty det sades vi skulle resa redan dagen därpå, på morgonen. Jag ville gärna ritat av det hela, men som det begynte bli mörkt, eller åtminstone skumrask önskade vi pastorn och bestyrare godnatt och återgingo till Clio.

Hur vi vräkte oss i den nu rymliga ruffen kan ej beskrivas.

Vi hade minst 2 km.^{2} var till att ligga på, tyckte vi, och vi gjorde oss också så breda som möjligt.

Klockan fyra kom en orkanlik by med regn och hagel, som jagade oss ur våra sovpåsar.

Vi kastade ut dubbla ankare, men drevo ändå ned mot den klippiga kusten i lä.

Isfjällen voro på grund av den oroliga sjön i livlig rörelse och hotade varje ögonblick komma ned på oss.

»Spökskeppet» slet sig loss och slungades av böljorna långt upp på land, vårt fartyg rullade som en drucken och jag tänkte på de rörliga dagarna söder om Island ombord på Hans Egede.

De grågröna vågorna, isfjällen och de jagande molnen, allt påminde mig om Marcus Larssons tavlor.

Medan Porsild arbetade med motorn, stod jag till rors och sökte hålla båten uppe i vind. Våra båda grönländare voro bleka av förskräckelse och kommo löpande med kalla blåslampor, som de stucko in i maskinen. —

Atâs manliga invånare voro församlade på stranden, och jag tyckte det hela verkade »skeppsbrott vid bohuslänska kusten» (fortfarande Marcus Larsson).

---

* Ställets »Udeligger».

»Bara motorn snart ville bli varm,» tänkte jag, ankarna grepo ej riktigt, och vi voro ganska nära land. Så med ett hörde jag det tröstande dånet från maskinen, och efter att i en fart ha dragit upp våra ankare, gingo vi upp till en liten vik sydväst om boplatsen. — Grönländarna följde oss springande på stranden, och med deras hjälp fingo vi vår Clio förtöjd, varefter vi våta och frusna kröpo ned i våra säckar, lämnande storm och vågor utanför.

Foto. S. O.

Författaren i Atâ. I bakgrunden Pavias målade skinnbåt.

När jag vid 9-tiden åter stack ut huvudet, mötte mina ögon synen av tvenne grönländare, vilka kommo med vårt

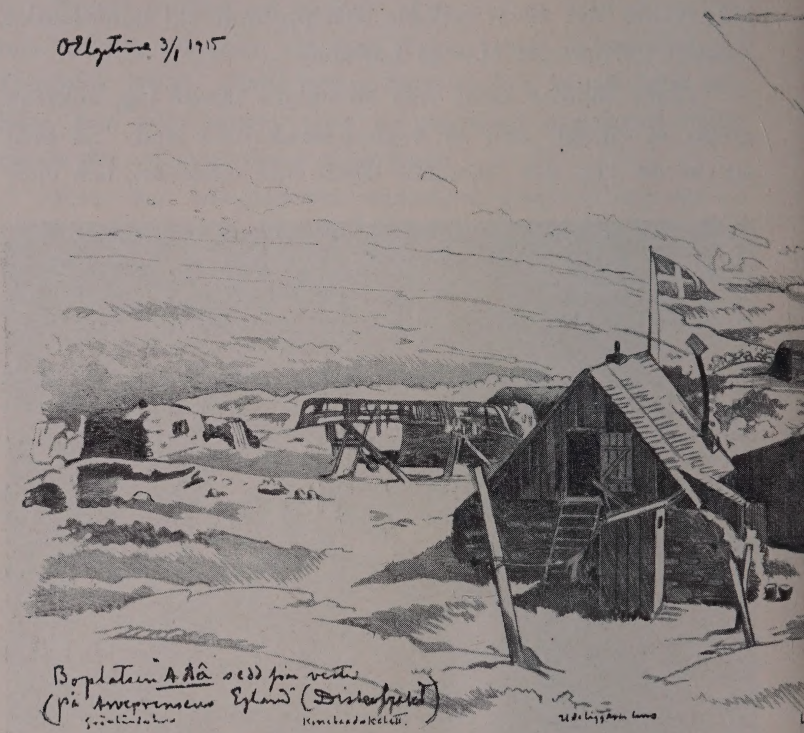
Ollegtrine 3/1 1915
Boplatsen Atâ sedd från väster
(på Arveprinsens Eyland (Disterfjeld)
grönlandshus
Konebaadsskelett.
Udeliggaren

saknade »spökskepp» mellan sig, som om det varit en korg kläder.

De blevo rikligt belönade och gingo glädjestrålande sin väg.

Solen sken och molnen drevo undan allt vad de hunno, det lovade bli en vacker dag, jag klädde mig, melodiskt visslande.

Gick i land i en eka och fann boplatsen ligga på samma ställe jag lämnat den kvällen förut.

Nere på stranden stod en gulskinande konebaad. Pavias Umiak var blå som himlen, och de unga flickorna skeno mot mig som lika många löften om kärlek och tro — fint sagt!

Jag lät dem skina och gick med min skissbok upp på

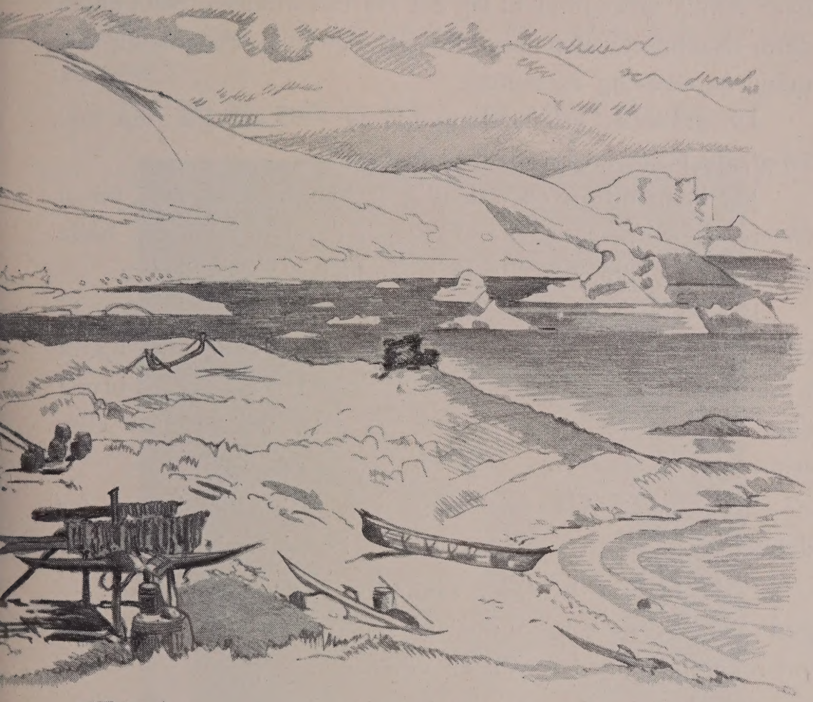

ukt.

höjden väster om byn. Där slog jag mig ned och började arbeta.

Solen gassade och myggorna gjorde även sitt till för att jag skulle få det varmt. Inne i skolhuset höll Osterman gudstjänst.

Jag hade överblick över hela Atâ. I söder låg den lilla kajakhamnen med båtar, och längre upp en silvervit flytträställning med gult hajkött. Över kullarna rakt fram lyste fjordens vatten kornblått mot de här och var kringflytande isfjällen.

Landet bakom höjde sig i vackra båglinjer upp mot bergen, och de gamla moränerna bildade gränsen mot norr.

Boplatsens hus voro lätt räknade.

Det största, av trä med spetsigt tak, hyste Pavia och hans familj, strax bredvid låg det svarta varuhuset, och bakom detta tranhuset, som pryddes av den blåa skinnbåten och tunnorna omkring detsamma.

De gråbruna grönländarhyddorna voro spridda runt omkring, de flesta med vinkelbyggd husgång.

Jag hann utföra en ordentlig teckning av det hela, innan Osterman slutade sin predikan, och därefter följdes vi båda åt omkring i byn, besökte flera familjer och mådde bra.

Pavias kivak, som bar det enkla namnet Nagdlingnartok, eller, som det uttalas, »natlit» = stackaren, satte mitt hjärta i brand,* ity hon var »svaert godt i stand». Så granna bruna ögon som hennes, har jag aldrig sett, varken förr eller senare.

Jag köpte i Atâ flera kôrut och en bösspåsehållare för dubbelbössa, som tyvärr senare blev bortslarvad.

I de hus vi besökte, saknades alla väggprydnader — gud ske lov — och »andhålet» var en spricka i loftet, som vid regn tillstoppades med en näve blår.

Vi gingo under dagens lopp över näset norr om boplatsen, för att se på sjön Taserssuok.

Den var det ingenting märkvärdigt med, och jag återvände till Atâ före de andra, som letade efter gamla gravplatser.

Inne hos Pavia var det bra. I yttergången fick man kliva över sovande hundar och döda sälar, sedan kom man in i ett soligt kök, där »nagdlingnartok» hade sin varelse, och innanför detta var husets egentliga rum.

Här voro nu alla fönster utslagna. När jag kom in till boplatsen om morgonen, sovo både Osterman och Krogh.

Jag väckte dem obarmhärtigt och fick kaffe. —

De berättade att de nog vaknat, då orkanbyn kom, och att de varit mycket oroliga, helst som stora isfjäll tycktes driva ned på oss — men det var ju ingenting att göra, de ägde ingen ordentlig båt att ro ut i. — Just då sprängde vinden rutorna, och Krogh hade fått håret fullt av glasskärvor.

---

* S. k. tillfällig låga.

Det var ett präktigt folk i Atâ, syntes det mig.

Foto. O. E.

Natlit!

Jag och Krogh voro inne i ett hus, där männen, även när de sutto, verkade »rörelse». Jag minns dem ännu, en lång rad skinnklädda gestalter, det långa svarta håret buro de tillbakahållet ur pannan medelst långa band av benpärlor.

De höllo sina svarta ögon oavlåtligt riktade på oss och påminde i allt om kloka, vilda djur — de vibrerade av liv. —

Kajakerna på platsen voro längre och smalare än på Disko och Kronprinsens Ejland, aktern gick upp i en tvär spets.

De hade ont om ben, och därför voro kôruts små, och ofta saknades benknapparna på kajakens för- och akterspetsar.

Vapnen voro i gott skick och kajakroder fanns överallt.

Kvinnorna buro, de äldre topp, de yngre schalett, som de, i likhet med Godhavns kvinnor, bundo bak i nacken.

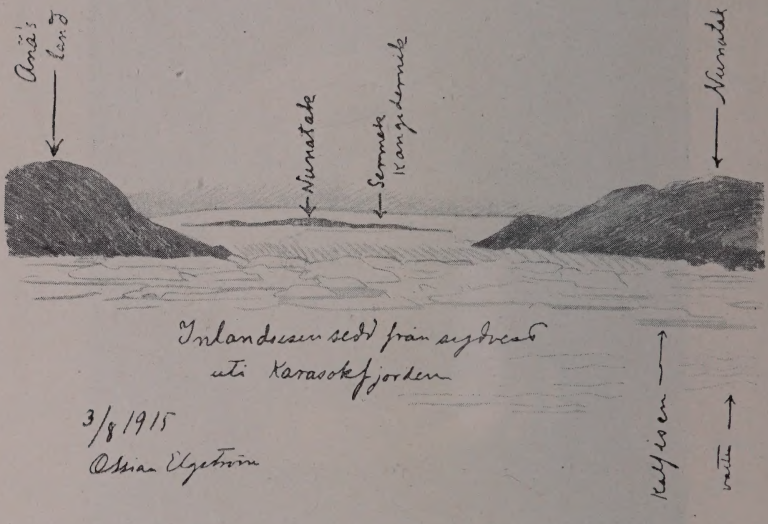
Anäs land
Nunatak
Sermek kangerdlunik
Nunatak
Inlandsisen sedd från sydväst uti Karasokfjorden
3/8 1915
Ossian Elgström
Kalfisen
vatten

Inlandsisen sedd från sydväst i Karasokfjorden.

Jag avtecknade flera mönster, däribland ett ovanligt ett, som var komponerat av Pavias yngsta dotter, Kâtak — om namnet »stavas» såsom jag skrivit, vet jag ej, åtminstone lät det så i mina öron.

Så togo vi farväl av alla goda glada människor, och sedan jag fotograferats tillsammans med Pavias yngsta dotter, en vacker 17-åring, embarkerade vi åter på vår Clio.

Pavia, upplystes det mig, är en lika sällsynt som begåvad personlighet. Hans livs fluga är att genom gott föredöme visa andra hur man bör leva — ett otacksamt jobb, tycker jag. Så t. ex. är det dåligt väder och fångarna på platsen tveka gå ut, tar Pavia sin kajak och — återkommer efter några timmar — med fångst. Många flera smådrag berättades mig om denne Pavia. Jag återkommer senare till dem.

Vi styrde nu nordväst mot boplatsen Arsivik.

Vi sågo en skymt av inlandsisen, det var jökeln Ekip Sermia, som låg bred och blinkande i solljuset bort i öster, vattnet kring oss var tjockt av kalvis och besvärligt komma fram uti.

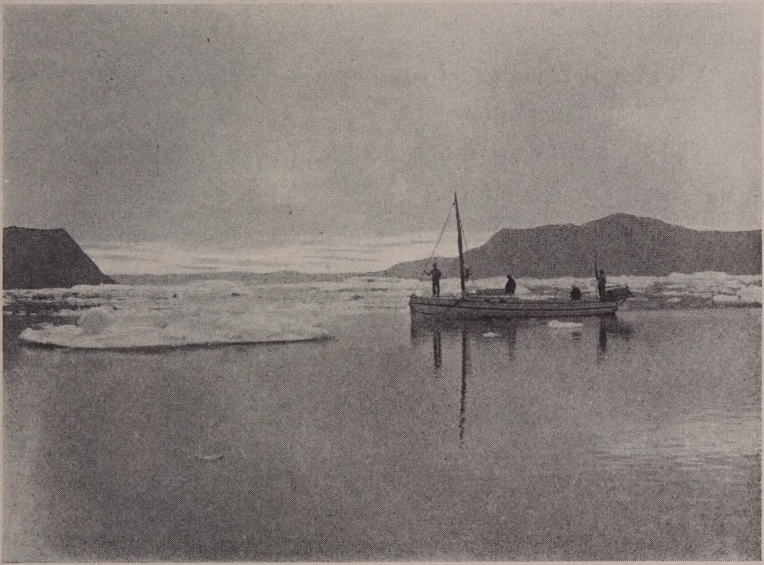

Clio Borealis i Torsukatakfjorden med Disko i bakgrunden.

I Arsivik lämnade vi en båtlast grönländare vi haft på släp från Atâ, och fortsatte lättare norrut.

Komna upp i Torsukatakfjorden, som visade sig vara full av is, gingo Krogh och jag i land på en ö, Kekerstakarik, och fotograferade fjordmynningen med Diskojöklarna i bakgrunden.

Här föll Porsild över bord, men klarade sig själv i land, djupet var ej mer än ett par fot.

Han stötte sig mot relingen, då han föll, och klagade sedan över smärtor i bröstet. Emellertid var det ej farligt, jag råkade honom en månad senare i Godhavn, och då var han rask.

Men nu till vår färd.

Det var gråkallt och ruskigt, vattnet var överallt uppfyllt av drivis, och vi gingo tillbaka genom sundet mellan Agdlatok och Kekertokarek i sydöstlig riktning, veko mot öster och voro vid 8-tiden på ön, Igdlerfik, tror jag var dess namn.

Vi gingo i land och upptäckte genast vi voro på en gammal »hednisk boplatsgrund».

Talrika husringar, ruiner av köttgravar — allt talade sitt tysta språk om fordomtima liv.

Porsild försvann längs kusten österut för att finna bättre ankarplats för Clio, Krogh, Osterman och jag fortsatte uppför en backe för att se om vi kunde finna något mera.

Uppkomna på höjden, sågo vi runt omkring talrika gravar.

Vi öppnade en, överst lågo rullstensblock, under dem de långa skifferplattor, som bildade gravkammarens tak.

Sedan vi med möda fjärmat en av plattorna, kunde vi se ned i graven. Intet fanns utom skelettet av en man som låg på sida i hopkrupen ställning. Svarta stoftränder visade var de »kobberemmar», som fasthållit hans svepning haft sina vägar.

I sidokamrarna hittades ingenting, och mina följeslagare gingo vidare, lämnande mig på platsen för att teckna av graven.

Jag arbetade och låg i. Kraniet saknade alla tänder och låg så djupt ned i golvets vita stoft, att det var svårt få någon övertygande form på det. Omsider hade jag teckningen färdig och fortsatte åt det håll Krogh och Osterman försvunnit.

Det var grav vid grav, och av ren nyfikenhet öppnade jag en sidokammare, de små rum varest de kvarlevande inlägga de redskap, som skola vara den döde till hjälp i hans andra liv.

Jag belönades genast med ett halvt uppfrätt lårben — dessutom hittade jag en liten oxeltand, men både denna och lårbenet voro av så små dimensioner, att jag genast insåg jag »plundrat» en barnagrav.

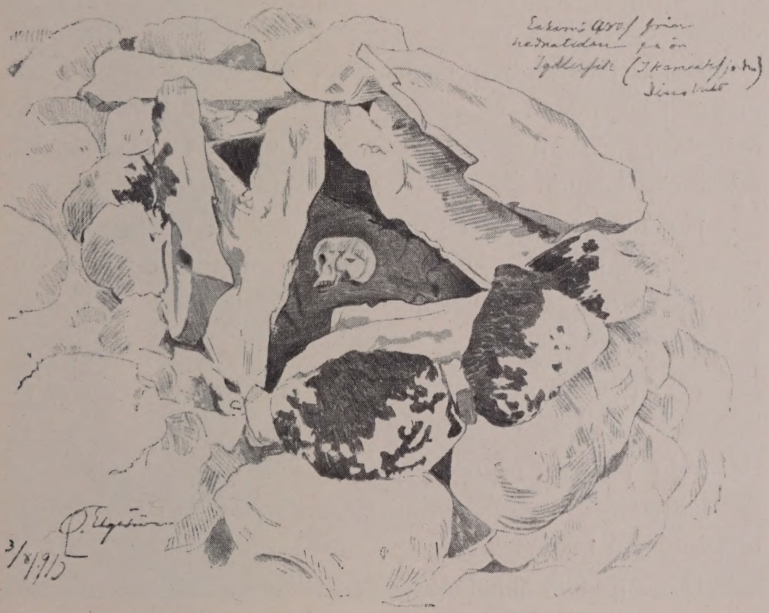
Eskimå graf från hednatiden på ön Igdlerfik (Ikamiutfjorden) Disco bukt
P. Elgström
3/8 1915

Eskimågrav från hednatiden på ön Igdlerfik.

Det var så vackert däruppe hos de döda, ensamt och stort.

De enda ljud jag hörde voro isfjällens.

Ibland knallade det utifrån dem som kanonskott, så kunde det komma en lång glasklar ton, och hela tiden rasslade strandisen mot stenarna. Det lät som en sjuk i kedjor.

Isen smackade och visslade och det hördes otäckt — precis som om en osynlig levande suttit ute i dimman och petat tänderna. Icke underligt eskimåerna trodde på »Kajariak», de övernaturligt stora kajakmännen, som höllo till ytterst i havet. — — — — — Över mig hängde himlen med tunga moln, och jag kände mig plötsligt mycket ensam.

Clio Borealis hade lämnat sin ankarplats nordost om ön och gått runt den till en bukt söderut.

Jag hade ej gått en kvart, förrän jag upptäckte en man som kom emot mig i dimman, det var Jakob. Han hade med sig brev från Porsild, vari jag enträget ombads komma ombord och dricka varmt brännvin och kall Lobskows.

Jag är lätt att övertala då det gäller mat och dryck, och därför påskyndade vi våra steg och kommo dels hasande, dels krypande utför den branta stranden till Clio, som låg ett stycke utanför.

Jag blev hastigt rodd ombord, och en kraftig supé intogs, minns jag rätt voro de 70 cm.^3 fördubblade. Sedan vi väl fått i oss så mycket mat vi rimligtvis kunde tåla, hölls palaver.

1:sta punkten på programmet — en grogg per man, bordlades på grund av den sena timmen.

2:dra punkten på programmet. Plundring av gravar* på ön Igdlerfik och uppmätning av hustomter därstädes, skulle ofördröjligen företagas.

Detta beslöts enhälligt.

Beväpnade med fotografiapparater, skissböcker och primitiva grävinstrument, gåvo vi oss vid 11-tiden i land.

Vi funno snart att här hade andra gravplundrare varit före oss. Vi släpade undan stenblock, sleto med de fördömt tunga skifferplattorna och hade det marigt, som det heter, men ingenting funno vi. Ett par benbitar, det var allt.

Pastor Osterman rörde ej en fena, men hade oupphörligt aningar att *nu* skulle vi finna något, särskilt voro hans spådomar gunstiga då vi beredde oss genomsöka den gravkammare jag förut öppnat. Där fanns ingenting. Jo, gudar — min blyertspenna — en omständighet som ingen lade märke till utom jag — den låg mellan tvenne stenar, och jag anammade den i all tysthet.

---

* Vetenskaplig.

Pastor Osterman såg redskapsgravar överallt och ledde oss upp mot en liten höjdplatå, »bevuxen med fin sand», som Krogh uttryckte sig.

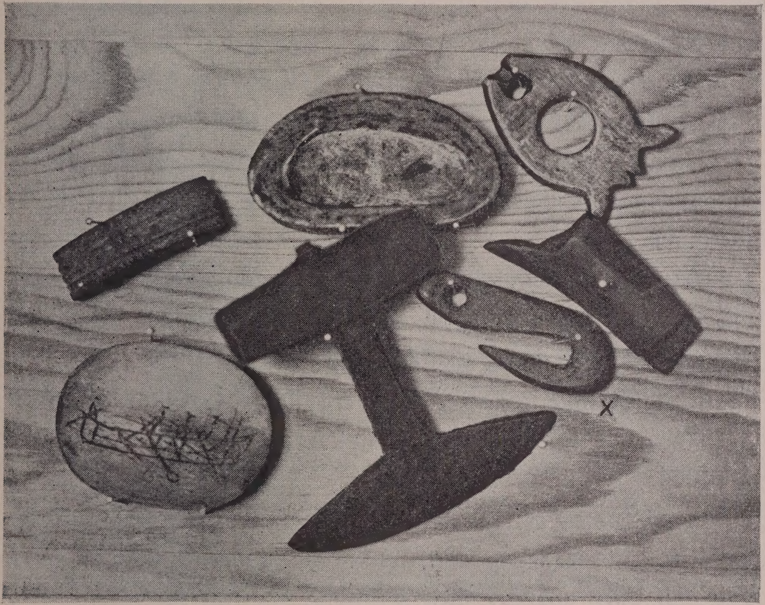

»Gravfynd» inköpta av olika grönländare under mina färder i Västgrönland.

Där funno vi trenne Nangissat eller lekplatser för vuxna.

Dessa Nangissat voro sällsynta företeelser, och Porsild förbjöd mig strängeligen fotografera eller rita av dem.*

Nangissat bestodo av runda stenar av ett huvuds storlek och placerade i rader om 18—20 stycken.

Mellan stenarna var ungefär en meters mellanrum.

»När grönländarna lekte, hoppade de med en död säl i famnen från sten till sten, och orkade man icke hoppa räckan ut — alltid på ett ben — vankades det smörj» — så förklarade Porsild stenradernas ändamål.

---

* Varför?

Vi sågo även en lekplats för barn, avståndet mellan hoppstenarna var här endast 50 cm.

Porsild fotograferade, mätte och jobbade. Jag, som inte fick vara med — tittade på.

Senare omtalade Porsild för mig, att en herre vid namn Kleinsmidt, lärd man och grönlandsforskare från slutet av förra århundradet, omnämnt dessa Nangissat i en beskrivning från Sydgrönland.

Han menade, att dessa Nangissat införts från Island av de »gambla vikingar», Grönlands första kolonister.

Sedan vi blivit färdiga med lekplatsen, gingo vi ned genom en dal och kommo i detsamma in i en hel massa husruiner.

Det var helt underligt stå här bland alla dessa lämningar och *veta*, att för många hundra år sedan levde här människor som älskade och ledo, gladdes och hatade.

Framför mig hade jag sundet fyllt av is, till vänster sköt en liten vik in, där hade kajakerna legat uppdragna på stranden.

Ännu stodo ett par stora långstenar uppresta, antagligen ställningar för redskap och dylikt, de, stenarna, voro av sandsten och buro spår av flitig slipning.

Flera av hustomterna visade tecken att ha varit bebodda av flera familjer, man kunde ännu urskilja britsavdelningarna som gräsbevuxna upphöjningar, och på de platser där lamporna varit uppställda låg stenen blank av fett.

På ett ställe syntes ännu husgångens öppning i golvet, som bestod av stora flata stenar. — Jag tänkte på folkhjälten Kassasuk, som upplyftes ur ett sådant husgångshål — i näsborrarna.

I ett hus stod en stor sten mitt i »rummet», där hade husstöttan, som uppehållit taket, haft sin plats; överallt kunde vi skymta halvbegravda valbarder — takåsar och sparrar sticka upp ur jorden.

Det var både hemskt och intressant alltihop; bakom en husmur funno vi en grav — med 8—10 skallar, bara skallar, antagligen en epidemigrav.

Det hade varit en rik boplats, det visade de stora »kökkenmöddingarna», som lågo framför husringarna; nu voro de gräsbevuxna kullar. — Att boplatsen var gammal, syntes på strandremsan. På en sträcka av över 50 meter var den till en höjd av 2,5 meter idel avfall. —

Porsild och jag gingo nedanför »avskrädesmuren». Här hade havet urholkat stora hålor, och ur den bruna feta jorden stucko otaliga ben fram överallt.

Vi begynte genast vårt arbete, rotade och väntade vart ögonblick finna märkeliga ting.

Den mjuka möddingmyllan var behaglig att gräva i — vi funno ben, gnagda ben av säl, ripa, valross, björn och ren. Jag fann skaftet av en kniv, Porsild fann en tûk med benspets — ett redskap som användes att göra hål i isen med vid vinterfiske.

Dessutom funno vi ett stycke ben med två runda hål i övre kanten, »det kan omöjligt vara annat än ett kajakroder», sade Osterman.

Bitar av glänsande feta täljstenslampor, ostronskal — allt möjligt jox rotade vi upp. — Tänk om de sett oss, de gamla hedningarna! — Vad de skulle ha grinat, de skulle utan tvivel trott vi voro galna, eller ock otroligt fattiga och svältande, eftersom vi rotade i avskrädet — hundarnas matskål.

Porsild fann vårt utbyte magert och dekreterade — »nu resa vi». — Motorn dånade, isen rasslade mot vår bog, vi stodo alla med långa stakar i händerna och förde undan de isstycken, som ville sugas in under aktern — vi ville nämligen icke ha propellern avslagen. — Omsider kom vi in i en liten bukt, som på kartan betecknats som »god nödfalls-

Jökeln Ekip Ser

hamn». Här kastade vi ankar, kokte te och störtade huvudstupa in i våra sovpåsar — utlakade och sömniga. —

Alla förklarade vi med en mun, att nu skulle det sovas men denna försäkran hindrade oss icke att ligga vakna tills över tre och berätta historier, så kajutans väggar skakade av våra skrattsalvor.

Omsider somnade vi. Jag vaknade först. På ömse sidor snarkade kamraterna, en grå dager silade in genom de små ruffglasen och regnet plaskade ned.

Jag låg länge och funderade, det var på en gång hemtrevligt och tröstlöst — det hela.

Klockan 10 voro vi dock på benen och klädde oss ute i regnet, vilket det icke var någon spisning med.

Ruffen städades, och efter att ha intagit ett litet mål, styrde vi mot öster i akt och mening söka komma inlandsisen »in på livet», som det heter.

Vid 12—1-tiden hade vi den i sikte.

Det var dimma, och småregnade gjorde det, så allting sken av väta, men rakt i öster var himlen blekgul.

Porsild och Osterman. Foto. O. E.

»Det är återskenet från isen,» yttrade Krogh.

Vi skvalpade oss fram genom kalvisen, som här och där var så tjock, att vi med stakar fingo köra de värsta styckena åt sidan för att komma igenom.

Vid 3-tiden landstego vi på en liten ö, knappt en halv mil från jökeln »Ekip Sermia», som härifrån utmärkt kunde iakttagas i hela sin utsträckning.

Jag tog tvenne plåtar och Porsild lika många. Tyvärr blevo mina något tunna.

Jökelväggen stupade brant ned mot havet och tycktes i genomsnitt mäta en höjd av mellan 60 och 70 fot.

Från ön gingo vi in mot en plats, kallad Dr de Quervains hamn, det ställe varest mannen med samma namn, startade för sin marsch över inlandsisen.

Jag har sällan sett en mera tröstlös plats, regnet silade ned, kallt var det, och då och då dånade det mystiskt från ismassorna bredvid oss. Runtomkring låg is. Det var något slags ström i bukten, så isblocken gledo ideligen runt. En gynnare hotade sticka huvudet in genom ett ruffönster, och vi hade en hel del besvär innan vi lyckades fjärma den otrevlige grannen.

Jag hade gått i land med kameran för att fotografera, och fick tack vare regnet högst egendomliga resultat.

På ett stort klippblock, som stod alldeles nere vid stranden, var målat i röda bokstäver: »Dr de Quervains havn 1912,» och på toppen av en kulle strax bredvid var uppsatt en tom kolsyrecylinder, som minnesmärke av expeditionen.

Sedan vi varit i land och sökt få mesta möjliga ut av inlandsisen i fotografier och teckningar, åto vi en bit mat och satte i gång vår maskin.

Klockan var vid pass 7. Porsild och vi andra voro nu genomledsna på allt regnande, och vi beslöto att genom »vått och torrt, tunt och tjockt» återgå till Jakobshavn.

Jag och Krogh hade vakten från 7 till 11 på kvällen och jag har sällan varit så helvetes våt. Regnet öste ned, dimman låg tung över fjordarna, det hela verkade absolut 1:sta kapitlet ur Johannes v. Jensens »Bræn».

Då och då skymtade — högt uppe i luften — en svart fjälltopp, vi förnam bruset av något osynligt vattenfall och hörde på ekot att vi gingo nära land, men dimman dolde allt. Ibland dök ett isfjäll fram ur dunklet, gled förbi och försvann bakom oss. Jag längtade efter att få sova, Krogh hade lindat in sig i ett gammalt segel och inbillade sig att han kände sig torr; jag hade min regnrock över huvudet och trodde detsamma. Timmarna gingo »fanden saa langsamt» och under tiden lågo Porsild och Osterman och utbredde sina »yndigheter» i ruffen. Jag såg på Krogh och Krogh såg på mig — vi hade samma tanke — storma ruffen — men vår pliktkänsla segrade. Ljuv blev hjältens lön, klockan 11 vred jag vattnet ur överrocken, sparkade av mig skorna och kröp till kojs. Både Krogh och jag somnade ögonblickligen och jag sov som en stock, ända tills vi kastade ankar i Jakobshavns hamn.

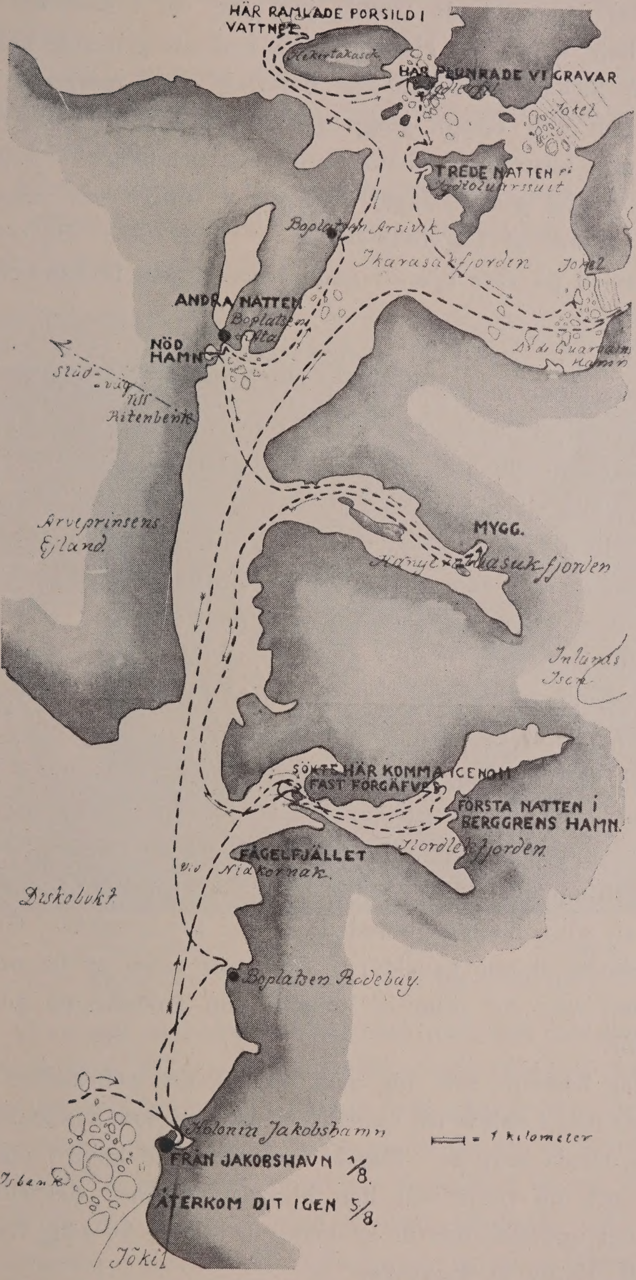
HÄR RAMLADE PORSILD I VATTNET
Nekertakasck
HÄR PLUNRADE VI GRAVAR
Jökel
TREDE NATTEN i Agdlotuarssuit
Boplatsen Arsivik
Ikarasakfjorden
Jökel
ANDRA NATTEN
Boplatsen Alta
NÖD HAMN
Släd-väg till Ritenbenk
Di de Guarnam Hamn
Arveprinsens Ejland
MYGG.
Kangerdluarsuk-fjorden
Inlands Isen
SÖKTE HÄR KOMMA IGENOM FAST FÖRGÄFVES
FÖRSTA NATTEN i BERGGRENS HAMN.
Nordlek fjorden
FÅGELFJÄLLET vid Nidkornak.
Diskobukt
Boplatsen Rodebay.
Kolonin Jakobshamn
= 1 kilometer
FRÅN JAKOBSHAVN 1/8.
ÅTERKOM DIT IGEN 5/8.
Isbanke
Jökel

Kusten bakom Agdlutok, vår route och viktigaste händelser.

När jag vaknade trodde jag, jag var i Rodebay och blev helt häpen, då Hindrik stack ned sitt grinande ansikte genom luckan. Klockan var omkring 3 på morgonen och Osterman och Krogh gingo genast i land för att överraska sina resp. hustrur som båda voro unga och sköna — lyckliga män, vi två gräsänklingar bäddade i ruffen och somnade åter, vyssade av vågornas skvalp — o, så sött. Vid 9-tiden sken solen på våra hjässor genom den öppna luckan och jag vaknade.

Det var en riktigt vacker morgon. Jag satte mig på relingen tände min pipa och tog mig en riktigt grundlig titt på den del av Jakobshavn som syntes från den plats vi lågo.

»Kolonin liknar en norsk handelsplats i Nordlandet,» sade jag för mig själv.

Och det gjorde den verkligen. Från bryggan ledde en väg brant och slingrande uppför en backe mellan gamla magasin och förrådsbodar, varest luften var tjock av fisklukt. Överallt lågo tunnorna i långa rader, ty Jakobshavn exporterar mängder av torkad eller rättare saltad hälleflundra och grönländarna där förtjäna massor av pengar.

Uppe vid flaggstången lågo de obligatoriska »kolonikanonerna», överallt ströko hundar omkring, stora kraftiga bestar. Stranden var full av avskräde från fiskrensningen och en och annan hund använde morgonen till att, gående ut i vattnet, söka sin föda bland de talrika lämningarna. Genom magasinets öppna gaveldörrar skymtade rader av fat och en gammal våg av primitiv konstruktion tronade på platsen framför.

Jag hade nu sett mig mätt på kolonien och sänkte mina blickar ned i ruffen till expeditionens chef som snarkade i sin långa, smala sovpåse. Porsild brukade alltid kliva i sin sovpåse ute på däck och han liknade då, med det skalliga huvudet uppstickande ur skinnen, en mumie av salig Ramses den II, Kediv av Egypten.

Nu låg han makligt på rygg och solstrålarna lekte i hans röda skägg, som stod rakt i vädret — den liknade en liten ruskprick.

Ja, nu var resan slut och senare fram på dan samlades expeditionens samtliga medlemmar för att fotograferas varefter Porsild höll kritik.

Krogh hade varit bra, men jag och Osterman hade slängt våra tillhörigheter överallt och visat oss båda två som varande oförbätterliga slarvar.

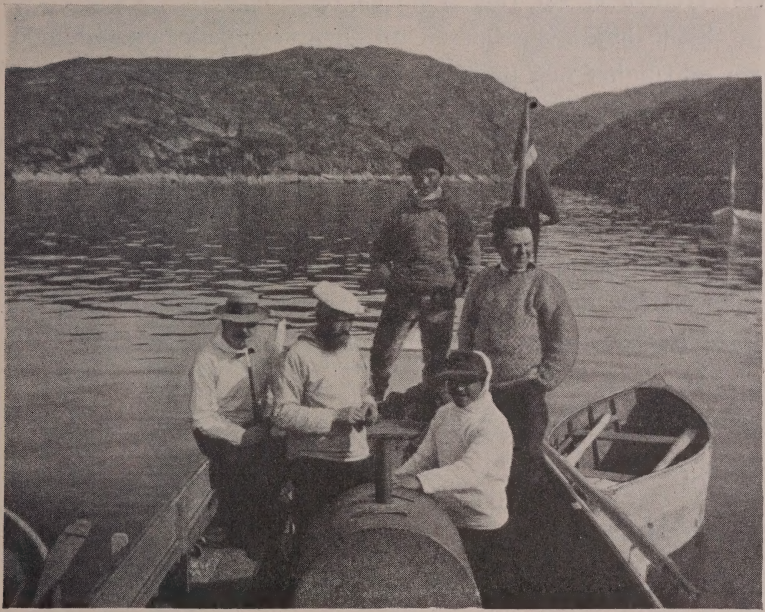

Olûkok. Författaren.
Pastor Osterman. Mag. Porsild. Jakob. Spökskibet.

Expeditionen samlad i Jakobshavn efter slutad färd.

»I en ruff som skall rymma fyra män bör vara ordning,» fortsatte han, »Elgströms skissböcker och färglådor togo alldeles för stor plats. Jag hittade flera gånger hans penslar i sockerasken» (jubel), »han hällde ut öl för att få sköljvatten» (protester). »Ostermans pipa var överallt i vägen och på grund av sin enorma längd mycket hinderlig vid båtens manövrering» (dovt knorr från pipans ägare). »Men allting skulle glömmas;» talaren önskade oss allt gott och »tackade oss för allt» (kraftiga snytningar och en halvkvävd snyftning — från vem blev aldrig utrett). »Vi hade varit goda kamrater och om också en av deltagarna då och då haft ett anfall av den hemska sjukdomen 'termek rabica', som yttrade sig i häftiga vredesanfall i närhet av inlandsis.» (Det var åt mig, som skällt på Jakob för att han icke hämtat mig fort nog, då jag ville från land och regnet hotade ödelägga min fotografiapparat), »så var dock denna omständighet av så liten vikt att den ej var värt spilla några ord på.»

Själv höjde sig talaren till skyarna, talade om sitt mod och uthållighet och berömde sitt fartyg till den grad att man kunde trott man rest omkring på en Olympic eller annan Amerikaångare i stället för den trånga trälåda som varit vårt hem under denna färd.

Expeditionens vetenskapliga resultat hade varit storartade, de konstnärliga — något mindre rikhaltiga än önskvärt vore. Talet slutade med att vi alla hurrade för oss själva och sedan, något lugnare, gingo i land till ett nytt och bättre liv.

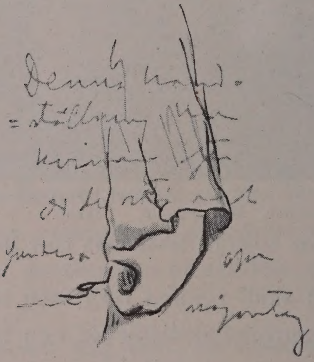

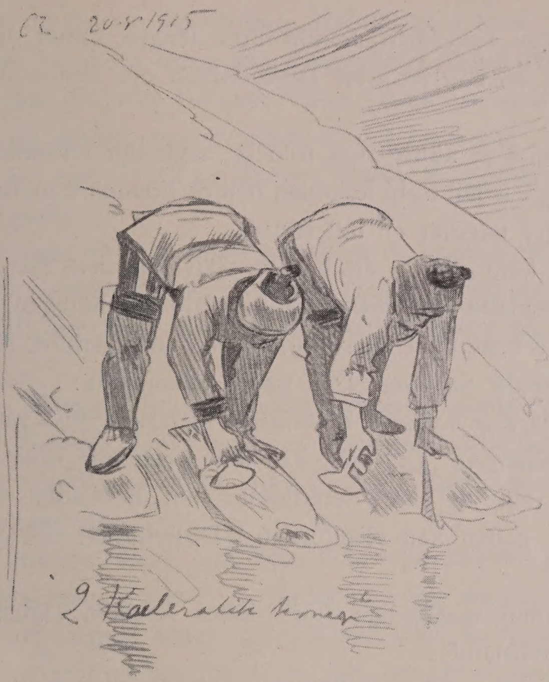

Grönländskor som rensa hälleflundror.

Kolonien Jakobshavn och Jakobshavns isfjord.

Jag var åter på ny plats och bland nya människor, blev erbjuden bo hos »bestyreren» herr Krogh, som jag redan kände och fick ett bra vindsrum vari för resten Mylius Erikssen logerat under sin vistelse i kolonien, sommaren 1902 tror jag det var.

Jakobshavn ligger på en halvö och är, kan jag nästan säga, delad i tvenne hälfter av grönländarbyn. Vid hamnen, som ligger nordost om kolonien är »handelns» hus och magasin grupperade kring den trevliga »bestyrerboligen». När man väl kommit uppför backen till butiken ser man alla de pittoreska grönländarhusen ligga här och var på de nakna klipporna.

Rakt i väster nere vid stranden ligger kyrkan och tätt bredvid koloniens sjukhus och läkarebostad.

(Pastor Osterman bodde litet längre uppåt land i en dalsänka med utsikt över Diskobukten och ismassorna utanför. —)

Vattnet är aldrig rent från is, oavlåtligt strömma massor av väldiga isfjäll förbi kolonien och de komma från »isfjorden» som ligger ungefär en mil söderut.

Jag kom aldrig att besöka själva fjorden, fast jag flera gånger seglade tätt förbi isbanken i fjordmynningen. Jag fick av pastor Osterman en skildring av denna isfjord, skriven av Hans Egede Saabye. Den finnes i hans bok: »*Brødstykker av en Dagbog holden i Grønland i Aarene 1770—78 av Hans Egede Saabye.*» Och jag kan icke neka mig nöjet meddela läsaren den del av densamma som behandlar isfjorden. Artikeln kallar han »Isefjorden i Diskobugt», och den lyder sålunda:

»Denne maerkelige fjord løber imellem Claushavn* og Jakobshavnslande.

Dens Længd er 5 til 6 Mile (danska) og dens Brede $^1/_4$ til $^1/_2$ Mile. I de ælste Tider skal den have vaerit frie for Iisfjelde og sejlbar. Ja gamble Grønlændere fortalte, efter den Fæderns Sager, at de den tid kunde fare langs ad den igjennem den Reekke Bjerg, som nu ere tildækkede med evig Iis, til den østreside Østerbygden.

De berætter en Dag at et Stykke tilhugget tømmer senen hen i tiden skal være drevet fra den østre Side gjennem denne Bjergrække til vestre, og benyttet til Bjelke i ett Huus, Skulde dette forholde sig saa, da beviser det rigtig nok en Gjennemfart ofver Fjorden fra vestre til østre Side, som seden hen i Tiden er bleven til stopped af Iisfjelde.

Bjergryggen selv som løber langs ad Landet, og skiller den østre Side fra vestre, er fra mange Tider et uoversikteligt Iishav som skyerne i nogen Frastand synes at berøre.

Iisen forøges hvert Aar med den mængde Snee, som falder om Vintern smelter om Sommern og solen, løber hen

---

* En liten koloni en mil söder om Jakobshavn. *Förf.*

i Bække og baner sig farlige Aabningar i Iisen i hvilken Grønlænderen under tiden paa Rensdyrjagt finder deres Grav. Hvor denne Iis naar udover Søen, brækkes den af egen Tyngde og falder, som Stykker af det Hele ned i Fjorden.

Her fra den frygtilige skjønne Masse af Iisfjelde, som jeg søger at male.

Naar saadant et Stycke nedfalder, da høres Bulderet flere Mile borte; det vælter sig adskillige Gange, inden det kommer i Ligevegt, og fører icke sjelden uhyre Stene med sig fra Dybet.

Hele Fjorden kommer i Bevægelse. Vandet voxer og bruser. Fjeldene kalve (gaae i Stykker) med stor Larm, tumle sig frygtlig omkring indtil de igjen faae fast Fod eller drive længere ud.

Nu fornyes Søen paa flere Mile med Driviis, som gjør Farten besværlig. Vand . . .? (ordet otydligt skrivet och därför oläsbart) stiger letter og ofte ved slige Leiligheder den største Dell af Fjeldene, og fører dem længer ud paa Bugten, ja, vel og i Rum søe ved utrölig Hurtighed.

Her see vi dem ofte som Skibe, her forfulde Sejl nærme sig Landet, vi bedrages og atter bedrages, og dog er Ligheden sae stor at, vi endda til staae i glad Forventning, intil de, ved atforende Couds vise sig fra anden Side, og som de ere. Den som ikke fler Gange har seet denne Fjord, tage sin hele Indbildningskraft til Hjelp, og han kan dog ikke gjøre sig den rette Forestillning om det.

Man tænke sig en Strækning af saa mange Mile fuld av Iisfjelde, saa store, at de stikker 2 till 300 Famne under Vandets overflade. De se ud som de skulde trodse Tiden og ere dog troløse som Vandet og Kvinden?!

Ved forbifarten seer man Huse, Stotte, Porten, Vindue, Skorstene o. s. v. En saere behaglig Illusion, i saer saalænge som man er ukyndig om Faren, det er ved at nærme sig den. Men endog da, nær man ved der tilfulde, gotter man sig ved Synet. — — —

Da nogle af desse Fjelde ere hvide, andre blae, atter andre grønne, lize som de ere blevne till af fersk eller salt vand saa for høger og denne Forskjel af Farverne Illusionen isaar naar Solen med sine maeglige Straaler kommer til Hjelp. — — —»

Så skrev han och likadant är det i dag. — Jag satt ofta och beundrade isfjällen. Det var ena kolossala bestar, jag kommer ihåg hur under en sydvästlig storm ett väldigt fjäll strandade ett stycke nordväst om kolonien. Det var som en hel ö hade kommit i land och bränningarna röto och dånade kring den som en skara ursinniga havsodjur. —

Jag återgår till min dagbok som jag troget fört alltsedan min ankomst till Jakobshavn.

$^{6}/_{8}$ 1915.

Går och tittar mig omkring. Huvudsynintrycket är renlighet, det är liv och rörelse över det hela, befolkningen verkar duktig och rör sig alla med en viss affärsmässig brådska.

Hällefiskfångsten pågår nu som bäst och nere vid hamnen, på de flata stenarna i vattenbrynet stå koloniens gamla kvinnor på huvudet och rensa. Redan vid 5—6-tiden på morgonen stå de där och arbeta under ett ivrigt pladder. De arbeta alla med ullon som föres med den osvikliga säkerhet som kommer av generationers träning.

Runt omkring vimla hundarna, de slåss, stjäla fisk och falla i vattnet.

En halt grönländare, benämd Luca skall hålla vakt beväpnad med en stor hundpiska, han snavar på de blodhala stenarna och åker under öronbedövande tjut på ändan ned i vattnet, som står som en kaskad kring honom. Hundarna bli berusade av det färska »hällefisk»köttet, de se utmärkt roliga ut där de ragla omkring.

De flesta ha dåligt »ölsinne» och fara i nacken på varandra för små, små köttbitar fast där finns överflöd för dem alla. En del av hundarna har krupit in under en över-

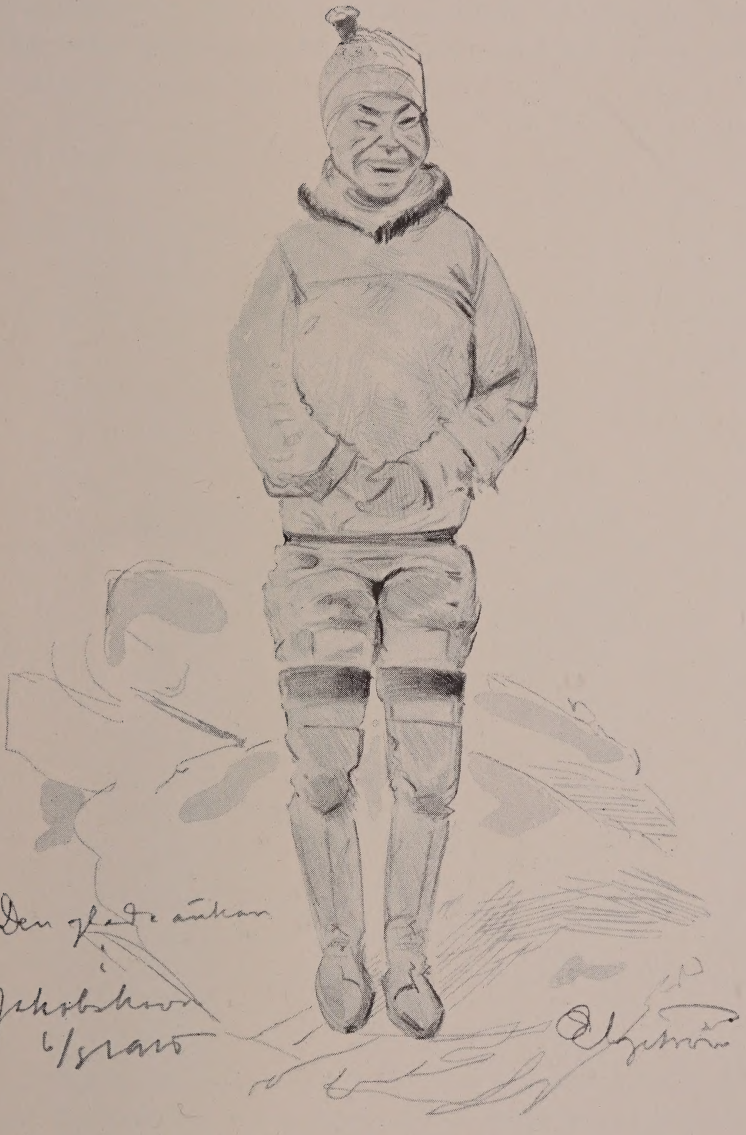
Den glada änkan
i
Jakobshavn
6/8 1900

En icke vacker, men en glad änka från Jakobshavn.

hängande klipphäll och förtära sitt byte därstädes. Man ser bakdelarna sticka fram och då och då ger en förbipasserande »hundfyllbult» en sådan oskyddad bakdel ett energiskt bett. Det bölar sorgset inunder berget men bakdelen rör sig ej — måltiden är ännu icke över.

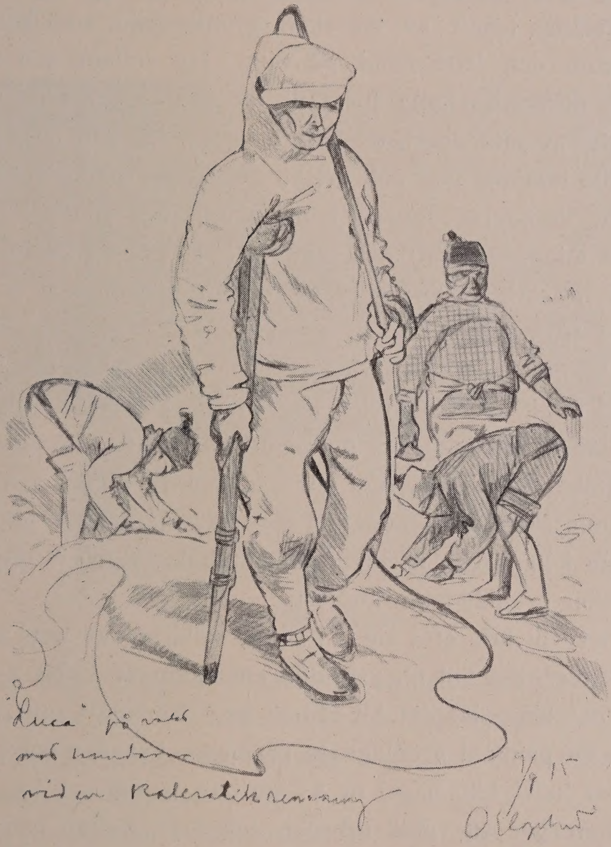

»Luca.»

Här är en hygglig befolkning som låter sig avritas gratis och för intet och sedan skratta så de skaka åt sina »bilder». Jag har nämnt jag här åter träffat min gamle kivak Hindrik, han har blivit tre gånger så fet som förut och som fortfarande svettas ohyggligt, Pavia från boplatsen Atâ är här, det firas nämligen ett slags sommarting och grönländarna från boplatserna runt omkring äro samlade utom Claushavnarna, som äro i karantän för en rossjukdoms skull. Pavia är här i sin målade umiak och med honom hela hans familj — även Natlit. —

$^7/_8$ 1915.

Väcktes i natt av en skön grönländska, som kom in i mitt rum och lade hand på mig. Jag vrålade och flickan flydde förfärad, skulle just till att somna om, stolt i medvetandet av min dygd, då Krogh infann sig och frågade om jag ville komma med och dricka grogg — »hade inte flickan uträttat ärendet?» sporde han. »Nej, jag trodde hon ville förföra mig» — skratt och fanfarer!! Det är märkvärdigt vad det är besvärligt snöra skor när en grogg väntar.

$^8/_8$ 1915.

De flesta grönländarhusen sakna tak — de ligga bredvid på marken och familjen bor i tält. Det är ett lika radikalt som enkelt medel få husen uttorkade efter vinterns fukt.

Tälten äro alla av tunt vitt tyg, som det regnar igenom — de gamla skinntälten finnas ej mer här, de äro för länge sen omsatta i kaffe och socker — och tobak, ty här liksom överallt röker grönländaren kopiöst.

Det vill inte arta sig till riktig skildring av mitt liv, det jag skriver, det vill bli »spridda anteckningar». Nå — »susa med det hela» låt det bli sådant då. Nedanför mitt fönster ligger en gammal grönländare på magen i sanden och plockar upp ett halvt kilo hagel nr 3 som han tappat.

Han ger sig god tid och jag tror nästan han torkar vart hagelkorn, innan det åter nedlägges i den rutiga näsduk som är hans patronväska.

Jag har lagt märke till följande angående grönländarhusen. De flesta ha flata eller något på sned ställda trätak beklädda med torv.

En del ha vanliga vinkeltak med pappbeklädnad, ett hus, ett enda, hade utvändigt plankvägg, det tillhörde för övrigt

Bødger »Guldaager», svärfar till dr Barcalica i Godthaab eljest var det torv, plättvis bevuxen med långt stritt gräs. Husen ha rätt stora fönster och långa bleckskorstenar.

Nu om sommaren försiggår all matlagning ute i fria luften och man ramlar titt och ofta över de olika stenanhopningar som äro de olika hushållens respektive köksdepartement.

Slädhundar från Jakobshavn.

Jag blev en gång vittne till en hundbatalj som ledde rakt över ett sådant utomhuskök och trots grönländarkäringarnas rop och ivriga stenkastning slogos hundarna så pannor och kastruller flögo omkring.

En hund kom i kampens hetta ned i den kokande fiskgrytan, välte den och rusade halvgalen och halvkokt sin väg i ett moln av ånga. Hundar finnas här i överflöd, man märker man är i slädkörselns huvudstad. Slädarna här äro nu alltid brokigt målade. Deras »uppståndare» d. v. s. de tvenne stakar som baktill sticka upp från släden äro prydda med vackra benornament. Till hundslädens utrustning hör ett renskinn eller rättare sälskinn samt bössa. Jag fick icke tillfälle köra släde, ty det var ju sommar och slädarna förde en ömkansvärd tillvaro på tak och bakgårdar. Men för att nu återgå till husen, som jag begynte tala om innan hunden välte fiskgrytan, så är »husgången» här endast ett obetydligt rudiment. Där den icke helt saknas är det en kort stump, ibland utan tak och oftast utan dörr.

Överallt synas ställningar med massor av torkade »hällefiskhuvuden» — vinterfoder till hundarna.

»Hällefisket» som drives från båt lämnar föga plats för kajakfångsten och de kajaker jag här såg voro dåliga, ytterst tarvligt utstyrda, de flesta alldeles utan kôrut och smutsiga över all beskrivning.

Kajaksegel användes av de flesta, ävensom roder.

»Lilla kajakstolen», den ställning, som anbringas under bössepåsens tjockända, är här av egendomlig konstruktur och ej alls lik de tidigare sedda.

Någon »turistindustri» bedrives ej här, ty platsen anlöpes blott en gång om året av Hans Egede.

I Claushamn lära kvinnorna utföra nätta korgarbeten av »pilvidjor». De jag sett, likna till form och konstruktion de lapska kaffeaskarna av grantågor. Även fläta de av dylika vidjor stora nät, vari de bära fisk och späck.

$^{11}/_{8}$ 1915.

Arbetat som en slav i myggsvärmen, som likt ryssarna vid Narva låta sig dödas utan motstånd.

Pavia från Atâ har avrest. Varken han eller hans hustru voro vidare muntra av sig, den dagen — de måste nämligen lämna kvar sin dotter, Kâtak, i kolonien. — Doktorn hade hos henne upptäckt begynnande tuberkulos.

Avresan var ändå livad nog. — Solen sken och Pavias granna »konebaad» var packad med folk och knyten. Vid åsynen av det hela kom jag att tänka på Gardes skildring av ett sådant tillfälle.

— »Sladderen, Glæden, der ene Aare stikkende højt i Vejret, fordi dens Betjenerinde har noget, hun skal se efter, den anden fjaskende afsted, Styrerens uforstyrrelige Ro og Kajakkernes Sværmer omkring Baaden» — — — — skriver han, och jag instämmer. Man får alltid en vild lust följa med, vara en av kajakmännen, som kila fram och åter på vattnet, medan de vänta att konebaaden skall bli klar. — Men man skall visst vara född grönländare för att en längre stund kunna sitta i kajak. Jag tyckte — de få gånger jag försökte kliva i en sådan farkost, att mina ben knäcktes av vid knäna, grönländarna tycks vara ledade baklänges — ty de förnimma ingenting och kunna dagen i ända sitta i sin kajak och ändå vara all right i benen då aftonen kommer. —

Sedan Pavia rest och grönländarnas »sommarting» upplösts, blev det litet lugnare i kolonien. Jag stiftade bekantskap med flera präktiga typer och fick höra en hel del roliga sagor.

Grönländarna i Jakobshavn voro, kan man säga, alla av blandras. Dock kunde man här och där få syn på ett trint ansikte, vars tjocka kinder och snett liggande ögon skvallrade om att vederbörandes föräldrar icke trampat i den »Europeiska havregröten», utan snällt sugit på det nationella späcket.

De unga kvinnorna voro i genomsnitt vackra och alltid om söndagarna — prydligt klädda. — Ja, när de i sina granna anoraker stodo utanför butiken, med hakan nere i den höga hundskinnskragen och gärna en smula »kalveknæade», voro de både söta och åtråvärda på alla sätt. — Jag kunde dock aldrig lära mig förstå det fina i den nationella stanken, och hur rara och mjuka flickorna än voro. — Nej, tre steg från veka livet, om jag får be.

I Jakobshavn levde en gammal grönländare, en liten fyr, som räckte mig till halva bröstet, han kallades allmänt »le baron de Jakobshavn». Han hade varit hos Hagenbeck aus Hamburg i sin ungdom på den tiden då grönländarna ännu hette eskimåer och drucko tran — i böckerna. Han hade varit där med en »karavan» och visat kajakrodd och olika fångstmetoder. »Le baron» hade även besökt Paris och där uppträtt tillsammans med en annan, nu död landsman. Uti Jardin des Plantes fingo de en gång syn på en sälhund. De fingo tillåtelse ro sina kajaker i den damm sälhunden levde och hade sin varelse, och så fingo de, till åskådarnas förnöjelse, »kasta pil» på sälhunden, som grönländarna trodde var galen, eftersom han simmade efter deras kajaker och ibland lade upp hakan på båtens kant.

En dag kunde »le barons» kamrat icke stävja sin jaktiver, utan jagade sin harpun i djuret och flådde det, som om ingenting hänt. Vaktarna, som rusat till vid larmet, blevo stela av fasa, och Hagenbeck fick sända en ny säl med detsamma. — Båda grönländarna förblevo alltid i lycklig ovetenhet om den skandal de lavet ihop.

Vid sin återkomst till Grönland hade »le baron» med sig en sparad penning på över 2,000 i danskt mynt.

»Le baron de Jakobshavn.»

Denna, för en grönländare svindlande summa, förstörde baronen ledigt på ett års tid. Hur han bar sig åt vet man icke, kanske lånade han ut dem.

Då jag var i kolonien bodde han i ett litet jordhus, som höll på att falla omkull. Han levde huvudsakligast av almosor och hämtade en gång i veckan de cigarrstumpar vi samlade åt honom i »bestyrerboligen».

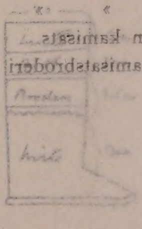

Kamisatsmönster.

hade varit där med en »karavan» och visat kajakrodd och olika fångstmetoder. »Le baron» hade även besökt Paris och där uppträtt tillsammans med en annan, nu död landsman. Uti Jardin des Plantes fingo de en gång syn på en sälhund. De fingo tillåtelse ro sina kajaker i den damm sälhunden levde och hade sin varelse, och så fingo de, till åskådarnas förnöjelse, »kasta pil» på sälhunden, som grönländarna trodde var galen, eftersom han simmade efter deras kajaker och ibland lade upp hakan på båtens kant.

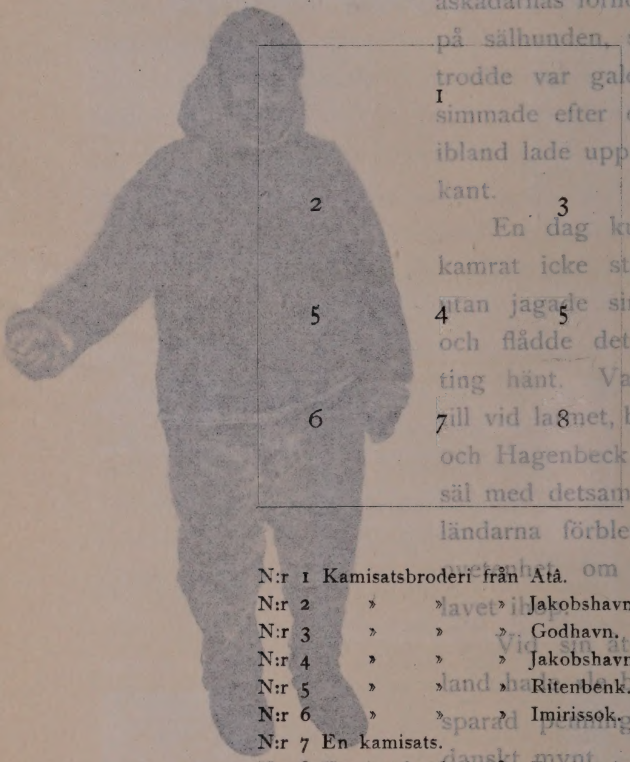

»Le baron de Jakobshavn.»

En dag kunde »le barons» kamrat icke stävja sin jaktiver, utan jagade sin harpun i djuret och flådde det, som om ingenting hänt. Vaktarna, som rusat till vid larmet, blevo stela av fasa, och Hagenbeck fick sända en ny säl med detsamma. — Båda grönländarna förblevo alltid i lycklig ovetenhet om den skandal de lavet ihop.

Vid sin återkomst till Grönland hade »le baron» med sig en sparad penning på över 2,000 i danskt mynt.

Denna, för en grönländare svindlande summa, förstörde baronen ledigt på ett års tid. Hur han bar sig åt vet man icke, kanske lånade han ut dem.

Då jag var i kolonien bodde han i ett litet jordhus, som höll på att falla omkull. Han levde huvudsakligast av almosor och hämtade en gång i veckan de cigarrstumpar vi samlade åt honom i »bestyrerboligen».

Kamisatsmönster från Nordgrönland.

N:r 1 Kamisatsbroderi från Atâ.
N:r 2 » » » Jakobshavn.
N:r 3 » » » Godhavn.
N:r 4 » » » Jakobshavn.
N:r 5 » » » Ritenbenk.
N:r 6 » » » Imirissok.
N:r 7 En kamisats.
N:r 8 Kamisatsbroderi från Egedesminde.

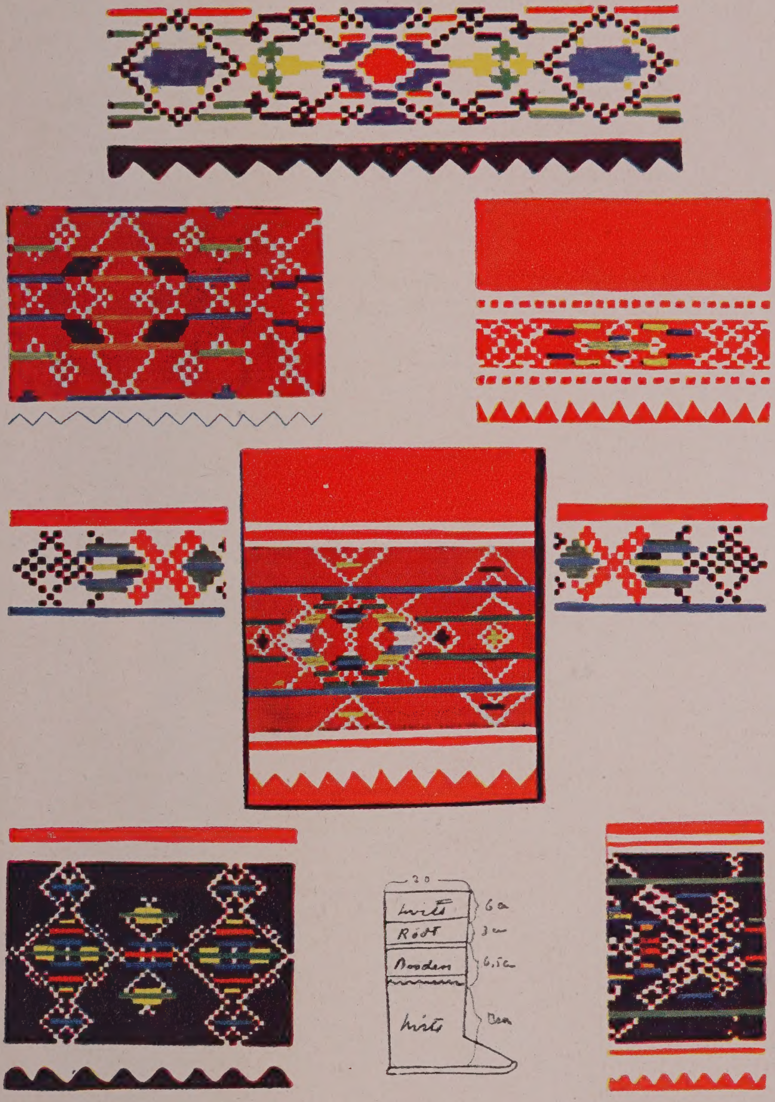
30
hvitt
Rött
Boden
hvitt
6 cm
3 cm
6,5 cm

Kamisatsmönster.

När jag en gång på skämt frågade honom, om han inte kunde påminna sig att han sett mig i Hamburg, då han var där, plirade han finurligt med sina små ögon — och sade: »Kanske jag såg dig, kanske inte, du var på den tiden tämmeligen liten till din växt, amissok.» Svarslös var han aldrig.

Ja, dagarna gingo. Jag samlade redskap, jag ritade av kvinnohänder, fyllde mina skissböcker med alla de världens ting, som finnas i en grönländsk koloni, och hade det bra.

Mitt lilla rum hade ofta besök av små trinda niviarsiak, som bådo bli avritade. Särskilt voro de mycket ivriga att deras kamisatsbroderi blev fäst på papper, och den som denna ära vederfors, sken som en sol och var högfärdig som en påfågel, tills hon glömde hela saken.

Jag vill nu tala litet om mönsterna i Nordgrönland. De hade så vackra ornament i Jakobshavn. På färgplanschen »Kamisatsmönster från Nordgrönland» äro n:r 2 och 4 från denna koloni. I olikhet mot Sydgrönland, där kamisatsmönstret var olikfärgade rutor på vit botten, var här ornamentet *alltid* — utom ett par undantag, som t. ex. n:r 1, från Atâ, och 5 från Ritenbenk — vita rutor på färgad grund.

I stället för de sydgrönländska våglinjerna med ornamentgruppen fördelad växelvis på ömse sidor om denna, fanns här mönster som liksom staplade figur på figur, de sammanbindande linjerna som voro här raka, delade de uppstaplade ornamentgrupperna i flera »våningar», om jag så må uttrycka mig.

Från Atâ har jag avtecknat mönster med svart bakgrund, utmärkt vackra och av ett vilt och egendomligt utseende.

Var Kâtak, Pavias dotter, som hade n:r 1 på »färgplanschen» på sina kamikker, fått sitt ornament ifrån, vet jag inte. Jag tycker det är bra genomkomponerat för att vara gjort av en 14-åring som hon.

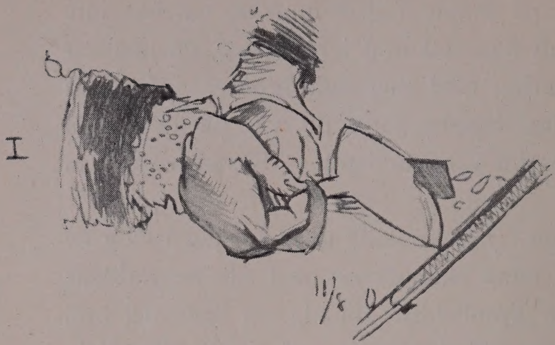

Jag misstänker starkt hon »sett efter» någon linoleummattbit, själv försäkrade hon att hon inte haft den minsta förebild, »utan gjort det från huvudet direkt».

Jag nämnde förut jag ritade av kvinnohänder. De hade en hel del säregna attityder, då de t. ex. skuro skinnet i de rutor, som skulle användas till broderierna. Se på teckningen. Men en teckning ger så litet. — Nej, läsarna skulle sett *henne*, då hon skar, det var en fröjd se hur hon behandlade sin krumkniv. Hon skalade skinnet (se I), hon skalade det som man skalar en potatis, det blev jämnt och fint och lika tjockt överallt, och ej en enda gång skar hon igenom. Skinnremsorna (II) blevo jämnlöpande, precis lika breda och utan en enda felskärning — snabbt samlade hon de skurna remsorna samman, måttade dem ett ögonblick, och så på ett

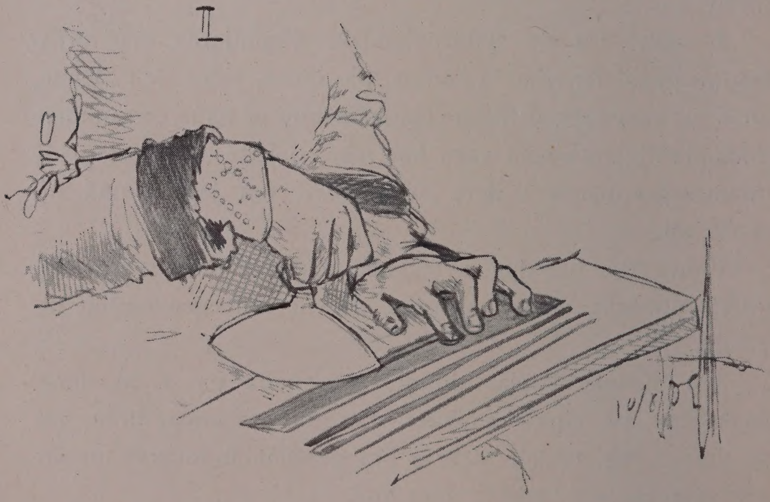

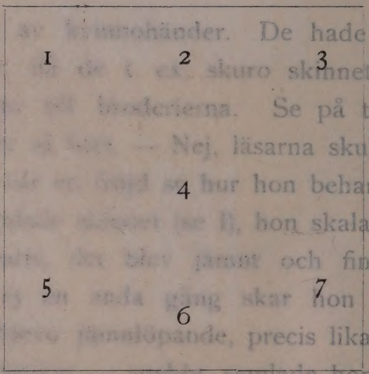

Broderi på kvinnobyxor.

N:r 1 Broderi från Boplatsen Atâ (Diskobukt).
N:r 2 » » Kolonin Sukkertoppen.
N:r 3 » » » Kristianshaab.
N:r 4 » » Logen Godhavn (Diskoön).
N:r 5 » » Boplatsen Atâ (Diskobukt).
N:r 6 Vanliga slaget av kvinnobyxor.
N:r 7 Broderi från Koloni Jakobshavn.

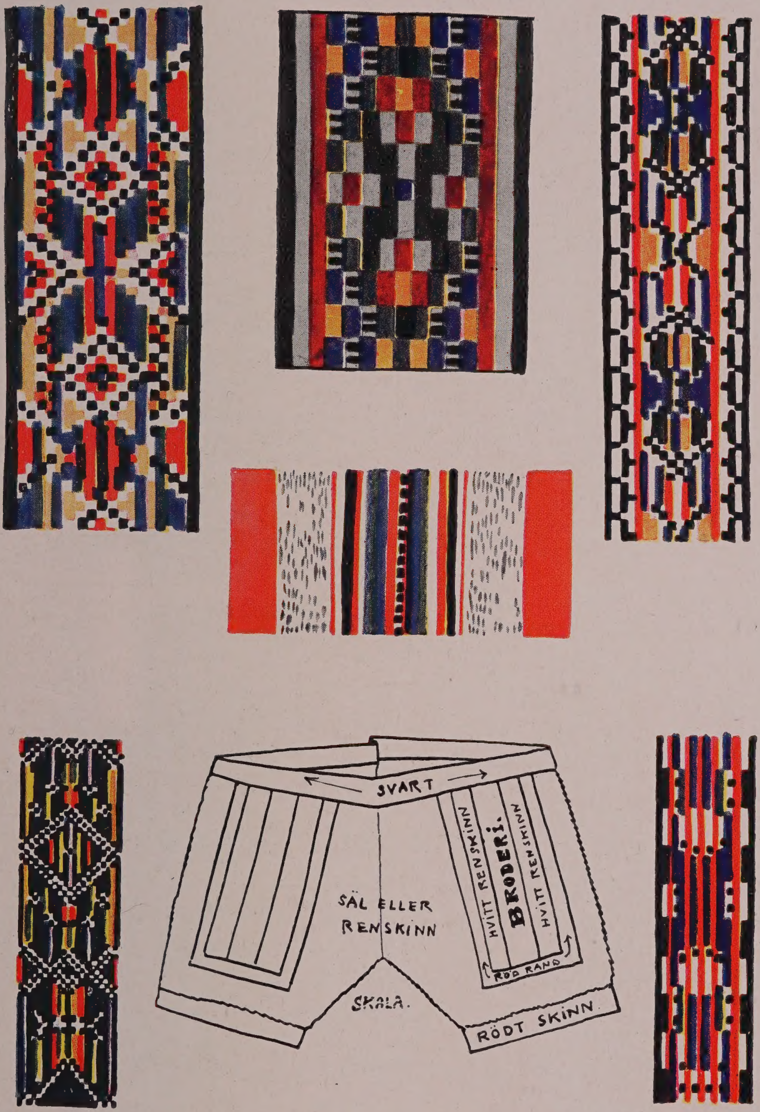
SVART
HVITT RENSKINN
BRODERI.
HVITT RENSKINN
SÄL ELLER
RENSKINN
RÖD RAND
SKALA.
RÖDT SKINN

Broderi på kvinnobyxor.

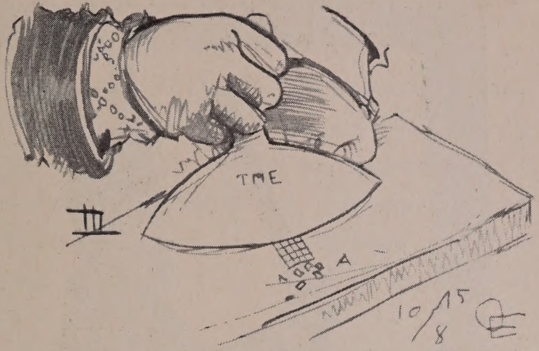

par sekunder lågo en mängd små kvadrater på hennes arbetsbräde — så precis lika, att man kunde trott de tillverkats på maskin.

För att ytterligare berätta om broderierna i Nordgrönland, var förekomsten av dem betydligt sparsammare än längre söderut. Jag såg många kamikker *utan* något som helst »pynt», och även på byxorna nöjde man sig ofta med att i broderiet anbringa jämnlöpande olikfärgade remsor i stället för de regelbundna ornamenten. Se t. ex. på färgplanschen »Broderier på kvinnobyxor», fig. 4. Fig. 7 är ett liknande fall, fast här finns dock *litet* ornamentik, i det de jämnlöpande röda strecken omväxla med blå och vita skinnbitar.

Nu bryter jag tvärt av denna ornamentala svada och går att beskriva den resa pastor Osterman och jag gjorde i en lånad motorbåt, en resa som kom att räcka från 12 till 19 augusti.

Det var en rolig färd med många upplevelser, och som det var den sista av mina motorbåtsfärder den sommaren och i det landet, ger jag det ett eget kapitel.

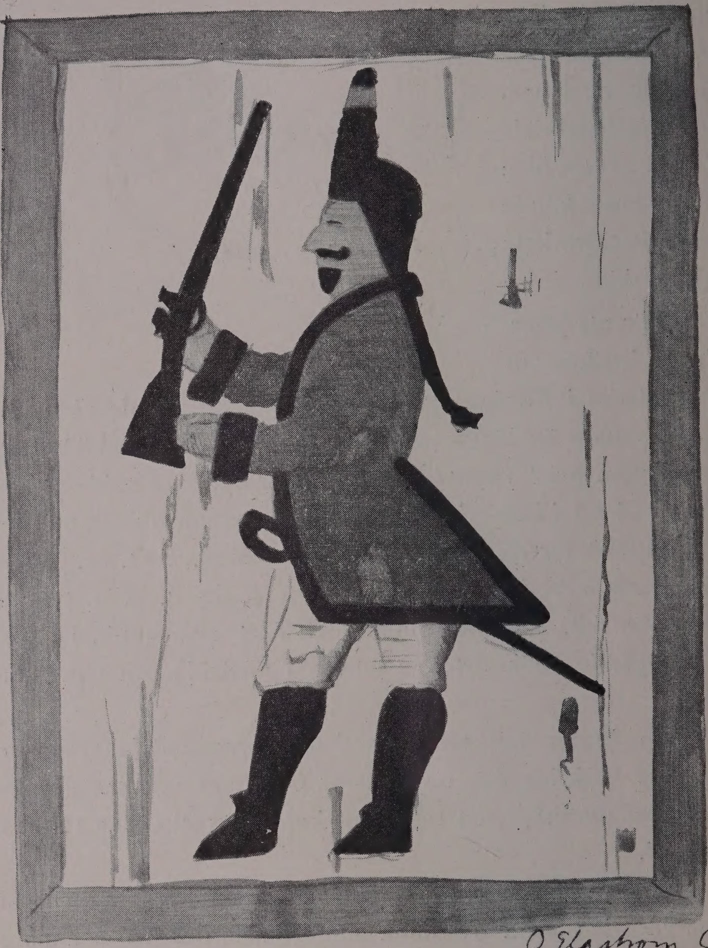

O Elgström Cop

Reliefbild af målat trä 12/8 1915

Kristianshaab.

»En resa i sydöstra delen av Diskobukt.»

Klockan elva voro vi klara till avfärd.

Hindrik hade hela morgonen släpat på sovpåsar och annat skrymmande men nödvändigt resgods, och glödde som en ugn.

Solen sken från molnfri himmel, och nere i hamnen låg »Atdlek» och utstötte massor av rök.

»Sêveli», vår motorman, konstrade med maskinen, som smällde så båten skakade. »Dålig smörjolja,» sade han till mig och pekade på en kanna. Sêveli såg nämligen allt i mera mörka färger, fast han också kunde vara mycket glad ibland. — Pastor Osterman, med sin oskiljaktiga långpipa i munnen, gav order att lyfta ankar, och så rasslade vi i väg.

Ombord voro, utom vi två »vita», Hindrik och tre besättningskarlar, en käring, lydande namnet Amâlia, och en ung flicka, vilken skulle till boplatsen Akugdlit för att gifta sig. Den sistnämnda pastor Ostermans kivak.

Isen tvingade oss att göra en lång krok utåt bukten, och jag fick nu först en riktig föreställning om hur ofantlig denna ismassa är, som kallas Jakobshavns-jökeln.

Det var en milslång barrikad av tornhöga isfjäll, här och där sågo vi djupa hålor och vattenfall, vilka brusade i klyftor som av grönt glas. Trots det att solen sken, kändes det kallt, då vi passerade isbarriären. Grönländarna ville nödvändigt att vi skulle föra båten genom ett brett sund i ismassorna, men till detta ville pastor O. icke ge sitt bifall, ty »försiktighet är en dygd», båten var ej vår, och det *kunde* hända att isen kalvade.

Alltså gingo vi utanför med kursen på Kristianshaab.

Vinden var akterlig, och som vi hade storseglet uppe, slog petroleumröken rakt in i ruffen, som inom kort blev omöjlig att vistas uti.

Efter middagen klevo vi därför upp på motorrumstaket och lågo där med våra pipor i solen och »önskade intet mera», som det står i visan.

Vid 4-tiden kom koloniens »späckhus» i sikte, det låg på en liten holme, en kilometer eller så, från själva kolonien, och vi måste först runda en udde innan Kristianshaabshusen kommo till synes.

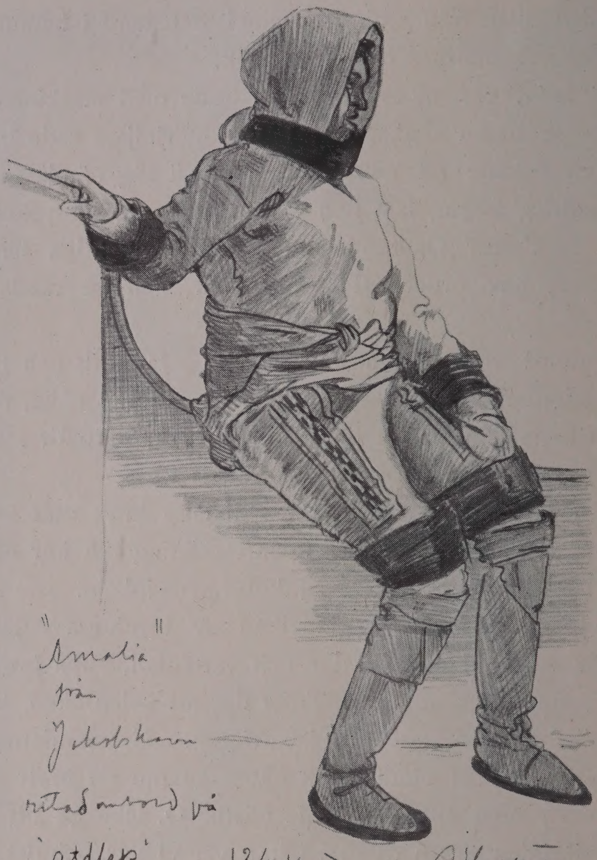

"Amalia"
från
Jakobshavn
ritad ombord på
'atdlek'. 12/8 1915

Amâlia.

I bukten låg barkskeppet »Nordlyset» och såg i de storslagna omgivningarna ut som ett litet leksaksfartyg.

Som det var grunt i närheten av stranden, ankrade vi ett stycke ut och gingo genast i land, varest vi hjärtligt emottogs av kolonibestyreren von Otto.

Det var en sympatisk koloni denna, tyckte jag. Verkade faktori från 1700-talet, och en målad trärelief* ovanför porten till »bestyrerboligen», föreställande Nils Egede — snarare ökade än minskade det »gammaldags» i miljön.

---

* Se titelvinjetten till detta kapitel (sid. 370).

Själva huset, vari vi trädde in, var ålderdomligt, små fönster, låga stora rum med mäktiga bjälkar i taket och egendomliga ugnar av holländskt kakel.

Jag har sett många »bestyrerhem», men inget så smakfullt och så fyllt av antikviteter, som detta. — Det var ett fullkomligt museum, med sekretärer, mystiska schatuller och överallt små porslinsgrupper av herdar och herdinnor som kysstes — — — i det arkadiska landskapet Grönland!

Det var riktigt ett hus och en våning som kunnat inspirera H. C. Andersen till mer än en historia. — Vår värd var artigheten själv; satte man sig ned i en stol ett ögonblick, strax var han tillstädes, ringde efter whisky och soda, bjöd på cigarrer och sökte göra allt så bekvämt som möjligt för gästen.

Jag fick höra att huset byggts av timmer från ett holländskt krigsskepp, som tagits av danskarna i slaget vid Jakobshavn 1721. Det var på den tiden då det förstnämnda folket på allt sätt sökte göra danskarna herraväldet stridigt vid Grönlands kust.

Att denna omständighet skulle öka mitt intresse för det egendomliga huset var självklart.

Vi blevo anvisade tvenne vindsrum varest det spökade och efter en stadig middag rodde vi ut till »Nordlyset» efter »holländskt mod».

Ombord på skeppet träffade jag andre styrman på Hans Egede, som nu överflyttats till »Nordlyset». Han var sig precis lik, lika tyst och småleende som på uppresan.

Klockan tolv på natten voro vi åter till kojs, men ej i stinkande hundskinnssovpåsar, nej, vi vräkte oss på svällande ejderdunsbolstrar i luxuösa gästrum, med tre tvålar i lavoaren och kopparstick på väggarna. Sådant är livet.

Fredagen den 13.

Jag vaknade förskräckt, ty jag hade drömt jag var död, och kände därför dubbel glädje vid åsynen av solen som sken in i min kammare.

Klockan 10 skulle vi avsegla, och sedan jag intagit en stark frukost, hade jag ett särdeles arbete med att hindra mig själv från att falla i vattnet, då jag skulle gå nedför bryggan till båten.

Havet låg spegelblankt, och vid 4-tiden på em. hade vi Ikamiut i sikte.

Det är ett »utsted», som det heter, vilket sorterar under Kristianshaab och vackert beläget på östra sidan av Ikamiutön.

Pastor Osterman döpte och predikade medan jag travade omkring med den ymnigt svettande Hindrik och fotograferade till höger och vänster. Folket voro alla i kyrkan, och därför kunde vi gå ogenerat omkring överallt. På ett ställe sågo vi en stor sälhund ligga på golvet inne i ett hus, spridande en god och djurisk lukt. Många och vackra voro de »konebaader» jag iakttog i Ikamiut, och många voro de saker jag skulle velat spörja om, men därtill fanns ingen tid.

Till Akugdlît kommo vi vid 9-tiden på aftonen.

Befolkningen stod uppställd på stranden och hälsade oss med glada rop.

Den unga kvinnan, som skulle i land här för att bli gift, gömde sig i ruffen, och jag hade fullt schå med att draga fram henne.

Omsider lyckades jag i mina bemödanden och »antvardade henne åt krigsknektarna»: hennes fästmans — broder.

Fästmannen själv stod längst bort i folkskaran och flydde hals över huvud då jag nalkades med den sköna under min arm.

Hos udeligger Lange fingo vi ett gästfritt mottagande och god mat.

Jag hade hela dagen funderat på vad detta 13-tal vi hade i datum skulle föra med sig. Jag är nämligen »ohyre» skrockfull, och som 13 är mitt lyckotal, väntade jag mig något extra.

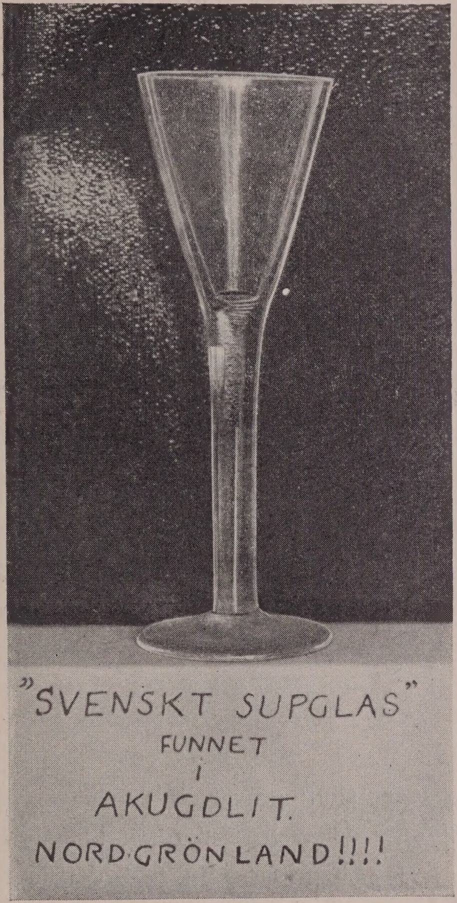

Det kom också. Medan vi sutto och åto kvällsvard, uppenbarade sig Lange med snapsen, och till den framsattes ej de vanliga små likörglasen, utan — hör — *svenska brännvinsglas på hög fot.* Veritabla smörgårdsbords-dito.

Jag utbrast i högt jubel och hälsade Sverige i en skyhög sup.

Lange kom ej själv ihåg hur han fått tag i dessa glas.*

Saken är en gåta, men egendomligt kändes det, så oväntat få se det svenska smörgåsbordets »fana och symbol» här mitt upp i vilda hednalandet!

Efter detta känsloutbrott kände jag behov av frisk luft och gick därför en tur ut i kolonien.

Min överseende dagbok säger:

»Mellan de låga husen ligga torvrökarnas blåa dimmor och här och där lysa röda eldar.

---

* Kan det vara ett minne från Nordenskölds exp. 1883??

Mot himlens gula rymd stå kajakerna på sina ställningar som enstaka älskande par.» —

Efter detta lyriska färgprov står i min dagbok skrivet med stora vreda bokstäver:

»Det var då själva fan så poetisk jag är i afton!»

Så går det vidare i den här stilen:

»Nu är klockan nära 12. Pastor O. går omkring på golvet i sina pompösa kalsonger, med pipa i munnen och predikar för sig själv. I dörren till köket står Lange och gräver skyttegravar i sin näsa. Klockan pickar, fågeln sjunger och valrossen ropar klagande.» — — — — —

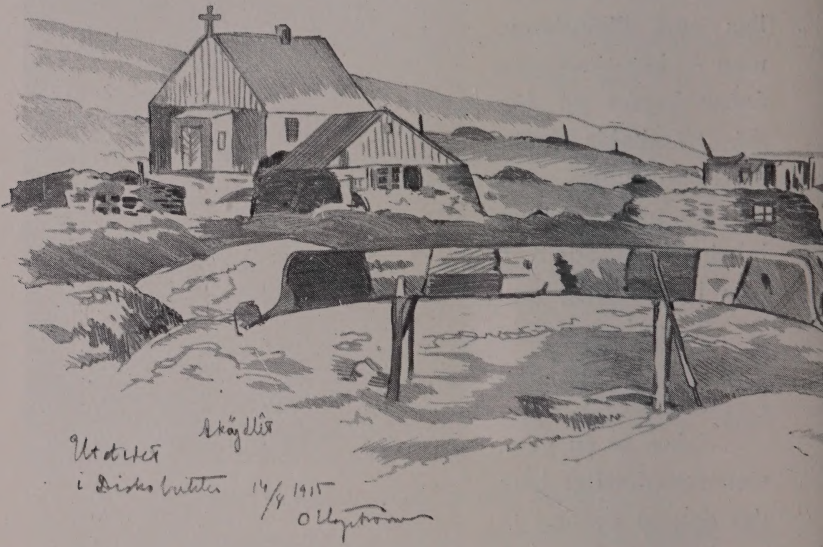

Jag begriper inte vad det är för ett svammel, det var ju rama vansinnet.

Min dagbok företer också många tecken på att jag vid denna tid hade en stark hemlängtan, eller rättare en längtan efter ordentlig mat, serverad på ordentligt porslin av bugande kypare. Jag ville se och tala vid välluktande människor och höra automobilens tjut i gathörnens vimmel. Kort sagt, jag längtade efter civilisationen — efter 1915 års anda. I min skissbok finner jag nämligen, att jag på flera teckningar placerat flygmaskiner ovanför grönländarhusen. På ett ställe är en kulspruta monterad på ett späckhustak, och en vacker niviarsiak är omgiven av ett taggtrådsstängsel — hon talar för övrigt i telefon med sin älskade, som jag avbildat gående i kajak i smoking och vit halsduk.

När jag nu långt borta från tid och ställe ser på dessa teckningar, kan jag inte neka till jag känner det ruskigt att själv ha utfört dylika ting. — Men på det hela taget var det ju helt naturligt. Jag hade varit borta från all »kultur» i nära ett halvår och var ej heller riktigt rask. — Ögonen krånglade fortfarande, och jag drog mig fram med blå brillor. Vi hade ljust både natt och dag, närapå åtminstone — »för mycket ljus gör en galen» — det är det enhälliga vittnesbördet från alla som levt en sommar i polarländerna.

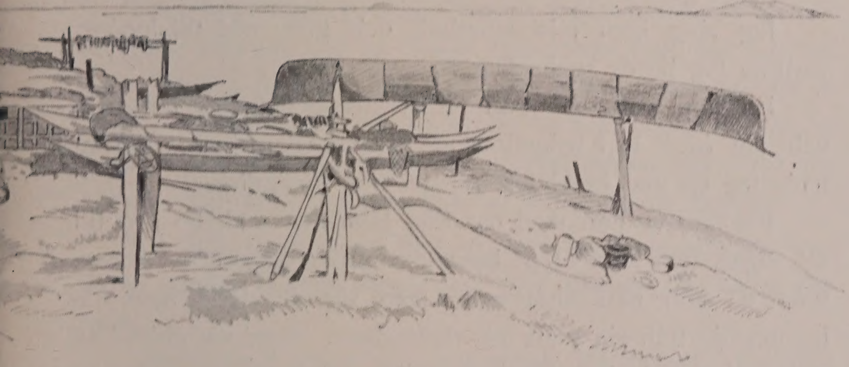

Men för att återgå till skildringen av Akugdlît, så blev söndagen — jag har åtminstone för mig att det var söndag — en upplevelserik dag.

Efter en hastig frukost gick jag upp på en kulle och började, omgiven av en härskara pojkar, som ideligen ropade pinarâ, ajúngilak* — rita av omgivningen.

Boplatsen företedde samma egendomliga blandning av ursprunglighet och »dansk påverkning», som alla övriga boplatser jag varit på.

Vad som här frapperade mig var mängden av »umiaker». Jag räknade minst 8 stycken på sina höga stolpar — och det var ej små sådana, nej då, det var långa tjuguskinnsbåtar, och de flesta nya och skinande i solen som bronserade bananer.

Här och där syntes kokgropar, och mellan husen stodo ställningar med torkat hajkött.

Solen gick i moln och det började blåsa från havet.

Jag slog igen min skissbok och gick ned till kyrkan varifrån jag hörde psalmsång.

En hop barn som satt på kyrktrappen flydde förfärade och jag klev in i helgedomen. Genom den öppna dörren hade jag en god överblick av vad som försiggick.

Flickan vi haft med oss från Jakobshavn skulle just till att vigas, hon kom blygt larvande uppför gången — ensam, först då hon nått altarringen, reste sig omsider hennes tillkommande från sin plats på »karlsidan». Han var eldröd av förlägenhet och bar långa förgyllda örhängen som utmärkt harmonierade med den bländvita anorak, han dagen till ära, skrudat sig uti.

Efter vigseln kilade de nygifta åter till sina platser. De kära danskarna har inget sinne för »stil». Jag tänkte på de ståtliga lappbröllop jag bevistat i Karesuando och annorstädes i nordlandet — tänkte på den broderade pällen som hålles över brudparet, det festliga uppkörandet i släde till kyrkdörren — det hela — stilfulla.

Detta bröllop däremot — så armt och vemodigt det verkade.

---

* Härligt, vackert, gudomligt!

Men jag är ingen reformator så — susa med det hela och jag fortsätter.

Nattvarden som följde efter vigseln var en ceremoni som i sin rörande enkelhet mycket tilltalade mig.

Det var riktigt vackert denna långa rad av knäböjande grönländare, kvinnornas brokiga anoraker mot männens mörka och så hårtoppens lysande band. Jag hörde ljudet av angakuternas trummor. Pastor Osterman i svart och vitt var en utmärkt bakgrund till det hela.

Det var stämning och humor, ty på altaret stod en lång rad gröna litrar — kyrkvin. Kyrkvakten hade ej haft förstånd draga upp dem, före gudstjänstens början och detta blev nu prästens lott.

I den högtidliga tystnaden hördes endast korkarnas muntra »svupp», och jag såg på pastor Ostermans min, att han var arg. Jag log för mig själv, ty detta korkuppdragande var så i stil med det hela, att jag skulle ha saknat det om det ej förekommit. När vi sedan efter gudstjänstens slut sutto vid vår choklad, kom det inbjudan till kaffe hos de nygifta.

Vi hade dock ingen hast. Lange tog fram scherry, Gud signe honom. Lange menar jag, han bjöd på det bästa *han* hade.

Varför skall »Handeln» uppmuntra Rasmussen i Faaborg och hans vinkompositioner, denna »scherry» luktade fönstersprit och smakade fan.

Jag sväljde hjältemodigt och måste tacka för ett glas till.

Pastor Osterman var »mera van», han drack, men i vardera mungipan satt en skälm och han blinkade uppmuntrande till mig då jag svalde giftbägaren.

Ett ilbud från de nygifta förmälde nu att kaffet kallnade och förmådde oss göra uppbrott.

Den unga frun satt på sin brits och smålog blygt, hett var det i det låga rummet och scherryn och den kort förut inmundigade chokladen drev vattnet fram på våra pannor.

Omsider tog kaffedrickandet slut. Vi tackade och begåvo oss på hemväg — ännu ett kaffebud. — En hjulbent kvinna med byxor i tvenne våningar hejdade oss och bjöd oss in till sitt. Där var gudi lovat svalt och så på köpet bjöd gumman på cigarrer som inte smakade så illa som motgift till det svarta kaffet.

Nu voro vi färdiga, och som pastor O. sade, veritabelt koffeininfekterade.

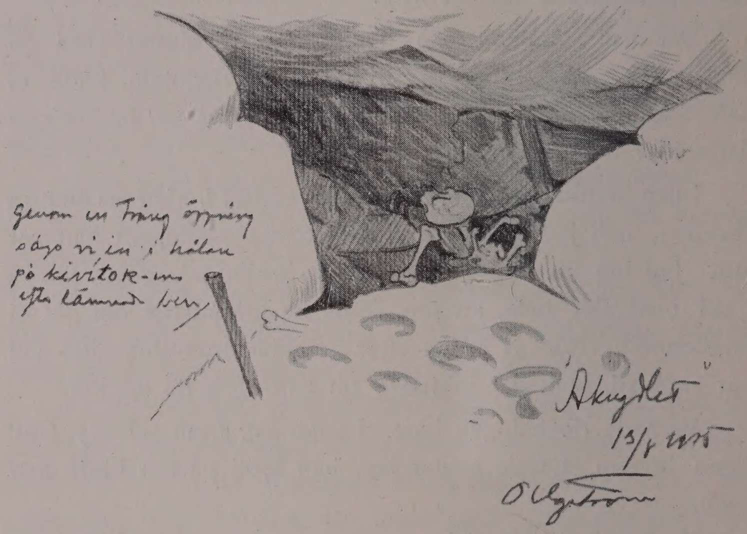

Den kivitok-håla gumman berättade om.

Efter en kort vilostund begåvo vi oss åter ut bland husen, pastorn skulle giva en gammal kvinna nattvarden.

Sedan vi krupit genom den långa husgången och skrubbat skinnet av huvudsvålen i den knappt två alnar höga dörröppningen voro vi inne.

Den gamla mottog djupt rörd kalken och hela tiden droppade tårarna ned på hennes långa gula kamikker.

Genom ett hål i taket sköt en solstråle in och belyste det hela. Fullkomligt Rembrandtskt. Husstöttan blank och svart av generationers gnidning stod i solen som polerad ebenholts.

Den gamla med sitt gula ansikte mot britsens blågrå klapmytsskinn och så längst bort de mot väggen uppstaplade sängkläderna i violett dunkel.

Upplivad av vinet började åldringen berätta spökhistorier och medan jag ritade av henne lyssnade de andra med sträckta halsar till historien. Den handlade, hörde jag sedan om en kivitok vars håla ännu kunde ses i närheten av boplatsen.

När vi åter kommo hem till Lange ville han bjuda på »gammel rom» — Gammal rom!?

Nej, polityrsprit blandad med linolja — rivande som ett hajskinn och starkt som en gud.

Vi drucko alltså denna soppa som avskedsskål, ty vi ämnade vara i Kristianshaab innan kvällen och avseglade därför från Akugdlît redan vid 4-tiden.

Den unga bruden stack en krona i pastor Ostermans hand, det skulle vara att dricka kaffe för — hennes skål? — imera?

Ställets kateket vars familj och bagage vi skulle taga med oss kom i ett hagel av blåmålade träkistor, rullar av tältskinn och mycket annat ned i båten.

Kateketens lilla hustru gick omkring och grät och tog i hand och medan kvinnorna sjöngo en avskedspsalm stod hon ensam på bryggan och snyftade.

Solen lyste på hennes brokiga anorak och färgade den stora laxen, som hon bar i handen, eldröd.

Det var inte så illa. Den ensamma sörjande — men antagligen mycket smickrade skönheten — laxen, sången, det hela. Allt var så ogenerat mänskligt, så rörande naivt att man riktigt gladdes.

Vi togo farväl av den präktige Lange och lade ut — trångt var det i båten, kateketens bagage fyllde hela »mellandäck» och det gick duktig sjö.

Båten rullade betydligt och grönländskorna begynte bli konstiga kring ögonen, men allting har en övergång och vi kunde åter landa i Kristianshaab utan några vidare olyckor.

$^{16}/_{8}$ 1915.

I går blåste en sydostlig storm som hindrade all utevistelse. »Nordlyset» drev trots sina dubbla ankarspring så nära stranden, att alla trodde den skulle stöta på grund. Vi höllo oss inomhus och fördrevo tiden med mat och dricka.

Jag ritade av kivaken Birgittas byxbroderier som är n:r 3 på färgplanschen »*Broderier på kvinnobyxor*».

Hon var den längsta grönländska jag sett samt var ett sannskyldigt under i fråga om servering och dylikt.

På bilden å nästa sida, »en gemytlig afton i Kristianshaab», ser man henne till vänster. Hon såg rätt bra ut, hade stora bruna ögon och trötta negerdrag, hållningen var svagt S-formig! som en eskimåbössa. —

Jag och pastor Osterman ha trotsat storm och väder och besökt en dansk Tømrer eller Bødger, som är gift grönländskt och som bodde i ett livat litet hus högst uppe på en kulle.

Bødgern, låt mig få kalla honom så, var en ytterst originell gammal man. Han hade nyss fått sitt ölförråd hemifrån Danmark och arbetade som en slav för att det ej skulle bli för gammalt.

När vi kommo, klockan var ej 12, stod redan 10 tombuteljer under bordet och herr Bødger som tronade bred och högröstad i sin soffa, var ytterst nådig — först — men när vi så, eller rättare jag, vägrade hålla jämna steg med honom i öldrickning — pastor Osterman var gången — blev han förnärmad och arg och rullade med ögonen, så jag var glad få komma ut därifrån innan våldsamheter utbröto.

Hans hustru var praktfullt klädd i svart klänning med guldkedja och armband och danebrogflaggor i håret, en fullkomlig kreoltyp.

På aftonen tilltog stormen och vinden ryckte i fönsterluckorna, så vi trodde nästan, de skulle springa upp. Det tjöt och vrålade i skorstenarna och knäppte i taket. — Inomhus sutto vi och hade det utmärkt.

Mat och dryck och gramofon och cigarrer, allt vad vi kunde önska och vi sutto länge uppe och berättade historier den ena vildare än den andra.

Först vid 2-tiden togo vi våra ljus och gingo uppför den knakande trappan till våra rum.

Foto. O. E.

»En gemytlig afton i Kristianshaab.»

$^{17}/_{8}$ 1915.

I dag har stormen stillat något och vi ge oss av fram på förmiddagen. Klockan 6 voro vi i Claushavn och pastor Osterman gick genast i land samt lovade vara tillbaka »om ett par timmar». Vi andra fingo hålla oss i båten på grund av att platsen var »i karantän». Detta hindrade dock inte att svärmar av Claushavnare kommo ut till oss i kajak och sålde kött och fisk till vår besättning. Sêveli gick till och med i land och var borta en god stund.

Vi väntade på pastorn både två och tre timmar, sjön började gå hög och som Claushavn, trots sitt namn icke äger något skydd mot vind och vågor att bjuda ankommande fartyg på började situationen bli mindre trevlig.

Där lågo vi och hoppade i halvmörkret. Äntligen vid 9-tiden kom pastor O. tillbaka och Sêveli satte motorn i gång, nej, den ville inte, ännu ett försök — nix. — Ja, vad var att göra.

Sêveli funderade ett ögonblick, menade att felet borde ligga i cylindern och började med äkta grönländsk sangvinism plocka sönder maskinen.

Det mörknade mer och mer, vinden tog till, båten som red på ett enda ankar började sakta driva ned mot den branta stranden, och regnet föll i strömmar.

Klockan 11 hade Sêveli öst flera liter smuts ur cylindern och åter fått maskinen sammansatt.

Motorn ville ändå inte gå . . .

Jag plockade fram de få stumpar jag har kvar av mekaniskt vetande — och fann felet — smuts i »petroleumtillförseln».

Det var nu »belravende» mörkt och det gick en våldsam sjö. Vi försökte först styra rakt ut, men på grund av motvind fingo vi ingen fart och tvungos därför vända efter en halvtimmes färd.

Grönländarna sade sig känna till en liten vik ett stycke söder om Claushavn och dit kommo vi också lyckligt klockan ett på natten.

Men inte fick vi någon ro. Vinden kastade om och drev vågorna rakt in i hamnen.

»Atdlik» rullade och slingrade, grönländarna voro sjösjuka och deras högljudda stönanden läto hemskt i »mörka natten».

Jag gav yttervärlden tusan och kröp ned i min sovpåse. I rufftaket svängde en osande lanterna och Hindrik sov, liggande på knä, som i bön. Utanför de stängda dörrarna hörde vi vindens brus och grönländarnas jämmerrop. Jag låg en stund vaken och hörde på larmet, men somnade omsider och vaknade ej förrän vid 8-tiden.

Morgonen var grå och kall, dimman låg tät överallt och det duggregnade. Det var ytterst obehagligt gå ur sovpåsen, en kopp te värmde dock upp både humör och lemmar och morgonpipan satte själen i jämvikt.

Vi seglade fram, med isfjordens präktiga jöklar till vänster och bakom dessa Jakobshavnsfjällen uppstickande ur dimman som Nunataker ur inlandsisen.

Ingenting muntrande hände, utan nådde vi lyckligt Jakobshavns redd klockan 9.

Jag hade nu fått se nästan alla platser i Diskobukten och var nöjd. Hade tagit en mängd fotografier och även fått en del teckningar av dräkter och redskap, som senare varit mig till stor nytta.

Foto. O. E.

Amma från Ikamiut.

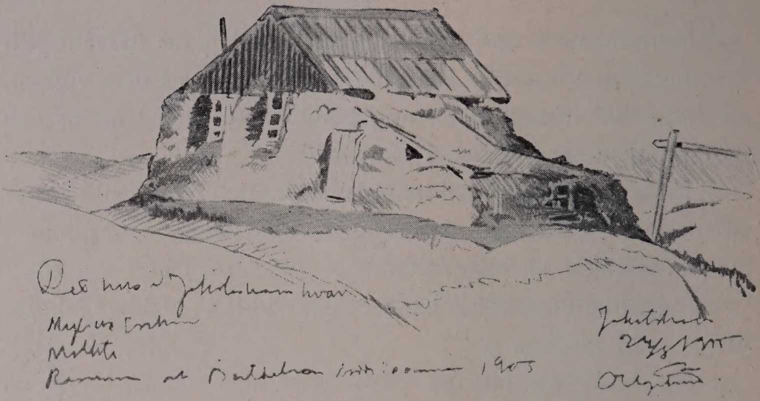
Det hus i Jakobshavn hvar
Mylius Erichsen
Moltke
Rasmussen og Bertelsen [illegible] sommer 1905
Jakobshavn
24/8 1905

Danska litterära exp. hus i Jakobshavn sommaren 1905.

Fortsättning på kapitlet »Kolonien Jakobshavn o. s. v».

19/8. Hällefiskfångsten stod nu i sitt högsta flor och dag och natt arbetade kvinnorna med fiskens rensning och inpackning.

Nere vid fiskhuset var en röra som inte kan beskrivas.

Fiskarbåtarna lågo i långa rader och trasslade in sig i varandra. Grönländarna trätte och skreko, hundarna tjöto och alla ville ha vägt på en gång.

Vid den stora fiskvågen i slem och gyttja antecknade assistenten de ankommande partierna. »I natt har 15,000 pund kommit in,» sade han till mig och torkade svetten ur pannan.

Jag tog en stor skiss av hela tillvägagångssättet, från och med fisken kastades i land, tills den låg färdig i tunnorna.

Läsaren kan på teckningen» När Hälleflundran kommit i land o. s. v.» se hur det gick till. Jag har utelämnat alla hundarna, de skulle bara ha bringat virrvarr på papperet.

20/8. Regn — hundarna driva omkring tunga i pälsen av vattnet och smutsiga över all beskrivning. Vi, d. v. s. danskar och platsens »svensker», som jag kallas, hålla oss inne, givande våra beskedliga lidelser fritt spelrum.

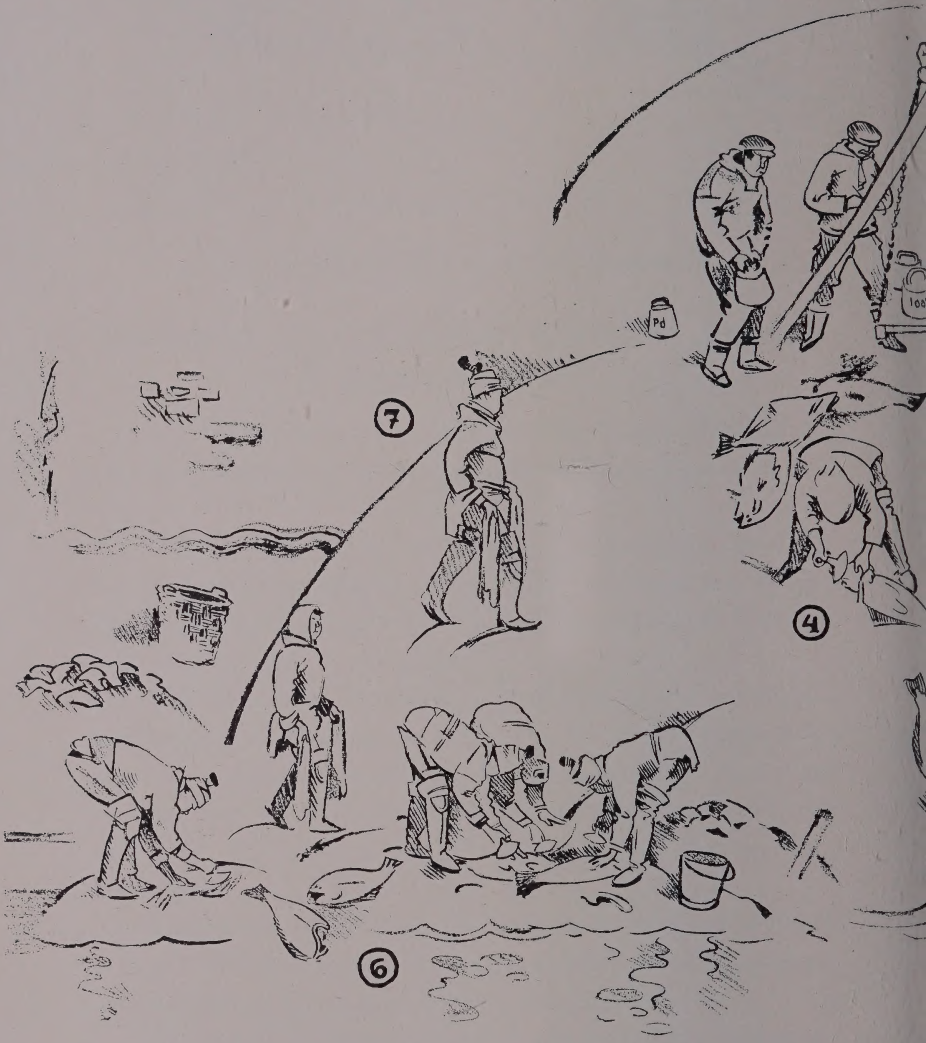

När Helleflundran

1. Fisken kastas upp från båtarna.
2. Slungas vidare upp till vågen.
3. Väges.
4. Ett hål skäres under dess mun.

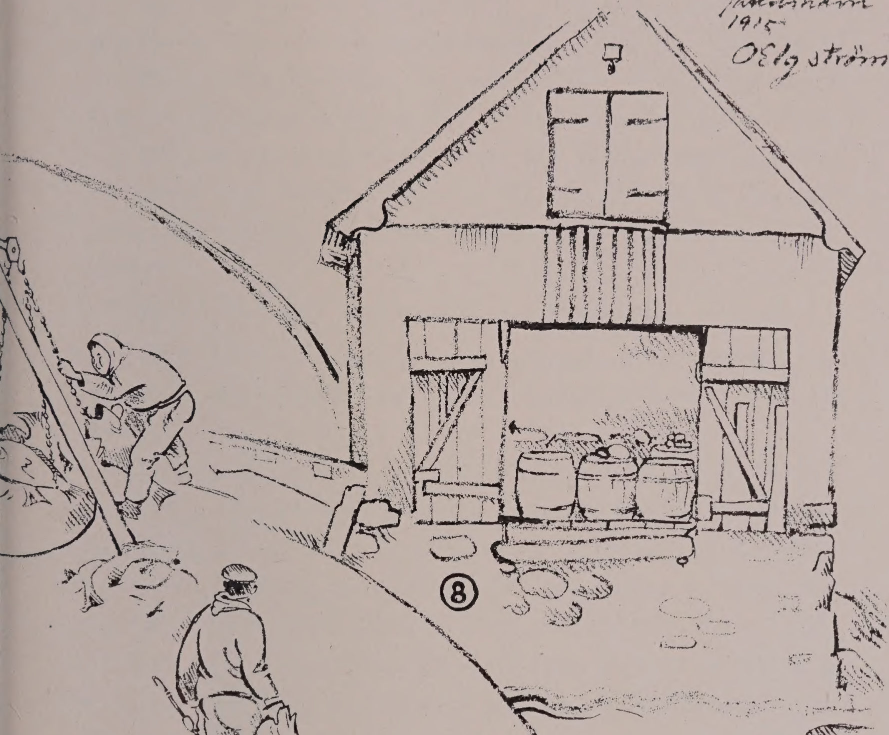
Jakobshavn
1915
O Elgström
⑧
②
①

Jakobshavn.

räs på snören för att sedan
tnet en vecka för att mjukna.
och skäres i 4 delar.
ll magasinet.
ed salttunnorna.

Jag har fått en rumskamrat. Bestyrer Andersen från Ritenbenk som kommit hit ned för att »polara». Han liknar vännen Gunnar Widholm som ett bär och vi ha det utmärkt ihop — diskutera Dickens och dricka varandras vichyvatten. Jag har fått tag i ett par utmärkta och blodiga sagor härifrån. De finnas även i Rinks bok och särskilt den ena är så ogudaktigt hemsk att jag låter läsaren få höra den med detsamma.

Historien heter *Den hemska synen* och låter sålunda.

»Ett barn vid namn Naja (månen) skrek mycket om nätterna och störde alla som bodde i huset med sitt oväsen.

Modern bad då någon giva barnet en leksak för att det skulle tiga och plötsligt stack en stor hand fram under britsen, handen höll en död hund som var flådd och blodig ända upp över ögonen och alla i huset hörde hur en stark röst ropade: 'Här är leksaker till Naja'. Husets invånare flydde därifrån och bosatte sig på en annan plats, men några år efter flyttade de trots sina grannars varningar tillbaka.

Då våren kom rodde två kajaker bort till huset för att se hur de tillbakaflyttade hade det.

Utanför husgången stodo skinnbåt och kajaker orörda men ingen människa syntes till.

Den ene kajakmannen tog mod till sig och tittade in genom fönstret men kom strax ned till stranden likblek i ansiktet och förtäljde med skälvande röst, att han sett rummet fyllt med blod ända upp över britsen — på blodets yta simmade tusentals löss. — — —»

Prydligt?!

Sådana där historier äro läckerbitar för grönländarna. Isynnerhet om vintern, då havet är tillfruset och fångsten mindre, kunna de sitta — om det finns föda förstås — hela dagarna långt in på nätterna och berätta den ena sagan värre än den andra för varandra »tills de bli så nervösa att de skaka

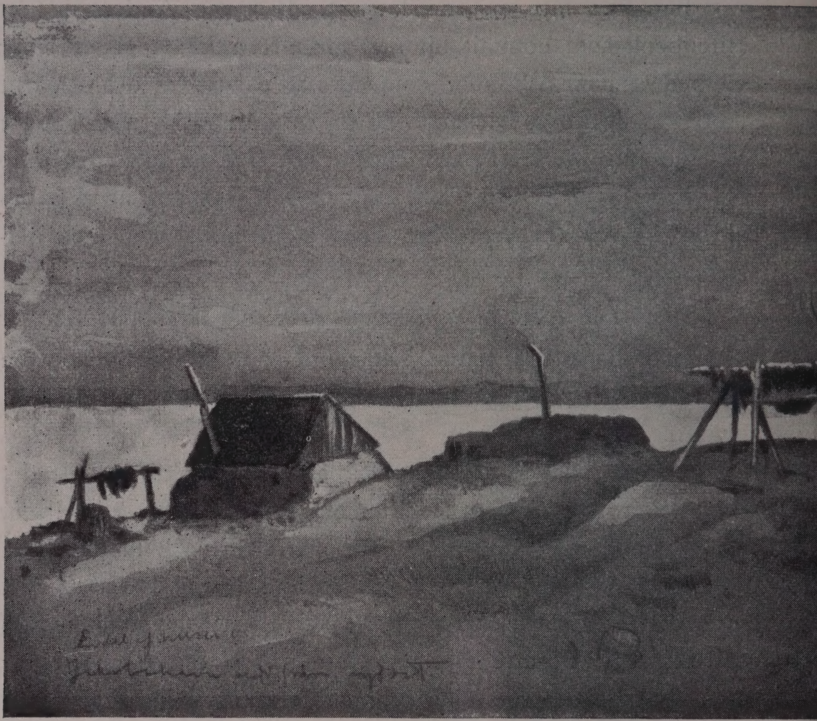

Från

i varje led» som en doktor sade till mig, då talet kom att falla på grönländsk fantasi.

Det var en vacker koloni Jakobshavn, om kvällarna. Man kunde nästan bli »poetisk» bara genom att om aftnarna gå och titta på kvinnornas silhuetter.

Kom tre eller fyra nulier — alltid i gåsmarsch, klättrande uppför backen med ungarna i ryggpåsen, strax kom man att tänka på »flykten till Egypten» eller något liknande.*

Jag ritade en plansch kallad så, som faktiskt hade ett bibliskt skimmer över sig fast motivet är så grönländskt som möjligt.

Strax väster om där jag bodde låg ett lågt torvtäckt hus, »Manskapshuset» kallat.**

---

* Se omslagsbilden!

** Se titelvinjetten till detta kapitel (sid. 386).

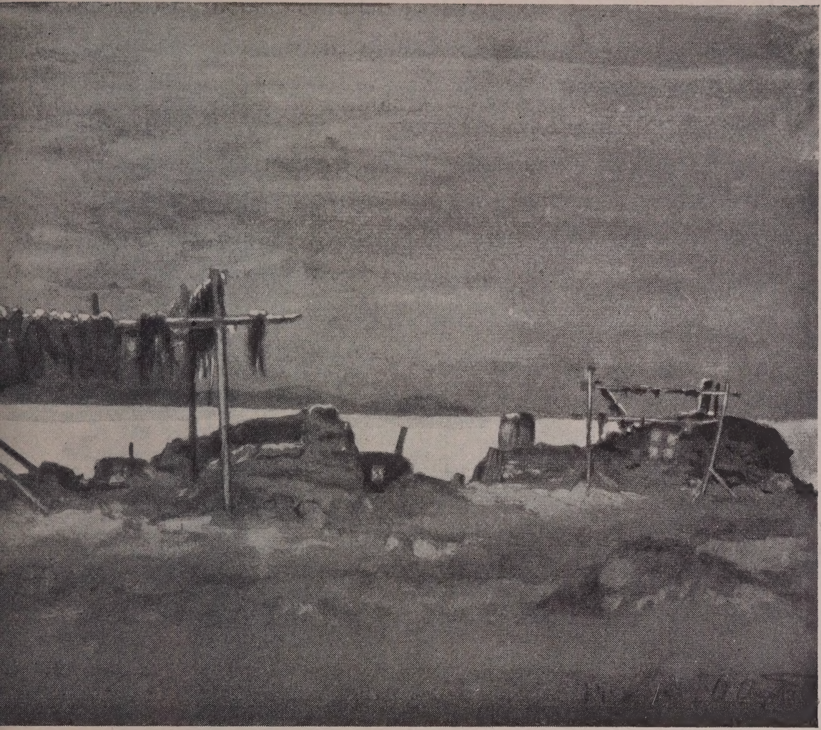

vn.

Det hade sitt intresse därigenom att Danska Litterära Expeditionen år 1905 där haft sin bostad under uppehållet i Jakobshavn nämnda år.

Inspektör Lindow från Godhavn anlände en solig morgon i sin motorbåt. Vi rodde ut och välkomnade honom.

I båtens rymliga ruff drucko vi härlig Tuborg på fastande mage och gladdes åt livet.

Han hade haft en hård tur från Godhavn, råkat ut för den sydvästliga storm vi haft dagen förut, men nu var allt väl och nu kunde Hans Egede komma när som helst.

Det var inspektör Lindows mening att med detta skepp företaga en inspektionsresa till Umanak och sedan då vi passerade Godhavn gå i land därstädes.

Den 22 augusti kom äntligen »Hans Egede».

Jag satt uppe i min ensliga kammare och läste i en mycket gammal »klodshans» — ute regnade det — naturligtvis, då båten signalerades.

Jag hörde några rop »Umiarsuit» utifrån, men trodde först det var något skoj, småpojkarna bruka ofta roa sig med att vråla »Umiet» — för ro skull. Men nu blev ropet starkare och jag hörde att det blev rörelse i rummen nedanför.

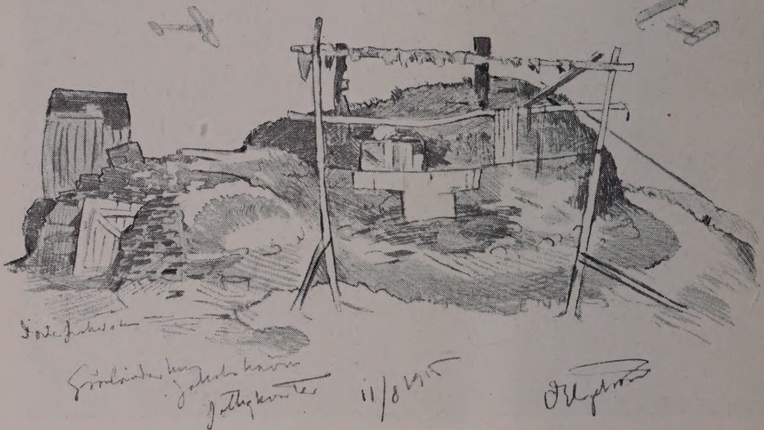

Grönlandshus med civilisationslängtan.

Jag ut, åkte på ändan nedför vindstrappan och fann Krogh i färd iföra sig en regnrock. — Jo då, »Hans Egede» hade blivit sedd, frågan var bara om den skulle »våga sig in» i den dimma vi hade.

Vi fingo överrockarna på och kilade i väg upp till utkiken.

Mycket riktigt, därute i dimman skymtade jag otydligt konturerna av ett skepp.

Man tänker ej under dagarnas lopp på hur de har det »därhemma» — det törs man ej. — Men så kommer skeppet och breven.

De timmar som förflyta mellan skeppets ankomst och postens utdelande, äro de värsta. — Ett, tu, tre kommer alla farhågor och inbillningar över en, och trots det att alla söka vara lugna och glada, längta vi intensivt efter den stund man får vara för sig själv och läsa breven, nej, sluka dem.

För mitt vidkommande var allt »all right» och jag kunde med glatt hjärta åter skaka hand med min trogne Olî, vilken sken som en sol och hade blivit fet vid de Kleistska köttgrytorna i Godhavn.

»Hans Egede» hade anlöpt Godhavn och tagit mina lådor ombord. Den ämnade nu att via »Vajgattet» — sundet mellan nordöstra delen av Diskoön och fastlandet — gå till Umanak och sedan direkt till Godthaab, där jag skulle gå i land.

23/8. I dag sol och feststämning — men fördömt kallt.

De danska barnen äro alla prydda med pappordnar och rosetter i alla färger. Nya leksaker beundras av deras bruna lekkamrater, och det är ett liv och stoj bland dem över all beskrivning. Överallt läsas brev och utbytas nyheter.

Gatorna i Jakobshavn vimla av uniformer. Hans Egedes befäl och besättning lysa i guld och blått kläde. Stor bal i tunnbindarverkstaden. Som vanligt äro matroserna aftonens lejon och voro strängt upptagna.

— Ack, umiarssuarmiokifak — mamarpok! * suckade flickorna — dagen efter och stodo i klunga uppe på berget och tittade längtansfullt ned på sina hjältar, som lossade kol.

Jag har glömt omtala, att då »Hans Egede» löpte in i hamnen sjöngo grönländarna i glädjen en psalm. —

De äro i dag vilda av glädje — butiken får ju nya förråd och pengar finns det överallt, hällefisket har gett bra, och därför skall det fröjdas. — Jag såg en livad en, som rökte två stora cigarrer på en gång — dessutom tuggade han »skraa» och dök då och då ned med handen i fickan

---

* Förtjusande matroser.

och tog sig ett fikon — det kan man kalla att njuta livet koncentrerat.

24/8. Jag tror min själ vintern har kommit. — Ute är det full snöstorm.

Jag kämpade mig över fjällen till Ostermans och tillbragte dagen där med att måla »de rasande elementen» utanför. Det var alltid så trevligt och en sådan hemstämning i prästgården, och jag trivdes där utmärkt.

Ja, jag hade det bra — det var bara tråkigt nu behöva skiljas från dessa hyggliga människor man lärt känna och hålla av. — Först sent på afton kom jag hem till mitt — och började så smått ta itu med packningen.

25/8. Full vinter, det blåser en kall vind inifrån isfjorden och hamnens vatten har fått den första tunna ishinnan.

»Hans Egede» lossar och »kifakerna» gå upp och ned för backen i långa rader, alla bärande så litet som möjligt. Jag skyndar mig komplettera vad jag behöver i teckningsväg och arbetar med Olîs hjälp med att spika ihop kistor, snöra igen säckar och göra allt i ordning till resan norrut.

Vi ha ännu ett par dagar kvar tills »Hans Egede» skall gå, men jag vet att denna sista tid blir ingenting gjort — utom äta och dricka, det är därför jag skyndar mig bli i ordning. Först skall bestyreren ha fest för skeppets befäl, så nästa dag har »skeppet» fest för danskarna i kolonien, och så till sist skall pastor Osterman ha fest för både skeppets befäl och koloniens danskar.

»Man bliver helt ødelagd,» sade styrman Bjørn till mig samma kväll vi reste. »Maven verst» — — —

I dag har jag varit ombord på skeppet och nere i lasten, med »outsäglig vällust», återsett mina kistor.

Min utrustning blev skäligen bristfällig när jag reste från Godhavn — så jag har fått draga mig fram bäst jag kunnat med lånta skjortor, kragar o. s. v.

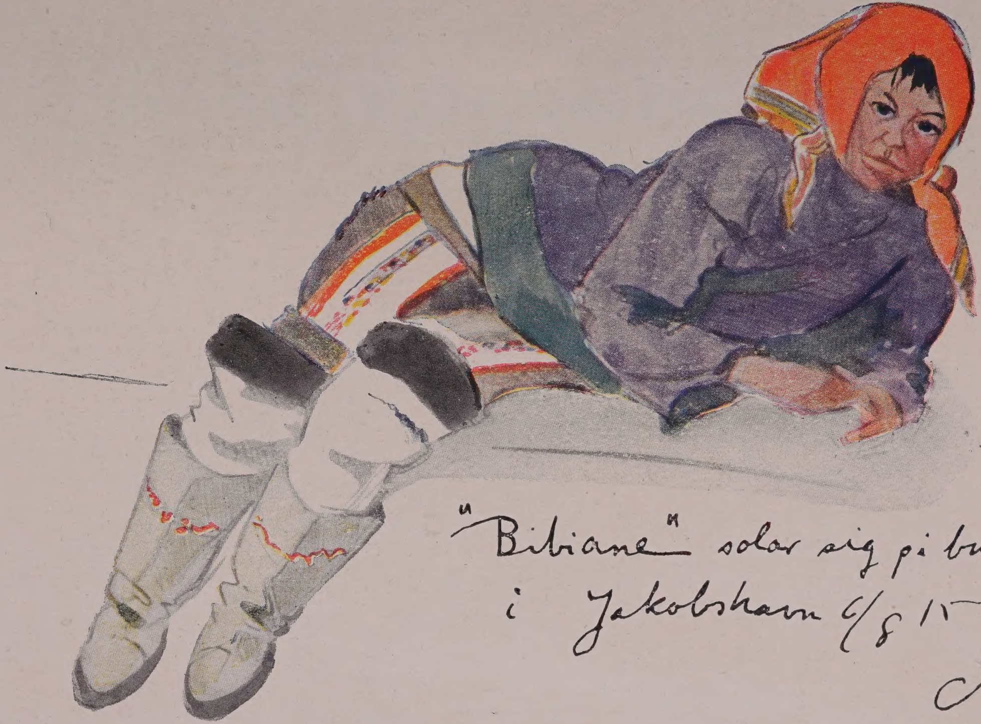

"Bibiane" solar sig på butiksTrappa
i Jakobshavn 6/8 15

O Elgström

Bibiane solar sig på butikstrappan i Jakobshavn.

Jag tror jag strax innan »Hans Egede» kom ej hade ett enda plagg — undantagandes överkläderna — som verkligen voro mina.

Till och med skjortvecket, eller, som det här kallas, »klippfisken», var bekommet till låns av en man, som troligen aldrig får se det mer.

(Nu när jag skriver detta står på en hylla i mitt rum här i Norrviken ett par manschetter, stämplade — Osterman — Jakobshavn. — Det blir väl att resa upp till Grönland och avlämna dem på ort och ställe, för sända per post — »blir aldrig av».) Men nu. Jag är åter i Jakobshavn, nu rullar jag mig i doftande rena underkläder, och den höga rena kragen kyler behagligt min korta hals. —

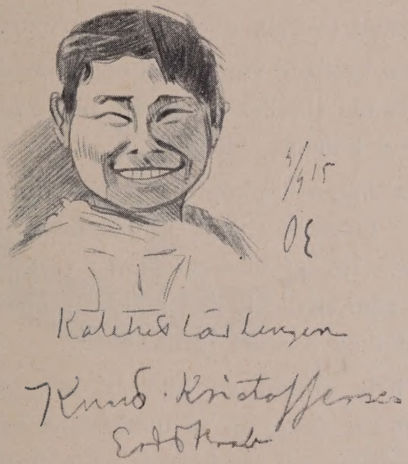

Jag tog i land en låda med kläder och blev helt rörd, då jag i den upptäckte en förut till målartrasor degraderad stärkskjorta, som Dorthe, Bistrups kivak, tvättat och — lappat.

Mitt i skjortbröstet satt en cirkelrund lapp av rödblommigt anoraktyg, baktill pryddes samma skjorta med en stor bit rosig snusnäsduk. — Ja, det var högst märkvärdiga förbättringar, och jag skall en gång uppträda i smoking med Dorthes röda cirkel som en stor ros i skjortbröstets knapphål.

Hövligheten fordrar det. — Tack, Dorthe! —

$^{28}/_{8}$ 1915.

I går afton avgingo vi från Jakobshavn. Hela dagen blåste en styv sydost, och som »Hans Egede» ankrat bra nära stranden, var det tal om uppskjuta avresan tills blåsten lagt sig.

Jag gick ombord vid sextiden, fick en hytt i Eskvadronørgangen, och travade sedan omkring på däck med en känsla att vara »i vägen» överallt.

»Hans Egede» var nämligen uppfylld med kateketfrön som skulle till Godthaab och de och deras avskedstagande släkt skakade hand överallt där man ville fram.

I fören rasslade vinscharna och utspyddes plank, som med öronbedövande skrällar slungades ned i pråmarna. De danska kolonisterna kommo och gingo.

Hovmästaren uppköpte kött och grönländarna skreko och förde liv. Överallt trängdes folk mellan förtöjningslinor och postsäckar. En grönländare föll i vattnet uppifrån relingen, en annan som skulle hjälpa honom upp ramlade själv i under uppgivandet av hemska tjut.

Det hela erbjöd en bild av den yttersta förvirring — men roligt var det. En av matroserna halade sig genast ned för skeppssidan och räddade de båda drunknande, som genast hällde vattnet ur kamikkerna medan de hjärtligt instämde i de ombordvarandes skrattsalvor.

I öster hängde månen »temeligen beskitt» sade styrman Sørenssen, och det skymde starkt.

Klockan 10 voro vi klara, jag skakade hand och sade rörd farväl till Ostermans och Krogh. — Så vrålade ångvisslan, grönländarna på stranden stämde upp en psalm på melodien »God save the King», och förtöjningarna palmades in.

Ännu en gång ekade ångvisslans tjut mot Jakobshavns klippor, maskintelegrafen ringde och vi började långsamt röra oss framåt hamninloppet.

Vinden hade lagt sig — det var tämligen stilla och utanför Jakobshavn gick en lång dyning, som kom »Hans Egede» att rulla litet.

Krogh gick nu ner i sin slup och hans besättning togo farväl av årets civilisation genom att uppstämma ett genomträngande tjut, som lät både vilt och egendomligt, helst som det hade Isfjordens jöklar till bakgrund och resonansbotten.

Klockan 1 på natten törnade jag in i min koj, frusen både inom- som utombords, ty det var kallt i luften. —

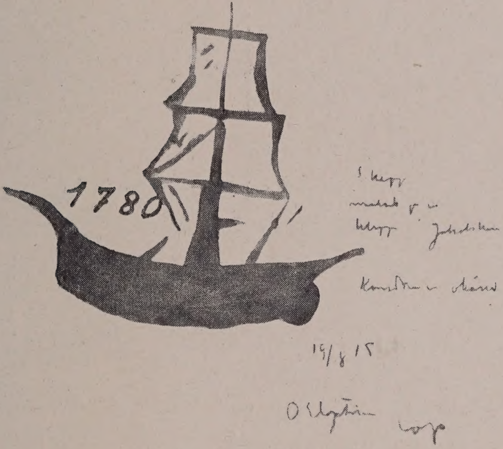

Målning på en klippa i Jakobshavn.

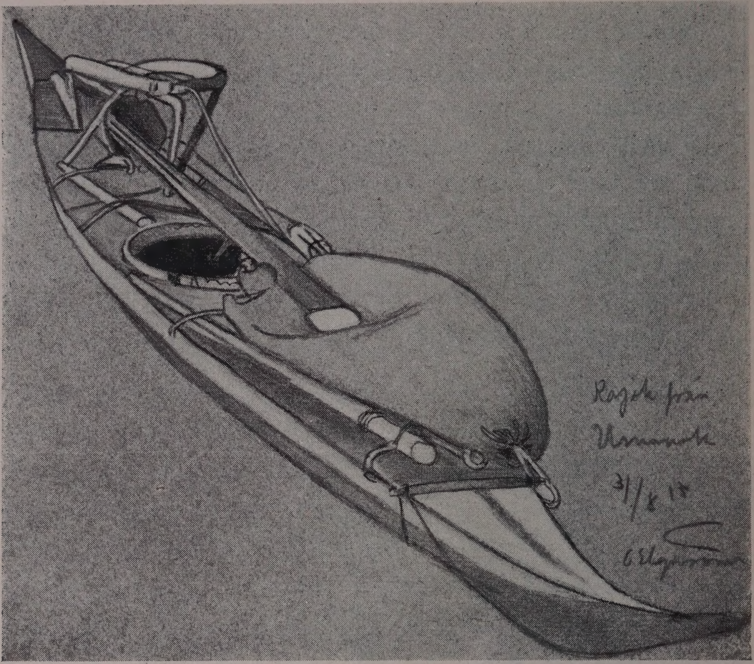

Kajak från Umanak.

Genom Vajgattet till Umanak.

Den 28 vaknade jag tidigt och fann en strålande sol på himlen, vädret var lugnt och stilla. Vi hade hunnit upp i Vajgattet och ångade fram mellan höga, svarta basaltfjäll.

Det var storslagna och vackra utsikter vart än man vände sig.

Akterut sköt »Nussopkákâs» pyramidliknande topp i vädret ur den vita dimgördeln.

Längre i söder lågo de blå fjällen som fond mot isfjällen. Nugsuakhalvöns strandlinje lyste vit av bränningar och jag kom att tänka på »Kagsagssuks bjørnfaelde», som skulle vara här i trakterna.

Grönländarna omtala att deras folkhjälte där uppfört en väldig fälla av mäktiga rullstensblock, som ännu är till synes.

Det hade börjat blåsa och himlens runda »sydostmoln» lovade dåligt väder.

De överallt kringvankande kateketerna in spe voro en smula bleka kring nosen och kastade då och då en bekymrad blick på den mörknande synkretsen.

»Min sista modell» — Sofiinguak.

Himlen mulnade mer och mer, sjön blev grön och här och där började det vita skummet fräsa på de vindpiskade vågtopparna.

Sofi, en ung och vacker grönländska* som skulle till Köpenhamn och »bli fördärvad» (citat, bestyrer N. N. från N. N., Nordgrönland), låg döende på en kista och var så bortom allt liv, att hon kräktes i sina egna kamikker som hon hållit i handen då sjösjukan angrep henne.

---

* Det är henne jag ritar av på bilden här ovan: »Min sista modell o. s. v.»

Frukosten blev en smula orolig, jag återsåg med stilla glädje slingerborden och lyssnade förnöjd till smörgåsbordets rassel.

Uppkommen på däck fann jag att vi hunnit i lä bakom Umanaklandet och båten rullade därför ej så svårt. Sofi stod just och hällde sin frukost ur kamikkerna då jag gick förbi. — »Är du frisk nu, Sofi?» frågade jag. — »Ap!» blev svaret, avgivet med svag röst. — Hon var rolig, Sofi — blinkade jag åt henne, jag var för resten den ende ombord som kunde blinka, spände hon sina stora svarta ögon i mig och sade: »Amissok sunana?» = Vad vill du målare? i en sådan lustig, spörjande ton att jag måste brista i skratt. — Hon misstänkte mig tydligen för anslag mot hennes unga hjärtefrid!

Vid ettiden passerade vi en liten boplats och tog där den danska »uteliggaren» ombord. — Det gick hög sjö inne i bukten.

Uteliggarens långa slup som roddes av åtta grönländare, hade svårt att kunna lägga till vid skeppets sida.

Vågorna slungade den stora båten upp och ned, som ett nötskal, för att begagna en gammal liknelse.

Uteliggaren som satt vid rodret var en bred, undersätsig man med järngrå mustascher.

Jag tyckte hela miljön påminde om något holländskt kopparstick från »valfångaretiden».

De svarta fjällen, den upprörda sjön — slupen som var full av folk och kajakmännen som gungade runt omkring på det mörka vattnet. Det hade en sådan *hård* stämning, allt — ja, »kopparstick» är just rätta uttrycket för vad jag såg.

Vid ettiden lågo vi med kursen nordnordost och i riktning mot Umanakfjorden.

Senare på dagen (ur dagboken för 28 augusti).

Kom till Umanakgruvan vid sextiden. — En gudsförgäten plats tycker jag.

Kolonien ligger ute på en kal landtunga — en lerbank från istiden, ser ut att kunna blåsas bort när som helst, kolonien menar jag.

Vi ha lagt bi i bukten nordost om själva gruvan, en vit strandremsa ligger i en halvcirkel omkring oss. Ett par grönländskor, de se ut som små prickar, komma gåendes längs kusten, de gå nästan vinkelböjda för blåstens skull!

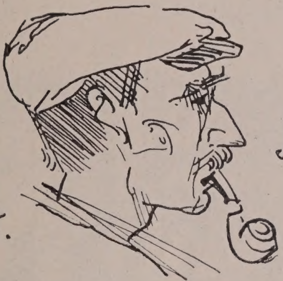

„Starke Lundberg.“
Kaerssuarsuk.
1/9 15 OE

enda Svensken i Grönland

Naturen omkring är vild och storslagen, »Ossiansk» säger en passagerare, med splittrade fjäll som se ut som de sprängts i luften vid en explosion.

Här och där stå basaltklumpar, små nätta block på millioner tons, de skjuta lodrätt upp ur havet och resa sina svarta sidor hundratals fot till väders, ensamma, obestigbara.

Horisonten ligger i mörker, en blek solstrimma blänker ett ögonblick fram och lerbanken varpå kolonien ligger ser ut som en vit arm. Havet är becksvart, längst bort ligger en rad med isfjäll.

Jag älskar köld, jag älskar is, men det *här*, blåsten, ödsligheten, portgångsstämningen — den avskyr jag av hela mitt hjärta.

Vid gruvan är anställd Grönlands ende svensk, ingenjör Lundberg. En krutsprängd kämpe med stor örnnäsa och kalla skarpa ögon, det kändes konstigt möta en landsman här uppe och han tyckte nog detsamma som jag. Vi tryckte varandras händer — och tego. Svenskar äro svenskar.

Herr Lundberg var icke blott svensk utan till på köpet skåning liksom jag själv och detta faktum ökade naturligtvis i hög grad det goda förhållandet oss emellan.

Som vi skulle avgå från platsen samma dag fick jag ej tid besöka honom i hans hem. På nedresan däremot, vi lågo då vid gruvan i två dagar, var jag i land och läste »Strix» och »Sydsvenska Snällposten» och hade det gemytligt på många vis.

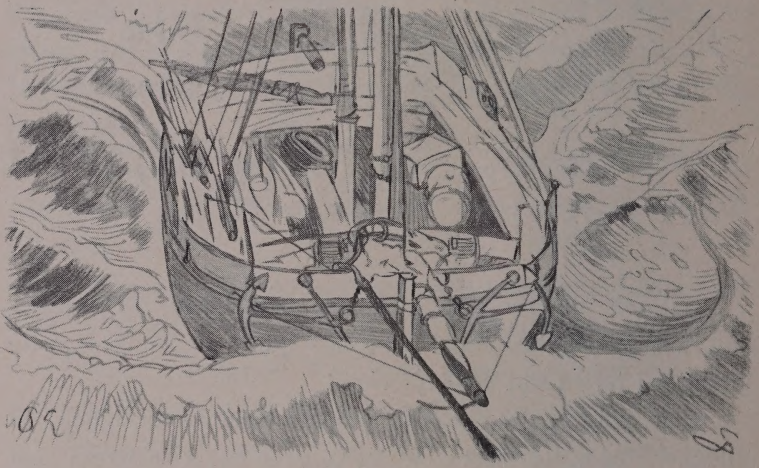

»Hans Egede» bogserar en »storebaad».

Umanak.

Vi kom till Umanak klockan 10 på kvällen.

Hemskt landskap — splittrat, söndertuggat, ställt på hög kant och mitt i detta landskap, jöklar, isfjäll utan ordning utkastade här och var. Över en fjällrygg glimmar inlandsisen eller vad det nu är för is. — Vattnet är bläcksvart mellan de lodräta klippväggarna och himlen, den är lika trasig som jorden. Vinden tycks blåsa åt alla håll, ty molnen gå utan styrsel och ibland tycker jag de stå stilla och bara svänga runt.

Det är som att se »ned» i en ström vari gamla skrynkliga tidningar ligga och driva kring.

Det hela gjorde ett sådant hemskt intryck på mig så det kan ej beskrivas. Om jag i Lappland kände det, som om jag reste på »världens tak», tyckte jag här det var som att ha kommit till »världens upplagstomt».

Har läsaren varit på en sådan där upplagstomt för gammalt skräp, som hör t. ex. till ett bygge. — Hopar av gamla tegel, tomma cementtunnor, bräder, fulla med krokiga spikar, taggtråd, brukshinkar — allt möjligt jox ligger blandat och ser så använt och tröstlöst ut. Så här med.

Fjällen och jöklarna, isbergen och basaltformationerna — allt verkade »använda landskap», samlade här »tills vidare» för att sedermera brukas till ett eller annat.

Att det bodde människor här, att de vågade bo där — bland dessa stenmassor, föreföll mig helt besynnerligt. Det kunde ju en vacker dag komma »någon» och rota i skräpet, ta bort ett berg t. ex. och flytta några jöklar till nya platser.

Var skulle människorna då ta vägen? —

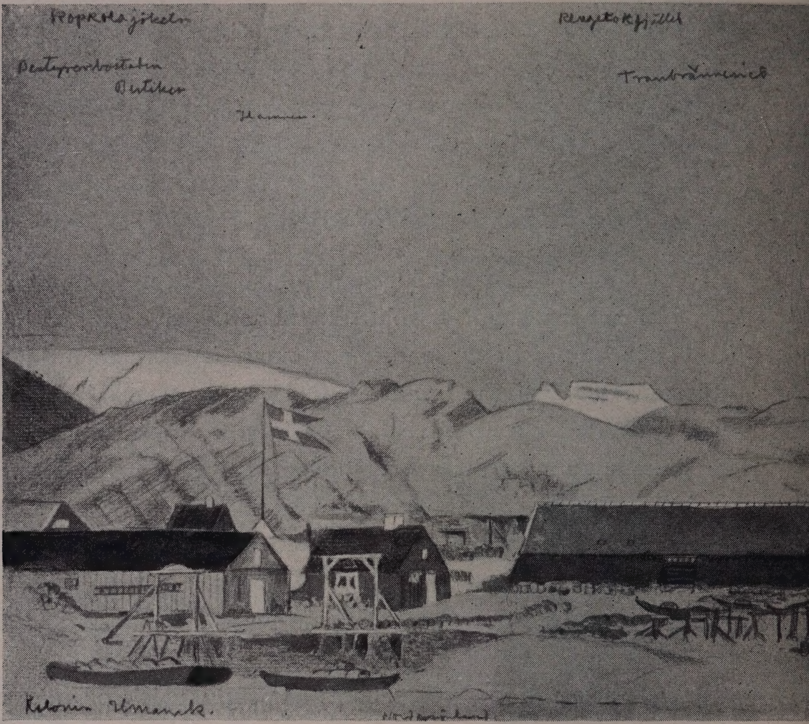

Jag stirrade på Umanakfjällets resning och tyckte plötsligt det började gå runt. Jag vände mig om och blev stel av häpnad — där stod havet rätt upp och ned och fjällen hängde ut i luften som hyllor från en vägg. Jorden lutade!

Jag kände kväljningar och gick ned i min hytt för att undgå den hemska synen och få komma till ro!

»Grönländsk influensa,» sade doktorn till mig då jag dagen därpå trött och värkbruten kröp upp på däck.

Kaptenen hade även varit dålig, det var en hel epidemi ombord. Styrman Sørenssen lade sig strax efter vi lämnat Umanak. Kocken var sjuk. — Ja, det var ett elände — lyckligtvis gick sjukdomen om på ett par tre dagar och efterlämnade inga följder utom en glupande aptit.

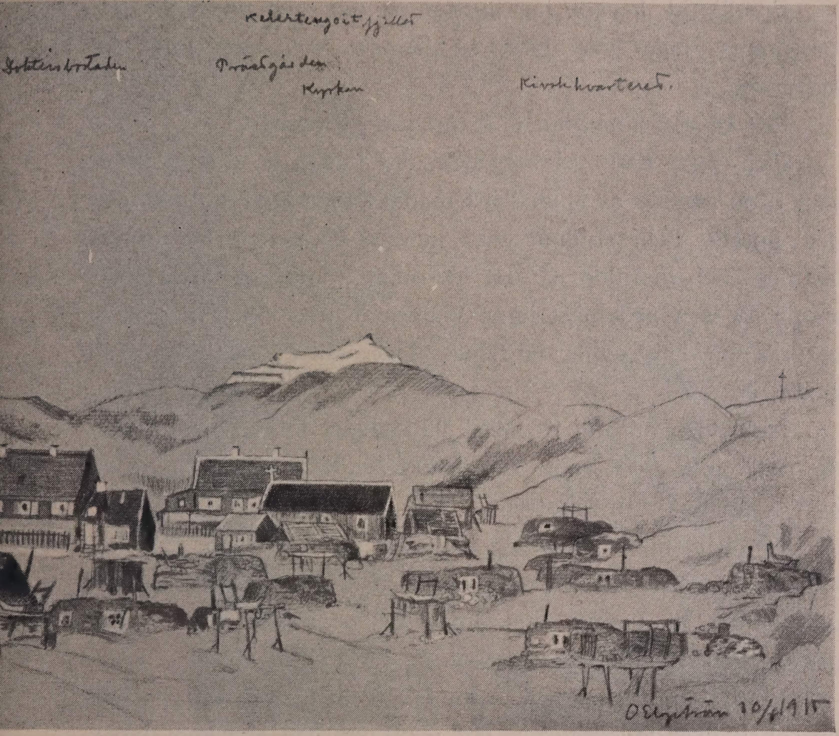
Kelertengoit fjället
Doktorsbostaden
Prästgården
Kyrkan
Kirckkvarteret.
O Elgström 10/9 1915

manak.

Men för att återgå till Umanak.

Jag var trött och hade »räck och värk i hela krôppen» som pigorna bruka säga. Dagen efter vår ankomst var jag uppe, men kunde ingenting förtära, orkade ej heller föra någon ordentlig dagbok. Jag får ärligt bekänna att jag har mycket svaga intryck från första tiden av vårt uppehåll i Umanak. Min dagbok säger den $^{29}/_{8}$.

Umanak ligger på en strandremsa omgärdad av fjäll.

Sedd utifrån skeppet verkar den »ren och snygg» — till höger har man Umanakklippan och vänder man blicken mot norr ses Agpatön med sin jökel som liknar en stor smörklump.

Hamnen är full av is och »Hans Egede» ligger förtöjd mellan tvenne grundstötta isblock.

Emellertid kryade jag hastigt på mig och upptäckte att landskapet icke var fullt så hemskt som jag först inbillat mig.

Det blev småningom t. o. m. riktigt vackert.

Den 30:e hade vi sol men det blåste en duktig östan som drev massor av is inifrån Umanakjökeln, ned mot hamnen och hotade helt »bränna oss inne». Kaptenen lät forcera lastning och lossning, ty det har hänt att fartyg blivit inneslutna av isen och måst ligga vintern över — en sak som vi naturligtvis helst ville undvika. Det var en ståtlig syn all denna is.

Isblocken antogo de mest fantastiska former, isynnerhet de fjäll vilka »gått runt» och som visade oss sin taggiga av havsvattnet anfrätta »botten».

Det var tidtals en riktig vall av is framför »Hans Egede», men lyckan stod oss bi och den 31:a kunde vi trots blockaden slippa ut genom en rämna och fortsätta söderut till gruvan, där vi skulle intaga kol.

Från skeppet hade vi, som jag förut antytt, en utmärkt överblick över kolonien. — Jag arbetade den 30:e hela dagen med att få en teckning färdig av densamma, och tack vare stor flit och en smula kunskap i lantmäteri, fick jag omsider allt klart.

Bilden »*Min nordligaste koloni*» är det »konstnärliga» utbytet av Umanakvistelsen.

Längst uppe till vänster ligger Kopkolajökeln, husen därunder äro »Bestyrerbolig», butik och magasin, ovanför det långa tranbränneriet som liknar en upp- och nedvänd »Noaks ark» ses Kengetakfjället. — Låter man blicken sedan glida förbi de talrika kajakställningarna nere vid stranden får man strax doktorns och pastorns bostäder i sikte, de äro fullkomliga »danska» hus och mycket trevligt byggda och inredda. Kelertingsitfjället och »Kivakkvarteret» avslutar bilden. Vad som icke syns på teckningen är bergskedjans fortsättande, som till höger kulminerar i Umanakklippan, varav kolonien fått sitt namn.

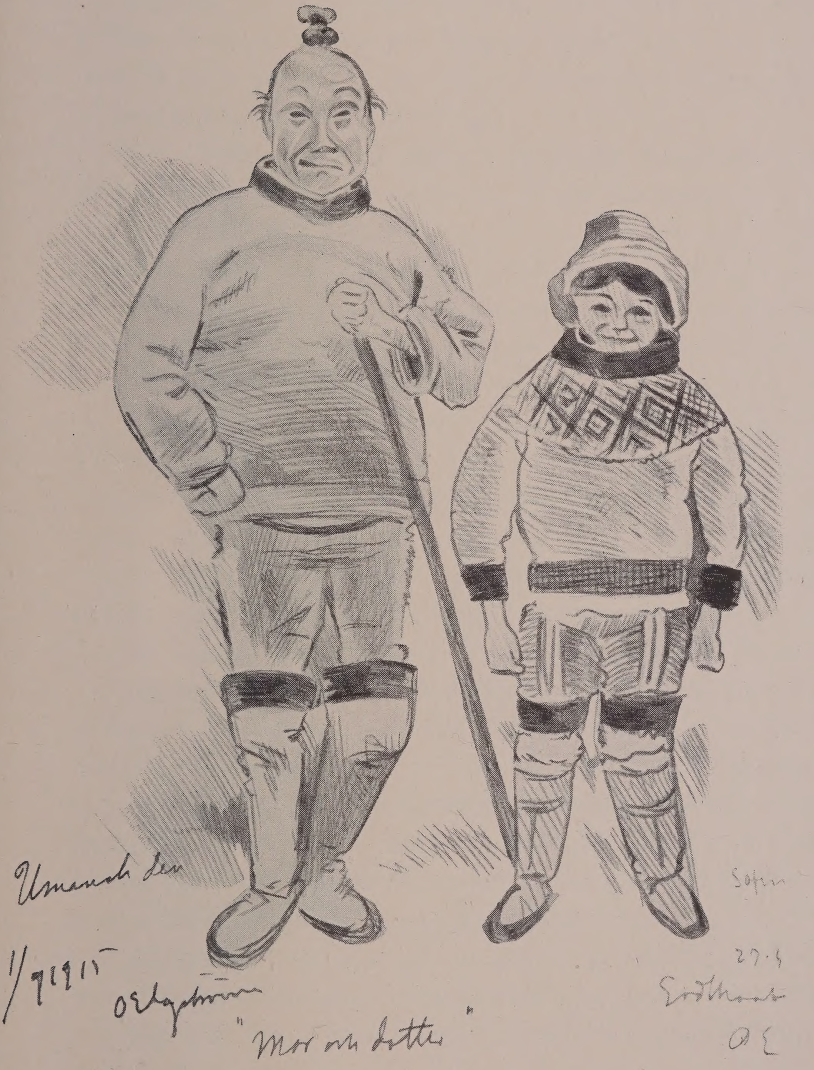

Umanak den
1/9 1915
"Mor och dotter"
Sofie
27.5
Godthaab
O E

Mor och dotter.

J. C. French ger i sin lilla bok: »*Syv aar i Nordgrönland*», tryckt i Viborg 1790, en god beskrivning av Umanak och dess omgivningar, av vilken bok jag citerar följande:

»Ordet *Umanak* betyder: 'Der som ligner et Hjerte', hvilket Navn Øen, hvorpaa Colonien ligger, har faaed av et hvit Fjeld med tvende Spidser, der seed fra Colonien have megen Lighed med et Hjerte.

Øen ligger 10 Mile inde i en Fjord af samme Navn, under 70° 41′ N. B. og 59° 59′ V. L. fra Greenwich.

I Syd en Mile laengere oppe i Fjorden reser sig Storøn med sine lodrette Fjeldsider og sneedaekkede Top.

6 Mile i S. W. Ligger Øen Umaneitsiak. I Wester er der faste Land en Mile borte og i øst omtrent 4 Mile.

Hele Øen er vel 1/3 Mile i Omkrets.

Naar man kommer seilande ind i Fjorden, sees intet til Colonien, før man drejer om den sydligeste Pynt af Øen, då den viser sig liggende paa en jaemn Shraning omrenged af nøgne Granit Fjelde.

Colonien har en meget Venlig Beliggenhet, og var Pladsen ganske bevoxet med Graes, vilde den vaere smuk» — — —

Så långt French.

Umanakkoloniens grönländarhus voro byggda i omväxlande lag av sten och torv. Husgång saknades hos de flesta och dörren ledde direkt in i en liten förstuga. Kajakerna lågo, liksom i övriga Nordgrönland, på höga ställningar — för hundarnas skull. De (kajakerna) hade alla den för de nordligare distrikten karaktäristiska uppåtsvängda akterspetsarna, som ibland t. o. m. pekade rakt i vädret.

Kajakstolen var ovanligt hög och pekade nedåt med framsidan; denna lutning skulle underlätta fångstremmens utlöpande.

Jag har förut omtalat att kajakstolen här användes till anlägg för bössan.

Åran saknade de söderut förekommande sidoskenorna av ben, de halvcirkelformiga åravslutningarna voro stora och klumpiga, påminde om dem från Amassalik.

Vad folket angår voro de likadant klädda som överallt i Västgrönland, det enda jag tyckte avvek var de ovanligt oroliga (landskapets inflytande?!) mönster som funnos på byxor och kamisats. Kamikker voro sällsynta, jag såg dock ett par sotsvarta — effektfullt. Påminner mig dock ha sett ett par liknande i Holstensburg.

I Umanak använde kvinnorna ytterst sällan topp, de voro i allmänhet vackra och av »ikke meget» eskimåiskt utseende, som Olî sade.

Det var nu höst och jag längtade bort från detta oroliga, blåsiga »norden» till Sydgrönland, där myggen ännu svärmade kring boplatserna.

Men ännu måste jag ge mig till tåls ett par dar, ännu rasslade vinscharna och pråmarna gingo fram och åter mellan skeppet och kolonien.

Jag höll mig mest ombord, våra passagerare voro merendels i land och jag hade därför både god plats och god tid rita och meditera.

»Hans Egedes» röksalong blev mitt högkvarter och där hade jag det utmärkt.

Jag satt där dagen i ända, läste och funderade.

I den förutnämnda boken av French fann jag en skildring av en svensk »uteliggare», som bott i Ikarasak i början av 1800-talet.

Denne landsman tycks ha varit en präktig karl ty French skriver följande:

— — — »Her (uti Ikarasak en boplats belägen på östra sidan om ön Umareitsiak) nedsatte sig i Aaret 1821 en Mand vid Navn Grundritz. Han er Svensk af Fødsel og havde i flere Aar staaed i den grønlandske Handelstjenste hvori han staaer endnu, som Formand, det vil sige han har Overopsyn over de andre Colonister.» (På denna tid voro ännu alla »hantverkare» inom kolonierna européer, det är först senare som grönländarna uppdragits till sådana.) »Han begyndte med en Gjeld av 30 Rbd, for at forsøge sælhundefangsten med Garn, og ved Flid, orden og Accuratesse, samt ved en fornuftig Omgang med Grønlænderne, har han nu bragt det der til, at han af sitt Garnfangst, der drives med henved 100 Garn leverere omtrent 200 tdr Spaek, foruden et stort Qvantum Skind aarligt.

Han har bygget sig et Grønlænskt Huus, hvari han med sina tvende Døttre og en Søn opholde sig.

Da han har vaerit Grønlændsk gift, saa ere Børnene naturligtvis (?) opdragne som Grønlændere, men de ere Exempler paa Reenlighed, ligesom ogsaa Huuset altid er reent og ordentlig, med maalade Vægge og doft.

Ved Siden af hans Huus er et andet, hvori Grønlænderne opholde sig, der alle staar i hans Tjenste.

Desse maa nu passe Garnene, og Alt, hvad der fanges, er hans, hvorfor han igjen giver dem de fornødne Redskaber og Klæder.

Ogsaa desse Grønlændere udmærka sig fremfor deres Landsmænd ved Reenlighed.

Grundritz, der har gjort Handeln betydelig tjenste, og derfor modtaget Præmie af Handels Directionen, dertill er han en særdeles beskeden og mod sine Kammerader meget godgjørende Mand. — — —»

Jag sökte få tag i något mera om denne »Svenske» men tiden var alltför knapp därtill. Emellertid är jag säker på att arkivet i Umanak gömmer på åtskilliga rapporter från Ikarasak och från Grundritz. Men, som sagt, jag hade inte tid och så skall det visst vara särskild tillåtelse från »Styrelsen», innan man får begynna rota i de gamla »papiren». Därför förblev gåtan »Grundritz» olöst.

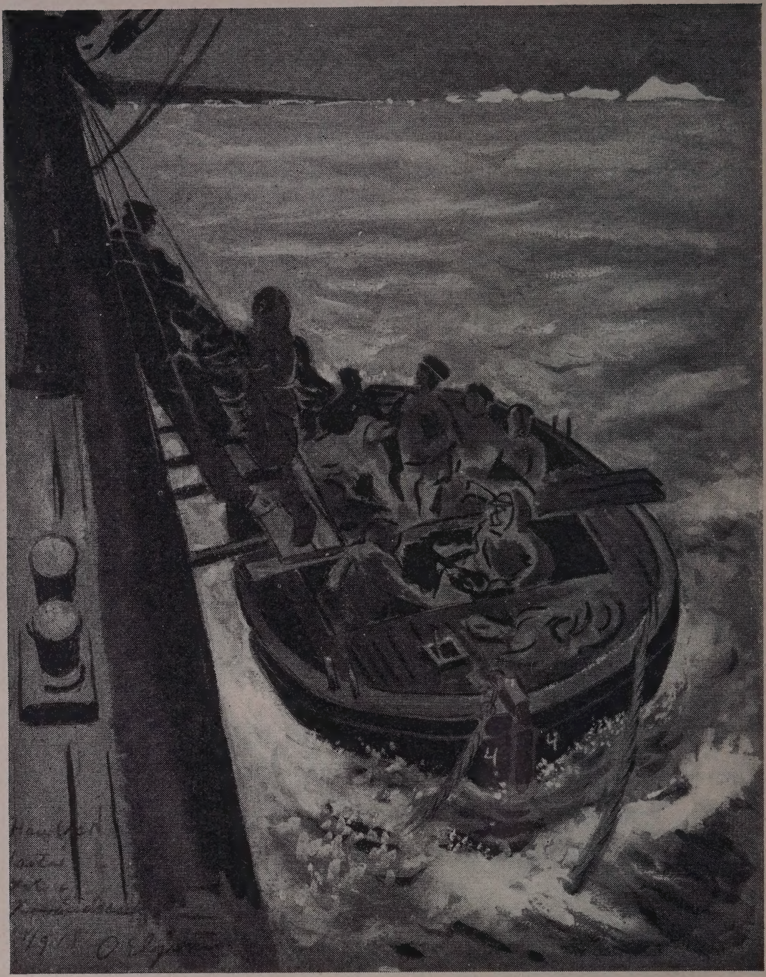

Vi taga in kol i Karssuatssuk.

Från Umanak till Godthaab.

Den 31 augusti avseglade vi från Umanak. Vädret var disigt och mycket is fanns i farvattnet.

Vi klarade oss dock igenom och anlände till Karssuatssuk, där vi som sagt skulle ta in kol.

Det blev en rätt långsam procedur, ty kolen måste hämtas i pråmar från gruvan som låg en mil västerut.

Det regnade och blåste mest hela dagarna, kolstybben rök omkring överallt och koögat i min hytt var förmörkat av en planka som bildade en del av den utombordsställning vilken riggats upp för lossningens skull.

Prämen hoppade och dansade i den upprörda sjön och de av besättningen som langade korgar stodo på en liten hylla som då och då lyftes i vädret av prämens rörelser.

Grönländarna arbetade högst olika. En del gnodde ivrigt och gåvo sig knappt tid att torka svetten ur sina svarta ansikten. Andra däremot skrapade för syns skull då och då med skoveln i ett hörn av prämen, men största delen av tiden stodo de med händerna i kors på skaftet och »tittade på».

Jag tillverkade en akvarell av »arbetet», som blev så ruskig (akvarellen menar jag), att jag beslöt vid min hemkomst att sälja den till Allers Familj-Journal under rubriken: »Titanics undergång, skiss av ögonvittne».

Den är dock med på föregående sida, emedan den, trots alla brister, ger en god föreställning om, under vilka svåra förhållanden arbetet försiggick.

Kolprämarna bogserades av några små eländiga ångslupar. Eller var det motorbåtar?

Det såg riskabelt ut då de kommo med sina prämar på släp, jag försäkrar att ibland låg inte prämkanten 5 cm. över vattnet.

Förarna, alla danskar, voro tydligen män som inte läto sig förbluffas.

Kapten Thorssen tyckte inte riktigt om vårt läge, det blåste en envis pålandvind och vi hade inte många fot att vinka på under kölen, särskilt vid ebb. Ett isberg drev ned och stötte på vår ankarkätting, gick runt och strandade.

Massor av isfjäll, riktiga giganter, drevo förbi oss inifrån Umanakfjorden. Somliga buro stora stenblock uti sina klyftor och voro svarta av slam.

Vi hade det bra ombord, kolstybben sväljde vi alltid ned med visky innan vi kojade och maten var god som alltid.

Kateketlärlingarna vi fått på oss i Jakobshavn blevo lurade ned i pråmarna, jag tänkte: »Ibland är språnget från kolschåare till bibeld:o bra litet — i detta speciella fall 2,8 meter.»

Dessa kateketspiror voro för övrigt mycket roliga typer. Såg man dem i flock kumde man ej undertrycka en suck av undran — varför gud hade skapat så fula människor.

Nå, *fula* voro de egentligen inte — opolerade — är kanske rätta ordet.

Jag kan ej precisera det intryck de gjorde på mig. Vildsvin från Galiziens urskogar — nej. — Det var något så burleskt tänka sig denna skara som ordets förkunnare. Varje ansikte var ju jägarens.

De hade skarpa, bruna ögon som foro blixtsnabbt från sak till sak. Deras rörelser voro snabba och på samma gång lugna som djurs, och så det långa svarta håret som vajade om dem, nej, apostlatyper voro de rakt inte. Om söndagarna uppträdde de i vita anoraker och var och en med bröstfickan utspänd av en stor, svart bibel.

Max, vår »messdräng», uppträdde gentemot dem och befolkningen högst nedlåtande. Det var en obetalbar syn se honom klappa en gammal snusig exfångare, så kallade jag de grönländare som arbetade i gruvan, på armen, ty högre nådde han ej, och i en ton som om han talade till ett litet barn yttra: »Gaa nu ned til Kockemik faar Du Spisemik gamle Nisse».

Den 2 september lättade vi ankar, jag tog ett varmt farväl av min landsman och lovade skriva.

Vi hade knappt kommit utanför bukten förrän det började blåsa och gå grov sjö.

Jag balanserade mig ned i »Eskvadronørgangen» och lyckades hitta min dörr. — Varmt var det där nere och sotigt trots koögat hållits stängt hela tiden vi lossat. Inne i mitt lilla klädskåp ramlade en käxlåda fram och åter och dörren som inte gick att stänga, smällde regelbundet igen vid var duvning skeppet gjorde. Kabyssen låg mitt emot min hyttdörr och jag hörde Danielssen svära över allt och ingenting. Han hade inte varit rask hela denna resa, vår »brave» kock, ingen aptit och inga krafter, men stå i måste han, från morgon till kväll — jag har honom tacksamt i minne. Hans ärtsoppor voro hymner — hans lobskows — pastoraler. —

Bakom kabyssen var »Mess for IIden klass», där logerade kateketerna i en hemsk röra. Nu voro alla ohjälpligt sjösjuka och lade sina middagar mellan bladen i biblarna till bokmärken. — Min Olî, som var en »fin» eskimå — blev mycket upprörd och förklarade att dessa gossar voro iluaikujugpok — opassande i sitt uppförande.

»Det gick ju knappt någon sjö,» tyckte han och så flög han på huvudet mot en vägg och vände i luften och kom ned på ögonbrynen — ty det *gick* verkligen »stora böljor» och vi hade alla svårt hålla oss på fotsulorna.

$^3/_9$ 1915.

Väcktes av att ångvisslan tjöt, kastade på mig kläderna och var snart på däck. Vi voro redan för ankar i Godhavns hamn och jag återsåg med en egendomlig stämning av hemkänsla de väldiga basaltfjällen och koloniens små olikfärgade hus. — Herre Gud — jag hade ju vankat där mellan husen och trivts och haft det bra.

Porsild och Dick Jensen kommo ombord och hälsade mig med varma handtryck. Bistrup hade magrat och sade att »det var så dejligt tomt efter mig — inga upassende kvindehyl — ingen akvavit — kun rene seder og megen sund sövn,» Tack Aage!

Här avlämnade vi Nordgrönlands Guvernör, inspektor H. Lindow, en högrest ung man med omfattande intressen, han hade bland annat ett storstilat svenskt bibliotek och höll styvt på Selma Lagerlöf.

Så blåste visslan, posten kom ombord, ankarkättingen rasslade drypande av slam in genom klyset, maskintelegrafen ringde och vi voro åter på väg.

Strax innan vi skulle resa inträffade ett litet intermezzo som jag vill relatera, bara för att visa hur bra grönländarna ha det i vissa fall och hur de missbruka de maktägandes godhet när de så kunna komma åt.

Jag hörde ivriga stämmor på akterdäck, gick dit bort och fann inspektor Lindow framför en liten grönländare som tydligen var topp tunnor rasande och gestikulerade vilt med armar och ben. — »Vad han ville? — Jo till Egedesminde. Han hade legat sjuk på lasarettet i Jakobshavn och med doktor Sørenssen anlänt till Godhavn. Hade smugit sig ombord på doktorns båt och var nu här för att han ville inte ligga på sjukhuset *för så liten betalning, som man gav honom.*

Han ville partout till Egedesminde — för där bodde han, och besättningen fick nästan tvinga ned honom i en båt.

Så uppfattade jag Olîs förklaring av tilldragelsen. —

Åter voro vi på väg. — Vi gingo rätt långt ut till havs och sågo kustlinjen som en blå slöja vid östra horisonten.

Livet ombord gick sina jämna tag. — Vi åto frukost, middag och kväll, marscherade upp och ned på däcket och jag och Olî höllo långa konferenser hur vi bäst skulle kunna resa från Godthaab till Julianehaab. En nog så knepig uppgift vid denna tid på året.

Vistelsen i Nordgrönland hade öppnat mina ögon för flera ting som jag förbisett under resorna längre söderut. Det var nu min mening komplettera mina studier, särskilt över kamikkbroderierna och så söka få flera sagor i trakten kring Julianehaab.

Även undrade jag mycket om Agmassalikarna avsatt några andrahands spår av sina ornament i de allra sydligaste trakterna.

En sommar är ju alltför kort tid för att riktigt lära känna ett folk och ett land. — Jag som ej gör några anspråk på någondera delen, ville dock ha så mycket som möjligt med utav min resa och det blev därför en stor missräkning, när jag i Godthaab hindrades komma längre — av orsaker som senare skola omtalas.

Den 6 september nådde vi vårt mål.

»Hans Egede» gick in i den lilla »skeppshamnen» sydost om kolonien och jag återsåg de gamla magasinen — lika sig sen sist. Så fort vi ankrat kom inspektoren ombord

Det gick scharlakansfeber, rosen och en svårartad halsfluss i kolonien.

Platsen var förklarad i karantän och vi förbjödos gå i land, ett förbud som dock snart upphävdes.

Angående mig förklarade inspektoren att jag vore hjärtligt välkommen till kolonien — men så länge karantän pågick, finge jag ej resa utom distriktets gränser. —

Farväl Julianehaab!

Vi skulle ligga i två dygn eller så och lossa kolen från Karssuatssuk, varför jag gick i land med Olî, för att tänka på saken.

Jag kan ej neka till jag kände mig en smula förvirrad.

Skulle jag stanna till »nästa» »Hans Egede» kom, och taga risken, eller skulle jag resa.

Till Julianehaab *kunde* jag ej komma. Jag frågade inspektoren om han ej ville taga mig med sig i sin motorbåt, han skulle nämligen på en resa, strax efter »Hans Egede» avgått — men nej!

Inspektoren var mycket vänlig, men kunde ej för min skull — och det insåg även jag — riskera att smitta ned andra platser. Jag beslöt därför med tungt hjärta avstå från att stanna, och i stället fara hem.

I själva Godthaab fanns ingenting för mig att göra, skulle jag stannat, vore boplatserna på Kangeköarna rätta stället vara på.

Efteråt har jag tänkt över saken och smått ångrat att jag icke reste ut till Kangek och stannade där till nästa skeppslägenhet. Jag säger »smått ångrat», ty några starkare sensationer känner jag ej.

Vår hemresa blev nämligen så långvarig och så mycket tillstötte att »Nästaskeppslägenhet» ej yppade sig förrän fram i slutet av november. Jag skulle alltså ej kommit till Sverige förrän vid jultiden. Jag är därför mest glad jag for.

Uppehållet i Godthaab blev muntert. De »danske» firade oss från morgon till kväll och jag gick från gästabud till gästabud.

Jag återfann min vän doktor Bachalie — Gud hjälpe mig, jag vet knappast hur han stavar sitt namn — vi äro ju bröder och födda på samma dag — som gift man.

Han, och hans hustru, en förtjusande grönländska, gjorde allt för jag skulle ha det så trevligt som möjligt. Jag låg hos dem om nätterna i ett roligt litet rum, ett rum i ett rum kan man säga — och hade det bra på alla vis. — Broder Bachalie skänkte mig en liter »Sol salol spirit. F. N. C. H.» som ett preventiv mot eventuella halssjukdomar.

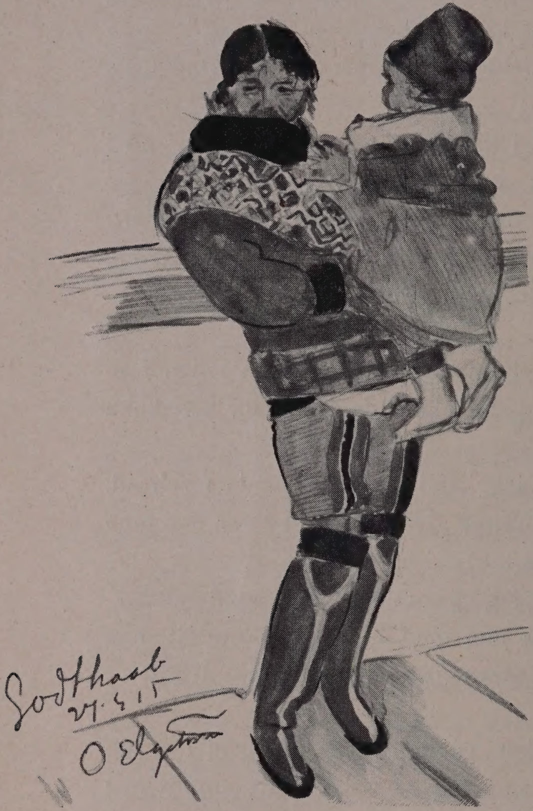

Studie från Godthaab.

Att bo hos doktorn i epidemitider var ju som att bo i »lejonets håla» och jag höll mig alltid på aktningsvärt avstånd från honom då han kom hem från sina sjukbesök — tills han tvättat händerna. — Doktorn hade fullt jobb dagen i ända, om jag ej missminner mig hade han över 90 patienter att se till och vårda på en gång. — Olî drabbades hårdast av karantänen han blev tvungen stanna i kolonien och han tyckte nog inte det var så »förtjusande roligt», stackars pojke.

»Jeg tage en kajak og ro hjem,» sade han till mig innan vi skildes. — En liten nätt roddtur på 150 km. — om han satt sin plan i verket.

Jag sörjde för honom så han skulle få det bra. — Jag kom löjligt nog ej att ta ett ordentligt avsked av honom. Det var på förmiddagen samma dag vi skulle avsegla.

En motorbåt skulle avgå till kolonien och jag kom plötsligt ihåg jag glömt köpa en Ullo.

Jag ropade på Olî och bad honom kila i land och köpa en — »En krona får du ge», sade jag.

»Skal det være en kvindeullo»? svarade han och då jag jakade, för det finns inga manliga, nickade han och försvann ned i kivakerstræde.

Båten gick och jag vinkade tankspritt åt min Trogne Olî, som näppeligen anade det var sista gången det året, han såg sin »Kalipaissuk».

Han kom ej tillbaka med den motorbåt som strax före avresan kom ut med »de danske» ombord.

Han var och förblev borta och med honom Ullon.

Men jag vill gå ett par dagar tillbaka i tiden och beskriva en utflykt till den numera övergivna Herrnhutkolonien belägen ungefär tre kilometer söder om Godthaab.

Från skeppshamnen där »Hans Egede» låg var endast en kvarts färd i motorbåt till platsen, och som den låg rakt i vägen då man skulle till Godthaab, togo Olî och jag försedda med kameror och skissböcker, ombord på en av de båtar som förmedlade samfärdseln mellan skeppet och kolonien.

I Ny Herrnhut hoppade vi i land, klevo över några kullar och hade så utsikt över hela platsen.

Den gamla kyrkan — missionsstationen, stod ännu kvar och borta vid grinden sågo vi en grönländare vilken med någon förundran betraktade de två främlingar som kommo »från havssidan».

Vi gingo på, hoppade över ett brett dike och befann oss mitt ibland de övergivna grönländarhusen.

De sågo sorgliga ut, nedfallna tak, uttagna fönster, delvis kullrivna murar vart man såg, men allt klätt i grönt.

Jag ställde upp kameran och tog skyndsamt plåt på plåt ty klockan var inemot 5 och solen stod redan lågt på himlen.*

Sedan det var gjort, började jag avnjuta situationen.

Det första jag lade märke till var tystnaden, kanske »hördes» den bättre genom åsynen av de många husruinerna. —

Vilken skillnad nu, och då Nansen här steg i land i sin »halva båt», efter marschen över inlandsisen. — Då var platsen bebodd. — Nansen säger själv, i sin bok, sid. 522:

»— — — vi vände därför in mot stranden, där redan en hel mängd eskimåer isynnerhet gamla kvinnor, som kommo springande ur husen, hade samlats — — — De skockade sig omkring oss, hjälpte oss att bära upp sakerna och drogo båten på land.

Alltsammans gick för sig under ett dövande pladder, under skratt och förundran över oss båda stackare» o. s. v.

Så var det då —

Medan vi gingo omkring husen kom den grönländare vi nyss sett emot oss och jag igenkände i honom en elev vid Gotthaabs seminarium vid namn P. Rossing.

Han bodde i Herrnhut, för att vara utanför kolonien. — Skulle nämligen följa med »Hans Egede» till Köpenhamn för att där utbildas till präst.

Vi följde honom in i det gamla Herrnhuterhuset som jag fann högst egendomligt inrett. Rummen voro små, låga till taket, vilket var genomvävt av tjocka bjälkar!

---

* Dessa plåtar blevo fördärvade på hemresan, fingo ljus på sig antagligen.

Tyskarna övergåvo platsen för ungefär 12 år sedan (Rossings uppgift) — sedan dess har huset stått tomt tills nu han (Rossing) och några andra kateketer, slagit sig ner där.

Joel och Arne Kornelia.

De tyska missionärerna höllo strängt på tukt och ordning.

De förbjödo alla glädjeyttringar, som ej voro av religiöst ursprung, och dans — ja det var det förfärligaste av allt. Icke underligt om grönländarna, som äro ett gladlynt folkslag, funno platsen en smula kuslig och övergåvo den, så fort Herrnhuterprästerna avseglat.

Jag undrade var min »vän Joel» haft sin Igdlo. — Grönländaren Joel, som följde Nansen in i Ameralikfjorden och som hade ett hår som »såg ut som en stelfrusen svabb» som samme förf. uttrycker sig.

Jag kallar Joel »min vän», emedan jag, alltsedan jag läste Nansens bok, haft den största sympati för den lurvige, »evig glade» slarvern. Och jag tar mig friheten försäkra, att om läsaren slår upp »På skidor över Inlandsisen», sid. 254 och följande, skall han snart nog göra detsamma.

Stackars Joel, han är död nu, hans trogna Ane Kornelia även — »över ruinerna av hans hus sveper den iskalla polarvinden?!»

Jag tycker vad Joel skulle ha haft roligt om han fått läsa sin nekrolog. — Hans och hans hustrus porträtt ses å föreg. sida. Bohemetyper — inte sant?

Efter denna utvikning återgår jag till Ny Herrnhut.

Vi stannade där ett par timmar och sedan följde oss Rossing över kullarna till Gotthaab, det var ungefär en halv timmes marsch och en sträng sådan, ty Rossing, som är en tränad bergvandrare, förde oss bokstavligen över stock och sten, som det heter.

Aftonen tillbragte jag hos pastor Balle och först sent på natten kommo vi per motorbåt ut till vårt skepp.

På himlen flammade ett härligt norrsken och jag tänkte på Lappland och längtade dit.

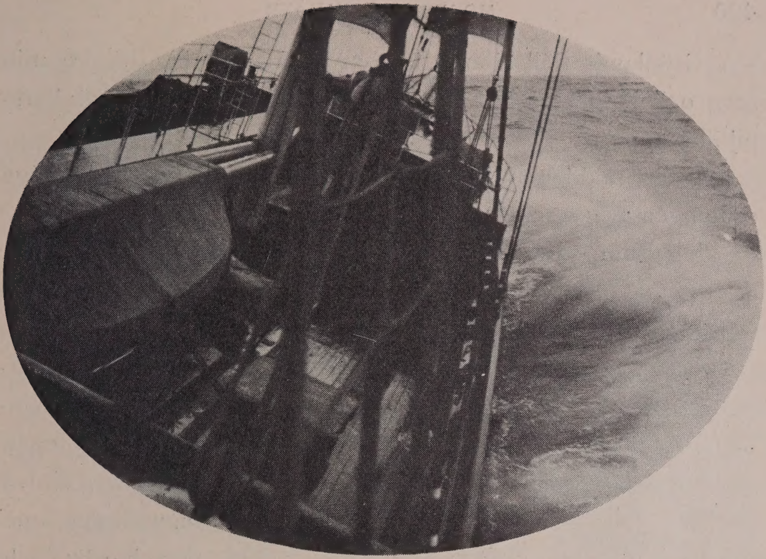

Över Atlanten.

Klockan 3 em. den 9:de september lättade »Hans Egede» ankar och styrde ut i Davidstraede — med kurs — hemåt.

Vädret var soligt och klart, det blåste en frisk bris och då vi passerade Kangeköarna gåvo oss invånarna en dundrande salut från sina mer eller mindre S-formiga segelgarnsbössor.

Ja, så var denna sommar förbi.

Jag hade rest en sträcka sammanlagt Haparanda--Kapstaden fågelvägen, hade lyckats få ihop över 500 teckningar av folk och natur, dessutom lika många fotografier, av vilka jag själv tagit minst 300.

Alla i landet, både danskar som infödda, hade varit hyggliga och hjälpsamma på alla vis och jag hade allt skäl vara nöjd med min färd.

Visserligen hade jag icke fått se allt det jag velat se.

Hela resan från Godthaab söderut gick jag ju, på grund av Godthaabkarantänen, miste om. Men det kunde ju inte hjälpas och som sagt nu voro vi på väg hem.

Grönlands fjäll sjönko bakom oss — och jag dränkte min sorg och längtan i Chateau Leonville samt klippfisk och kärnmjölkssoppa.

Efter middagen började det friska i och den sedvanliga rullningen begynte.

Jag som satt nere i min hytt och skrev, måste spänna emot med benen för att kunna föra pennan någotsånär. Kinkigt få en egen stil, när själva havet ligger »under bordet och ruskar».

Hade jag varit ensam på uppresan, så var däremot skeppet nu proppfullt med resande och alla hytter voro upptagna till sista plats.

Själv delade jag hytt med en livlig herre vid namn Nygaard. Vi blevo hastigt goda vänner och det är honom jag har att tacka för att en del av de roliga eskimåteckningar som finnas i denna resebeskrivning kommit med. — De äro nämligen lånade ur hans privata samlingar.

Vännen Nygaard (han till höger).

Herr Nygaard, som på grund av sin ofantliga slängkappa och ett par borstiga mustascher allmänt kallades Polens flyktande konung, hade överkojen; varje natt var han ute minst 3—4 gånger för att »kike paa vejret», som han sade. Han liknade Mr Panks i Dickens *Little Dorrit* och var aldrig ett ögonblick stilla.

Vår hytt var n:o 3 i Eskvadronörgången och som vi alltid lågo för öppna dörrar — för luftväxlingens skull — hade vi också alltid sällskap.

Herr Nygaard brukade ligga och läsa till sent på kvällarna och han var en sådan lycklig natur att han såg muntra poänger i allt. Jag minns ännu hans ohejdade skrattsalvor då han läste den djupt allvarliga boken av Jonas Lie »Lodsen og hans hustru».

Vi trivdes gott ihop, och jag ser hans röda ansikte hänga ned över kojkanten när jag vill — — —

»Eskvadronörgången» var, kan man säga, »originalernas» gata.

Längst fram i »ettan» bodde en uteliggare med sin lille son — han skulle hem till Danmark efter att ha varit därifrån i 15 år.

Levde endast för den lille som han var sammans med natt som dag. Uti hytten bredvid logerade tvenne ingenjörer, den ene kallad Negativet på grund av ögonbryns och huvudskåls ljusa färg.

Mannen i fråga excellerade med ett blodrött ansikte — jag misstänkte honom alltid för att stå på huvudet i smyg, dessutom bar han blixtrande glasögon. Han gick mera i den lugnare stilen, d. v. s. beskyddade vår »Sofiinguak» från alla förförelser och vi gav honom därför binamnet Sedlighetsinspektören.

Ja, vår »Eskvadronörgång», med sina många dörrar, liknade mest av allt en dårhuskorridor, där titthålen in till cellerna representerades av dörrarnas ventilgluggar.

Ett av våra nöjen var, att släppa en tom sodavattensbutelj i drift ute i gången, sent på kvällen, när alla lagt sig. Verkan är underbar.

Buteljen vandrar, på grund av fartygets rörelser, upp och ned, törnar mot väggarna, ligger och rullar fram och åter och för ett liv som ej kan beskrivas.

Det hela slutar alltid med, att en av »dårarna» i ursinne över att ej kunna sova slår upp sin celldörr på vid gavel och rusar ut i korsdraget i bara skjortan för att fånga fridstöraren.

En kväll då sodavattensflaskan som vanligt vandrade »sine vilde veijer», kom vår III:dje mäster, en ung man som i alla livets skiften bevarade ett orubbligt lugn, genom vår gång.

Han hörde larmet och strök eld på en tändsticka, den slocknade tvärt i draget, men han måtte i ljusglimten ha fått sett en skymt av flaskan, för han tände strax en ny sticka.

Orosanden raglade före honom uppför gången och mäster följde efter. Nygaard och jag lågo med återhållen andedräkt, halvkvävda av skratt i våra kojer och lyssnade.

Vi hörde mäster sakta svärja ute i gången, tändsticka på tändsticka lyste upp och slocknade men flaskan förblev i frihet. Vår ventilglugg blinkade oupphörligt — till slut blev det tyst. Det sega förföljandet hade belönats.

Skäligen enkla förströelser kan det tyckas — men i enformigheten ombord syntes de idealiska och skänkte oss båda stort nöje.

Dagarna gingo, vi strävade utan uppehåll mot öster, vädret var skiftande, än blåste det mot, än med, vi hade dimma och sol, regn och snöbyar — fram gick det i alla fall. De första nätterna hade vi praktfulla norrsken men de försvunno.

Ombord hände ingenting, de sjöstarka surrade de sjösvaga i liggstolarna, vandrade upp och ned på däcket och gäspade.

Jag arbetade varje dag i rökhytten med förbättrandet av studier och skisser som ej hunnits med på Grönland. För övrigt gjorde jag som de andra — se ovan.

Vi hade hunnit ungefär en dagsresa från »Färöarna» då ett missöde inträffade som, om det hänt längre västerut kunnat skaffat oss åtskilligt obehag på halsen.

Ena propellerbladet knäcktes.

Jag vaknade vid åttatiden och som jag hörde maskinerna stodo, tänkte jag genast vi blivit hejdade av något krigsfartyg — men nej.

Propellerbladet hade gått av vid halv sextiden och befriade från halva motståndet hade maskinen genast börjat »gaa i vildelse», som vännen Olssen — eller vem det var av maskinisterna — sade.

Kapten antog att vi träffat på någon vrakspillra.

En annan teori, som framkastades, var den, att en fenval velat klia sig i huvudet och så kommit för nära. —

Emellertid där lågo vi och plaskade. Det var lång dyning och dimma. Lyckligtvis kom vinden akter ifrån.

Efter en kort konferens beslöts att maskinen skulle sättas i gång och åter hördes det tröstande bullret från för till akter.

Samma eftermiddag fingo vi Färöarna i sikte. De sågo ut som svarta pappaskar ställda rätt upp och ned i sjön. —

De verkade ogästvänliga och dystra — överallt massor av skrikande måsar och bränningar som dånade vid klippornas fot.

Vi gingo mellan Hestø och Sandø och klockan tio ankrade vi på Thorshavns redd.

Jag stod länge uppe på däck och tittade ut i mörkret på de många blinkande ljusen från staden. Det var underligt åter veta man befann sig bland civiliserade människor, som hade telefon och som varje dag fick telegram från »stora världen» utanför.

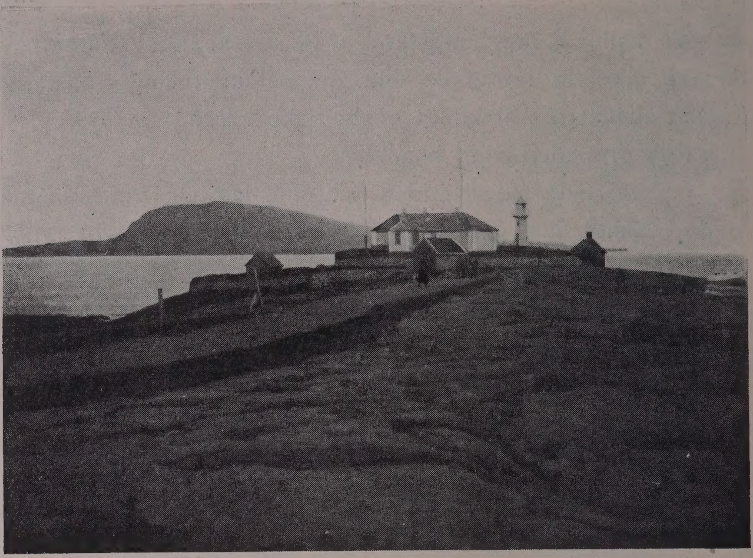

Foto. O. E.

Torshavns kastell.

Uppehållet på Färöarna.

Dagboksanteckningar.

16 september.

Thorshavn, en verkligt hemtrevlig liten stad med trånga slingrande gator, torvtaktäckta hus och roliga människor — jag menar blott till det yttre — ty färingarna lära ju vara ett av de dystraste folk som finnas.

Männen verkade på mig karikatyrer, allting på dem var antingen för långt eller kort, hade de korta byxor excellerade de i långa halsar, och tvärt om. Alla de äldre buro stora strida skägg och så den svartrödrandiga toppmössan. På fötterna hade alla de nationella skinnskorna och utanpå dem, träskor av största nummer.

När vi stego ur båten omsvärmades vi ögonblickligen av en massa fula barn. Ja *fula* — jag såg idel skelögda och fanns det verkligen någon, som tittade rätt så sutto i gengäld, hans eller hennes, ögon så nära varandra att de symboliskt talat, trampade varandra på tårna.

De unga kvinnorna hade hårda, orörliga ansikten som vid första anblicken förde tanken på fisk. Ögonen särskilt hade någonting av torsk i sig. Albert Engström skriver* om Isländskorna en sak som utmärkt passar in på Färöflickorna, han säger: »Jag fick en känsla av något fiskögonartat. Är det icke för mycken inavel och därmed följande degeneration på Island?

Jag litar på min känsla av karaktär i ansiktet.

Hålla icke isländskorna på att få sina ögon i sär, att skela litet? — — —»

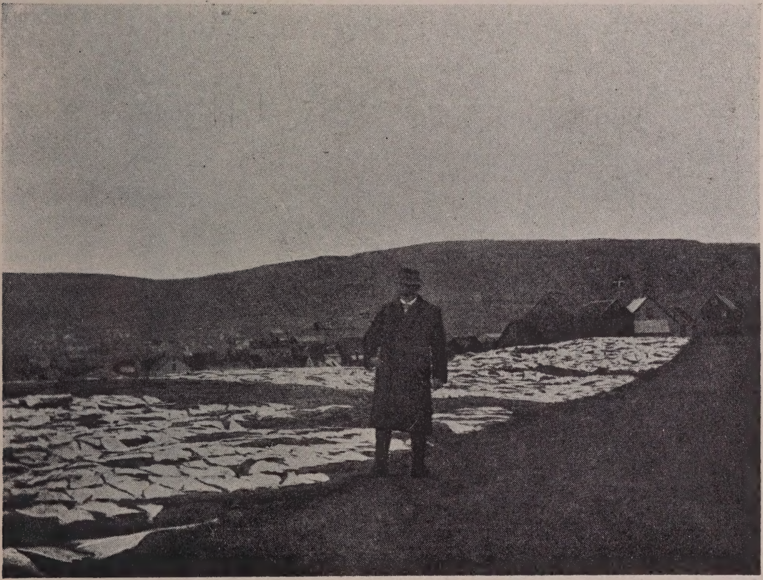

En ful fisk bland fiskar — förf. i Torshavn.

Av det lilla jag kunde uppsnappa av »folkkaraktären» fick jag den uppfattningen att färöingarna ej så litet påminde mig om »Strilerna» på »Bergenskanten» i Norge. De äro gästfria men — oborstade och hava en ful käft som de gärna begagna till och med i sitt lagting.

Jag har läst referat från mötena i »*Dimmalaettung*», där en herre t. ex. säger (översatt till svenska):

---

* I boken »Åt Häcklefjäll».

»N. N. tror visst han befinner sig bland sina s–tvänner hemma i sitt L—t–fjord,» eller, »den förbannade förre talaren borde skämmas att öppna sin l–a trut i denna församling» o. s. v.

Dessutom ha de en starkt utpräglad självkänsla och tala gärna om sina bragder på sjön.

Vår steward provianterar.

En vindögd fiskare med en solfjäder av rött skägg under hakan sade en dag till mig:

»Jeg gaar ud saa langt, at bjerget der borte,» och så pekade han på en fjälltopp i närheten, »helt synker i havet.» — Jo, jo!

Men de *äro* i alla fall djärva fiskare och man såg dem arbeta i sina små öppna båtar i en sjö, som man tyckte ledigt skulle sänka vida större fartyg.

»Hans Egede» skulle mot aftonen gå över i ett ställe kallat »Kongens havn» och därför blev det bra liten tid för mig vara i land. Jag beställde av den berömde knivsmeden P. Arga några knivar. De kommo också mycket riktigt mig till handa och pryda nu mitt rum, med sina sotsvarta skidor, varpå valar, harpuner och båtar trängas i brokig blandning.

17 september.

Här i Kongens havn riggas »Hans Egede» om till något slags märkeligt skepp, skonare, tror jag, men med rå på förmasten och två trekantiga storsegel. Besättningen har letat fram en väldig bunke tågvirke och block, alla med nummer och anvisningar och mögliga — alldeles »hemskt»!

Styrman Bjørn går omkring med rynkad panna och läser nummer och släpar block och taljor från plats till plats.

»Stilla Fredrikssen», en lång matros, som »ej skulle blinka ens en gång, om han av misstag tappade huvudet,» så lugn är han, jobbar på sitt »stilla» sätt med att sätta ett segel i stånd att hissas.

Hela däcket är ett virrvarr av segelbuntar, hopar med trossar, block och allt möjligt som hör till ett fartyg med halv propeller.

Jag talar vid styrman — han är missmodig och tycker att »Hans Egede» kommer att likna en haverist.

Det regnar — allt blänker av väta.

Runt omkring oss stå bergen med sluttningarna fläckade av röda hus och gula åkerlappar, högst upp gå talrika fårhjordar på bete, de äro osynliga för blotta ögat, det är endast genom kikaren man ser dem. De se ut som små vita prickar mot de grå fjällsidorna.

Sofiinguak, grönländskan, fick i dag för första gången i sitt liv se en ko, hon trodde först det var en »fet ren», och var inte alls imponerad. Själva Thorshavn tyckte hon var trång. Träden förbluffade henne dock litet.

20 september.

Jädrar vad det regnar. — Vi ha gått över bukten och ligga nu förtöjda vid en gammal bark, för att ta in kol. Det är kallt och vått över allt, fjällen ha kalotter av dimma och ute som inne hänger en tung, rå luft, som gör kläderna klabbiga och hindra mina negativ från att torka.

Det är meningen avgå i eftermiddag — hem.

Klockan 5 kastade vi loss och hissade våra segel, det var skymning, fyrarna omkring blinkade med sina röda och gröna ljus och här och var på fjällens sluttningar lyste en ensam ruta, flammade ett eldsken upp — — —

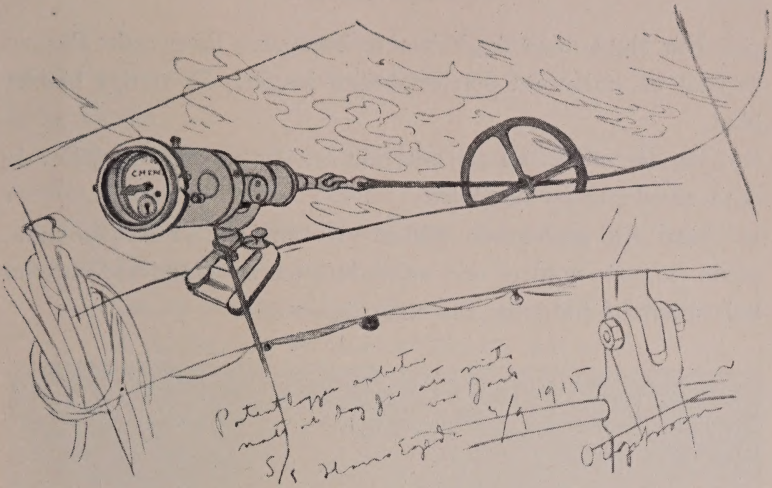

»Loggen arbetar.»

Hemåt.

20/9. Vi ha vackert väder och klara nätter. Marelden lyser kring »Hans Egede», och timme efter timme segla vi fram i ljus. Havet verkar upplyst underifrån. Det är ett praktfullt skådespel som man kan stå i timtal och betrakta utan att tröttna.

21/9. Vi segla med utsvängda livbåtar, starka karbidlampor upplysa våra neutralitetsmärken och vår flagg.

På styrbords mellandäck är en lejdare ordningställd så att den i ett ögonblick kan utsvängas.

I ett block ovanför är inskuren en talja — den skall användas av kvinnor och barn. Man märker man är i farliga vatten.

Jag smittas av nervositeten och knyter in mina skissböcker i ett stycke segelduk jag stulit. Detta för att ha dem till hands ifall vi av minor, torpeder eller något annat av 1914 års anda, skulle tvingas ner i livbåtarna.

22/9. Blåst och sol. Delfiner i massa!

23/9. Åter en vacker dag — motvind. Det går sakta för oss att komma fram och kaptenen talar om Bergen.

Här sluta mina dagboksanteckningar. Efter ordet Bergen är ritat en kulspruta och ett brännvinsglas, för övrigt blanka blad.

Jag får alltså lita på mitt minne, för så vitt det gäller de sista resedagarnas händelser.

Den 24 september nådde vi utan äventyr Köpenhamn, gledo in på redden och ankrade efter en stund vid samma kaj vi avgått ifrån för sex månader sedan.

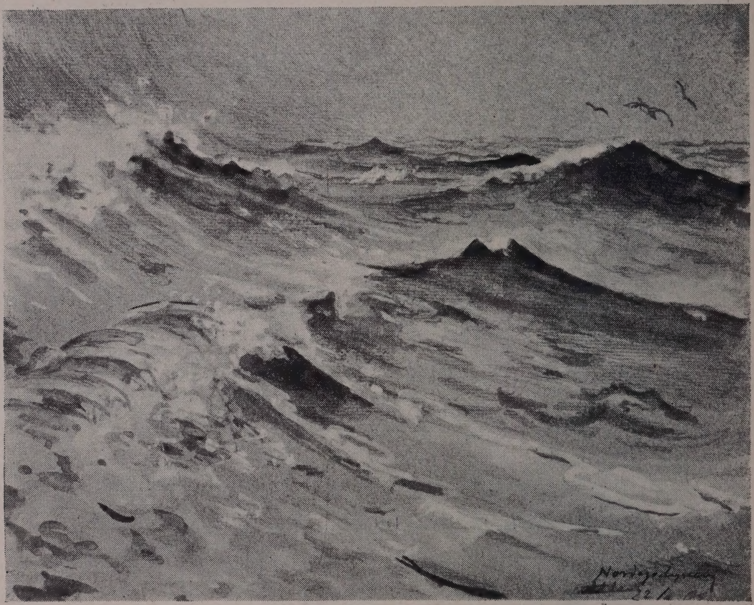

Nordsjödyning.

»Sofiinguak» och de båda grönländarna, den ene för övrigt, som jag förut omtalat, Peder Rossing, voro i extas över allt det nya och Sofi ville nödvändigt veta var »bestyrerboligen» i den här stora kolonien var belägen.

Jag »såg» hur det vände sig i hjärnan på henne då hon fick se en automobil kila fram längs Langelinje.

Mängden av handelsångare förskräckte dem och de kunde ej begripa vad de skulle användas till.

Så fort jag satt foten på fast mark var det som jag endast varit på Grönland en kort stund. Det var en rent av löjlig känsla.

Den 26 var jag åter i Stockholm och hela resan var »ett minde». Men ett roligt sådant.

Det är alltid kinkigt få ett gott slut på en bok, i det här fallet är det nästan rent omöjligt.

Jag kan ej skriva något högstämt, som Albert Engström t. ex. i sin avslutning av Hecklefjäll, där det heter:

»— — — något oändligt grönt och ett hav av sommar och en sol som smeker en gammal flintskalle — — —»

Det får alltså bli — — —

En sommar på Grönland är ingen tid alls — för den som vill lära känna landet.

Jag gör ej anspråk på att göra detta, Grönland och grönländarna äro för mig ännu en gåta med sju insegel som det står i bibeln.

Jag har endast fått se en skymt, en hundradel av de möjligheter landet rymmer.

Men jag är ändå tacksam och glad.

Jag har ritat det jag sett och jag har skrivit om det jag sett, och givit fanden i resten.

Har det i skildringar av seder och bruk insmugit sig fel så bedes herrar etnografer vördsamt om ursäkt, jag är nämligen ej etnograf.

Har det i »grönländskan» stavats tokigt bedes herrar språkkännare om ursäkt, jag kan nämligen ej grönländska.

Har det till sist blivit en tråkig bok, så bedes läsarna *icke* om ursäkt, ty jag reste ej upp för att skriva någon bok.

Jag reste för att rita och för att samla stoff till blivande sagotavlor — att det ändå blev en reseskildring skyller jag på min vana uppteckna vad jag ser och en allt uppslukande önskan vara mina medmänniskor till glädje och gagn.

FINIS.

ILLUSTRATIONER PÅ SÄRSKILDA BLAD.

I FÄRGTRYCK.

Profeten Habakuk dansar med sina hustrur 104
Kamisatsbroderier från Sydgrönland 110
Kamikkbroderier från Västgrönland 160
Bibiane och Matilde. Tvenne gracer från Egedesminde 208
Målad skinnbåt från Nordgrönland 224
»Elli sitter modell» 232
Kajak från Nordgrönland 264
Kvinna i Amaut 267
Sydvästlig storm. Jakobshavn 290
Kamisatsmönster från Nordgrönland 366
Broderi på kvinnobyxor 368
Bibiane solar sig på butikstrappan i Jakobshavn 392

I SVARTTRYCK.

Ossian Elgström och hans tolk grönländaren Olî . . . . Mot titeln
Kalâtdlit perdlilersut 56
Kavdlunaitsianik 58
Akigssiamik 58
Kâgssagssuk 60
»Kvinnorna hade under tiden börjat arbetet» 68
Djurskulpturer från Kangamiut 92
Sy- och arbetsredskap för kvinnor 112
Kvinnor av blandtyp från olika platser i Västgrönland 128
En »äldre tant» iklädd »frackkostym» 178
Nisê i vinterkostym 182
»Narvalmassaker» 216
»Stammens äldsta» 240
Landningen vid Siosok vid Diskofjord 258
Imirissok kapell 278

»Kalsongben och Kamik» i Jakobshavn 324
En icke vacker men glad änka från Jakobshavn 360
När Helleflundran kommit i land i Jakobshavn 386
Mor och dotter 404

KARTA.

Författarens resroute i Västgrönland 24 april—9 sept. 1915 (i slutet av boken).

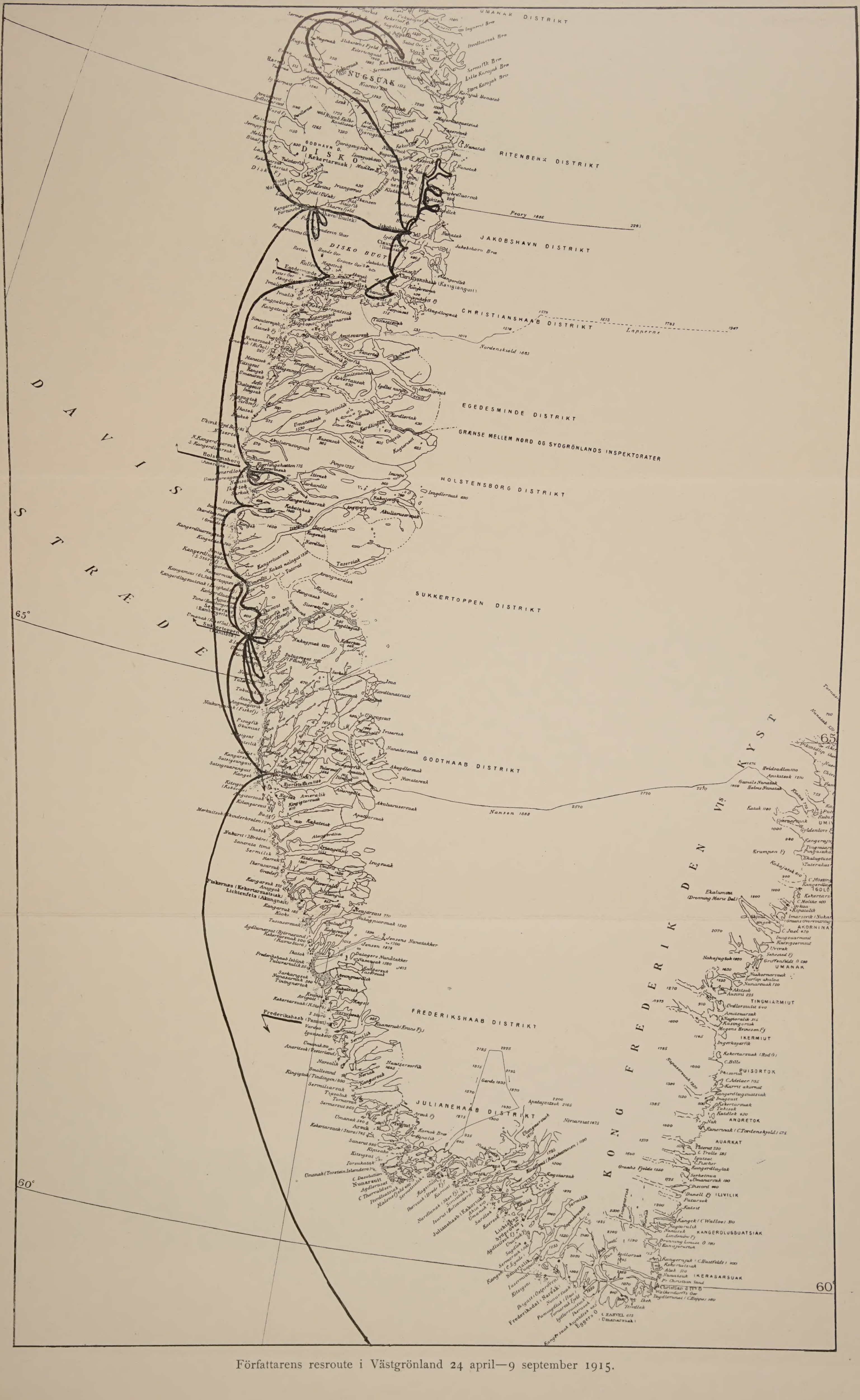
UMANAK DISTRIKT
NUGSUAK
DISKO
DISKO BUGT
RITENBENK DISTRIKT
JAKOBSHAVN DISTRIKT
CHRISTIANSHAAB DISTRIKT
EGEDESMINDE DISTRIKT
GRÆNSE MELLEM NORD OG SYDGRÖNLANDS INSPEKTORATER
HOLSTENSBORG DISTRIKT
SUKKERTOPPEN DISTRIKT
GOODTHAAB DISTRIKT
FREDERIKSHAAB DISTRIKT
JULIANEHAAB DISTRIKT
KONG FREDERIK DEN VI:S KYST
DAVIS STRÆDE
Peary 1886
Nordenskiold 1883
Nansen 1888
65°
60°

Författarens resroute i Västgrönland 24 april—9 september 1915.

RÄTTELSER.

På	sid.	4	rad.	17	uppifrån	står	Hudson Bay	läs	Davisstræde
»	»	19	»	16	»	»	Ellen	»	O. E.
»	»	99	»	19	»	»	Tøsrehaek	»	Tørrehæk
»	»	122	»	3 t. o. m. 6	»	»	Blæsepil	»	Blærepil
»	»	145	»	1	»	»	Modell till	»	Byx
»	»	241	»	14	»	»	Förtalte	»	Omtalade
»	»	242	»	24	»	»	75 år	»	85 år
»	»	265	»	7	»	»	Sarfarsuk	»	Igdlerfik
»	»	291	»	16	»	»	12	»	9
»	»	329	»	29	»	»	Rodeberg	»	Rodebay
»	»	386	»	1	»	»	1905	»	1902

NYARE RESESKILDRINGAR.

STORA, STÅTLIGA, RIKT ILLUSTRERADE VOLYMER.

BERTIL HULT:

Jorden runt på cykel. 7: 50; inb. 11 kr.

GÖSTA MOBERG:

Rädslans land. 16,000 kilometer genom Sahara och Sudan. 16: 50; inb. 20 kr.

ERIC MJÖBERG:

Huvudjägarnas land, Borneo. 17: 50; inb. 21 kr.

CHARLES LINDBERGH:

"Vi", min maskin och jag. Den berömde flygarens egen skildring av sitt liv och flygningen över Atlanten. 7: 50; inb. 10: 50.

LOWELL THOMAS och ERIK NELSON m. fl.:

Världsomflygningen. 8: 50; inb. 12 kr.

FREDERICK O'BRIEN:

Mystiska öar i Söderhavet. 12: 50; inb. 16 kr.
Vita skuggor på Söderhavet. 12: 50; inb. 16 kr.

JOHAN GUNNAR ANDERSSON:

Draken och de främmande djävlarna. 17 :50; inb. 21: 50.

ROALD AMUNDSEN:

Över polhavet. 10 kr.; inb. 13: 50.
Genom luften till 88° nordlig bredd. 10 kr.; inb. 14: 50.

SIGFRID SIWERTZ:

Lata latituder. 9 kr.; inb. 12 kr.
En färd till Abessinien. 10 kr.; inb. 13 kr.

JOHAN MORTENSEN:

London av i dag. 12 kr.; inb. 15: 50.

SVEN HEDIN:

Från Peking till Moskva. 9: 50; inb. 13: 25.
Grand Canyon. 12: 50; inb. 16: 25.

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

GETTY RESEARCH INSTITUTE
3 3125 01886 8394